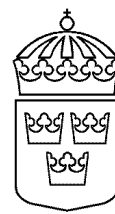

Riksdagens protokoll

1999/2000:93

Torsdagen den 6 april

Protokoll
1999/2000:93

Kl. 12.00 – 17.59
19.00 – 22.47

1 § Ledighet, m.m.

Andre vice talmannen meddelade att *Helena Höij* (kd) ansökt om fortsatt föräldraledighet under tiden den 1–31 maj 2000.

Kammaren biföll denna ansökan.

Andre vice talmannen anmälde att *Desirée Pethrus Engström* (kd) skulle fortsätta att tjänstgöra som ersättare för Helena Höij.

2 § Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan

Andre vice talmannen meddelade att ett meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan delats ut till kammarens ledamöter.

3 § Meddelande om voringstider

Andre vice talmannen meddelade att ett meddelande om voringstider under tiden den 27 april–14 juni delats ut till kammarens ledamöter.

4 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen

Andre vice talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och delats ut till kammarens ledamöter:

Förslag till rådets förordning om komplettering av bilagan till kommissionens förordning om registrering av geografiska beteckningar och ursprungsbeteckningar *KOM (2000) 89*

Kommissionens vitbok om säkra livsmedel *KOM (1999) 719*

5 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1999/2000:113 till bostadsutskottet

*Museer och
utställningar*

6 § Museer och utställningar

Föredrogs
kulturutskottets betänkande 1999/2000:KrU11
Museer och utställningar.

Anf. 1 JAN BACKMAN (m):

Fru talman! Jag lovar att jag inte ska utnyttja alla mina tilldelade åtta minuter eftersom jag också står bakom majoritetsskrivningen i betänkandet som vi står inför uppgiften att behandla. Det är motioner om museer och utställningar som är den gemensamma nämnaren.

Eftersom jag ändå står i talarstolen ger det mig tillfälle att utveckla några tankar även på de punkter där vår uppfattning sammanfaller med majoritetens. Det gäller då i första hand tillkännagivandet under hemställanspunkten 1, som bygger på motioner från Kristdemokraterna och Miljöpartiet. Idémässigt stämmer den punkten väl med de tankar som vi har fört fram i motioner vid tidigare tillfällen. Det handlar alltså om myndighetsstrukturen på museiområdet och museernas ekonomiska situation.

Vi tycker att regeringen alltför länge har hänvisat till pågående översyn. Det är därför inte förvånande att utskottet nu anser det angeläget att denna översyn snarast ska slutföras. Det är först när det finns ett genomarbetat förslag till struktur som det går att också få en uppfattning om hur den ekonomiska situationen ska hanteras. De samordningsvinster som kan åstadkommas i nya strukturer kan utnyttjas för att ge museerna en efterlängtdad möjlighet till en långsiktig och säkrare planering. Det är min förhoppning att den utlovade översynen också kommer att skapa klarhet i sambanden mellan de statliga museerna och de regionala och lokala museer som på olika sätt spelar en roll i det nationella kollektiva minnet.

Det verkar att döma av den föredragning vi i kulturutskottet fick i förmiddags från generaldirektören i Statens kulturråd Göran Lannegren som att man där arbetar med att först få en överblick över hela ABM-området, dvs. både arkiv, bibliotek och museer. Skulle den översynen dessutom leda fram till en ny museidefinition, i stil med den som Museiutredningen på sin tid lanserade, skulle det kunna innebära ett lyft för hela museisektorn.

Jag noterar, fru talman, att utskottet också i år kunnat enas om ett antal principiella ställningstaganden i museifrågorna. Frågan är bara hur länge sammanhållningen består. När strukturöversynen väl föreligger finns det säkert många som vill täcka till de luckor som då kommer att visa sig med stor tydlighet. Det är viktigt att det då finns en beredskap att prova nya och mindre traditionsbelastade lösningar. Eldsjälar och engagerade huvudmän måste då kunna få besked om på vilka villkor de kan räkna med stöd och hjälp. Många av de enskilda motionerna i betänkan-

det skulle då inte komma att väckas eftersom det skulle gå att få besked av någon instans inom museiorganisationen.

Fru talman! Även vi som moderat grupp med anledning av de principiella ställningstagandena som redovisas i betänkandet inte ställer oss bakom reservationen om Röhsska museet, vill jag ändå peka på hur otillfredsställande behandling museet har fått. Det är förvånande att samtidigt som man från regeringens sida arbetar med begreppet nationella treåriga uppdrag i olika kultursammanhang ger Röhsska museet ett nätverksansvar endast åtföljt av ett mindre anslagsbelopp och utan precisering av uppdraget. När Form- och designutredningen snart avger sitt slutbetänkande borde det vara en hederssak att man då pekar på de insatser på det nationella planet som gjorts av Röhsska museet och kommer med ett förslag till rollfördelning inom design- och konsthantverksområdet som utnyttjar Röhsska museets ojämförliga kompetens.

Fru talman! Jag har inga egna yrkanden, men jag vill än en gång påpeka att vi moderater helhjärtat står bakom utskottets hemställan i punkt nr 1.

Anf. 2 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v):

Fru talman! Museer och utställningar har en viktig roll att fylla i vårt samhälle. Museer ska samla och dokumentera fysiska föremål och föremål av annat slag. De ska också vårda och bevara dem men också gallra. De ska undervisa, förmedla, bilda. Museerna ska levandegöra historie-skrivningen, samtidigt som de ska spegla samtiden och forska bakåt och för framtiden. Med andra ord: Våra museer har en grannliga uppgift.

Det är viktigt att barn och ungdom stimuleras att besöka museer och utställningar. Därför är det också viktigt med låga inträdesavgifter, helst inga alls, och det vore önskvärt med gratis möjligheter att ta sig med allmänna kommunikationsmedel till och från museerna. Vänsterpartiet föreslår därför att en utredning närmare ska titta på möjligheten att stats-understödda museer ska ha gratis inträde.

Det är också viktigt att staten står för en infrastruktur som gör kulturen tillgänglig och att de kulturpolitiska målen kan uppnås. Det innebär närhet, fri eller låg inträdesavgift, bra och billiga kommunikationer. Men det kräver också att man har fått smaka på och känner nyfikenhet inför att söka ny kunskap bl.a. på museer. Här har skolan en verkligt viktig roll att fylla.

Vänsterpartiet anser inte att kvinno- och jämställdhetsperspektivet är tillgodosett inom museiområdet. Vi anser att ett kvinnomuseum med nationellt ansvar behövs som en motor och en drivkraft att ge kvinnor de historiska förebilder som de behöver för att de ska känna att de blir bekräftade. Därför anser vi att det ska utarbetas ett förslag som syftar till att ett kvinnohistoriskt museum med nationellt ansvar på sikt kan inrättas.

Museum Anna Nordlander är ett lokalt regionalt initiativ på just kvinnomuseisidan. Vi tror att ett centrum likt Anna Nordlander behövs som ett centrum för konstnärligt skapande både nationellt men också i ett nordiskt perspektiv. Vi tror att ett särskilt kvinnomuseum med nationellt ansvar kan skapa förebilder för kvinnor och bidra till självförståelse hos såväl män som kvinnor och därmed också bidra till ett mer jämlikt samhälle.

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Museer och
utställningar*

Fru talman! Under en följd av år har utskottet uttalat sitt principiella ställningstagande, att när initiativ tas regionalt eller lokalt för nya museer är det initiativtagarnas ansvar att sörja för investeringar och drift.

Jag tror att vi ganska snart kommer att ompröva det här beslutet. Kvinnomuseum, riksiddrottsmuseum och museum med design och konsthantverk behövs verkligen som en motor och en drivkraft i hela landet för att sprida engagemang och kunskap kring dessa frågor. Det är ett nationellt ansvar att vi har drivkrafter även på de här områdena.

Det går inte att hur länge som helst försvara sig med att det inte finns några pengar eller att taket inte går att höja. Om det behövs måste vi faktiskt ta till både domkrafter och annat för att försöka få plats med det mycket gedigna innehåll som finns inom verksamhetsområde 17. Taket behöver höjas för att vi ska få plats med innehållet.

Vänsterpartiet står givetvis bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall till reservation 1 och reservation 6.

Anf. 3 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! Det är många museer runtom i landet som är i behov av en ökad ekonomisk trygghet. Jag kommer att prioritera tre museer i mitt anförande.

Intresset för designfrågor har efter en viss stagnation ökat starkt under de senaste åren. Insikten om betydelsen av design och form finns nu inte bara i kultur-, konst- och hantverksvärlden utan även hos alla typer av företag.

Västra Götaland har en klar profil inom form och design när det gäller både hantverk och industri. I Göteborg finns Sveriges enda museum för design och konsthantverk. Det är Röhsska museet. Det skapades 1916 i förhoppningen att man genom goda förebilder skulle kunna höja den konstnärliga nivån på industrins produkter. I ett samarbete med Högskolan för Design och Konsthantverk har man på museet arbetat för att skapa ett kunskapscentrum just inom designområdet.

Sedan 1997 har Röhsska museet ett s.k. nationellt nätverksuppdrag, som innebär att de har ett särskilt ansvar som en av de ledande arenorna inom designområdet. Dessutom kräver det nätverksansvar som de har haft ett ansvar för samarbete i olika former med systemmuseer i Norden och Europa.

För att axla det ansvaret, fru talman, behövs det resurser. Precis som Jan Backman tidigare påpekade behandlar regeringen Röhsska museet på ett märkligt sätt. Centerpartiet anser därför att Röhsska museet ska få ett utökat och förlängt nationellt åtagande för att kunna fortsätta den utveckling som har påbörjats. Jag yrkar därför bifall till reservation 4.

Under våren har det debatterats oerhört mycket om idrottens betydelse för barn och ungdom. Ska det vara mer eller mindre idrott i skolan? Ska det vara teoretisk idrott? Ska idrottsämnet få större utrymme i skolan eller inte? Den här veckan har det debatterats om idrottssändningar i TV har negativ inverkan på familjelivet.

De här frågeställningarna är det svårt att få ett entydigt svar på. Men en sak är i alla fall säker när det gäller idrott, och det är att idrotten är en av de mest betydelsefulla folkrörelserna. Så har det varit under många decennier.

Utvecklingen har varit enorm och kommer med säkerhet att fortsätta både tekniskt, med förbättrade redskap, och vad gäller kläderna. Det här är historiskt intressant och måste tas till vara på bästa sätt.

Visserligen finns det flera idrottsmuseer med olika inriktning runtom i landet. Men för att bevara hela bredden av en idrottshistoria bör det finnas ett riksmuseum i Stockholm. Det är ett viktigt instrument som vi behöver titta över. Vi vet att man i dag har tappat lokaler i Globen. Det är viktigt att man försöker hitta nya lokaler för att få till stånd ett riksmuseum vad gäller idrott. Regeringen bör i samarbete med Riksidrottsförbundet göra en utredning om behovet av verksamhetslokaler just för ett nationellt idrottsmuseum.

Fru talman! Ett annat område som behöver lyftas fram är kvinnans roll och betydelse i ett historiskt perspektiv. Kvinnorna är nästan osynliga i skolans historieböcker, förutom Heliga Birgitta, drottning Kristina och Fredrika Bremer.

Kvinnorna är också relativt osynliga på museerna. Flickorna får redan i tidiga år klart för sig att det nästan inte har funnits några kvinnor som har varit så betydelsefulla att de är värda att avbilda, beskriva eller visa upp. Den situationen är givetvis orimlig. En av de största utmaningarna inom historie- och museisfären bör därför vara att man synliggör kvinnornas historia.

Det finns i dag ett exempel där man håller på att bygga upp ett konstmuseum som arbetar för kvinnliga konstnärer. Det är museum Anna Nordlander, som ligger i Skellefteå, jag tänker på. Det är ett steg i rätt riktning för att öka jämställdheten, tycker vi i Centerpartiet. Ambitionen med det museet är att skapa ett nationellt och nordiskt centrum för kvinnornas konstnärliga skapande. Museets motto är: Skapa, lära, visa. Det betyder att processen, vägen och lärdomarna utmed vägen är lika viktiga som resultatet, dvs. konstverket.

Museum Anna Nordlander har funnits sedan 1986 och hittills finansierats enbart med kommunala medel. Finansieringen för det här året är i det närmaste säkerställd. Men med den bredd som redan finns och med det samarbete som börjar växa fram med de övriga nordiska länderna anser vi i Centerpartiet att detta museum bör vara en nationell angelägenhet.

Fru talman! Centerpartiet anser alltså att museet är viktigt dels för Sverige, dels, som jag nyss sade, för det nordiska samarbetet. Därför tycker vi att det är angeläget att regeringen beaktar det i budgetarbetet inför 2001.

Jag yrkar bifall till reservation 8.

Anf. 4 LENNART KOLLMATS (fp):

Fru talman! Det här avsnittet blir lite grann av hembygdsmotionernas avvisande. Men det är ofrånkomligt att vi som riksdagsledamöter också ibland måste uppmärksamma kammaren på förhållandena på hemmaplan, även om vi vet att det sällan eller aldrig blir direkta positiva beslut.

Det som är viktigt och glädjande är att se vilken utomordentlig mängd goda insatser som görs regionalt, lokalt och ända upp till de många nationella institutionerna. Det är också spännande att komma ut och få ta del av de samlingar och de kunskaper som finns runtom i landet.

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Museer och
utställningar*

Jag är engagerad i en offentlig utredning om värdig vård vid livets slut. Efter ett delbetänkande har vi haft sju regionala konferenser där vi har mött vårdpersonal och andra människor som medverkar i vården vid livets slut och även mött allmänheten och fått in deras synpunkter. Alla de här konferenserna har skett i samarbete med museerna på orten där vi har varit. Vi har också vid alla tillfällen utom ett lokaliserat konferensen till museerna.

Det har varit utmärkt, för museerna är en mer neutral plan och har på något sätt ett tillåtande klimat för ibland svåra diskussioner. Tyvärr har inte tiden medgett några närmare studier av innehållet i museerna, men jag har tidigare erfarenheter av givande besök.

Annars blev vårvintern mer spännande på museisidan än man kunde ana, då det avslöjades att man använt minst sagt okonventionella sätt för att få nya föremål till några museer. Ett uttalande är rent fantastiskt. Det är en museitjänsteman som säger till tidningen: "Vi får bortse från moraliska skrupler om vi ska kunna berika samlingen enligt regeringens direktiv."

Det här fick väl inte bara mig att gå i taket. Jag ställde ett par frågor till kulturministern och fick svaret: "Även om det förmodligen rör sig om ett begränsat antal föremål, bl.a. med tanke på det låga antalet totalt av förvärv till statliga museer, är det ändå viktigt med en djupare granskning av detta område. Regeringen avser därför att inom kort ge ett särskilt uppdrag till samtliga centrala museer att bl.a. redovisa vilka etiska riktlinjer man tillämpar i samband med förvärv av föremål till samlingarna."

Det var ju alldeles utmärkt att få det svaret. Så långt jag är underrättad har också uppdraget skickats ut. Det är bara att hoppas att moralen hos alla museer i Sverige lever upp till de etiska riktlinjer som kommer att finnas.

Jag går nu över till mer konkreta frågor. Design och konsthantverk är områden som är framgångsrika i Sverige, och det är angeläget med ett bra stöd för en fortsatt god utveckling. Även om det är viktigt med idéer och framåtseende behövs också historiska perspektiv och att det finns en god dokumentation och tillgänglighet.

Röhsska museet i Göteborg, som vi har hört om redan tidigare här i dag, har ett nätverksansvar för frågorna, och det ansvaret bör fördjupas så att Röhsska blir ett ansvarsmuseum, ett centralt museum för formgivning och konsthantverk.

Utskottet konstaterar att det är svårt att klara ut skillnaderna mellan det nätverksansvar som Röhsska har i dag och vad man vill ha i framtiden för museer som har uppdrag att vara ansvarsmuseer. Med vår reservation vill vi klarlägga hur vi ser på situationen och se till att vi snart nog får fram ett samlat ansvar för denna viktiga konstform.

Diskussionen kring Museum Anna Nordlander innehåller en principiellt viktig del: På vilken nivå och med vilka intressenter ska ett museum kunna utvecklas? Utskottet säger i klartext att ansvaret för utvecklingen ligger lokalt och regionalt, medan vi som reserverar oss anser att här finns en utveckling som har blivit nationell, även med internationella kontakter och kanske även ett internationellt ansvar. Det är alltså ett museum som växer med det lokala och regionala engagemanget som bas. Vid en viss nivå bör det kunna få ett nationellt riktat anslag, åtminstone så länge vi har det detaljerade bidragssystem som vi har i dag.

Här finns onekligen utrymme för en rolldiskussion. Den hade vi delvis i dag på förmiddagen i utskottet med generaldirektören för Statens kulturråd. En inte alltför kvalificerad gissning är att den diskussionen återkommer.

I övrigt när det gäller Museum Anna Nordlander hänvisar jag till både Charlotta Bjälkebrings och Birgitta Selléns inlägg.

Om jag jämför med det forsknings- och utställningscentrum som jag skriver om i ett särskilt yttrande, finns det tydliga skillnader i förhållande till resonemanget om Museum Anna Nordlander. I Göteborg finns goda förutsättningar, med dels anknytning till historien när det gäller immigration och emigration, dels lokalisering. Men där finns ännu inte den totala uppställningen, varken från kommunen eller från regionen. Det är mot den bakgrunden som jag inte har lagt någon reservation.

Avslutningsvis, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 4 om ett museum för design och konsthantverk, och jag står givetvis bakom den andra reservationen som vi har.

Anf. 5 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Om museernas framtid kan jag inte låta bli att säga så här: Är museerna bara lagerlokaler där vi förvarar lite gamla minnessaker som vi av känslomässiga skäl inte vill slänga, eller ska de vara levande mötesplatser för lärande och förståelse?

Ja, jag menar att vi faktiskt måste ta ställning till vad vi ska ha våra museer till, även utanför kulturutskottets dörrar. Innanför dörrarna är vi väldigt eniga, men utanför behöver vi en mer offensiv museipolitik.

Därför var det extra roligt att delta i årets museidagar på Skeppsholmen. Där fanns viljan och lusten att dela med sig av sina skatter till fler.

Men museernas ekonomiska situation är långtifrån tillfredsställande, och på flera håll är den alarmerande. I kulturutskottet väntar vi sedan länge på att regeringen ska göra en mer grundläggande analys av både ekonomin och myndighetsstrukturen inom museiområdet. Eftersom analysen dröjer kan det bli aktuellt med flera brandkårsutryckningar för att tillfälligt komma till rätta med uppenbara brister.

Centralmuseernas samarbetsråd har nyligen i en skrivelse till regeringen uttryckt oro inför det ekonomiska framtidsperspektivet. De gör bedömningen att om inte bättre balans kan skapas mellan mål och medel kommer det inom en snar framtid inte gå att upprätthålla en kvalitativ verksamhet i enlighet med de av riksdagen fastställda kulturpolitiska målen. Detta anser vi vara en utomordentligt allvarlig signal.

Därför är det extra tillfredsställande att konstatera att det till år 2001 kommer att finnas en ekonomisk förstärkning inom musei- och musikverksamhet. Vi får se det som ett trendbrott och vill att dessa förstärkningar inom museivärlden bl.a. används till att just utveckla museipädagogiken, kunskapsförmedlingen, IT och marknadsföring. Lärare och kulturarbetare kan hjälpa till att fortbilda befintlig personal, IT kan uppdateras, marknadsföring gentemot lärare och allmänhet kan utvecklas och barn och ungdomar kan lära sig att hitta till sina läns museer.

Medge att framtidens lärobok finns redan i våra fantastiska museer, arkiv och bibliotek. När samarbetet över sektorsgränserna växer fram kommer lärare och elever att jubla av glädje. Jag är övertygad om det.

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Museer och
utställningar*

Många skolor har i dag redan hittat till Riksmuseets mycket kvalitativa webbsida, och deras besöksstatistik ökar hela tiden.

Jag menar också att ett länsmuseum med utvecklade museipedagogik kan vara avgörande för att just den staden får ta emot besökare, kultur- turister. Kulturturism är en maktfullt växande sektor över hela världen. Och vad gör vi när vi besöker ett annat land eller en annan stad? Jo, vi besöker museet. Museerna har verkligen framtiden för sig.

Kulturarbete är arbetsintensivt, och efterfrågan kommer att öka i omfattning. Där finns många av framtidens arbeten, men de kommer att vara sektorsövergripande.

Människor söker sig gärna till museer. De kan hjälpa oss att bättre förstå vår historia och kan göra vårt kulturarv tillgängligt. De kan hjälpa oss att förstå helheten, orsak och verkan, så att säga. De utgör en bas för att vi lättare ska kunna tolka vår samtid och bygga våra framtidsvisioner, men också för att skapa förståelse för andra kulturer.

Reaktionerna på det mycket stora samverkansprojektet Framtidstro har varit mycket positiva, inte minst från elever och lärare som besökt de olika utställningarna i hela landet.

Fru talman! På museidagarna lyfte man bl.a. fram att genusperspektivet fortfarande inte riktigt har hittat hem på våra museer. I målen för den nationella kulturpolitiken fastslås bl.a. att man ska verka för alla möjlig- heter till kulturupplevelser. Det är klart att när historien då beskrivs som enkönad utestängs halva mänskligheten.

Regeringen håller nu på att inhämta kunskap om hur de olika muse- erna arbetar med genusperspektivet. Det är ingen rolig läsning, anser jag. Endast ett museum har provat sig självt ur ett genusperspektiv, och det är Tekniska museet. Där återstår så gott som allt vad avser de permanenta utställningarna.

De flesta museer verkar inte riktigt förstå vad som menas med genus- perspektiv och alla möjligheter. Det är därför som vi i Miljöpartiet åter- kommer år efter år med yrkandet att kompetensen om kvinnan i historien måste samlas på ett ställe. Innan det är gjort kommer inte övriga museer att ha något att referera till.

Med det vill jag yrka bifall till reservation 7 under mom. 12.

Det framkom också på museidagarna på Skeppsholmen att man ville ha ett samlat ställe för ett centrum för genuskunskap.

Det finns alltså både idéer och lust att genomföra de av riksdagen be- slutade nationella målen vid våra museer. Då kan det inte vara rimligt, som det är i dag på flera håll, att det statliga anslaget bara räcker till att betala hyra, personal och säkerhetsanordningar. Hela utställningsverk- samheten kan inte bygga på sponsorspengar. Sponsring är ett positivt komplement till de statliga och kommunala bidragen, men kan inte ersätta dem. Det är inte heller rimligt att akut brist på resurser tvingar fram höjningar av inträdesavgifterna till en nivå som gör det omöjligt för en del att besöka museerna. Det förstärkta utrymme som kommer att finnas år 2001 kan endast ses som en början på ett trendbrott.

Kulturutskottet har också gjort ett tillkännagivande till regeringen med följande innehåll:

Utskottet anser att det är angeläget att den sedan länge pågående översynen av myndighetsstrukturen på museiområdet snarast ska slutfö- ras. Utskottet anser att översynsarbetet också bör leda fram till att muse-

ernas möjligheter till en långsiktig och säkrare planering förbättras. Förhållandet mellan museernas olika intäkter och deras möjligheter att utföra givna uppdrag i enlighet med uppsatta mål bör analyseras. De varnings-signaler som kommit från olika museer då det gäller obalans mellan museernas mål och medel bör givetvis beaktas i sammanhanget.

Vi tackar för det tillkännagivandet med anledning av vår och Kristdemokraternas motioner.

När det gäller Museum Anna Nordlander hänvisar jag till Ingegerd Saarinen, som står längre ned på talarlistan.

Anf. 6 ANNIKA NILSSON (s):

Fru talman! Det betänkande som vi i dag debatterar och ska ta ställning till härrör från motioner som lämnades under allmänna motionstiden om just museer och utställningar. Jag skulle vilja börja med att säga att jag tycker att vi har ett fantastiskt museiliv runtom i vårt land. Den verksamhet som bedrivs på många ställen är, tycker jag när jag möter den, både imponerande och också ibland överraskande när det t.ex. gäller vad man gör och vilken inriktning man har.

Det är också så att museerna har en unik möjlighet att lära ut vår historia. Vi kan få inblickar i det som har varit. De ger oss upplevelser. De får oss att se saker som vi tidigare inte sett. Det är också så att museerna har möjlighet att visa föremål i anslutning till den kunskap som vi får genom att läsa. Jag minns själv när jag gick i skolan och fick gå på Helsingborgs stadsmuseum och faktiskt se de föremål som jag annars bara hade läst om i historieböckerna. Jag fick se Helsingborgs utveckling. Där har museerna en unik möjlighet att vara en länk mellan den kunskap man läser sig till och föremål ur vår historia.

Jag vill också säga att vi, nu när vi har tagit steget in i 2000-talet, har ett sekel bakom oss då demokratin utvecklades, då vi gick från jordbrukssamhälle till industrisamhälle till kunskapssamhälle och då vårt välfärdssamhälle utvecklades. Det är viktigt, tycker jag, att detta sekels historia också får genomslag i museernas verksamhet.

Den reflexion jag ibland gör när jag är ute på museer är att man inte alltid förmedlar detta. Man glömmer bort vår nutidshistoria. Jag vill säga att jag tycker att det är en av de viktigaste uppgifterna.

I betänkandet gör vi ett tillkännagivande. Det handlar just om översynen av myndighetsstrukturen på museiområdet. Senast i budgetpropositionen i höstas skrev regeringen att översynen fortskred. Nu ger ett enhälligt utskott regeringen till känna att denna snarast bör slutföras. Det förutsätter jag att regeringen ser till. Naturligtvis ska man inte bara titta på själva strukturen, utan även på åtgärder som kan innebära effektivare resursanvändning på museiområdet.

Jag vill kommentera en del av de reservationer som är lämnade, men först vill jag säga att vi gemensamt har ställt upp bakom principerna för nya museer och sagt att det inte bör inrättas fler centrala museer. Därför tänker jag inte gå in på de enskilda museiförslagen utan hänvisar till de principer som vi har antagit.

Det första jag vill kommentera handlar om fritt inträde för förskolebarn, studerande och ungdomar. Jag vill säga att jag tycker att en av de viktigaste uppgifterna för museerna just är att nå barn och ungdomar. Vi har skrivit det i de kulturpolitiska målen. Vi lyfter fram det i alla möjliga

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Museer och
utställningar*

sammanhang, men vi vill inte här tala om exakt hur museerna ska gå till väga för att nå dessa grupper. Det kan vara kontakter med skolan och förskolan och arbete på olika sätt. Jag vet att det är många museer i dag som har fritt inträde, men vi vill inte här i riksdagen säga att det är den väg man ska gå. Det måste vara upp till varje museum att själv avgöra det, men jag säger inget annat än att denna grupp är en av de viktigaste att nå.

När det handlar om motionerna och reservationerna både om museernas jämställdhetsansvar och om ett kvinnomuseum vill jag säga att det är viktigt att kvinnoperspektivet finns i all museiverksamhet. Det är någonting som vi har lyft fram många gånger. Jag tror att jag har varit uppe i denna talarstol i alla museidebatter jag har varit med i och sagt just detta. Kvinnoperspektivet måste finnas med. Vi är alla en del av vår historia, och den är inte helt formulerad eller beskriven om man avstår från att spegla kvinnors historia.

Jag var på ett seminarium på Arbetets museum i höstas, där man just diskuterade ett eventuellt kvinnomuseum. Det kom fram att de flesta där inte ville ha ett specifikt centralt kvinnomuseum. Det de ville ha var en kunskapsbank – ett resurscentrum som de kunde använda därför att de känner att de inte har den kunskap och erfarenhet som krävs. Det behövs någon som kan hjälpa museerna på vägen och vara lite pådrivande, så att vi får in kvinnoperspektivet och genusperspektivet i all museiverksamhet.

Jag måste säga att jag är ganska tilltalad av en sådan lösning och tycker att den är mycket mer attraktiv än idén om ett specifikt kvinnomuseum.

Jag vill också säga att regeringen i regleringsbrevet talat om kultur, klass, kulturell bakgrund och generationer. Nu sker återrapporteringen. Jag förutsätter att regeringen tittar på detta när den följer upp mål och resultat.

Det sista jag vill säga gäller museum för design och konsthantverk. Jag tycker att det är en väldigt bra beskrivning i betänkandet av Röhsska museet. Nu är utredningen *Mötesplats för form och design* ute på remiss, och vi förutsätter att de eventuella skiljelinjer och de frågetecken som finns klaras ut i behandlingen av det betänkandet.

Med det vill jag yrka bifall till hemställan i betänkandet i dess helhet.

Anf. 7 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik:

Fru talman! Jag skulle också, precis som Annika, önska att museerna skulle kunna välja fritt inträde som en metod att nå nya grupper och också få fler besökare. Men nu är det tyvärr inte så. Man behöver varenda krona för att få verksamheten att gå runt.

En sådan utredning skulle handla om att man tittar på hur museernas kostnader faktiskt ser ut. Hur kommer det sig att så lite pengar blir kvar till verksamheten? Varför är man så beroende av sponsring? Varför är man så beroende av dessa som vi kan tycka väldigt små intäkter som man får genom inträdesavgifter?

Ändå är det så att alla museer inte har möjlighet att välja fritt inträde. Jag hade önskat att det skulle ha varit så.

Anf. 8 ANNIKA NILSSON (s) replik:

Fru talman! När det gäller museernas ekonomiska situation kan jag säga att utskottet i det tillkännagivande som nu görs när det gäller översynen på museiområdet faktiskt skriver så här: "Därvid bör – som regeringen framhöll i budgetpropositionen för år 2000 – museernas ekonomi och deras möjligheter till ytterligare samverkan m.m. analyseras. Det är önskvärt att översynen bl.a. leder fram till förslag på åtgärder som kan innebära en effektivare resursanvändning på museiområdet. Utskottet anser att översynsarbetet också bör leda till att museernas möjligheter till en långsiktig och säkrare planering förbättras." Det tillkännagivande vi gör nu innebär faktiskt att man ska se över även den ekonomiska situationen.

Återigen: När det gäller konkreta frågor, som om museerna ska ha fritt inträde eller inte, tycker vi inte att det är riksdagens sak att uttala sig. Det måste vara upp till varje museum självt att avgöra det. Vi har många museer som faktiskt har fritt inträde, men andra kanske väljer andra sätt att nå barn och ungdomar. För barn och ungdomar är en prioriterad grupp för hela kulturområdet, och det inkluderar också museiområdet.

Anf. 9 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik:

Fru talman! Barn och ungdom är verkligen en prioriterad grupp. Därför borde även den gruppen ha stått med i det som Annika Nilsson här läste upp. Man ska jobba med att få den gruppen att komma till museer. Vi ska också vidga möjligheten att öka den gruppen av människor på museerna. Det saknades.

Anf. 10 ANNIKA NILSSON (s) replik:

Fru talman! Såvitt jag vet har Charlotta Bjälkebring inte framfört det i diskussionerna tidigare. Men detta har vi skrivit vid ett antal tillfällen, t.ex. när vi behandlade den kulturpolitiska propositionen. När vi pratar om övergripande frågor lyfter vi alltid fram att barn och ungdomar är prioriterade.

Anf. 11 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Annika Nilsson pratar här om att man har principer för museernas framtid. Jag tycker att det är lite grann som att man har skygg-lappar för ögonen när man ser på hur samhället utvecklas. Ska vi tolka det som att vi aldrig, vad som än kommer att hända framöver, kommer att kunna ha andra nya museer med nationellt ansvar?

Jag är självklart enig med Annika Nilsson om att kvinnoperspektivet bör genomsyra all museiverksamhet. Men varför inte stötta ett gott exempel, t.ex. Anna Nordlander-museet? Det kan vara bra med goda exempel när man vill att det ska utvecklas mer.

Annika Nilsson nämnde att man när det gäller Röhsska museet väntar på en utredning som ska komma framöver. Det känns lite som att man väntar med att ge pengar tills man vet hur det har varit. Det är väldigt svårt att växa i en verksamhet om man har en otrygg ekonomi. Jag skulle vilja veta lite om hur Annika Nilsson ser på det här.

Anf. 12 ANNIKA NILSSON (s) replik:

Fru talman! När det gäller de principer som vi har ställt upp är det lite så som Jan Backman sade. Om man nu gör en översyn kommer det säkert att vara en del frågor som ställs. En del kommer att undra hur det ska se ut i framtiden och hur vi ska ha strukturen på museiområdet.

Innan vi har gjort det här vill vi inte gå in och säga att ett antal nya museer ska få statligt stöd. Vi vet också att de statliga museer som finns i dag inte alltid har det speciellt enkelt ekonomiskt. Om vi kan få ett utökat ekonomiskt utrymme för att satsa på museerna ska vi kanske satsa på dem som vi har ansvar för i dag, så att de utvecklas.

Jag tycker att kvinnoperspektivet ska prägla all verksamhet på museerna. Jag tror att ett sätt att göra det möjligt är att man har ett sådant här resurs- eller kompetenscentrum. Det ska inte vara ett centralt museum.

Det handlar inte om skyggglappar, utan det handlar om att vi har ett ansvar för ett antal museer i dag. Jag tycker att vi i första hand ska se till att förbättra deras situation.

När det gäller Röhsska museet har utredningens förslag kommit. Det är nu på remiss. Utredningen har, som sagt, sina direktiv att jobba utifrån och lägger fram förslag som den får stå för. Vi har i utskottets betänkande lyft fram att det finns frågetecken när det gäller skillnaden mellan det här nätverksansvaret och det förslag som finns i utredningen. Jag förutsätter att regeringen beaktar detta när man behandlar den här utredningen efter remisstiden.

Anf. 13 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Annika Nilsson talar alltså om att stötta dem som vi redan i dag har ansvar för. Jag funderar över om den här utredningen om Röhsska museet kommer att vara klar innan budgeten läggs fram. I annat fall funderar jag över vad som kommer att hända år 2001 med Röhsska museet om man ska ta ifrån museet det bidrag som det hittills har haft och det blir ett glapp.

Anf. 14 ANNIKA NILSSON (s) replik:

Fru talman! Utredningen kom i början av året – jag vet inte exakt när – och är nu ute på remiss. Det är tre månaders remisstid. Vad regeringen tänker ta upp i budgetpropositionen vet inte jag nu. Det får vi se. Men Röhsska museet har ett nätverksansvar. Jag förutsätter att det inte ska bli några glapp. Jag förutsätter att det inte ska vara några frågetecken utan att regeringen faktiskt beaktar de synpunkter som vi har skrivit i utskottsbetänkandet när det gäller Röhsska museet och när det gäller design och konsthantverk.

Anf. 15 EWA LARSSON (mp) replik:

Fru talman! Annika Nilsson har alltid sagt i talarstolen att kvinnans historia ska gestaltas på alla våra museum – kommunala museer, länsmuseum och statliga museer. Det är väl ingen som någonsin har sagt emot Annika Nilsson. Vi har väl alla bedyrat att detta är en självklarhet.

Det pinsamma är att det inte räcker med att säga det här från talarstolen. Det är ju museerna själva som inte riktigt vet hur de ska hantera frågan. Det är därför som vi återkommer till att vi behöver ett specifikt kvinnomuseum som kan samla den här kunskapen. Men kunskapen be-

höver inte vara samlad i form av föremål. Kunskap kan samlas på många sätt, och kunskap kan gestaltas och spridas på många sätt. Det handlar ju om det här navet och om att lära ut, så att man kan se och förstå vad som fattas på våra museer. Om Annika Nilsson hellre vill kalla ett historiskt kvinnosamlade museum för ett historiskt kvinnokunskapscentrum är det helt okej för mig. Jag tycker att vi ska ta tag i den här frågan nu tillsammans med alla de organisationer som har arbetat med frågan längre än vad jag och Annika Nilsson har gjort och se till att det blir ett resultat.

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Museer och
utställningar*

Anf. 16 ANNIKA NILSSON (s) replik:

Fru talman! I diskussionen och debatten på det seminarium som jag var på i Norrköping i november var det ganska tydligt att det var en stor majoritet som inte ville ha ett nationellt kvinnomuseum. Det man ville ha var stöttning och hjälp med kunskap och kompetens. Man vill få uppbackning när man känner att man inte har en viss kunskap och kompetens. Diskussionen handlade snarare om att man behöver resurser och någon som sitter på kompetensen.

Jag tror inte på tanken om ett nationellt kvinnomuseum – vad än Ewa Larsson må kalla det. Jag tror att det är bättre att vi på olika sätt får ut det här till de olika museerna.

Nu har vi skrivit in i regleringsbrevet att det här ska skildras utifrån skilda perspektiv, t.ex. då det gäller kön, klass och kulturell bakgrund. Jag förutsätter att regeringen, som nu har mål- och resultatuppföljning i var och en av myndigheterna, sitter ned och diskuterar med myndigheten om hur man har följt upp regleringsbrevet och hur återrapporteringen ser ut. Det här är en av de frågor som man arbetar med. Jag vet också att det är en av de viktiga frågorna för regeringen i den här dialogen. Därför förutsätter jag att regeringen fortsätter med det arbetet och får alla museer och museimyndigheter att jobba med den här frågan.

Anf. 17 EWA LARSSON (mp) replik:

Fru talman! Det här har helt uppenbart misslyckats hitintills, trots att vi är flera partier som har talat om vikten av att samla kunskapen om kvinnan i historien för att kunna tala om för landets övriga museer vad det är de saknar.

Annika Nilsson säger att det är viktigt att någon sitter på kunskapen. Jag kan tala om för Annika Nilsson att det sitter väldigt många på den kunskapen i dag. Problemet är att den måste samlas in på ett ställe för att Museisverige ska veta vart man ska vända sig. Kunskapen finns alltså inte bara i Sverige utan i hela världen. Det kan också finnas anledning att ta in kunskap från andra världsdelar. Denna kunskap måste samlas för att landets museer ska kunna hitta den, föra in den och relatera sina samlingar och utställningar till hela mänskligheten.

Fastna inte i semantiken, utan försök se till att det blir något resultat så att Annika Nilsson vid nästa års debatt om museer inte står och säger samma sak!

Anf. 18 ANNIKA NILSSON (s) replik:

Fru talman! Det var i kulturpropositionen 1996 som detta med kön, klass och kulturell bakgrund fördes upp. Det är alltså inte så många år som det här har stått i regleringsbrev och annat.

Ewa Larsson är lika medveten som jag om att museernas verksamhet planeras under en ganska lång tid. Därför tycker jag att det är positivt att vi faktiskt har fått in det här i regleringsbrevet. Vi vet faktiskt att det här diskuteras ute på museerna. Jag är övertygad om att vi kommer att få den här blicken även på museerna. Men det är klart att det tar tid.

Jag tror inte på tanken om ett centralt kvinnomuseum. Jag tror att vi på andra sätt måste få ut att det här ska prägla all museiverksamhet. Jag har inte trott på tanken om ett centralt kvinnomuseum under de gånger som jag har varit uppe i talarstolen tidigare i den här frågan, och jag gör det inte nu heller.

Anf. 19 GUNILLA TJERNBERG (kd):

Fru talman! I dagens betänkande behandlas några motioner från den allmänna motionstiden. Vi kristdemokrater har ställt oss bakom majoritetstexten i dess helhet, eftersom den motion som vi hade väckt och där vi tar upp museernas situation utmynnade i ett tillkännagivande till regeringen som ett helt enligt utskott har ställt sig bakom. Detta är vi naturligtvis glada för. Jag kommer att återkomma till detta.

Att ha en god kännedom om sitt kulturarv är både en förutsättning för att bygga upp sin egen identitet och för att kunna respektera andras kulturer och värden. Vårt gemensamma arv är mer än den fasta och synliga del som till stor del förvaltas vid museer och arkiv. Och det är flera som har varit inne på det tidigare. Det inrymmer också en andlig dimension som handlar mer om kulturell gemenskap liksom den kulturella nyckeln som vi menar är vårt gemensamma språk. Många unga riskerar i dag att gå miste om denna kunskap. Klart är att museerna skulle kunna uträtta mycket mer, men brist på resurser gör att de inte alltid mår med sin viktiga uppgift.

Museerna är en naturlig plats för en diskussion om människans förutsättningar, livsfrågor och värderingar under olika tidsepoker, både i Sverige och i andra delar av världen. På detta sätt kan museerna skapa en fördjupad respekt för de värden som är en förutsättning för demokratin. Och här har museerna en viktig uppgift men också en möjlighet, och där ligger också en utmaning. Förmåga till delaktighet och upplevelse i varandras kulturer är ett viktigt vapen i kampen mot rasism och främlingsfientlighet. Kulturlandskapet, byggnader, föremål, etc. utgör den fasta delen i vårt kulturarv. Registrering, dokumentation, vård, konservering och magasinering ställer stora krav på kunskap, insikt, omsorg och praktisk hantering. Att överleva och samtidigt förnya sig, att behålla gamla och attrahera nya besökare och att föda deras nyfikenhet och kunskapsiver genom existerande och nya utställningar kräver en genomtänkt plan.

Fru talman! Frågan om museernas situation är inte på något sätt ny. Redan 1994 visade Museiutredningen tydligt på museernas bristande resurser, inte minst när det gäller föremålsvården. Att museerna nu tvingas höja inträdesavgifterna drastiskt för att klara verksamheten är ett färskt exempel på detta. Utvärderingen av det s.k. SESAM-projektet visar också att situationen när det gäller värden och bevarandet är mycket besvärande.

Med de knappa resurser som museerna har är det inte möjligt för enskilda museer att klara problemen på egen hand. Vi kristdemokrater

menar att en nationell handlingsplan som visar hur bevarandet av föremålssamlingar långsiktigt ska hanteras och hur finansieringen ska lösas är nödvändig. I kulturutskottet väntar vi sedan länge på att regeringen ska göra en mer grundläggande analys av både ekonomin och myndighetsstrukturen inom museiområdet. Vi måste också få till stånd ett fördjupat samtal om museernas roll som förvaltare av kulturarvet och som aktiva bildningsinstitutioner.

Fru talman! Som jag inledningsvis anförde har, med anledning av motioner från Kristdemokraterna och Miljöpartiet, ett enigt utskott ställt sig bakom ett tillkännagivande till regeringen. Och jag vill säga att jag är mycket glad över att också socialdemokraterna, förutom övriga partier, anslöt sig till dessa motioner. Men detta möjliggjorde ju också en majoritetstext. Jag tror att det är viktigt att föra fram det i dagens debatt.

Vi vill att den översyn av myndighetsstrukturen på museiområdet som vi vill se snarast ska slutföras. Det är viktigt. Detta bör leda fram till att museernas möjligheter till en långsiktig och säkrare planering förbättras. Förhållandet mellan museernas olika intäkter och deras möjligheter att utföra givna uppdrag i enlighet med uppsatta mål bör analyseras. De varningssignaler som har kommit från olika museer då det gäller obalans mellan museernas mål och medel bör givetvis beaktas i sammanhanget.

Frågan kräver nu en snabb behandling av regeringen – vi kan inte vänta längre – annars riskerar vi brott mot eller urholkning av de nationella kulturpolitiska målen. Våra kulturskatter och de människor som arbetar för att bevara och förevisa dem är värda att så nu sker.

Fru talman! Kristdemokraterna har inga reservationer i detta betänkande, vilket jag redan har anført, utan jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 20 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Jag ska tala om ett museum men samtidigt något som rör hela Sverige. Det rör sig alltså om Röhsska museet, vårt enda museum med inriktning på formgivning och konsthantverk. Låt mig i det sammanhanget påpeka att det inte är en utredning om Röhsska som vi nyligen har sett, som några har sagt här tidigare, utan det var utredningen om form och design som regeringen fick i sin hand den 9 december 1999.

Efter många år med många debatter, många diskussioner och många motioner fick Röhsska till slut häromåret ett litet lyft av sin position genom det nätverksansvar som det tilldelades av regeringen. Men det var utan precisioner och med ett anslag för detta som räcker till ungefär en tjänsteman och som knappt täcker normala expenser. Om man ska vara ansvarig för ett nätverk bör man t.ex. resa ganska mycket. Men man kan inte säga att anslaget har räckt till någon egentlig verksamhet. Ändå har man lyckats bra med detta arbete. Man kan dessvärre använda sig av uttrycket halvmesyri i detta sammanhang. Det är dessvärre på sin plats.

Man kan också påpeka att uppdraget har dragit kostnader från museets vanliga budgetanslag och dess utvecklingsmöjligheter som enskilt museum.

Som man har redovisat i betänkandet har man trots detta redan lyckats åstadkomma en hel del för att bl.a. skapa enhetliga nomenklaturer för olika föremål, t.ex. glas och keramik.

Det står mycket bra på s. 9 i betänkandet att det finns väldigt många oklarheter kring detta. Man kan väl konstatera att Röhsskas roll i betänkandet från den utredning som några av oss har åberopat inte har blivit klarare.

Röhsska ligger i anslutning till HDK, Högskolan för design och konsthantverk. Det är ett museum med ett namn som är välkänt och välrenommerat i stora delar även av vår omvärld. Där utdelas det största designpriset i Sverige varje år, någonting som alltså pekar på vilken otrolig roll som museet redan nu spelar.

En tidigare socialdemokratisk kulturminister uttalade redan på 1980-talet att Röhsska hade karaktären av ett nationellt museum. Men han är inte ensam.

Förliden söndag fanns det ett debattinlägg från tre socialdemokratiska riksdagsledamöter i Göteborgs-Posten som till en del är till förmån för Röhsska. Jag ska citera ett par passager ur det.

”Vi vill att statens ansvar och åtaganden för utvecklingen av form och design ska bestå av ytterligare stöd till de regionala institutioner – – – som finns i dag. – – – Samordningsansvaret ska vara starkare och tydligare och bygga på det samordningsansvar som Röhsska museet i Göteborg har i det väl fungerande, befintliga nätverket.”

Detta debattinlägg är skrivet av Marianne Carlström, Carin Lundberg och Håkan Juholt. Och jag ser med viss förtröstan fram emot den voteering som vi senare kommer att ha om detta ärende och yrkar samtidigt bifall till reservation 4.

Anf. 21 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! I motion Kr231 lyfter Vänsterpartiet fram populärmusikens betydelse med förslag om att ett museum eller ett centrum för populärmusik ska inrättas eftersom det är av nationellt intresse att bevara det kulturarv som populärmusiken utgör. Då menar jag allt från Calle Jularbo över Karl Gerhard och fram till Jerry Williams och dagens artister.

Utskottsmajoriteten avstyrker inte helt oväntat motionens yrkande 1. I betänkandetexten hänvisas till att Statens musiksamlingar är en central myndighet på musikens område som enligt sin instruktion har i uppgift att dokumentera, samla in och hålla levande musikens kulturarv samt främja musikintresset, musikvetenskapen och den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden.

Med hänvisning till regleringsbrev konstateras att samlingarnas sammansättning bättre ska spegla skilda perspektiv. Med hänvisning till myndighetens årsredogörelse för år 1999 konstaterar utskottsmajoriteten att ”museet tillsammans med bl.a. Svenskt Visarkiv har fortsatt det arbete med Svenskt Rockarkiv som påbörjades budgetåret 1993/94 och att museet insamlar material om olika musikorienterade grupperingar, t.ex. tradjazzfolket och hiphoppare m.fl.”. Det framgår inte tydligt vad som avses med ”museet”. Sannolikt menar man Musikmuseet.

Fru talman! Statens musiksamlingar bildades 1981 och innefattade fram till den 1 juli 1999 Statens musikbibliotek och Musikmuseet. Från den 1 juli 1999 ingår även Svenskt Visarkiv i myndigheten. Dessutom finns det en jazzavdelning.

Tyvärr har Statens musiksamlingar för närvarande inte resurser att på ett fördjupat sätt kunna ägna sin verksamhet även åt populärmusik. Sta-

tens musiksamlingar har tillsammans med Arkivet för ljud och bild tagit initiativ till Förbundet Svenskt rockarkiv som inlett en dokumentation om svensk rockmusik. Men detta är enligt vår uppfattning inte tillräckligt.

Det svenska musikeriet är viktigt, oavsett musikalisk genre. Historiskt sett har de genrer som fått mest uppmärksamhet varit dels de med hög status som kan ses som konstmusik – i vardagligt tal kallat klassisk musik – dels det som kan kallas för folkmusik. De musikstilar, genrer, som uppstått i industrisamhället och som brett kan definieras som populärmusik prioriteras lågt vad gäller dokumentation av offentliga institutioner. Ingen sådan institution har heller fått ett direkt uppdrag eller ekonomiska medel för att kunna göra en allsidig dokumentation av populärmusiken.

Därför finns det inte heller någon nationell överblick vad gäller 1900-talets populärmusik i Sverige. Däremot finns det en rad privata samlare. Det finns privata skivbolag som har stora arkiv. Sveriges Radio har ett stort arkiv osv. Men genom utförsäljningar, splittring av privata samlingar och, i värsta fall, lagerrensningar på grund av utrymmesbrist riskerar stora kulturella värden för framtiden att gå förlorade.

Det finns en rad olika intressenter och organisationer inom populärmusikens område på artistsidan, arrangörssidan, producentsidan osv.

Samlandet av populärmusik fungerar till stora delar i landet. Det är inte det som är problemet. Vad som saknas och som behövs är att det tillskapas en fungerande samordning av den svenska populärmusiken och dess samlingar för att kunna ge musikintresserade en bättre överblick och ökad tillgänglighet. Därför behövs det ett museum eller ett centrum för populärmusik i Sverige.

Fru talman! I betänkandet lyfter majoriteten fram ett projekt vid Västergötlands museum i Skara och deras förberedelser för att på museet inrätta en avdelning för populärmusik kallad Popmus. Vidare konstateras att läns museet hyser förhoppningar om att erhålla ett nationellt ansvar för popmusiken. Utskottet säger sig välkomna detta initiativ eftersom populärmusiken hittills inte har uppmärksammats i någon större utsträckning av museerna runt om i landet.

Utskottet konstaterar dock – som vanligt, skulle jag vilja säga – att utskottets principiella ställningstaganden i museifrågor innebär att frågan om inrättande av avdelningar inom ett läns museum ankommer på de regionala intressenterna. Tji alltså till det nationella ansvaret! Tji till centrala medel!

Jag har varit i kontakt med berörda parter rörande Popmusprojektet och har funnit att förslaget är mycket intressant. Det bygger på ett starkt engagemang och stora fäktakunskaper liksom på ett brett kontaktnät som bl.a., såvitt jag förstår, går in i Statens musiksamlingar. Det handlar om en bred verksamhetsidé. Man önskar alltså ett samarbete med Statens musiksamlingar. Det kan ske på flera sätt, t.ex. genom att Popmus – eller vad det nu kommer att kallas – ansluts till myndigheten som en fjärde institution.

Jag vill återge från punkten 4 i det tidigare principiella ställningstagande som Annika Nilsson alltid återkommer till. Det står att i den mån insatser behöver göras på ett insamlingsområde som inte i tillräcklig grad

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Museer och
utställningar*

uppmärksammas eller helt förbisetts får detta i första hand ske inom den rådande museiorganisationens ram, exempelvis genom riktade insatser.

Statens musiksamlingar finns ju redan. Formellt sett är det alltså ingen ny institution eller ett nytt organ som behöver komma till, utan man infogar ett nytt uppdrag vad gäller Statens musiksamlingar.

Det viktiga för mig är inte om detta med Popmus blir verklighet eller inte, utan det centrala är att vi i utskottet och riksdagen uppmärksammar det kulturarv som kan sammanfattas med begreppet populärmusik och att vi inser att detta faktiskt är av nationellt intresse och därför också kräver ett nationellt ansvar. Regeringen bör därför snarast återkomma till riksdagen med förslag till utformning av sådana åtgärder för populärmusiken.

Med anledning av detta yrkar jag bifall till reservation 5.

Genom min enskilda motion Kr210 lyfter jag fram frågan om ett riksidsrottsmuseum. Idrotten är vår största folkrörelse och idrotten har spelat en viktig roll i landet alltsedan slutet av 1800-talet vad gäller både bredd- och tävlingsidrott. Även vad gäller idrotten finns det ett stort kulturarv väl värt att dokumentera och lyfta fram.

År 1992 öppnades ett riksidsrottsmuseum vid Globen i Stockholm. Museet tvingades dock av ekonomiska skäl att lämna sina lokaler redan 1997 och står därför nu utan egna verksamhetslokaler. Men ett riksidsrottsmuseum – det låter väl flott – utan egna verksamhetslokaler och utan statliga medel har givetvis svårt att fungera på ett sådant sätt att det lever upp till namnet.

Det är positivt att utskottsmajoriteten ser det som en angelägen uppgift att dokumentera och visa upp idrotten som en del av det svenska kulturarvet. Det är också bra att utskottet ser Riksidsrottsmuseets och andra museers arbete med idrottens historia som lovvärt. Men återigen avstyrker utskottet av principiella skäl framlagda förslag om inrättandet av fler centrala museer med huvudsakligen statlig finansiering.

Jag avstår från att yrka bifall till min reservation men lovar att återkomma i frågan om inget radikalt inträffar på den här fronten.

Slutligen vill jag ansluta mig till det som Birgitta Sellén tidigare sade. Det principiella ställningstagandet att det för närvarande inte ska inrättas fler centrala museer innebär att befintlig museistruktur låses fast. Den befintliga definitionen av vad som anses vara kultur värd att försvara låses fast, och alla de kulturyttringar – inte minst de som omfattar många människor, t.ex. idrotten och musiken som omfattar ungdomsgenerationen, som vi ju pratar om i många andra sammanhang – har inga som helst möjligheter att komma in på den här scenen. Detta finner jag helt orimligt.

Allra sist yrkar jag bifall till Vänsterpartiets reservation 6 avseende inrättandet av ett nationellt kvinnomuseum.

Anf. 22 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! Liksom föregående talare yrkar jag bifall till reservation 8.

Museum Anna Nordlander, kvinnokonstcentrum i Skellefteå, invigdes 1995. Museet hade då vuxit fram under en tioårsperiod från utredningsuppdraget 1986 via ett treårigt projekt och till inflyttningen i det nya stadsbiblioteket 1995.

Museum Anna Nordlander är det enda konstmuseum i Norden som uttalat arbetar med och för kvinnliga konstnärer. I Bonn, Bryssel och London finns det också konstmuseer med kvinnoprofilering. Två kvinnomuseer med kulturhistorisk utgångspunkt finns i Århus och Kongsvinger.

Utgångspunkten för museet är Anna Nordlander, född och uppvuxen i Skellefteå. Hon tillhörde de första årskullarna kvinnliga konstnärer vid Kungliga Akademien. På 1870-talet studerade hon i Bryssel och Paris. Hennes verk finns bl.a. i Nationalmuseum och Museum Anna Nordlander. Kulturnämnden i Skellefteå är i dag huvudman för Museum Anna Nordlander och svarar för den löpande verksamheten, och det praktiska arbetet med utställningar, program och inköp utförs inom kultur- och biblioteksverksamheten.

Projektet får en stark politisk och ekonomisk uppbackning från Skellefte kommun, från länet och landstinget, och Stiftelsen Framtidens kultur lämnar också bidrag. Museet stöds av aktiv vänförening med 250 medlemmar.

Visionen för Museum Anna Nordlander är att bli ett nordiskt centrum för kvinnors konstnärliga skapande, en faktasamling och en pedagogisk resurs, ett besöksmål och en inspirationskälla på nationell och internationell nivå samt en förebild i arbetet med jämställdhetsfrågor för museer och andra aktörer inom konstområdet genom att sätta kvinnliga konstnärer och deras verksamhet i fokus.

Museets motto är Skapa, lära, visa. Det betyder att processen, vägen och lärdomarna utmed vägen är lika viktiga som resultatet.

Jag förstår behovet av en kunskapsbank för museerna för att de ska kunna klara genusperspektivet. Det är uppenbart att något sådant behövs. Museum Anna Nordlander kan bli en sådan kunskapsbank och ett sådant resurscentrum som Annika Nilsson efterlyser på området kvinnokonstområdet.

Under 1999 har Museum Anna Nordlander haft sex utställningar. Ambitionen är att bli ett nationellt och nordiskt centrum för kvinnliga konstnärer och skapande. Jag anser att staten kan delta i det utvecklingsarbetet.

Anf. 23 INGER LUNDBERG (s):

Fru talman! I tisdags var jag i Kiruna och hörde Märit Puranen från Länsstyrelsen i Norrbotten hålla ett högtidsland när Lapplands kommunalförbund fyllde tio år. Hon erinrade om att webben inte fanns för tio år sedan. Vi hade ingen aning att vi i år skulle knäcka den genetiska koden. Gorbatjov rådde fortfarande över Sovjetunionen, och Vaclav Havel blev president i Tjeckoslovakien.

Det har hänt så oerhört mycket, och det händer så mycket snabbt. När det sker väldigt stora förändringar blir kulturen viktigare än tidigare. Det finns flera skäl till det. Ett är att den stimulerar kreativitet, får oss att tänka nytt. Ett annat är att den hjälper oss att bearbeta svåra frågor och söka svar på framtidsfrågorna. Där tror jag att museerna spelar en väldigt viktig roll.

I de delar av landet som Bergslagen där strukturomvandlingen är tuffast händer det väldigt mycket spännande. Krisen skapar kreativitet. Vi ser hur kommunerna tar eget ansvar för sin utveckling och att de

mycket mer än någonsin tidigare satsar på kultur. Det här är inga rika kommuner, tvärtom. Det är dyrt med utflyttning. Ändå måste man vara med och satsa och skapa det nya. Man måste vara med och förändra och bidra till att det växer upp en spännande och kreativ verksamhet i bygderna.

Det är inte längre råvarorna som är drivkraft för utvecklingen. Det är mänsklig kunskap och mänsklig kraft. Det gäller att skapa miljöer i hela landet som utvecklar och lockar. Jag tror inte att det är någon slump att det finns många motioner om museer här i riksdagen. Det är inte någon slump att utskottet har känt sig föranlett att ta initiativ till en översyn av både organisation och kostnader för museiväsendet. Det är allvarligt att det brottas med stora kostnadsproblem. Men det är samtidigt viktigt att man vågar ifrågasätta, att man vågar tänka nytt. Om man tittar på utvecklingen av museerna både i Europa och i Sverige tror jag att det knappast någonsin, möjligen under hembygdsrörelsens storhetstid, har hänt så mycket spännande på museiområdet.

Det mesta händer inte med hjälp av de formella kulturpolitiska anslagen utan med hjälp av pengar från kommuner, regionalpolitiska anslag, företag och EU. Låt mig ge några intressanta exempel.

Det första är den högre restaurangutbildningen i Grythyttan, en del av Universitetet i Örebro. Där finns Måltidens hus, som några galningar, som man brukar säga, ledda av Carl Jan Granqvist från Grythyttan fick den svenska paviljongen i Sevilla att etableras mitt ute i skogen, där det nu föds väldigt intressanta tankar på ett måltidsmuseum, ett aktivt museum som samspelar mellan lärande och museum. Det är ett stort projekt, det kan bli unikt både för Europa och för Sverige och sätta Sverige än starkare på kartan när det gäller restaurangnäringen. Det är viktigt att det finns med i kommande tankar att staten vågar satsa på det nya och det annorlunda och det som är viktigt för framtiden.

I det gamla industriområdet Bongbro, som lite grann talar om industrialismens storhetstid, har det väldigt länge varit mycket tomt. Nu händer det mycket där. Nya företag etableras. Men där är också en utställning av modern svensk design i nyligen iordningställda lokaler. Det är ett initiativ som tagits av kommunen tillsammans med Arbetslivsinstitutet. Det handlar om en levande utställning. Det handlar om att kombinera utbildning och demonstrationer med utställningsverksamhet, att nå företagen i Bergslagen, att se vilken betydelse industridesign har både för det goda livet, de goda produkterna, skönheten, och för marknad, tillväxt och strukturomvandling.

Från Örebro län väckte vi under allmänna motionstiden en motion om kulturannex till de stora kulturinstitutionerna. Idén är inte vår egen. Åras bör de arbetslivsforskare som tittat på utvecklingen i hela landet. De har sagt att det vore av utomordentligt stort värde om man skulle kunna använda den kunskap och kompetens som finns på de stora kulturinstitutionerna för att skapa något nytt i andra delar av landet.

Karlskoga kommun har tagit tag i den idén. Där ligger Boåsberget. Boåsberget är en 20 000 kvadratmeter stor anläggning, stora industrilokaler, byggda i bergen i försvarsmaterielens Karlskoga. Den byggdes under brinnande krig för att skapa skyddade verkstadslokaler. I dag står de tomma eller används som lager, men det är oerhört spännande, väldigt vackra tjustiga lokaler. Där väcktes idén om en annex till Moderna mu-

seet. Där för man överläggningar med David Elliott om att göra någonting riktigt spännande, men det krävs pengar för det. Det ryms inte i den ganska knappa budget som Moderna museet har i dag. Visst vore det spännande om vi i Sverige skulle kunna göra någonting som hade samma lyskraft som danskarnas Louisiana, om vi i mitt i vägen mellan Oslo och Stockholm skulle kunna skapa en mötesplats för svensk konst som lockade, som fick andra grupper än de som normalt går på de moderna museerna att möta den moderna svenska konsten.

Jag vet att det är en lång väg dit. Jag vet att det finns mycket som konkurrerar. Jag vet också att många museer är självklara i huvudstaden. Vi har haft en lång diskussion om Nobelmuseum. Nu finns det tankar hos Vetenskapsakademien och Nobelstiftelsen att lägga museet till Stockholm, men finansieringsfrågorna är inte lösta. Säkert måste staten vara med i något som kan vara en av de mest intressanta satsningarna på att marknadsföra Sverige. Men det är också viktigt att man hittar länken till Alfred Nobels hembygd och Björkborn.

Fru talman! Jag tror att det är viktigt att om vi menar allvar med tillväxt, utveckling, kultur och spännande upplevelser då måste vi våga satsa på kultursektorn. Då måste vi också våga att satsa långsiktigt och inte bara i projektför i hela landet. Jag har respekt när kulturutskottet med anledning av motionen om Riksidrottsmuseum säger att staten inte kan ta över finansieringsansvaret för alla initiativ som görs.

Men jag tror att det är farligt om man inte vågar tänka nytt, inte vågar se det som händer i olika delar av landet, som är så spännande och som skulle kunna betyda så väldigt mycket både för kulturlivet och för tillväxten i hela vårt land.

Anf. 24 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag tänkte säga lite grann om form och design. Som många tidigare här har sagt har det vuxit fram ett starkt förnyat intresse för form- och designfrågor i Sverige. Det finns inte en produkt som tillverkas som inte är designad på något sätt, och det är av oerhört stor betydelse. Det är en profilfråga för Sverige. Vi har stolta traditioner, och vi måste kunna bli ännu mycket bättre inom det området än vad vi har varit tidigare.

I Västra Götaland finns det starka traditioner inom design, form, hantverk och slöjd. Det är också en profilfråga för regionen. Vi har – bara för att nämna några exempel – HDK, Högskolan för design och konsthantverk i Göteborg, vi har Röhsska museet, textilmuseet i Borås och hela den textila tradition som finns i Sjuhäradsbygden och utbildningarna där. Vidare har vi Stenebyskolan, slöjdtraditionerna på Näs osv.

Röhsska museet fick ett nationellt uppdrag och ett samordningsansvar när det gäller form och design för några år sedan, och det var ju bra. Jag skrev också i en motion som behandlas i det här betänkandet att den rollen bör stärkas och utvecklas med ett fortsatt statligt engagemang för Röhsska museet.

Jag tänkte också kommentera den enmansutredning som presenterades förra året där man föreslår dels ett fönster för design i Stockholm – det har jag absolut ingenting emot – dels att det skulle vara en myndighet inom detta område och att denna myndighet skulle ligga i Stockholm.

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Museer och
utställningar*

Med automatik föreslås ju allt nytt att ligga i Stockholm, men jag – och flera med mig – delar inte den uppfattningen.

Det kanske inte alls bör vara en myndighet. Men ska det vara en myndighet tycker jag att den ska ligga där museet som har haft detta ansvar ligger, dvs. i Göteborg. Man har jobbat i regionerna med att ta fram en annan modell för att sprida ut ansvaret för designfrågorna till de orter som har museer med den här inriktningen, Umeå, Kalmar, Stockholm, Göteborg, Malmö och Lund. Modellen går ut på att man i stället ska ha en sorts nätverksverksamhet. Det kan vara en intressant modell värd att pröva.

I varje fall anser jag att det inte ska vara en myndighet som förläggs till Stockholm. De pengar som finns föreslagna i utredningen bör i stället användas för att stödja den regionala verksamheten så att resurserna sprids ut över landet. Det finns en otrolig kraft och ett starkt intresse när det gäller form och design. Därför är det viktigt att man ser till att resurserna fördelas.

Jag yrkar bifall till reservation nr 4, som är fogad till betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

7 § Arkivfrågor

Föredrogs
kulturutskottets betänkande 1999/2000:KrU12
Arkivfrågor.

Anf. 25 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v):

Fru talman! Frågan om arkivväsendet är mycket aktuell. I förra veckan hittade man på Krigsarkivet 300–400 lådor med glömda 1700-, 1800- och 1900-talsböcker. De förvarades så illa att de nu är mögelskadade. Stora delar av samlingen måste därför slängas.

Hur ska arkivmyndigheten efter ett sådant slarv med kort varsel lyckas avsätta medel för att rädda dessa böcker? Är det rimligt att man avsätter 25–27 anställda – bl.a. forskare – som ska slänga, avfukta och torka dessa böcker? Finns det någon annan möjlighet. t.ex. att arkivvården kan ta sig an dessa böcker?

Krigsarkivets verksamhet kommer annars att avstanna på grund av de fuktskadade böckerna. Jag tycker att detta är ett stort problem.

Tidigare år har regeringen upprepat mantrat: Arkivmyndigheterna har i huvudsak uppnått de för verksamheten uppsatta långsiktiga övergripande målen, och verksamheten svarar upp mot kraven på en effektiv användning av insatta resurser. I högsta grad kan detta nu ifrågasättas.

Som tur är har ett av Vänsterpartiets tidigare krav lett till ett tillkännagivande, nu i kristdemokratisk tappning, och det tackar vi särskilt för. Ett enigt utskott har yrkat bifall till denna motion där det föreslås att regeringen ska ta initiativ till en mer omfattande granskning av arkivväsendet.

Fru talman! Vi i Vänsterpartiet anser att en sådan här granskning måste omfatta arkivens funktion som myndighet och förvaltare eller

förvarare. Arkivens uppgifter är att skapa kännedom om kulturarvet och att öka allmänhetens tillgång till arkivmaterialet.

Informationsteknikens utveckling medför en ny situation och nya möjligheter för arkiven. Därför bör det i utredningen ingå hur den nya tekniken kan förbättra tillgänglighet och arbetssätt. Man bör fråga sig: Utnyttjas resurserna på bästa sätt? Hur fungerar det efter sammanslagningen mellan Riksarkivet och Krigsarkivet? Går det att uppnå en bättre samordning genom att utnyttja personalresurserna och lagringsmöjligheterna på ett effektivare sätt? Kan vissa delar av arkivmaterialet utlokaliseras?

Man bör också ställa sig frågan: Hur fungerar avgiftssystemet inom arkivvården? Innebär avgifterna att myndigheter avstår från att överlämna arkivmaterial? Hur påverkas arkivväsendet av EU-medlemskapet? Vidare bör man fråga sig hur man kan använda sig av den nya tekniken för att tillgängliggöra materialet ute i landet.

En annan viktig fråga som tas upp i betänkandet är hur det elektroniska kulturarvet ska kunna säkras för framtiden. Man kan fråga sig: Är det hårddiskar som arkiven i en framtid kommer att ta hand om? Eller kan man på annat sätt bevara tidskrifter, böcker eller brev som endast ges ut i elektroniska nätverk på annat sätt? Vem har ansvaret för det och hur ska detta göras?

Med anledning av det sistnämnda yrkar jag bifall till reservation nr 3.

Anf. 26 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! Under flera år har Riksarkivet pekat på vikten av att den svenska arkivskatten görs tillgänglig för nya användare. Särskilt viktigt är det att nå ungdomar och studerande på olika nivåer, säger man på Riksarkivet. De talar också om att arkivmaterial är ett bra hjälpmedel för högskolestuderande som inte vill basera sin historieutbildning på bara litteraturstudier.

Dessa tankar finns också med i Centerpartiets motion och att det finns behov av ett landsarkiv i Växjö. I början av 1999 blev högskolan i Växjö universitet. En anledning till universitetsstatusen är den omfattande utbildningen och forskningen inom historieämnet. Inriktningen har en klar profil på lokal och regional historia, en specialitet som kräver tillgång på lokalt arkivmaterial.

Det offentliga materialet från Småland är i dag arkiverat vid Landsarkivet i Vadstena. Det geografiska avståndet mellan den lokala forskningen och arkivet är en nackdel, och det lär också finnas vissa problem att ta sig mellan dessa orter.

Profileringen av historieämnet vid universitet i Växjö är ett gott skäl för en decentralisering av arkivfunktionerna och för en etablering av ett landsarkiv eller möjligen en arkivdepå i Växjö. Riksarkivet har satt upp fem kriterier för etablering av landsarkiv och Växjö uppfyller alla.

Fru talman! Ådalen har genom beslut i kammaren i förra veckan förlorat flera arbetstillfällen genom att försvaret läggs ned i Sollefteå. Det är vår skyldighet att hjälpa till med ersättningsjobb, vilket för övrigt en omställningsgrupp redan arbetar väldigt konstruktivt med.

I Ramsele, strax utanför Sollefteå, finns i dag Svensk arkivinformati-
on – SVAR. Där finns en utvecklingsmöjlighet och möjlighet till många jobb om staten och Riksarkivet bara är redo att öka anslaget. Nu när

Prot.
1999/2000:93
6 april

Arkivfrågor

informationstekniken utvecklas snabbt bör det vara möjligt att satsa på en digitalisering av SVAR. Det medför att den mikrofilmsteknik som SVAR:s produkter och tjänster baseras på i dag kan kompletteras med den digitala tekniken.

En annan avdelning inom arkivväsendet som bör kunna ses över är Krigsarkivet. I dagarna har vi ju kunnat läsa om att material från 1700- och 1800-talen håller på att mögla. Det är en mycket tråkig upplysning eftersom det är värdefull historia som riskerar att gå förlorad om man inte lyckas rädda materialet. När nu detta material måste tas om hand på bästa sätt, bör man titta på Krigsarkivets framtid. Det skulle vara möjligt att passa på att flytta hela arkivet. Och vad är då lämpligare än att flytta det till Sollefteå, som är en gammal militärstad?

Arkivens arbetssituation har ju förändrats bl.a. beroende på den snabba tekniska utvecklingen som jag nyligen talade om, och med den ökade mängd material som finns ändras ju arkivens förutsättningar.

Charlotta Bjälkebring var inne på en fundering om ifall arkivväsendet kan utlokaliseras. Jag är av den bestämda åsikten att det är fullt möjligt. Jag tror att det skulle vara utvecklande och lättare att ta till sig den moderna tekniken om man tvingades att göra en förändring i sin verksamhet. Detta bör man ha i åtanke när utvärderingen av det statliga arkivväsendet ska genomföras.

Slutligen, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 3, som handlar om att säkra det elektroniska kulturarvet. Jag räknar med att Lennart Kollmats kommer att utveckla detta. Därför kommer jag inte att förlänga debatten med att förklara det värdefulla i detta. Givetvis står jag bakom alla våra övriga reservationer, men för tids vinning avstår jag från att yrka på dem.

Anf. 27 LENNART KOLLMATS (fp):

Fru talman! Betänkandet är inte så tjockt, men det är ändå två saker i det som känns extra angelägna.

Först är det begäran om en utvärdering av det statliga arkivväsendet. Vi måste ju ha klart för oss att anledningen till att arkiveringen över huvud taget fungerar till dels är att det sköts effektivt. Det är inte enbart Kristdemokraterna som har motionerat i frågan. Jag hörde att också Vänsterpartiet tidigare har gjort det. Även Riksdagens revisorer uttryckte 1998 önskemål om ett initiativ till en mer omfattande granskning av arkivvården. Det är förvånande att det ska ta så lång tid att ta fram direktiv med tanke på den omfattande stab som regeringen håller sig med. Vi får se om utskottets eniga uppfattning kan skynda på Kulturdepartementet.

När det gäller den andra frågan som jag vill ta upp hade vi inte samma framgång med vår motion som Kristdemokraterna hade med sin. Men vi har i alla blivit tre partier om reservationen.

Elektroniken är ett utomordentligt hjälpmedel, men den orsakar, som alla nya medel, också problem. Utvecklingen går så snabbt att man knappt hinner lära sig ett system förrän ett nytt är på väg. Då är det lätt att missa arkivfrågorna. De är ju inte de första som man tänker på när man jobbar med de nya medierna.

Av utskottskansliets redovisning framgår att frågan uppmärksammats för ganska länge sedan i en motion från 1994, och motionen vann kam-

marens gillande. Det är frapperande hur lång tid det ibland kan ta innan det blir resultat. Nu finns det en projektgrupp inom Riksarkivet som förhoppningsvis har kommit i gång med sitt arbete.

Reservationen går ut på att vi vill att regeringen tar fram en handlingsplan för hur arkiv ska bli fullständiga, då vi korresponderar med varandra via e-post och informationen digitaliseras. Det får inte uppstå ett antal års tomrum mellan tryck på papper och bevarandet av ettor och nollor.

Jag yrkar bifall, fru talman, till reservation 3 under mom. 5.

Slutligen noterar jag att socialdemokrater och moderater återigen har funnit varandra i kulturfrågor i dess helhet.

Anf. 28 HILLEVI LARSSON (s):

Fru talman! Jag tänker ta upp det som jag tycker är det allra viktigaste av det som är på gång på det här området och som också flera av motionärerna berör.

Först gäller det den ökande användningen av e-post och kommunikation på datorer. Det som tas upp i motionerna, och som jag även instämmer i, är att det finns en väldigt stor risk för att mycket material går förlorat i takt med att utvecklingen går allt snabbare på det här området och vi därför inte förmår att fånga upp och bevara det som är ute på nätet t.ex. Detta är en stor risk som man bör ta på allvar. Utskottet har tidigare tagit upp den här frågan.

Det finns ju något som heter pliktexemplarslagen, som innebär att sådant som finns i s.k. fixerad form, dvs. cd-rom, disketter, videokassetter m.m., måste bevaras. Men s.k. *on line*-kommunikation, framför allt e-postkommunikation, behöver inte bevaras. Nu sker det i vissa fall ändå.

Jag har en bakgrund i Malmö kommun. Redan när jag slutade där för något år sedan var kommunalråden tvungna att spara alla brev som de tog emot och skickade, även e-post, så i viss mån täcks detta redan upp, men det måste ju täckas över hela fältet. Det måste finnas ett system i detta så att det bevaras. Någon gång långt in i framtiden kommer man att säga att detta är ett kulturarv. Det som nu känns modernt och nytt kommer att vara en del av historien i framtiden, så det är väldigt viktigt att man gör något av det.

Riksdagen tog i dag initiativ till att den s.k. pliktexemplarslagen ska ses över, så att man även tar hänsyn till e-postkommunikation i första hand. Resultatet av utredningen bör påskyndas. I dag ligger remissvaren hos Utbildningsdepartementet. Men resultatet måste ju fram så snabbt som möjligt, så att man kan komma med åtgärder. Jag tycker att det är ganska självklart att man i det fortsatta arbetet bör utgå från den utredning som har gjorts och de remissvar som har skrivits, för annars har ju arbetet skett i onödan. Det tycker jag är en viktig utgångspunkt.

En fråga som har tagits upp här och som också har ett samband med e-postkommunikationen gäller en utvärdering av det statliga kulturväsendet.

Det är också en fråga som kulturutskottet har väckt. Utskottet har vidarebefordrat till regeringen att man tycker att det är väldigt viktigt att en utvärdering kommer till stånd, och då naturligtvis en oberoende sådan så att det inte blir insnöade åsikter. Även Riksdagens revisorer har instämt i att det är väldigt viktigt att få fram en sådan utvärdering.

Prot.
1999/2000:93
6 april

Arkivfrågor

Motiven är först och främst att arkivlagen har funnits i tio år. Under de tio åren har situationen förändrats mycket på området. Det är inte minst den snabba tekniska utvecklingen, som är intressant för bevarandet, och hur man ska hantera ökade mängder av material.

Det är två saker som är speciellt viktiga i sammanhanget. Det gäller för det första att bevara det elektroniska kulturarvet. Här finns i dag stora problem. Det handlar också om att tillgängliggöra elektroniskt material. Det kan också innebära att saker som finns i pappersform i dag kan göras om till elektronik, dvs. datoriseras, så att det når ut över hela landet. En forskare som sitter i ena änden av landet kan då finna material i andra änden av landet utan att behöva resa fram och tillbaka. Det tycker jag är en viktig fråga.

Här kan man också konstatera att utskottet är enigt. Den oberoende utvärderingen bör påskyndas, eftersom det är väldigt viktigt. Vi har redan initierat detta, så frågan är inte ny. Det finns all anledning att ta tag i det. Även resultatet av E-pliktsutredningen, som jag tidigare redovisade, bör påskyndas. Tack.

Anf. 29 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Det var intressant att höra de sista orden som Lennart Kollmats sade i sitt inlägg när han lämnade talarstolen. Han brukar aldrig säga någonting när vi finner varandra i olika samarbeten, men det finner han tydligen mer naturligt.

Därmed vill jag också ha sagt att vi här har ett betänkande där vi moderater står helt bakom majoritetsskrivningen. Det kanske inte är så ofta i och för sig. Oppositionens uppgift är å andra sidan att opponera. Skulle det någon gång vara så att majoriteten får samma goda idéer som oppositionen är det inte något fel i det.

Arkiven är väldigt viktiga som samhällets minne. Ett samhälle utan museer och arkiv får minnesförlust, och då görs det väldigt allvarliga misstag. Förutom att man inte kan lära sig av de tidigare begångna misstagen vet vi faktiskt att våra arkiv haft stor betydelse för t.ex. rättsprocesser i i föregående sekel som emanerade i förhållanden på 1600-talet.

Vi kan bara tänka på Skattefjällsmålet mellan svenska staten och samerna som byggde på de överenskommelser som hade brutits och som var gjorda i mitten på 1600-talet. Då var det väldigt viktigt att man kunde gå tillbaka och finna de originalhandlingar som avgjorde det målet. Det är alltså viktigt att människor som har rätt också kan få sin rätt. Det är kanske inte det vi ofta tänker på när vi talar om arkiv.

Vi vill gärna skicka med från vår sida ett par varningssignaler, fastän vi står bakom betänkandet, som gäller bl.a. det som en del har berört här om elektroniska medier och den snabba utvecklingen. Det är framför allt den ständiga utvecklingen med förändringar av det vi brukar kalla för hårdvara som är ett problem.

De av våra arkiv som har fört över material eller som har fått material via elektroniska medier måste ständigt se till att allteftersom utvecklingen sker att föra över dem till nya läsbara former, vilket är svårt, kan förstöra kvaliteten och framför allt är ganska kostsamt. Alla kan dessutom inte skaffa sig och ha en hel uppsättning med utrustning hela tiden.

Låt mig ta ett litet exempel ur min egen erfarenhet. Jag spelade år 1973 in riksdagens sista högtidliga öppnande på öppen-spole-video. Det

fanns då. Det finns i dag icke en apparat i det här landet där jag kan sätta i de båda spolarna och lyssna på Lars Orups kommentarer, höra på klampmarsch och paradmarsch. Det finns alltså inte någon sådan, och det är inte så förfärligt länge sedan. Det är många sådana misstag som har gjorts där vi i dag har svårt att komma åt den information och de fakta som finns.

Det andra som vi måste se upp med och som det kan finnas skäl för oss att återkomma till sedan är att den moderna tidens miljöföreningar förstör. Det gäller inte bara det som nu har refererats till när det gäller Krigsarkivet och mögel. Både i vårt land och i andra länder har man bekymmer med luftföreningar som löser upp pergament, förstör gamla skinnband och mycket annat. Det är stor anledning att samordna forskningen på miljöområdet också med arkivvården.

Det tredje som jag skulle vilja skicka med en varningssignal för gäller överförandet efter det att Svenska kyrkan och staten delvis har gått skilda vägar. Det finns trots allt arkivalier, eftersom kyrkan har varit en statlig institution under cirka fyra och ett halvt sekel, som ska föras över. Det har inte varit det allra lättaste att göra det.

Jag satt med i den utredning som tittade på de frågorna och lade fram ett förslag om hur det hela skulle klaras av. Det har visat sig att så enkelt som vi hoppades att det skulle vara är det inte. Det är väldigt viktigt i glappet mellan olika organisationer eller i glappet mellan olika former för förvarande att inte viktigt arkivmaterial försvinner.

Fru talman! Det kan föranleda oss att återkomma. Men den här gången ställer vi oss bakom majoritetstexten.

Anf. 30 DAN KIHLESTRÖM (kd):

Fru talman! I det här korta betänkandet behandlas, som flera talare har varit inne på, arkivfrågor utifrån motionsyrkanden från den allmänna motionstiden. Nu kan man drabbas av tanken att ämnet är ointressant med tanke på betänkandets tjocklek. Men så är det självklart inte. Jag uppfattar det som att utskottet är ganska enigt i synen på hur värdefulla våra statliga och även andra arkiv är.

Det som särskilt ska noteras är att utskottet föreslår att riksdagen med anledning av ett motionsyrkande från oss kristdemokrater som sin mening ska ge regeringen till känna att det är angeläget att den av regeringen aviserade utvärderingen om arkivväsendet snarast påbörjas. Jag återkommer strax till argumenten för det.

Det är bra att regeringen har insett behovet av denna utvärdering, men vi kristdemokrater anser samtidigt att senvärdigheten i behandlingen av frågan är anmärkningsvärd. Det är detta som också kulturutskottet har ställt sig bakom.

Precis som flera talare har sagt här förut är arkivfrågorna mycket viktiga. Myndigheters arkiv är en del av det nationella kulturarvet och ska bevaras, hållas ordnade och vårdas så att de tillgodoser rätten att ta del av allmänna handlingar, behovet av information för rättskipningen och förvaltningen samt forskningens behov.

Runtom i landet finns ett antal arkiv av olika karaktär som förvaltar betydande arkivbestånd. Det handlar om att vårda och bevara, men lika mycket om att ge tillgång till värdefull historia. Dessa samlingar speglar människors egna tankar, föreställningar, handlingar och symboler. Vi kan

Prot.
1999/2000:93
6 april

Arkivfrågor

följa idéer och handlingsmönster i vårt rika kulturarv från tidig medeltid fram till våra dagar och se hur det moderna Sverige växer fram på såväl central som regional och lokal nivå. Det är därför viktigt att se till mångfaldigheten och tillgängligheten på detta område.

Birgitta Sellén från Centerpartiet tog upp hur viktigt det är med barn och ungdomar. Jag kan inte låta bli när vi nu talar om arkiven att nämna exempel på projekt där folkrörelsearkiv och landsarkiv inlett samarbete med skolor i historia. Exemplet som jag har här en bok som heter *Människor på väg*. Det är en exempelsamling av arkivhandlingar.

Genom detta projekt får lärare och elever upptäcka arkiven som en viktig väg att få grepp om den lokala utvecklingen. Det måste vara spännande att få studera hur de stora händelserna i Sverige, i Europa och i världen märks i lokalsamhället. Precis som Birgitta Sellén sade tror jag att barn och ungdomar inte minst i dag behöver en konkret och lokal förankring i sin undervisning, inte minst i historia och religion. Nya utmaningar finns också på detta område med den nya tekniken.

Jag nämner, som sagt, detta exempel bara för att visa vilken viktig uppgift arkiven har och betydelsen av att de får möjligheter att utvecklas.

Att förmedla kulturarvet till nya generationer är en gemensam uppgift för hela samhället. Varje människa har ett ansvar för att lämna efter sig både yttre materiella värden och inre andliga och kulturella värden. Att förmedla ett kulturarv handlar inte bara om konkreta lämningar utan också om ett för ögat osynligt arv i form av värderingar och normer. Detta är centralt i det kristdemokratiska tänkandet.

Kulturinstitutioner, kulturhistoriska besöksmål, förvaltning och vård utgör den fasta delen av vårt kulturarv. I vårt svenska kulturarv ingår också historia och tradition, religion och livsåskådning, språk och etiska och moraliska normer. Kulturarvet är således inget som är givet en gång för alla, utan det berikas ständigt av nya upplevelser och erfarenheter liksom även av kontakter med andra länder och kulturer.

Precis som någon tidigare har sagt här är det viktigt att ha god känneträk om sitt eget kulturarv, eftersom det är en förutsättning för att bygga upp en egen identitet och för att kunna respektera andras kultur och värden.

Varför tycker vi då att det är så angeläget att den aviserade utvärderingen av arkivväsendet snarast påbörjas?

Precis som det anges i betänkandet och som redan har berörts t.ex. av Charlotta L Bjälkebring har arkivlagen varit i kraft i snart nio år. Arkivens arbetsituation har förändrats, bl.a. beroende på den snabba tekniska utvecklingen och ökade mängder av material, en utveckling som i grunden ändrar arkiveringens betingelser. En utvärdering bör bl.a. belysa resursutnyttjandet, lokaliseringar och möjligheterna i en ny informationsteknisk tid.

Precis som nyss har sagts föreslog Riksdagens revisorer i en skrivelse till regeringen i oktober 1998 att en mer omfattande granskning av arkivvården skulle göras. Enligt revisorerna borde fem aspekter särskilt beaktas vid en sådan granskning, nämligen gallring av enskilda arkiv i anslutning till den ständigt ökande omfattningen av arkivvården, digitaliseringen av arkivvården, avgiftsfinansieringen av arkivvården, innebörden av Sveriges EU-anslutning för arkivhanteringen samt kompetensfrågor inom arkivverksamheten.

Förutom dessa nämnda områden finns det också andra viktiga frågor som jag anser bör behandlas vid en utvärdering. Jag tänker på landsarkiven och även på samverkan med folkrörelsearkiv och andra enskilda arkiv.

Fru talman! Kristdemokraterna har inga reservationer vid det här betänkandet utan tillstyrker majoritetens förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.52 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

Frågestund

8 § Frågestund

Anf. 31 TALMANNEN:

Kammarens sammanträde återupptas, nu för riksdagens frågestund. Följande statsråd deltar i denna frågestund:

Justitieminister Laila Freivalds, kulturminister Marita Ulvskog, socialminister Lars Engqvist, statsrådet Ingegerd Wärnersson och statsrådet Lars-Erik Lövdén.

Justitieministern besvarar såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt område. Övriga statsråd besvarar frågor var och en inom sitt respektive ansvarsområde.

Jag ger omedelbart ordet fritt.

Projekt med gränspolis

Anf. 32 JEPPE JOHNSON (m):

Fru talman! Jag kommer som bekant från Blekinge. Den 1 maj 1999 påbörjade polisen i Blekinge uppbyggnaden av en gränspolis för att ha en väl förberedd gränskontroll den dag Sverige blir operativ Schengenmedlem.

Arbetet har varit mycket framgångsrikt och har gett mycket goda resultat. Den här satsningen har kommit hela det svenska polisväsendet till del på så sätt att många av dem som är gripna för tillgreppsbrott har begått brott i stora delar av Sverige och även i Norge.

Kostnaden för det här projektet får tas inom ordinarie budget, vilket är ganska svårt för en polismyndighet av Blekinges storlek.

Det här har gett ett mycket bra resultat i brottsbekämpningen och värdefulla kunskaper inför Sveriges framtida Schengenmedlemskap.

Jag vill fråga justitieministern: Är justitieministern beredd att tillföra extra resurser så att det här projektet kan fortsätta?

Anf. 33 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Det är naturligtvis viktigt att alla våra polismyndigheter som har ansvar för gränskontrollen utvecklar sina metoder för att kunna säkerställa en bra kontroll när Schengensamarbetet träder in i sin operativa fas om ungefär ett år.

Blekinge polismyndigheter har visat sig vara mycket kapabla när det gäller att utveckla metoder, och det är självklart att det ska ske inom ramen för ordinarie budget. Hur budgeten ser ut hos de olika polismyndigheterna är beroende på vad man kommer fram till i de gemensamma överläggningar som länspolismästarna har med Rikspolisstyrelsen. Regeringen kommer för sin del med en vårproposition redan i nästa vecka där vi anger ramarna för rättsväsendet under nästa år och två år därefter, och därefter har naturligtvis Rikspolisstyrelsen att fundera över hur de nya resurser som tilldelas polisen bäst ska fördelas. Det här med gränsskyddet är naturligtvis en av de frågor som kommer att behandlas i det interna budgetarbetet.

Anf. 34 JEPPE JOHNSSON (m):

Fru talman! Jag tackar så här långt för svaret. Men den bistra verkligheten är sådan att lilla Blekinge inte har fått några extra pengar för detta, trots att man gör nytta för en stor del av Sverige och i viss mån även för Norge.

På något sätt är det ju inte alla polismyndigheter som är så belägna att de har den här Schengenverksamheten. Jag undrar om justitieministern är beredd att i direktiven till Rikspolisstyrelsen tala om hur viktigt det är att man gör ett bra förberedelsearbete för det kommande Schengeninträdet, att så att säga öronmärka pengar för detta redan i direktiven till Rikspolisstyrelsen.

Anf. 35 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Öronmärkta pengar sysslar vi inte med numera, det vet nog Jeppe Johnsson.

Vad vi däremot sysslar med är att tala om för våra myndigheter vad regering och riksdag prioriterar, vad som är viktigt och vad man ska inrikta sin verksamhet på. När det gäller gränskontrollen har den varit uppe i flera budgetpropositioner under senare år, och den kommer säkerligen att finnas med både i vårpropositionen som kommer om en vecka och i budgetpropositionen i höst.

Givetvis är det för statsmakterna viktigt att myndigheterna genomför allt det praktiska arbete som behöver göras för att säkerställa gränskontrollen. Det har ju varit bakgrunden till en del resursförstärkningar som tidigare har givits till polismyndigheter och som kommer framöver.

Närradion

Anf. 36 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Jag har en fråga till kulturministern.

Nästa vecka ska vi i den här kammaren behandla och debattera konstitutionsutskottets betänkande rörande den kommersiella lokalradion och andra mediefrågor, dock inte den ideella närradion.

Det bekymrar mig. I dag är det 1 100 organisationer landet över som förfogar över sändningstillstånd i 150 närradiostationer. Tyvärr minskar antalet sändande organisationer, medan kommersiella aktörer tar över sändningstillstånd och faktiskt köper in stationer.

Oroar det också kulturministern? Kan man tänka sig att kulturministern tar initiativ till analytiska åtgärder, kanske någon typ av överväganden och åtgärder, för att stärka den kvarvarande ideella lokalradion?

Anf. 37 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Vi har gjort olika insatser för att stärka närradions möjligheter. Vi har tagit bort avgiften helt. Dessutom har vi sett till att man kan vara en medieförening, att man kan sända närradio om man är en medieintresserad ungdomsgrupp, om man t.ex. går på en medielinje i gymnasieskolan. Det har varit väldigt bra för närradion.

Samtidigt har vi också noterat det Kenth Högström tar upp. Vi har noterat att stora medieaktörer, några av de allra största medieföretagen i Sverige, har börjat köpa in sig och delvis ta över dessa närradiotillstånd. Det är en utveckling som bekymrar oss. Den är inte så stark och finns ännu bara på några få ställen i landet. Men det är tillräckligt för att vi från Kulturdepartementets sida ska se över detta.

Skulle vi se att utvecklingen är på väg åt fel håll kommer vi också att föreslå åtgärder.

Anf. 38 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Jag tackar kulturministern för svaret. Jag hoppas också att denna analys sker snabbt, för det här går nu fort.

Ta t.ex. Bonnierföretagen och Kinneviksföretagen. Ta Radio Lappland, som faktiskt förfogar över tiotalet tillstånd och som bygger riktäckande nätverk precis som vissa av de kommersiella lokalradioaktörerna gör, något som vi på onsdag faktiskt ska försöka hindra fortsättningen av.

I Danmark ger staten reella anslag till närradion, liksom man gör i Tyskland, allt för att underlätta för de ideella organisationerna att hålla i gång det vi kan kalla mångfald i etermedierna. Den bästa mångfald vi kan ha är att vi har en levande närradio.

Jag hoppas att kulturministern snabbt kommer tillbaka i denna fråga.

Anf. 39 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! De stora aktörerna är nu nämnda vid namn. Jag kan försäkra Kenth Högström om att vi från departementets sida, från regeringens sida, kommer att noga analysera den utveckling vi ser. Den är inte på bred front än, men vi har hög beredskap för att komma med förslag till åtgärder. Vi ska först göra en grundlig analys.

Våldtäkt

Anf. 40 LENA EK (c):

Fru talman! Min fråga riktar sig till justitieministern och rör 6 kap. 1 § i brottbalken, om våldtäkt.

I denna paragraf krävs ju att det ska vara fråga om hot, våld eller försättande i vanmakt.

De här rekvisiten har kopplats till några svåra rättspolitiska diskussioner under egentligen tio års tid. Grunden är hur mycket en flicka eller en kvinna ska kämpa emot och protestera för att det ska räknas i domstolen. Det rör särskilt tre kategorier som upprör mig mycket. Det är handikappade som inte har kunnat kämpa emot. Det är unga som helt enkelt inte har torts. Det handlar också om berusade kvinnor som heller inte har kunnat kämpa emot.

Min fråga till justitieministern är: Anser ministern att 6 kap. 1 § fungerar för de här kategorierna?

Anf. 41 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag är nästan lite förvånad över frågan från Lena Ek.

I samband med att vi tillsatte Sexualbrottskommittén för snart två år sedan uttalade jag att jag anser att sexualbrottskapitlet och flera av paragraferna i det inte återspeglar de värderingar vi har i samhället i dag.

Jag anser att både terminologi och straffsatsen behöver ses över för att anpassas efter dagens situation och de krav vi ställer på hur man ska bedöma övergrepp med sexuella förtecken som sker mot människor.

Bakom det låg bl.a. den diskussion som uppstod i samband med att en kvinna i berusat tillstånd blev utnyttjad av flera män. Detta bedömdes icke vara våldtäkt.

Jag anser att lagstiftningen inte bara ska spegla människors värderingar utan också ligga nära det ordval människor i allmänhet använder. De beteckningar som används i våra domstolar bör överensstämma med den uppfattning människor i allmänhet har.

Det var anledningen till att Sexualbrottskommittén tillsattes. Den har ett brett uppdrag och kommer förhoppningsvis att avsluta sitt arbete under hösten.

Anf. 42 LENA EK (c):

Fru talman! Det låter ju väldigt bra.

I den lagstiftning som finns nu, och som också har ändrats, nämns i förarbetena gruppvåldtäkt i någon endaste mening. Det sägs väldigt lite i direktiven till Sexualbrottsutredningen. Just i de här fallen har ett sådant händelseförlopp ofta kopplats ihop med någon av de tre kategorierna, särskilt när det har gällt berusade kvinnor.

Min följdfråga är då: Är justitieministern beredd att se till att det kommer ett lagstiftningsförslag på riksdagens bord som är klart och tydligt och där man också fullföljer de intentioner som ministern har talat om?

Anf. 43 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag anser att ansvaret för att säkerställa att utredningen kommer med ett förslag som utgör ett gott underlag för regeringens arbete att utarbeta ett förslag till riksdagen, för närvarande ligger hos de politiska partierna.

Det är en parlamentarisk utredning. Riksdagen har all möjlighet att via sina representanter i utredningen påverka vilket förslag utredningen ska komma med.

Anf. 44 LENA EK (c):

Fru talman! Det är självklart. Jag tror att alla riksdagens partier just nu är väldigt engagerade i de här frågorna. I direktiven till utredningen, som styr utredningens arbete, finns det väldigt lite sagt om de här frågorna. Därför är det intressant att veta vilken vilja regeringspartiet har på just de här områdena.

Anf. 45 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag vet inte om Lena Ek är missnöjd med direktiven. Själv anser jag att de är mycket vida och ger ett mycket stort utrymme för utredningen att överväga alla upptänkliga frågor som har anknytning till den totala översyn av sexbrottskapitlet som det handlar om. Rege-
ringspartiet är också företrätt i utredningen.

Bergsjön

Anf. 46 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Bergsjön är en s.k. utsatt stadsdel med massor med invandrade människor – en majoritet – och en stor segregation.

År 1997 var det 64 inbrott i bostäder. Under år 2000 har man hittills, på två och en halv månad, haft 38 stycken. Under 1997 var det 54 bilinbrott, 1999 var det 175.

Vad avser justitieministern göra för att polisresurserna ska säkras och för att människorna ska kunna känna sig trygga i Bergsjön och andra förorter?

Anf. 47 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! När det gäller just brottet inbrott har vi haft en minskning i landet i sin helhet. Men det är också så att det på vissa håll i landet har skett en ökning av nästan alla typer av brottslighet. Det gäller bl.a. i en del av förstäderna till våra storstäder.

Det är en av bakgrunderna till den storstadssatsning som regeringen har gjort när det gäller att säkerställa att just storstäderna på ett brett sätt angriper de problem som man har när det gäller segregation, arbetslöshet och marginalisering av befolkningen.

Det är den typen av faktorer som ligger bakom en hög brottslighet i de här orterna.

Det brottsförebyggande och brottsförhindrande arbetet är en del av storstadssatsningarna. Därutöver finns det andra satsningar som sker just i Bergsjön när det t.ex. gäller att utveckla högskola och andra faktorer som påverkar den positiva utvecklingen av en ort.

Det är den typen av satsningar vi behöver. Det är ett sätt att också förebygga och förhindra brottslighet.

Anf. 48 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Det är alldeles utmärkt att man gör den typen av satsningar. Men min fråga var: Vad tänker justitieministern göra för att säkra tillräckliga polisresurser för att garantera människornas säkerhet i Bergsjön?

Alldeles nyligen var det en skottlossning i Bergsjön i närheten av en restaurang. Det tog 35 minuter innan man fick dit några poliser. Det är alldeles otillständigt att det är på det sättet att människor inte ens kan säkras snabba utryckningar.

Det är en ren polisfråga, och jag undrar vad justitieministern avser att göra för att människor ska kunna leva säkert även i Bergsjön.

Anf. 49 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Som Göran Lindblad säkert känner till har regeringen ingen möjlighet att styra polisresurser på enskilda orter. Den styrningen sker via Rikspolisstyrelsen. Det vi från regeringens sida kan göra, och riksdagen i sin del av beslutsfattandet, är att säkerställa att polisen totalt sett har de resurser de behöver. Därför har polisen under senare år fått nya tillskott som bl.a. har fördelats med fördel till storstadsområdena, på grund av den problematik som finns där. Regeringen har uttalat att man avser att återkomma med ytterligare förslag för att förstärka polisens resurser.

När det gäller att garantera säkerheten för medborgarna – det må vara i Bergsjön eller någon annan ort i vårt land – handlar det inte bara om vad polisen kan göra. Det finns mycket mer att göra för att öka tryggheten och säkerheten i vårt samhälle. Det kräver samarbete mellan polis och andra myndigheter, men också att man involverar skola och enskilda personer i det. Det sker för närvarande i Bergsjön. Där har man nämligen insett att det här handlar om något mycket vidare och svårare än bara fler poliser.

IT-satsningar i skolan

Anf. 50 WILLY SÖDERDAHL (v):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Ingegerd Wärnersson.

Just nu pågår IT i Skolan, eller ITiS-projektet som det kallas. Det är en mycket ambitiös satsning på kompetensutveckling för personal inom skolan.

Så här står det på ITiS hemsida: Den nationella satsningen på IT i Skolan, ITiS, genomförs under tre år 1999–2001. ITiS omfattar ungdomsskolan, dvs. förskoleklassen, grundskolan, särskolan, sameskolan, specialskolan och gymnasieskolan.

Har projektet kommit så långt att man redan nu kan se att alla de uppräknade skolformerna verkligen har kommit med?

Anf. 51 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! De uppräknade är med i projektet. Där man kan se en förändring från när projektet började fram till nu, är att man inte når lika många lärare som man från början hade tänkt. Det är den förändring jag vet om i dag. Men de uppräknade är med, mer eller mindre beroende på kommun.

Anf. 52 WILLY SÖDERDAHL (v):

Fru talman! Förmågan att utnyttja den möjlighet som IT ger kommer att bli en ny klassfråga, om det inte redan är det. Därför är det bra att man verkligen satsar på skolan, där man når alla.

Men inom skolan finns det också skillnader i tillgänglighet och möjlighet att tillgodogöra sig informationstekniken. Jag undrar om de skillnader som finns har uppmärksammats i satsningen med ITiS-projektet så att man i förlängningen verkligen når alla elever. Det är ju dit man vill komma.

Jag tänker speciellt på eleverna i sarskolan och specialsolan. Där måste man antagligen tillföra inte bara kompetens utan också hårdvara. Har man verkligen nått de grupperna också?

Anf. 53 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Regeringens del i den en och en halv miljard som man har satsat på detta stora ITiS-projekt har varit att ge lärarna en gedigen kompetensutveckling och se till att lärarna får en dator i samband med arbetet.

Antalet datorer per elev i de enskilda skolorna har vi inte tagit ställning till. Vi har inte heller angett några riktlinjer.

Det är ju precis som frågeställaren säger, att det ser olika ut i kommunerna. Det ligger ett stort kommunalt ansvar i detta.

Med den överblick vi har över landet ser vi, när vi jämför med andra länder, att vi ligger oerhört väl framme. I dag vet vi att Kanada är det land som ligger före oss när det gäller IT-tätheten gentemot elever. Annars ligger vi väl framme, även om det finns stora kommunala skillnader.

Studiestödssystemet för vuxna

Anf. 54 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Jag har en fråga till skolministern. I tisdags överlämnade Kunskapslyftskommittén sitt slutbetänkande. Jag har haft förmånen att vara med i det arbetet, och det har varit väldigt positivt.

Men i det nya förslag som överlämnades till skolministern ändrades inte de orättvisor som finns i studiestödssystemet för vuxna.

I går presenterade Kristdemokraterna en rapport om hur vi vill ha ett förutsägbart och sammanhållet studiesystem.

Min fråga till skolministern är: Tänker skolministern titta på vårt förslag till ett studiestödssystem som är förutsägbart och sammanhållet, nu när Kunskapslyftskommittén faktiskt presenterar ett studiestödssystem med liknande brister som det som nu finns har?

Anf. 55 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag har ännu inte hunnit sätta mig in i det fullständiga betänkande som lämnades till mig häromdagen, men givetvis har jag sett delar av det.

När det gäller studiestödssystemet har vi nyligen precis fattat beslut om inriktningarna på det och hur det nya systemet ska se ut i framtiden.

Givetvis tittar vi igenom alla förslag från de olika partierna som lämnas fram i motioner eller på annat sätt. Däremot kan jag i dag inte alls på något sätt ge besked om ett ställningstagande. Men jag följer givetvis alla partiers intentioner och idéer om hur de vill utforma skolan. Det ingår i mitt vanliga dagliga arbete.

Anf. 56 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Jag förstår att det kan vara svårt. Betänkandet var på 746 sidor, så det finns mycket att ta sig igenom.

Men kvar är att det studiestödssystem som gäller för vuxenutbildningen är lite annorlunda än det som hittills har tagits fram. Där återstår alltså en del att göra.

Det känns viktigt att vi inte förlorar de människor som är motiverade och som vill veta vilka villkor som gäller om de börjar studera engelska på gymnasial nivå. Det är förutsägbarheten som jag ser som viktig. Jag undrar om skolministern är beredd att ta med sig det i bagaget.

Anf. 57 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Det viktiga är att varje individ som börjar inom Kunskapslyftet eller andra vuxenstudier också har en lång framförhållning och känner till sina förutsättningar. De måste få en korrekt information från början om vilka ekonomiska möjligheter de har.

Det som jag i dag vet är att dagens studiesystem kommer att finnas. Jag vet också att vi i framtiden kommer att ha det särskilda utbildningsbidraget när det gäller Kunskapslyftet. Det kommer alltså att finnas kvar även efter 2002, när själva Kunskapslyftet upphör.

Tinnitus

Anf. 58 LENNART KOLLMATS (fp):

Fru talman! Jag har en fråga till socialministern.

Det kommer alltfler rapporter om ett ökat antal fall av tinnitus. Det är, eller håller på att bli, en folksjukdom.

Nu finns det långt gångna diskussioner om rökfrihet på restauranger, och det är ju bra om den passiva rökningen minskar – den aktiva också för den delen. Men det verkar som om också ljudmiljön är ett stort problem i samhället på olika offentliga platser. Många ungdomar funderar kanske inte så mycket på hörseln i framtiden, men det är ändå ingen tvekan om att skadorna ökar.

Förr var det ofta män som drabbades och fick skador i samband med värnplikt eller arbete i bullrande miljö. Men det har man kanske delvis kommit till rätta med.

Vilka åtgärder är socialministern beredd att sätta in för att förebygga kommande hörselskador som tinnitus och dövhet?

Anf. 59 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag delar Lennart Kollmats uppfattning om att tinnitus håller på att bli en av våra stora folksjukdomar – framför allt som en följd av att vi inte har haft förmåga eller möjlighet att anpassa miljön till våra möjligheter att framföra ett liv i värdighet i denna miljö.

De åtgärder vi ska vidta är alltså att se till så att de som fattar beslut inte bara om samhällsplanering, utan också om vilka verksamheter man ska ha i olika lokaler, också har möjlighet att reglera exempelvis ljudnivåer.

Jag har svarat på en fråga här i riksdagen tidigare. Jag redovisade då vilka möjligheter man har på kommunalt håll att pröva verksamheter i offentliga lokaler och att anvisa vilka ljudnivåer som ska vara tillåtna. Jag anser att de möjligheterna är tillräckliga. Men problemet är att alltför få uppenbarligen utnyttjar dem.

Vi får välja att gemensamt från de politiska partiernas sida uppmana våra lokala beslutsfattare att utnyttja de möjligheter som finns för att anpassa miljön till vad vi faktiskt tål, och vad som är hälsosamt.

Anf. 60 LENNART KOLLMATS (fp):

Fru talman! Tack för det svaret. Det är som sagt väldigt många – jag har sett siffror på ca 50 000 personer – som har så svår tinnitus att den dagliga tillvaron påverkas.

Detta är också en fråga om forskning. Hur ser det ut på det området? Vilka initiativ tar socialministern till att öka forskningen när det gäller just tinnitus och förebyggande av det? Att bota lär ju inte vara så enkelt.

Vilken tidsplan finns det för de åtgärder som Lars Engqvist tog upp? Eller är detta något som sker med omedelbar verkan?

Anf. 61 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Vi har möjligheter enligt svensk lagstiftning att kontrollera vilka krav vi ska ställa på verksamheter i offentliga lokaler. Det handlar alltså inte bara om arbetsmiljöfrågor – vilket är ett viktigt problem – utan i allt växande utsträckning om ljudnivåer i anslutning till offentliga arrangemang, diskotek och annat. Här finns möjlighet för kommunerna att ange vilka ljudnivåer som ska vara tillåtna. Man kan alltså pröva detta mycket noggrant.

Jag har uppfattningen att det sker i alldeles för liten utsträckning. Det betyder att vi med omedelbar verkan ska uppmana våra kommunala beslutsfattare att följa utvecklingen och vara mer observanta på vilka ljudnivåer som förekommer.

Jag är övertygad om att vi måste forska på området. Det spelar naturligtvis en stor roll för människor som har drabbats av tinnitus.

Men det absolut viktigaste, och det som måste ske nu, är att vi uppmanar våra kommuner att vara mer observanta och strikta när det gäller att tillåta höga ljudnivåer där ungdomar vistas, på exempelvis diskotek.

Nedskärningar inom polisväsendet

Anf. 62 GUNNAR AXÉN (m):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till justitieministern.

Sedan justitieministern tillträdde har antalet polisanställda i Östergötland minskat med en femtedel. Det har bl.a. lett till att det vid årsskiftet i Norrköping fanns nästan 3 000 outhämta polisanmälningar. Nu har man kallat in närpolis, narkotikapolis och andra som arbetar ute på fältet för att beta av denna stora ansamling av outhämtade anmälningar.

Samtidigt rapporteras det om att amfetaminmissbruket och heroinmissbruket sprider sig allt längre ned i åldrarna bland ungdomarna i Norrköping.

Jag undrar nu om justitieministern är beredd att erkänna vilket misstag det var att göra de stora nedskärningarna inom polisens verksamhet.

Vilka åtgärder är justitieministern beredd att vidta för att bekämpa narkotikabrottsligheten och övrig brottslighet?

Anf. 63 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Frågeställaren borde kanske i första hand vända sig till sitt eget parti och fråga om man ångrar det beslut som man fattade i början av 90-talet om att göra nedskärningar på rättsväsendet. Den stora besparingen på polisen beslutades om under den tid då det var en moderat justitieminister.

Under den tid som Socialdemokraterna har regerat har vi tillfört polisen nya resurser. De nedskärningar som beslutades om i början på 90-talet ledde till vissa minskningar av antalet poliser, men framför allt var det civilanställda som drabbades av detta. Det har inneburit vissa svårigheter för polisen på sina håll att kunna arbeta fullt ut på det sätt som man önskar. Men det har också handlat om att man har haft arbetsmetoder som inte har varit riktigt anpassade efter vad medborgarna kräver av en effektiv verksamhet.

Det är bakgrunden till att vi i flera utredningar, som bl.a. Riksrevisionsverket har fått genomföra, försökt kartlägga hur polisen skulle kunna få ett bättre resursutnyttjande genom ändrade arbetstider och genom en annan arbetsfördelning. Detta börjar ge resultat på sina håll, men det finns också fortfarande kommuner som har problem.

Anf. 64 GUNNAR AXÉN (m):

Fru talman! Det är med beklagande jag måste konstatera att justitieministern ljuger. Det fanns ett krav från Socialdemokraterna i krisuppgörelsen i början av 1990-talet om att spara en halv miljard kronor på polisen. Den slutgiltiga besparingen blev 175 miljoner kronor. Under den socialdemokratiska regeringstiden har anslaget till polisen minskat med 1 200 miljoner kronor.

Anf. 65 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag anser att det är den som sitter i regeringsställning som har ansvaret för den politik som man för. Jag tycker inte att det är värdigt ett tidigare regeringsparti att skylla på oppositionen och säga att den tvingade någon till någonting. Jag tycker att varje regering ska ta ansvar för sitt eget handlande, och jag vill inte bli beskylld för att jag ljugar när jag påpekar detta alldeles, tycker jag, relevanta faktum.

Låt mig återgå till den fråga som ställdes om narkotikamissbruket. Regeringen har tillsatt en särskild narkotikakommission för att se över hur vi bekämpar narkotikan i vårt land. Det var länge sedan vi gjorde en

sådan total översyn för att utvärdera de metoder vi använder både när det gäller repressiva åtgärder, information och behandlingsmetoder för dem som fastnar i drogmissbruk.

Den kommissionen har i uppdrag att på grundval av den utredningen komma med nya förslag hur vi kan förbättra våra möjligheter att motverka narkotika i vårt samhälle. Vårt mål – ett narkotikafritt samhälle – står fast.

Världsmusiken

Anf. 66 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Jag tänker ställa en fråga till kulturministern om ljuv musik och det möjliga ekonomiska utrymmet i kulturbudgeten år 2001. Innebär förstärkning inom bl.a. musikområdet att medel redan nu kan omfördelas för att stötta Re:Orient så att de kan erbjuda en världsmusikfestival även detta år, kanske till hösten?

Anf. 67 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Re:Orientfestivalen är ju i huvudsak ett kommunalt åtagande. Stockholms kommun har ju valt att göra drastiska nedskärningar av kultursatsningarna, och det har drabbat Re:Orient. Kulturrådet har valt att stötta det även med statliga medel. Jag är olycklig över att det inte har gått att komma överens i denna sak. Men man kan inte premiera kommuner som väljer att dra ned kulturbudgeten genom att gå in och täcka upp alla svarta hål med nya statliga pengar. Det vore en fullständigt felaktig signal till de kommuner som väljer att fortsätta att satsa på kulturen.

Vi har i stället valt att satsa på Forum för världskultur och den vägen på olika sätt försöka stötta världsmusiken och världskulturen. Vi kommer att försöka utveckla den arbetsmodellen.

Anf. 68 EWA LARSSON (mp):

Fru talman! Vi har ju ett nationellt ansvar. Kulturrådet har föreslagit ett tidsbegränsat nationellt uppdrag till Re:Orient och världsmusiken just för att de med sitt koncept med musikfestivalen kan sprida kunskap till hela landet om hur världsmusiken ska kunna spridas och hur man ska kunna jobba med frågan.

Jag tycker inte att svaret är tillfredsställande. Jag skulle vilja ha lite mer besked från kulturministern om hur kulturministern vill stötta världsmusikens framväxt. Det gäller ju att inte lägga alla ägg i en korg. Kulturrådet har ju redan föreslagit Re:Orient som en av spridarna av världsmusik.

Anf. 69 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Forum för världskultur har valt att lägga en stor del av sina pengar på Rikskonserter som har engagerat ett antal projektledare och dragit i gång en bred verksamhet när det gäller världsmusiken för de medlen. Rikskonserter kommer dessutom att inleda en permanent verksamhet som kallas för Vattenhållet som ska ha en folkmusikinriktning, men den kommer också att rymma en del världsmusik.

Prot.
1999/2000:93
6 april

Frågestund

Så måste staten arbeta. Vi kan tyvärr inte premiera de kommuner som väljer att göra kraftiga nedskärningar på kulturen, vilket Stockholms kommun tyvärr gör.

Reglerna för småföretagare

Anf. 70 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Min fråga riktar sig till statsrådet Lövdén. Den gäller reglerna för småföretagare. Sverige har ca 810 000 företagare. 600 000 av dessa är s.k. soloföretagare. Nyligen har statsrådet presterat en lagrådsremiss om förenklingar på vissa marginella områden. Det kan gälla avdrag för levnadsomkostnader och avdragsregler för ombyggnad av lokaler. Min fråga till statsrådet är: När tänker regeringen presentera några reella förenklingar och förbättringar för Sveriges småföretagare? Det kan gälla beräkning av F-skatt, servicecheckar, förenklad deklaration osv.

Anf. 71 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Fru talman! Det är riktigt att regeringen i en lagrådsremiss har föreslagit vissa förenklingar och förbättringar för småföretagare. Som frågeställaren väl känner till bedrivs det ett ambitiöst arbete inom ramen för Simplexkommissionens arbete i Näringsdepartementet. Det är ett arbete som syftar till att göra det enklare för småföretagare, förändra regelverket och se till så att småföretagare har det lättare att utvecklas. Det arbetet bedrivs med oförminskad takt i Näringsdepartementet.

Anf. 72 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Nu tar statsrådet själv upp Simplexgruppen. Det är väl en av de åtgärder från Småföretagsdelegationens förslag som har havererat. Man började arbeta och nu har det havererat. Chefen har hoppat av. Enligt rykten finns det politiska tjänstemän som kallar de människor som försöker jobba med dessa förenklingar för de blå khmererna. Det är väl ändå inget trevligt sätt att bemöta människor som försöker förenkla reglerna för Sveriges småföretag?

Anf. 73 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Fru talman! Jag kan försäkra att arbetet i Simplexgruppen bedrivs med stor intensitet. Ett flertal av de förslag som har tagits fram i syfte att åstadkomma regelförändringar för småföretagare har ju också förverkligats. En del av detta är den lagrådsremiss som nyligen har lagts fram.

Lärares möjlighet att visa video

Anf. 74 HILLEVI LARSSON (s):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Ingegerd Wärnersson. Den gäller lärares möjligheter att visa videobanduppspelningar i skolorna.

Som vi alla känner till ökar massmediernas betydelse. Detta gäller framför allt i barns och ungas liv. Inte minst med tanke på att massmediernas betydelse ökar i framtiden kommer det att vara väldigt viktigt för dem att kunna orientera sig i massmedierna. Det är även så att barn och

unga är de största massmediekonsumenterna. Deras användning ökar hela tiden. Framför allt ser barn och unga mer och mer på TV.

Detta är ju lite av en stängd värld för skolan i dag. De lärare som visar banduppspelningar av hela program och inte bara citat gör sig skyldiga till lagbrott om inte skolorna har betalat enligt upphovsrättsliga regler. Då uppstår den märkliga situationen att de engagerade lärare som tar sitt ansvar på det här området är lagbrytare. Jag skulle vilja fråga Ingegerd Wärnersson hur regeringen ser på de här frågorna. Finns det någon möjlighet att hjälpa dessa lärare så att de kan visa material i skolorna?

Anf. 75 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Det är givetvis så att lärare måste följa de lagar och förordningar som finns. Man har genomgångar av vilka möjligheter som finns och vilka rättigheter och skyldigheter som råder. Om man vill använda sig av hela program får man titta efter på vilket sätt man ska göra det och hur man ska köpa in de här programmen. Det handlar alltså om kostnader för skolan. Läraren måste vara medveten om vem som har upphovsrätten och möjligheten att använda olika typer av material så att man inte begår något som är olagligt.

Samtidigt är det ett oerhört informationsflöde i dag. Tidigare hade vi en statlig kontroll av de läromedel som skulle användas i skolorna. Den finns inte längre. Det skulle inte heller vara möjligt att ha en sådan i det informationssamhälle som vi lever i.

Men urvalet av informationen och att den håller den kvalitet som skolorna och eleverna kan förvänta sig är lärarens ansvar.

Anf. 76 HILLEVI LARSSON (s):

Fru talman! Jag tycker självfallet att de regler som finns ska följas. Men jag tycker att det finns anledning att se över de här reglerna. Det är nämligen så att barn och unga i dag kan se på TV hemma och göra bandinspelningar, men så fort de kommer till skolan gäller andra regler. Det blir inte tal om något ekonomiskt bortfall.

Jag tycker att den här frågan är viktig, annars kommer inte massmedierna in i skolan. Det är många skolor som i dag upplever att de inte har de ekonomiska resurserna för detta. Jag undrar om det inte kan finnas någon möjlighet att tänka över detta och se över reglerna. Det handlar ju om ett icke kommersiellt syfte. Det ska användas i undervisnings syfte för barn och unga på det här viktiga området, dvs. massmedier. Det kan inte ersättas med böcker och papper. Det handlar ju väldigt mycket om rörliga bilder. Jag hoppas att man i alla fall funderar på den här frågan i framtiden.

Anf. 77 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Det är en viktig fråga. En möjlighet som lärarna har är ju de s.k. AV-centralerna. Där kan man låna material. AV-centralerna kan givetvis inte täcka allt som finns ute, spela in allt material eller köpa in det, men det är ändå en möjlighet.

Det finns också möjligheter att använda tidningar som ett undervisningsmaterial. Det finns avtal med vissa tidningar där man kan använda dem som ett dagligt material.

Prot.
1999/2000:93
6 april

Frågestund

Men att fullständigt täcka allt skulle innebära oerhörda kostnader. Samtidigt måste vi se på frågan om upphovsrätten. Men frågan är viktig att fundera över i framtiden.

Tandvården

Anf. 78 BERIT ADOLFSSON (m):

Fru talman! Jag har en fråga till socialminister Engqvist. Den handlar om vård, tandvård och kroppsvård.

Det har visat sig att många kroniska sjukdomar har sin orsak i munhålan. Av någon anledning uppmärksammas inte sambandet mellan tandläkarens åtgärder i munhålan och långsamt debuterande kroniska sjukdomar i övriga delar av kroppen. Därför får inte dessa patienter den hjälp i sjukvården som de behöver för att bli friska.

Inom landstinget har ytterst få patienter möjlighet att byta ut sina icke-tolererade tandfyllningsmaterial. Experterna är inte eniga, men för sjuka patienter borde man pröva sanering. Många står i kö, men det är slumpen som avgör vilken patient som får godkänt eller inte i remisserna.

Har socialministern stött på påståendet någon gång? Om frågan är ny kanske ministern har tankar på hur det går att hjälpa långtidssjukskrivna som kan bli friska med rätt behandling.

Anf. 79 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Den tandvårdsförsäkring som gäller från den 1 januari förra året hade och har många fördelar. Men den har också några nackdelar. Det är bekymret med att vi inte har en full garanti mot höga kostnader i tandvården.

Detta öppnar för en del problemställningar för oss, nämligen att människor som behöver se om sina tänder med större insatser inte klarar kostnaderna. Många tvingas därmed avstå.

Jag har vid ett flertal tillfällen sagt att det är min ambition som socialminister att under den här mandatperioden komplettera den nuvarande försäkringen med ytterligare ett skydd, nämligen ett skydd mot höga kostnader.

Till någon del skulle man kunna lösa några av de problem vi har talat om med hjälp av ett sådant högkostnadsskydd. Men jag vill också påpeka att de människor som i övrigt är föremål för vård och omsorg, dvs. människor med andra sjukdomar, är redan garanterade att också få sin tandvård integrerad i sjukvården. Ett problem blir det för dem som jag antar att Berit Adolfsson är ute efter, nämligen de som bara har tandvårdsproblem och blir sjuka som en följd av de problemen. Det får vi lösa genom att komplettera nuvarande försäkring med ett högkostnadsskydd.

Anf. 80 BERIT ADOLFSSON (m):

Fru talman! Jag har annars ett tips till socialministern. I Norrbottens län har man sedan 1997 provat en annan modell. Man har nämligen skrivit ett avtal med en privatpraktiserande läkare som har kunskaper om patienternas svårigheter. Politikerna sätter ramarna, och tandläkaren bestämmer vilka patienter som mest behöver vård. Administrationskostnaden för utfärdande, granskning och bedömning av läkarintyg har för-

svunnit, och patienterna har i de allra flesta behövande fallen fått behandling. Verkar inte det vara en bra lösning? Är inte det något som ministern kunde uppmuntra, om inte annat så för patienternas skull?

Prot.
1999/2000:93
6 april

Anf. 81 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag ska gärna titta noggrannare på vad som sker i Norrbotten. Jag är inte alldeles bekant med detta.

Jag tror att vi just i det här fallet rör oss kring den fråga som gäller den tandvård som landstinget ger som en del i den integrerade vården. Det handlar om patienter som i övrigt är föremål för vård av andra skäl och som en följd av detta behöver tandvård. Men jag tror att Berit Adolfssons problemställning gäller dem som inte i övrigt är föremål för vård men som riskerar att få problem till följd av problem med tänderna. Dem når vi inte med Norrbottensförsöket. Men jag ska titta på Norrbottensförsöket och se i vad mån vi kan lära oss något av det.

Frågestund

Betygen

Anf. 82 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Wärnersson.

Nacka kommun överklagade i går Skolverkets beslut om att de betygslänkande omdömena som kommunens elever får i grundskolan är olagliga och måste tas bort. Skolverket underkände ju Nackaskolornas agerande på tre punkter: De skriftliga omdömena delas ut utan överenskommelse med föräldrarna, de är inte ett komplement till utvecklingsamtalen, de är för lika de vanliga betygen.

I samband med att Skolverket för två veckor sedan meddelade sitt beslut sade man att frågan skulle föras upp på regeringsnivå om Nacka inte följde verkets anvisningar. Detta föranleder mig att fråga statsrådet Wärnersson på vilket sätt regeringen kommer att agera utifrån Nacka kommuns överklagande.

Anf. 83 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Först och främst är jag djupt bekymrad över att förtroendevalda inte följer vad riksdagen har beslutat om. Det har nu hänt vid två tillfällen att man inte har följt det riksdagen har beslutat om. Jag anser att det är en skyldighet för oss alla förtroendevalda – på kommunal nivå, landstingsnivå, i riksdagen eller i regeringen – att följa varandras beslut.

Det som har hänt i Nacka kommun föranleder oss att fundera över de direktiv som Skollagskommittén har fått för översyn av skollagen. I direktivet står det att kommittén ska beakta om det går att göra ett vitesföreläggande mot en kommun. Skollagskommittén ska arbeta fram till maj 2001. Jag har inte bestämt mig för om jag kommer att be kommittén att tidigarelägga ett förslag angående just det direktivet. Jag funderar för närvarande över frågan.

Anf. 84 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Frågan om betygen aktualiseras alltid i den typen av debatter. Som vänsterpartist har jag, som bekant, en inställning där jag ifrågasätter betygens goda påverkan på skolarbetet.

Men utifrån en mer principiell ståndpunkt är jag intresserad av att höra skolministrernas synpunkt på betyg. Är det skolministrernas uppfattning att betygen, med dess nuvarande utformning eller i någon annan skepnad, underlättar arbetet i skolan för att genomföra intentionerna i läroplanen?

Anf. 85 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Om betyg används på rätt sätt är svaret ja. Betyg i dag ska användas som en bekräftelse på att man sätter upp mål, att elever och lärare tillsammans kommer överens om hur man ska nå målen och sedan får man en bekräftelse på om man har nått målen eller inte.

Om betygen inte används på rätt sätt, att eleven inte har fått förutsättningarna från början i det målrelaterade system vi har i dag, utan eleven får betyg efter prov där läraren berättar att det och det betyget har nåtts, då används betygen inte på ett korrekt sätt.

Den bild jag får när jag reser runt och talar med elever och lärare visar att det målrelaterade betygssystemet ännu inte har satt sig fullt ut. Fortfarande finns det lärare som inte till fullo har förstått andemeningen i det nya betygssystemet. Det innebär att i en klass kan alla elever ha nått Godkändnivån eller Mycket väl godkänd. Det är den enskilde elevens egna resultat som påverkar betygen, inte förhållandet till andra.

Anf. 86 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! I dagens Lärarnas tidning framgår det att det finns lokala betygsriterier i ämnet idrott och hälsa. För att få G ska man simma 50 meter bröstsim på 68 sekunder. För att få VG ska man simma 50 meter bröstsim på 55 sekunder. Är det förenligt med det sätt vi ska arbeta med när det gäller betyg och att förverkliga läroplanens idéer och intentioner?

Anf. 87 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag har all respekt för dem som har tagit fram kriterierna, men i det här läget är jag glad över att jag inte är elev.

Det som ska gälla som betygsriterier är de nationellt satta kriterierna. Detta är faktiskt det instrument vi har att garantera elever att var de än befinner sig i Sverige ska de mätas mot samma nationella kriterier.

Det är bra att en kommun understryker vikten av att kunna simma 50 meter. Det är en fråga som har diskuterats många gånger, men att därmed sätta tiden på detta kan alltid diskuteras.

Turkiet

Anf. 88 MAGDA AYOUB (kd):

Fru talman! Jag vill rikta min fråga till justitieministern, som besvarar allmänpolitiska frågor.

Jag fick brev om situationen i Turkiet, och det berör övergrepp av den turkiska polisen gentemot en ideell organisation som är inriktad på forsknings- och vetenskapsutbildning. Det var för cirka fyra månader sedan som polisen grep ett stort antal personer och utsatte dem för tortyr. I morgon kommer en rättegång att äga rum.

Jag undrar om ministern känner till det, och vad gör Sverige när det händer sådana saker?

Anf. 89 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag beklagar, jag känner inte till den här enskilda händelsen. Men jag utgår från att Utrikesdepartementet noga följer vad som sker i Turkiet, eftersom vi har haft en hel del kritiska synpunkter på hur mänskliga rättigheter tillvaratas i Turkiet. Det är ju en känd debatt, där Sverige har intagit en krävande attityd när det gäller ett tänkbart medlemskap i EU t.ex.

Jag antar att man från svensk sida följer detta. Men vad det föranleder för ställningstagande eller om man över huvud taget bör reagera i ett sådant här fall har jag ingen uppfattning om.

Afrikanska läkare

Anf. 90 NIKOS PAPADOPOULOS (s):

Fru talman! Jag har en fråga till socialminister Lars Engqvist.

Jag har varit i Skärholmen och träffat många afrikaner. Jag fick reda på att den afrikanska läkarföreningen består av 109 läkare som verkar inom Sverige och i andra nordiska länder. Enligt tillförlitliga uppgifter finns det över 100 afrikanska arbetslösa läkare i Sverige. Alla har de genomgått kursen i den s.k. sjukvårdssvenskan. Men de har inte försökt att göra Socialstyrelsens kunskapsprov, eftersom man upplever att examensformen är okänd för de flesta afrikanska läkare.

Jag undrar vilka initiativ som socialministern avser att ta för att möjliggöra för dessa läkare att studera och uppnå en nivå i enlighet med Socialstyrelsens krav?

Min andra fråga är: Är socialministern beredd att ge stöd till de afrikanska läkarnas egen organisation för att tillsammans med dem initiera ett pilotprojekt eller något liknande?

Anf. 91 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! I en tid där vi faktiskt har brist på läkare är det ett stort problem att läkare som har en utbildning inte har möjlighet att använda den i en läkartjänst.

De krav vi ska ställa från statens sida är att alla som ska fungera som läkare i vården ska leva upp till de krav vi ställer på läkarna. Det är Socialstyrelsens uppgift att se till att krav på läkarlegitimation upprätthålls. För att klara detta krävs det för många en viss kompletterande utbildning.

Det görs nu gemensamt mellan sjukvårdshuvudmännen stora ansträngningar för att uppmana folk som har en grundläggande läkarutbildning att komplettera sin utbildning för att leva upp till de krav vi ställer. Det är viktigt. Det handlar om språkutbildning, och det handlar också i många fall om kompletterande medicinsk utbildning.

De initiativ som vi nu tar hänger samman med den diskussion vi för från statens sida med Landstingsförbundet och Kommunförbundet om den vårdplan vi ska presentera för riksdagen senare i vår. Där diskuterar vi hur vi gemensamt ska kunna stödja utbildningen för att få fler att komplettera sin utbildning. Det är högst otillfredsställande att kompetenta människor inte har möjlighet att använda sin kompetens.

Anf. 92 NIKOS PAPADOPOULOS (s):

Fru talman! Tack för svaret. Det var ett bra svar som statsrådet gav, men jag har frågat konkret. De examensformer som begärs av Socialstyrelsen är okända för dessa läkare som kommer från Afrika. Det är det som är min fråga. Tänker statsrådet göra någonting så att examensprovet ändras, så att de kan komma in i arbetslivet?

Anf. 93 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Egentligen förstår jag inte riktigt problemställningen. Om jag tolkar det så att det finns flera läkare som inte vet vilka krav som ställs på att man ska komplettera sin utbildning är det ett problem. Då ska jag gärna undersöka vad vi kan göra för att se till att informationen ökar. Om det är det som är problemet.

Är det svårigheter att gå igenom provet behöver man ju komplettera sin grundläggande utbildning, så att man kan ta till sig det provet. Det är också viktigt att vi upprätthåller höga krav på läkarna. De som ska fungera i svensk läkartjänst måste ha kompetens för det.

Men om det handlar om att man inte vet om att det finns ett sådant prov, om man inte vet hur man kommer i kontakt med det, handlar det om att öka informationen. Då ska jag gärna ta nya initiativ.

Ungdomskulturverksamheten

Anf. 94 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka för en trevlig dag i fredags med Ungdomens riksdag, som verkligen gav framtidstro efter att ha mött alla dessa ungdomar. Det föranleder mig också att ställa en fråga vad gäller ungdomskultur. Jag ställer frågan till kulturministern.

Jag menar att det är mycket viktigt att ungdomarna har en meningsfull fritid för att de ska kunna må bra. I Ungdomsstyrelsen finns det en budget varifrån ungdomar kan få bidrag till att anordna aktiviteter. Centerpartiet vill för övrigt se att den blir 65 miljoner större. Men min fråga är: Har ministern funderat över hur enskilda ungdomar, som inte är organiserade i någon förening, ska få ta del av de pengar som Ungdomsstyrelsen förvaltar?

Anf. 95 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Det är statsrådet Ulrica Messing som i Kulturdepartementet har ansvaret för just Ungdomsstyrelsen. Jag ska föra frågan vidare till henne.

Därutöver finns det särskilda pengar avsatta för just ungdomskulturverksamhet, som Kulturrådet hanterar. Där finns det en öppenhet för att också stödja goda projekt, goda idéer, oberoende av hur många som står bakom idéerna, om det är en grupp, en förening eller en enskild initiativtagare. Det arbetet kommer vi att fortsätta att stimulera.

Samtidigt är vi på kulturområdet väldigt angelägna om att de stora resurser vi satsar på institutionskulturen ska komma också unga människor till del. Det är därför vi i regleringsbrevet till varje statsbidragsberättigad institution också skriver att de måste inrikta sin verksamhet på barn och ungdomar.

Anf. 96 BIRGITTA SELLEN (c):

Fru talman! Just engagemanget för barn och ungdomar är oerhört viktigt för framtiden. Jag hoppas att kulturministern också kan ta med sig en annan fråga till ungdomsministern.

När man söker pengar är det ofta problem. Det är många regler och bestämmelser hit och dit. Man skulle kunna titta över hur reglerna ska se ut i samarbete med kommunerna, för det är ju ofta kommunerna som är inblandade i sådana här arrangemang. Det är viktigt att pengarna inte bara stannar i centralorten, utan att de decentraliseras ut till övriga Sverige.

Anf. 97 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Ja, jag ska ta med mig också detta till ungdomsminister Ulrica Messing.

När det gäller stödet för kultur till ungdomar och vuxna i glesbygden har vi under några års tid, sedan den 1 juli 1998, överfört regionalpolitiska medel just till Kulturrådet för att denna del av Sverige också ska få del av ett rikt kulturliv och själva kunna ägna sig åt ett eget skapande. Det kommer vi också att utvärdera så småningom.

Gömda flyktingbarn

Anf. 98 PER LAGER (mp):

Fru talman! Jag har en allmänpolitisk fråga. Kanske snuddar den vid socialministern, kanske vid Laila Freivalds. Den handlar om det stora antal gömda flyktingbarn vi har i Sverige.

Min fråga är: Hur ska regeringen hantera den här frågan? Barnen utsätts för en utdragen mental tortyr, med ovetskap, rädsla och otrygghet, utan de rättigheter som vi tar för givet för alla andra barn. Vi har, menar jag, ett ansvar enligt barnkonventionen att se till att även dessa barn får dessa rättigheter.

Kan jag få ett svar från någon av er så är jag tacksam. Hur ska regeringen hantera den här frågan, den är akut?

Anf. 99 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Barn och flyktingar är en stor problematik, och det rör en mängd olika frågor. Jag försökte just få socialministern att ta frågan, därför att regeringen fattade nyligen ett beslut som rör just gömda flyktingbarn och möjligheterna att få sjukvård. Det är ju en väsentlig fråga i sammanhanget. Men jag tog fel på minister; det är den andra ministern i Socialdepartementet som har ansvaret för det.

Det var ett viktigt beslut att säkerställa att de barn som finns i Sverige, även om de är här illegalt, måste få möjlighet att ha tillgång till sjukvård när de behöver det.

I övrigt måste hanteringen av flyktingarna naturligtvis vara sådan att barnen inte drabbas särskilt hårt. Det handlar framför allt om att ha en snabb handläggning av ärendena, så att vi slipper de utdragna processerna och de svårigheter som följer med det, inte minst just för barnen.

Det är alltså flyktingfrågor, och jag hänvisar till ansvarig minister för närmare information om hur man arbetar för att förbättra vår flyktinghantering.

Anf. 100 PER LAGER (mp):

Fru talman! Barn är aldrig ansvariga, och barn är aldrig skyldiga. Det anser också ministern. Därför är frågan i stället denna: Är den svenska regeringen skyldig att ge dessa barn samma rättigheter som andra barn har? Nu nämnde ministern sjukvård, och det finns andra rättigheter, t.ex. rätt till trygghet, rätt till omvårdnad och sådant som är oerhört viktigt. Vi kan aldrig anklaga barnen för att vara skyldiga till att de befinner sig i den situation som de är i, utan vi har ett ansvar att ge dem detta i vårt land.

Anf. 101 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Givetvis har vi ett ansvar även för hur de här barnen har det när de befinner sig i vårt land.

Skolministern informerar mig här om att det till hösten kommer en proposition som rör dessa barns skolgång. Flyktingbarn för vilka asylfrågan fortfarande är under beredning ska ha rätt att gå i skola ända upp i gymnasieåldern. Det är en aspekt som naturligtvis är viktig.

Jag utgår från att alla de departement som är berörda av olika aspekter av de här barnens situation försöker lösa dem, så att vi uppfyller de krav som barnkonventionen ställer och som vi själva faktiskt ställer på oss såsom ett civiliserat och humant land.

Anf. 102 TALMANNEN:

Denna frågestund är därmed avslutad. Det har varit ovanligt många som har velat ställa frågor denna gång – kanske stimulerade av den fina insats som ungdomarna gjorde här i fredags. Jag tackar för detta. Men vi måste tyvärr sluta nu.

9 § Skolans utveckling

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 1999/2000:UbU10
Skolans utveckling (förs. 1998/99:RR8).

Anf. 103 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Betänkandet *Skolans utveckling* bygger på Riksdagens revisorers förslag *Skolverket och skolans utveckling*. Utskottet behandlar också en moderat partimotion som är väckt med anledning av händelse av större vikt, som det heter. Den skrevs sedan Skolverket publicerat en rapport om situationen i grundskolan, och den är onekligen alarmerande för alla som är intresserade av att våra barn och ungdomar ska få den grund som en bra skola kan ge.

Revisorernas rapport är kritisk till hur den nationella skolan fungerar i praktiken. Man konstaterar helt enkelt att de mål som sattes upp vid riksdagens beslut om mål- och resultatstyrning av skolan inte har påverkat

utbildningen så som de borde. Man konstaterar också att elevernas kunskaper har försämrats under 90-talet, alltså sedan kommunaliseringen av skolan genomfördes. Och Skolverket, som ska följa upp läroplanens olika målformuleringar, har inte fullgjort sin uppgift på ett tillfredsställande sätt. Därför menar revisorerna att det inte går att säkert bedöma elevernas färdigheter. De föreslår att regeringen gör klart vad målen egentligen står för.

Man framför också specifika krav på Skolverkets uppföljning och tydlighet när det gäller utvärderingen. Rent allmänt vill man ha ett mera offensivt skolverk, bl.a. att verket ska genomföra mer tillsyn på eget initiativ.

Revisorerna, som ofta diskuterar ekonomiska frågor, pekar på att Sverige är det OECD-land som satsar mest av sin bruttonationalprodukt på grundskoleutbildning. Men, menar man, det saknas en analys av hur skolorna använder sina resurser. Skolverket skriver ändå att skolorna inte fördelar sina resurser efter elevernas behov. Bl.a. detta gör att revisorerna föreslår att regeringen tar initiativ till en oberoende utbildningsekonomisk analys och ger Skolverket i uppgift att utforma ett program för skolförbättring.

Man tycker också att riksdagen måste få ett bättre underlag för sina beslut, framför allt när det gäller skolornas resurser och undervisningens resultat.

Fru talman! Vi föreslår i reservation 5 tillsammans med Folkpartiet att det ska inrättas ett nationellt fristående kvalitetsinstitut. Kvalitetsfrågorna bör få en starkare ställning i skolan, och då kan vi inte fortsätta med den nuvarande organisationen. Skolverket ska bedriva myndighetsutövning och ta hand om tillståndsärenden, t.ex. när det gäller fristående skolor, precis som nu. Men granskningen av kvalitet och resultat bör föras över till ett fristående kvalitetsinstitut. Det ska alltså inte vara samma myndighet som sysslar med båda dessa viktiga uppgifter.

I Kunskapslyftskommittén, som lämnade sitt betänkande i tisdags, enades vi om att det ska finnas två olika organ inom det här området när det gäller vuxenutbildning, dels en myndighet som kontrollerar, dels en myndighet som sysslar med främjande uppdrag. Det ska alltså vara två olika organ. Folkpartiet och Moderaterna tycker att vi också här ska ha ett fristående kvalitetsinstitut, men hela kommittén är alltså överens om att det ska finnas två olika organisationer, en för kontrollerande och en för främjande.

Jag skulle då vilja fråga Socialdemokraterna och dess representant Torgny Danielsson: Är det inte bra att genomföra detta i ungdomsskolan också, som Torgny Danielssons partivänner vill när det gäller vuxenutbildningen?

Jag möter ofta skolfolk och andra som är intresserade av den svenska skolan och som är oroliga för vad som håller på att ske. Har vi längre en nationell skola, frågar man sig, när skillnaderna är så stora mellan kommuner och mellan olika skolor? Får alla barn och ungdomar samma chans till en bra utbildning, oavsett var man bor? Det är många som inte kan svara ja på den frågan.

Vi kan titta t.ex. på vad det kostar i olika kommuner att vara en grundskoleelev. I Övertorneå kostar en elev 73 100 kr. En kamrat som går i grundskolan i Trelleborg kostar kommunen 37 300 kr. Hälften av

den här skillnaden i kostnader kan man inte förklara på objektiva grunder, säger Skolverket.

Vi föreslår även i det här betänkandet en nationell skolpeng. Syftet med den är just att överföra ansvaret för skolans finansiering till staten. Genom att rikta anslagen direkt till skolorna garanteras alla elever och skolor likvärdiga förutsättningar. Vårt förslag gör det också betydligt enklare för elever och föräldrar att välja skola.

Vi menar att det är nödvändigt att fatta beslut som gör det möjligt att i praktiken genomföra en nationell skola. Att något måste ske är ju också ett av lärarförbunden överens med oss om i dag.

I reservation nr 1 tar vi upp de här frågorna med utgångspunkt från revisorernas rapport, och vi vill tydliggöra läroplanens olika mål. Vi betonar också starkt att reformarbetet måste förankras bland skolans personal, särskilt bland lärarna. Det är viktigt att lärarna får kontinuerlig information om nationella krav, och vi vill ge Skolverket i uppdrag att utarbeta ett skolförbättringsprogram som är riktat just till lärarna.

I den moderata partimotionen, som alltså bygger på rapporten från Skolverket som kom i februari med utgångspunkt från betygen i årskurs 9 vårterminen 1999, konstaterar vi att läget i grundskolan är så allvarligt att konkreta åtgärder måste vidtas. Nästan en av fyra elever lämnar enligt Skolverket undervisningen i grundskolan utan att ha uppnått målen för betyget Godkänd i ett eller flera ämnen. Motsvarande siffra 1998 var en av fem elever. Det har alltså blivit sämre.

Det finns väldigt många siffror. Jag ska inte trötta kammarens här närvarande ledamöter med att läsa upp hela den rapport jag har med siffror som pekar åt fel håll.

Skolverket uttrycker läget som så att vi är på väg åt fel håll. Jag tror inte att man behöver vara särskilt oppositionell för att reagera mot regeringens underlåtenhet att handla. Det är oppositionens uppgift att reagera, och det menar jag att vi har gjort. Vi har haft en särskild debatt om skolan, och vi har senast i det betänkande vi just nu diskuterar pekat på de stora problem som råder. Vi är överens om den första reservationen.

Om det är oppositionens roll att reagera är det regeringens uppgift att regera, men man kan inte med den bästa vilja i världen påstå att vår nuvarande regering regerar så att man märker det ute i skolorna. Då har vi ändå en nationell skola.

Det är därför som vi vill ha en heltäckande nationell handlingsplan för grundskolan. Låt mig peka på några centrala punkter som ett sådant program ska innehålla.

För det första: Elever och föräldrar ska få besked om den enskilde elevens studieresultat och förhållande till de nationella målen och skriftlig information varje termin under hela grundskolan. Får man tydlig information kan man också sätta in åtgärder i tid.

Det ställdes en fråga om betyg under frågestunden för en stund sedan. Då sade skolministern så här: Om betyg används på rätt sätt är betyg bra. Då kan jag säga så här: Om skriftlig information används på rätt sätt är skriftlig information bra.

För det andra: Elever som löper risk att inte nå de nationella målen måste få stöd och hjälp. Regeringen får därför tydliggöra formerna för individuella åtgärdsprogram. Om man inte fullgör sina uppdrag måste Skolverket vidta åtgärder mot skolan eller mot kommunen.

För det tredje: Om en skola inte klarar uppgiften trots att den fått upprepade påstötningar om detta ska Skolverket ha rätt att stänga skolan och inte öppna den förrän man kan garantera rejäla förbättringar. Det är ju så med andra arbetsplatser också. Detta är i första hand för elevernas skull. De ska inte behöva gå i en dålig skola, men det är också viktigt att lärarna vistas i en bra arbetsmiljö.

För det fjärde: Ge lärarna bättre förutsättningar att klara sitt jobb. Lärarna är faktiskt skolans viktigaste resurs. De måste ges utökade möjligheter att vidareutbilda sig, och det måste finnas många olika karriärvägar för ambitiösa och engagerade lärare. Det ska inte vara så att duktiga engagerade lärare lämnar skolan, vilket i dag sker i ganska stor utsträckning.

För det femte: Se över skolans inriktning, så att den kan möta olika elevers behov och förutsättningar. Man bör se varje elev som den individ han eller hon är. Individuella studieplaner är förstås i det sammanhanget ett viktigt hjälpmedel.

Jag yrkar med detta bifall till reservation 1 under mom. 6, där man kräver en nationell handlingsplan.

Fru talman! Jag vill avsluta med att tala en del om det som är positivt i skolan i dag. Vi har fått ett väldigt stort föräldraengagemang över praktiskt taget hela landet. Engagemanget föds visserligen ofta i ett missnöje med de egna barnens skola, men vänds inte sällan i något positivt. Under de senaste veckorna har föräldrar i några av min kommuns grannkommuner i Skaraborg sagt att de vill starta friskolor. De vill engagera sig direkt i sina barns skolor. Det kan bero på att kommunen t.ex. lägger ned en skola på landsbygden – en skola som är livsviktig för orten. Man har sagt att man behöver 40 elever för att starta, och i dag har man redan 60 intresseanmälningar.

Då är det givetvis oroande när ledande socialdemokrater startar en organisation mot friskolor. Jag vill fråga Torgny Danielsson hur han ser på detta. Vilken är den officiella uppfattningen från regeringspartiet i denna fråga? Vill ni även fortsättningsvis låta Skolverket ge klartecken till nya friskolor, eller vill ni sätta stopp för det?

Det finns många skolor – friskolor och kommunala skolor – som arbetar mycket målmedvetet med att möta den unga generationens berättigade krav på en bra utbildning, och det är viktigt med goda förebilder. Svenska kommunförbundet har en kvalitetsutmärkelse – Svensk Skola. Man väljer i hård konkurrens varje år en skola som får denna utmärkelse. Jag vet att den har betytt mycket för många skolor, och den utvalda skolan har varit en bra förebild.

Den punkt som Kommunförbundet anser vara den viktigaste av fem olika punkter gäller att man ska ha lust att lära, för utan lust att lära kan man inte erövra nya kunskaper.

Allra sist vill jag säga följande: När grundskolans elever nästa år ska söka till gymnasiet är det möjligt att det finns ett nytt programutbud på gymnasiet. Regeringen håller på att tillsätta en utredning som ska göra en översyn av de olika gymnasieprogrammen. Jag gissar att man i dagarna tittar på direktiven till den utredningen. Det har sagts att det ska finnas färre ingångar men fler utgångar.

Vad jag skulle vilja peka på är att man i första hand ska utgå från att göra gymnasiestudierna mer flexibla än de är i dag. Eleverna ska t.ex.

kunna välja om under resans gång och komplettera betyg under de tre gymnasieåren. Inget program ska vara alltför fast. Det får inte vara så att endast det individuella programmet ger eleverna en verklig valmöjlighet. Den möjligheten måste också finnas inom de olika nationella programmen.

Anf. 104 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Fru talman! Vi debatterar i dag betänkandet UbU10 *Skolans utveckling*. Det är en angelägen fråga som berör hela vårt samhälle. Det handlar om vår framtid.

Anledningen till detta betänkande är bl.a. Riksdagens revisorers skrivelse *Skolverket och skolans utveckling*. Revisorernas skrivelse är ingen munter läsning. Den pekar på en oroande utveckling av skolan – en utveckling som inte skett över en natt utan som många i skolvärlden under en lång tid känt till och också varnat för.

Många av de problem som skolan brottas med i dag har sin grund i en kollektivistisk princip. Alla ska lära sig ungefär lika mycket på ungefär samma sätt på ungefär samma tid och vid ungefär samma tidpunkt i livet. Men elever är inte ett kollektiv. Det handlar om många enskilda personligheter, och var och en har de sina begåvningar, sina intressen och därmed också sina behov. Ett flexibelt system är en förutsättning för att man ska kunna möta elevers olika behov.

Fru talman! Revisorerna anser i sin skrivelse att det finns behov av åtgärder inom tre huvudområden, nämligen nationella krav på utbildning, skolornas resursanvändning och Skolverkets roll. De pekar i sin rapport på tydliga problemområden både när det gäller implementeringen av det målstyrda skolsystemet och frågor som är mer relaterade till själva undervisningen.

Det finns alltför många brister i varje led i styrkedjan. För att driva den målstyrda skolan krävs samverkan mellan alla parter – lärarna, rektorerna, kommunerna och Skolverket. Detta har Kristdemokraterna tillsammans med Moderaterna, Folkpartiet och Centerpartiet velat lyfta fram i en gemensam reservation.

Fru talman! Många delar den uppfattningen att ett land som försummar skolan begår självmord. Den ekonomiska tillväxten, social gemenskap och välfärd blir inte vad vi önskar om skolan försummas. Om vi misslyckas med skolan dras förutsättningarna för den sociala tryggheten undan.

Låt mig säga att mycket fungerar bra i skolan i dag, men vi kan heller inte blunda för att den svenska skolan genomgår en kris. Det behövs målmedvetna krafttag för att möta skolans problem.

Det första problemet är att alltför många elever lämnar skolan utan tillräckliga kunskaper. Ändå är kanske inte bristen på kunskap det allra största problemet. Det är en konsekvens av att andra problem i skolan inte har lösts. Sverige ligger internationellt sett högt när det gäller kunskap i kärnämnen, men vi kristdemokrater kan inte känna oss nöjda när 22,7 % av eleverna inte når Godkänd i ett eller flera ämnen. Utvecklingen är oroande. Andelen elever som inte klarar Godkänd har ökat år från år.

Tusen klockor borde för länge sedan ha börjat ringa i åtminstone utbildningsutskottets ledamöters huvuden. Vart är vi på väg? Vad är det

som är fel? Kristdemokraterna menar att åtgärder behövs nu och inte i morgon.

Fru talman! I Sverige har vi den bästa tänkbara pedagogiken i skolan. Skoleleverna har tillgång till datorer. De har tillgång till alla tänkbara kunskapsdatabaser runtom i världen via Internet. Vi ligger i topp i Europa när det gäller att satsa ekonomiska resurser på skolan. Ändå är utvecklingen som den är.

Alltfler lärare känner sig utbrända. Eleverna protesterar mot att det blir allt färre vuxna i skolan. Senast nu på morgonen fick vi höra om elever som vägrar gå till lektionerna därför att antalet lärare på deras skola kraftigt ska minskas.

Skollagen säger att eleverna ska genomgå en harmonisk utveckling i skolan. Det är beställningen, men många elever är olyckliga i dag. De varken mognar i harmoni eller tillägnar sig erforderliga kunskaper. Åtgärder måste vidtas. Det är dags att bryta den onda cirkeln och målmedvetet förändra svensk skola. Varje barn har rätt till någon som tar på sig ansvaret för dess fostran. Föräldrar och vuxna måste ta sig tid för barnets bästa. Elevernas utveckling sker i ett samspel mellan hem och skola. Det är av stor vikt att lyhördheten gentemot föräldrarna får öka. Ett annat stort bekymmer är den stökighet som tenderar att öka i skolorna. Vi måste få ordning och reda i skolan. Det är som rektor Hilly Andersson i Luleå uttryckte det: Det är stor brist på vanlig hederlig hyfs i skolan.

Fostran, uppförande och ordning och reda är begrepp som hör ihop med lärande. Vi måste möta grundproblematiken och återuppta arbetet med att skapa en god lärande miljö. Då kommer också eleverna att såväl få kunskaper som lära sig hur man ska uppföra sig mot varandra.

Ca 100 000 elever mobbas i våra skolor. Det räcker inte med social kompetens för att förhindra mobbning i skolan. Det krävs en bra och innehållsmässig kunskap om värdegrunden tillsammans med värderingar och attityder. Kristdemokraterna anser att mobbning aldrig kan och får accepteras i någon form. Alla elever ska ha rätt till en kvalitetssäkring i skolan som innebär att de ska vara trygga i en positiv miljö. Därför är det praktiska arbetet med en tydlig värdegrund som utgår från den 2 000 år gamla gyllene regeln en bra medicin mot mobbning.

Fru talman! Jag försöker inte måla upp någon skräckbild av situationen i skolan utan försöker göra en beskrivning av det som sägs i olika rapporter och som många rektorer, lärare och elever uppger. För oss kristdemokrater är det obegripligt att majoriteten i utskottet inte är beredd att verka för ett framtagande av en nationell handlingsplan för skolan för att komma till rätta med problemen. En satsning på en nationell handlingsplan, som Moderaterna föreslår i sin motion och som Kristdemokraterna, Folkpartiet och Centerpartiet har ställt sig bakom, borde rimligen ha vunnit gehör hos en majoritet i utskottet. Men tyvärr har Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet valt att avslå motionen. Jag kan inte tolka det på något annat sätt än att dessa partier inte tycker att problemen i skolan är så stora att några åtgärder behövs. Eller är det så att initiativet kommer från fel håll? Enligt kristdemokraternas mening är skolan alldeles för viktig för att offras på partitaktikens altare.

Fru talman! Den svenska skolan är i kris. Problemen måste mötas med krafttag. Det är hög tid att införa en nationell handlingsplan för att man ska komma till rätta med problemen. Det är en handlingsplan som

Prot.

1999/2000:93

6 april

Skolans utveckling

åtminstone borde innehålla följande punkter enligt kristdemokraternas mening:

1. Man ska införa en daglig etiksamling i skolan. I varje dagstidning kan man hitta ämnesområden som ger uppslag till etiska resonemang som hjälper oss att förstå hur vi påverkas av varandras beteende.
2. Arbetsmiljön i skolan måste förbättras. Vi måste vara lika måna om arbetsmiljön i skolan som vi är om den på vilken annan arbetsplats som helst.
3. Man ska skriva in föräldrarna i skolan och upprätta ett kontrakt, så att skolan, föräldrarna och eleverna vet vad som är deras ansvar.
4. Läraryrket måste uppvärderas. De bästa och duktigaste studenterna måste lockas till läraryrket.
5. Det handlar om kunskap och gymnastik. Det kan låta märkligt, men eleverna ska få båda delarna genom skolan. Det är nödvändigt med idrott för folkhälsan men också för att koncentrationen under de timmar då eleverna måste sitta stilla ska öka.

Fru talman! Kristdemokraterna står självfallet bakom samtliga reservationer som vi är delaktiga i, men för tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 4, under mom. 4.

Anf. 105 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Jag anser att utbildning är ett av de viktigaste inslagen i en politik för att slå vakt om alla människors lika möjligheter. Investeringar i utbildning är av avgörande betydelse för såväl samhället som för de människor som lever där. En politisk rättvisa måste i stor utsträckning bygga på en politik för att man ska erbjuda alla lika möjligheter till en bra utbildning.

Kunskap är makt. Det handlar om makt att förändra sitt liv och möjlighet att fullt ut vara medborgare. Därför anser jag att det är oacceptabelt att var fjärde elev tvingas lämna skolan utan tillräckliga kunskaper. Det är ju när skolan inte förmår att ge tillräckliga kunskaper som människor och elever hamnar i vanmakt och till sist inte ens orkar ha några egna drömmar.

Vi måste se till att det finns förutsättningar för att alla elever ska klara kunskapsmålen. Det gör vi genom att gemensamt lyfta skolan, inte bara genom ökade resurser utan genom att se till att just varje elev ges möjlighet att få bra kunskaper.

Vi vet att det finns problem. Vi känner till dem alla och har diskuterat dem flera gånger, men nu krävs det konkreta åtgärder. Framför allt handlar det om att redan nu visa på att vi tar situationen på allvar, visa på ett ledarskap och ge en ny kraft till dem som jobbar i skolan. Vi i Centerpartiet har under det senaste ett och ett halvt året efterfrågat en konkret handlingsplan för skolan från regeringen. Vi vill fokusera på tre saker.

Det första gäller de viktigaste kunskaperna för eleverna: svenska, engelska och matematik. Det andra handlar om makten i skolan, att man ska decentralisera makt och låta dem som befinner sig i skolan vara med och besluta. Det tredje handlar om att stärka lärarnas roll.

När jag tidigare har frågat skolministern om vår idé om handlingsplan har hon sagt att saker och ting är på gång och att detta därför inte har varit aktuellt. Men än så länge har vi ju inte sett resultaten. Jag tycker också att regeringen missade chansen att ta ett helhetsgrepp om skolan i den proposition som vi har fått tidigare om vissa skolfrågor. Där hade man ju möjligheten att ta det här helhetsgreppet, att visa på en ny politik. I stället valde man att gå in på vissa detaljfrågor och lämna de stora frågorna olösta.

Fru talman! Jag säger igen att skolans huvuduppgift att ge kunskaper måste fokuseras i mycket högre grad än vad som görs i dag. Alla elever ska lämna grundskolan med godkända kunskaper i svenska, engelska och matematik. Det måste inte vara så svårt. Det kan handla om att tidigt identifiera problem, att satsa resurser på speciallärare eller program för läs- och skrivutveckling och individuella studieplaner för alla.

Det som gör mig lite fundersam är bl.a. det förslag som kommer från kristdemokraterna. De pratar också om att vi måste öka kunskaperna. Ett av de stora förslag som de lägger fram handlar om att det ska vara en etiksamling i skolan. Jag skulle vilja fråga Erling Wälivaara hur just den timmen i skolan skulle medföra att vi får elever med ökade kunskaper.

Majoriteten i utskotten menar att målet att alla elever ska klara kunskapsmålen är väldigt högt ställt. Vidare skrivs det att man i en obligatorisk skola inte kan ge avkall på ambitionsnivån att alla elever faktiskt ska nå målen för grundskolan. Man skriver att man måste vara medveten om att alla elever inte når målen samtidigt och på samma sätt.

Jag är övertygad om att alla elever kan lära men att de gör det på olika sätt och på olika tid. Jag accepterar inte det synsätt som majoriteten verkar ha som innebär att man sänker kraven för elever med inlärningsproblem. De eleverna ska i stället ges stöd och den extratid som krävs för att de ska kunna tillgodogöra sig kunskaperna. Det är ju inte tiden, som sagt, utan kunskaperna som är det viktigaste.

I betänkandet går det också att läsa att majoriteten anser att en alldeles för stor del av eleverna går ut grundskolan utan godkända betyg. Man visar återigen på problemen, men man ger ingen samlad lösning. Och jag tycker inte att det stämmer överens med de ord som vi har kunnat höra från skolministern tidigare, då hon har sagt att krafttag nu kommer att tas för att stärka grundskolan. Om de krafttagen skulle tas, och om de orden var allvar, hade vi inte sett det betänkande som vi ser i dag, utan det skulle ha avslagits.

Resurserna till skolan är som sagt enormt viktiga. Men vi är ju medvetna om att de inte ensamma avgör skolans kvalitet. Och precis som revisorerna skriver så är den svenska skolan en av de dyraste i världen, men resultatet motsvarar inte kostnaderna. Delvis beror det på att skolans resurser försvinner i andra verksamheter än just i undervisningen. Lokalkostnaderna är den största delen. På många håll genomförs det också i dag nya besparingar i fråga om undervisningen. Men lokalkostnaderna fortsätter att skena. Skolans resurser fördelas alltså inte efter elevernas behov.

Utifrån detta tycker jag att det borde göras en utvärdering av hur kommunernas anslag till skolan fördelas och hur mycket av resurserna som faktiskt går till skolans huvuduppgift, att undervisa eleverna.

Fru talman! Ett annat steg när det gäller att öka kvaliteten är att stärka skolans egen roll med ökat ansvar och makt så att man lokalt kan forma en bra skola för eleverna. Det måste förenas med ett statligt ansvar för att upprätthålla likvärdigheten, inte för att öka likformigheten genom centralisering eller en ny statlig detaljreglering, som vi kunde höra t.ex. Lars Hjertén från Moderaterna säga i dag. Skolministern har också varit inne på det tidigare.

Jag vill göra tvärtom. Jag vill att de som vet hur skolan ser ut, nämligen lärarna, skolledarna och eleverna, måste få förtroende att utforma skolans vardag. Grundtanken ska vara att flytta makten ut till de enskilda skolorna, ända in i klassrummen. Då har ju de som har kunskaperna om skolan också makten över resurserna. Det är dags att fullfölja decentraliseringen av skolan fullt ut.

Jag anser också att skolledarna bör ges en starkare roll i skolans utvecklingsarbete. Jag tycker att det är angeläget att skolledaren själv får möjlighet att besluta om viktiga stödfunktioner för skolledarrollen i t.ex. form av administrativt stöd, så att skolledaren också får tid att leda skolans pedagogiska utveckling. En mer självständig roll för ledaren bör beslutas i varje kommun. En önskvärd utveckling är att kommunerna i större utsträckning skriver kontrakt med rektorerna som reglerar såväl kunskapsmål som vilka resurser som rektorn förfogar över och rektorns befogenheter i övrigt. Rektorer som inte når upp till de överenskomna målen tycker jag borde bytas ut.

Det krävs också medvetna kvalitetssatsningar genom att ett nationellt kvalitetsinstitut inrättas, vilket Centerpartiet länge har förordat. Där kan t.ex. lärarorganisationerna och kommunförbund vara huvudmän. Kvalitetsinstitutet bör följa och stödja kommunernas egen utvärdering genom jämförande sammanställningar, rådgivning och metodutveckling. Och detta går ju hand i hand med revisorernas intentioner om att stärka skolans utveckling och kvalitet.

Fru talman! Därmed vill jag yrka bifall till reservation 5 under mom. 5.

Majoriteten skriver i betänkandet att man förutsätter att de instrument som finns för kvalitetsutveckling och kvalitetssäkring utvecklas och förstärks. Jag skulle vilja fråga socialdemokraternas representant i dag: Hur anser man då att de kommer att stärkas? Det ger man nämligen inget svar på i betänkandet.

Fru talman! Centerpartiet och andra partier har sedan hösten 1998 krävt att åtgärder ska vidtas för att möta de problem som finns i skolan. I Centerpartiets tidigare motioner har vi presenterat en rad förslag som skulle kunna gå att förverkliga omedelbart utan vidare utredning och som skulle skicka en tydlig signal till skolan om att vi tar skolans utveckling och talet om att stärka den på allvar.

Det råder alltså ingen brist på konkreta förslag från oppositionen och från Centerpartiet. Vi anser att det är hos regeringen som ansvaret nu ligger för att presentera dessa konkreta förslag till åtgärder för riksdagen. Fru talman! Jag hoppas att regeringen nu tar sig samman och lägger fram en handlingsplan, ett handlingsprogram, för en bättre och starkare skola där elevernas kunskaper sätts i fokus.

Fru talman! Jag skulle vilja avsluta mitt anförande med att yrka bifall till reservation 1 under mom. 1 och 6 och säga att jag självfallet står

bakom övriga yrkanden från Centerpartiet men väljer att reservera mig på dessa punkter.

Prot.
1999/2000:93
6 april

Skolans utveckling

Anf. 106 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Fru talman! Jag ska svara på Sofia Jonssons direkta fråga hur etiksamtal kan ge eleverna ökade kunskaper. Vi säger att etiksamtal behövs för att vi ska lära oss leva med varandra och förstå varandra. De behövs för att eleverna ska uppfatta och förstå att vi behöver ordning och reda i skolan.

Jag skulle vilja exemplifiera mitt svar till Sofia Jonsson, vilket kanske klargör hur viktigt det är med etiksamtal också för att förvärva kunskaper.

Jag fick ett e-postmeddelande från en 14-årig flicka som beskrev att hon ständigt är mobbad i skolan. Hon skrev att hon under lektionerna hela tiden sitter och tänker på var hon ska gömma sig under rasterna för att hennes antagonister inte ska få tag på henne.

Hur kan en sådan 14-årig flicka insupa lärdom? Inser inte även Sofia Jonsson att vi måste få ordning och reda och att vi måste få eleverna att förstå att man behandlar varandra med respekt så att alla kan få den lärdom som skolan ändå vill ge till eleverna?

Detta är ett exempel på hur viktigt det är med etiska samtal.

Anf. 107 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Jag är fortfarande fundersam. De lärare och de skolledare som jag har varit i kontakt med, och som jag kontinuerligt har kontakt med, och som jag lade fram det här förslaget från kristdemokraterna för kände sig nästan kränkta. Det första de uttryckte var att det är precis det som de gör hela dagarna i den allmänna pedagogik och i den undervisning som de håller på med. De samtalar och försöker stärka eleverna. De ser till att det finns en god sammanhållning, och de försöker se till att det finns bra grupper att arbeta i.

Jag vet inte om Erling Wälivaara och kristdemokraterna också har ändrat uppfattning. Om jag kommer ihåg rätt när vi diskuterade förslaget från skolministern om ett ämne i social kompetens så var alla borgerliga partier överens om att det förslaget var dåligt, eftersom det också är någonting som ingår i lärarrollen – en pedagogik att införa social kompetens. Fru talman! Jag undrar om kristdemokraterna har ändrat uppfattning om det också?

Anf. 108 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Fru talman! Jag kan försäkra Sofia Jonsson att Kristdemokraternas politik står fast. Vi har hävdat värdegrunden sedan vi kom in i riksdagen.

Sofia Jonsson säger att lärarna säger att de inte kan förstå detta och att etiksamtal skulle vara förkastliga, eller i varje fall inte nödvändiga. Nu är det så illa att det finns oerhört mycket dold mobbning, som eleverna inte vågar tala om för lärarna men som också lärarna nonchalerar. De tar inte tag i mobbningen.

Sofia Jonsson säger att vissa lärare hävdar att det är detta som de dagligen sysslar med. Då måste jag säga att det ändå är 100 000 elever varje år som mobbas i svenska skolor. Och jag tror inte att ens Sofia Jonsson

anser att det är bra att det är så här utan att Sofia Jonsson också vill komma till rätta med både öppen och dold mobbning i skolan.

Anf. 109 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Jag ska börja med att säga att jag tycker att Värdegrundsprojektet är ett bra projekt. Det genomsyrar hela skolan. Det genomsyrar klasserna, och det genomsyrar det arbete som finns i varje grupp.

Men det som Erling Wälivaara tar upp är att man ska ha en speciell etiktimme, ett samtal med eleverna i samlad klass, om jag förstår det rätt. Och om det är just mobbning som Erling Wälivaara och kristdemokraterna vill komma till rätta med så tror jag fortfarande inte att man kommer till rätta med detta genom att införa en speciell timme där den mobbade eleven ska ställa sig upp inför klassen och berätta om hur han eller hon känner och tänker.

Däremot ser jag många andra sätt när det gäller möjligheterna att hantera mobbningen och att minska mobbningen. Bl.a. handlar det om att fortsätta med Värdegrundsprojektet och se till att eleverna får självkänsla. Det kan vi åstadkomma på flera olika sätt, t.ex. genom att se till att stärka eleverna i skolan – ge dem individuella studieplaner och satsa på kunskapen. Det tycker jag är det absolut viktigaste.

Anf. 110 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Riksdagens revisorers rapport är en bakgrund till den här debatten. De har granskat Skolverket och skolans utveckling. Revisorerna konstaterar att nationella mål inte har påverkat utbildningen på det sätt som förutsattes när riksdagen en gång beslutade om mål- och resultatstyrda skolor. Skolverket har inte heller tydliggjort målen och systematiskt följt upp dem. Revisorerna föreslår därför att Skolverket mycket bättre ska lyfta fram målavvikelser och negativa utvecklingsmönster i skolan. Kort sagt menar revisorerna att Skolverket inte klart har redovisat alla de olika brister som uppenbarligen finns i vår skola.

Om man översätter de här uppgifterna till vad de betyder i verkligheten för ett par föräldrar och deras pojke eller flicka i skolan så betyder det att deras barn inte får det som den svenska skolan har lovat att ge dem. Fastän målet är att ge tillräckliga kunskaper i att läsa, skriva och räkna riskerar alltså ditt barn att inte få den rätten tillgodosedd. Detta betyder att en av tio 16-åringar inte får kunskaper nog för att börja på gymnasiet. Det betyder också att en tredjedel av dem som ändå kommer in på gymnasiet inte klarar av sin gymnasieutbildning och får sin gymnasiekompetens. Elever som behöver extra stöd och elever med invandrabakgrund får i praktiken aldrig den chans i skolan som de skulle ha rätt till.

Folkpartiet har de senaste åren föreslagit en rad reformer vid sidan av det som nu tas upp av revisorerna. Det handlar framför allt om att lyfta fram kunskapsmålet koncentrerat på skolans huvuduppgift, som är utbildning. En rad sådana reformer skulle kunna vända utvecklingen i skolan.

Det handlar om att sätta in hjälpen tidigt i grundskolans första årskurser.

Det gäller att sluta skicka elever vidare till nivåer som de inte klarar av. Det är bättre att gå ett år extra i grundskolan än att misslyckas på gymnasiet.

Det gäller att göra riktiga utvärderingar med nationella prov så tidigt som möjligt, gärna i årskurs 3. Eleverna ska inte fastna i snällfällan.

Det gäller att förändra gymnasiet så att både elever med extra stort studieintresse och elever med mer yrkesinriktat intresse kan trivas och utvecklas där.

Det gäller att utbilda och anställa speciallärare – en yrkesgrupp som i praktiken har försvunnit från den svenska skolan – och att utbilda dem på lärarhögskolorna, som i stort sett har upphört med denna utbildning. Nästan alla barn kan nämligen lära sig att läsa och skriva. Det tar bara lite olika tid för olika elever.

Det gäller att utbilda fler lärare. Lärarbristen hotar skolans kvalitet på lång sikt. För att stoppa flykten från lärarutbildningarna måste stat och kommun visa att de värderar lärarna högre och ger lärarna stöd i deras arbete för en kunskapsskola.

Det gäller att lyssna på lärarna när politikerna föreslår förändringar i skolan.

Fru talman! Revisorerna påpekar att Sverige satsar en stor del av sin nationalprodukt på skolan jämfört med andra länder. Men alla de här resurserna fördelas inte rätt efter de behov som finns.

Över huvud taget borde informationen bli bättre både om vilka mål som finns och om vilka olika möjligheter som finns när det gäller att använda resurserna på olika sätt i skolan. Rektorerne fungerar i verkligheten inte som de pedagogiska ledare de borde vara. Det finns ju faktiskt en del möjligheter att arbeta utifrån elevens behov även i dag i den svenska skolan, men av någon anledning utnyttjas inte de möjligheterna.

T.ex. finns möjligheten att använda tiden olika för olika elever. De allra flesta elever har alla förutsättningar att nå upp till skolans kunskapsmål. Det tar bara lite olika tid. Men hur många gymnasieskolor låter i verkligheten elever som skulle behöva det läsa en kurs i långsammare takt än de som är färdiga med kursen efter halva tiden? I dag har skolorna faktiskt den möjligheten. När vissa kommuner försöker leva upp till målet att kontinuerligt informera föräldrarna genom skriftlig information blir de kritiserade av Skolverket.

Jag tror att en del av svårigheterna i den svenska skolan beror på vad som kanske kan kallas för politiska fördomar. Försöker en lärare låta eleverna ha en mer individuell studieplan med olika tid finns risken att läraren blir anklagad för att bedriva ”nivågruppering”. Det ordet är det faktiskt mer förbjudet att säga i en svensk skola än vad en svordom är, och så har det varit sedan 70-talet. Lämnar en lärare skriftlig information ligger anklagelsen nära att betygen ska smygas in bakvägen.

En väsentlig del av kritiken riktas mot Skolverkets dubbelroll. Å ena sidan ska Skolverket vara rådgivande och utvecklande. Å andra sidan ska Skolverket följa upp kvaliteten i skolan. Det är en mycket svår uppgift att samtidigt vara stödjande och rådgivande gentemot den som ska granskas och kontrolleras. Det är också en mycket svår uppgift att bedöma kvaliteten på verksamhet som en myndighet själv har bidragit till. Jag tycker att revisorernas kritik ger bra argument för Folkpartiets gamla förslag om att inrätta ett fristående kvalitetsinstitut. Kvalitetsgranskningen av skolan kan inte bara genomföras av de politiker och tjänstemän som själva är ansvariga för kvaliteten.

Fru talman! Jag tror faktiskt att socialdemokratiska skolpolitiker och skolministern är bekymrade över de negativa rapporter som kommit de senaste åren, men de vill eller vågar inte riktigt diskutera vad svårigheterna beror på.

Nu har Riksdagens revisorer kommit med mycket allvarlig kritik. Men revisorerna har också en hel del förslag till utbildningsutskottet om vilka åtgärder som skulle kunna vända den negativa utvecklingen.

Det handlar om att tydliggöra målen, ge bättre information till lärarna, förbättra utvärderingen, förbättra styrningen av skolan och göra en bred satsning på kompetensutveckling av ledarskapet i skolan. Men då väljer majoriteten i utskottet att gå i försvarsställning – åtgärder är redan vidtagna, regeringens senaste beslut kommer att förbättra situationen, pågående arbete kommer snart att visa upp förbättringar osv.

Nej, nu borde det vara dags för ett brett samtal om skolan, dags att sätta sig ned och erkänna att det faktiskt finns en hel del i skolan som inte fungerar och dags att ta kritiken på allvar.

Det viktigaste i den diskussionen är kanske inte vad Socialdemokraterna, Folkpartiet eller någon annan sade för tio år sedan, utan det viktigaste är att fler elever klarar sig bra och trivs i skolan. Folkpartiet menar att våra elever ute i skolorna har rätt att kräva att riksdagen tar de här problemen på allvar.

Fru talman! För att spara tid nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 1 under mom. 1 och till reservation 5 under mom. 5.

Anf. 111 TORGNY DANIELSSON (s):

Fru talman! Riksdagens revisorer har lämnat ett förslag till riksdagen utifrån en ambitiös och värdefull granskning av grundskolans utveckling, Skolverkets uppföljning, utvärdering och tillsyn samt regeringens styrning av Skolverket.

Revisorernas förslag överlämnades till riksdagen i slutet av maj 1999, dvs. för snart ett år sedan. Det är olyckligt att behandlingen av och debatten om förslagen kommer så här lång tid efteråt. Det är ju mycket som händer under ett år. Många debatter om situationen i skolan har genomförts under det gångna året. Det hade varit önskvärt att det här hade behandlats samtidigt som regeringens skrivelse *Utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning* eftersom dokumenten kom samtidigt och berör samma ämne.

Betänkandet rör också ett antal motioner, bl.a. en motion från Moderaterna, väckt med hänvisning till bestämmelserna i 3 kap. 15 § riksdagsordningen om motionsrätt med anledning av en händelse av större vikt. Denna händelse av större vikt var, som jag uppfattade det, en debattartikel om Skolverkets årliga statistiska redogörelse över elevernas betyg och andelen elever som inte nått målen.

Det Moderaterna nu lyfter fram som en angelägen fråga är en angelägen fråga och har alltid så varit. Varje ny elev som lämnar grundskolan utan att nå målen och med bristfälliga kunskaper är ett nytt motiv till att vi måste anstränga oss hårdare och inte alls slå oss till ro med det som också i debattartikeln konstaterades, nämligen att den svenska skolan vid en internationell jämförelse hävdar sig mycket väl och i vissa fall med absolut topplacering.

Men hur är det med den svenska skolan jämfört med sig själv över tiden? Det är den intressanta frågan. Är de 22 % elever som i dag inte får godkänt i *något* ämne värre än att det som var tidigare, att 30 % hade 1:or eller 2:or i *alla* ämnen? Det är svårt att göra jämförelser när vi inte har ett bra jämförelsematerial.

Fru talman! Att utskottets majoritet inte finner anledning att vidta några ytterligare åtgärder eller att ställa sig bakom vare sig Riksdagens revisorers förslag eller bifall till någon av de motioner som behandlas ska ses utifrån det faktum att det pågår och planeras en mängd olika insatser och åtgärder i syfte att utveckla såväl skolan som Skolverket. Därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkande UbU10 i dess helhet.

Fru talman! Skolan är i dag mål- och resultatstyrd, och ansvaret delas av staten, kommunerna och de enskilda skolorna. Regeringen har tillsammans med riksdagen ett övergripande ansvar för likvärdigheten och för att sätta upp tydliga och utvärderingsbara mål för verksamheten, men vi bidrar också aktivt till att initiera och stimulera till en skolutveckling för högre kvalitet och till att därigenom ge alla elever bättre möjligheter att uppnå målen. Låt mig nämna några exempel.

Vi har här i kammaren i olika omgångar beslutat om att öka statsbidraget till kommuner och landsting för att ge ökade möjligheter till god kvalitet i vården, omsorgen och skolan. Sammantaget ökar statsbidragen och är drygt 21 miljarder högre i år än 1996.

Det som är mest oroande i dag i den här statistiken om skolornas resultat är att skillnaderna är så stora mellan olika kommuner och mellan olika skolor. Det finns skolor där alla elever når alla mål och skolor där bara varannan elev gör det. Detta visar på betydelsen av att såväl ekonomiska resurser som pedagogisk kompetens bör fördelas olika och efter behov – mer till dem som har större behov.

Förstärkningen av utbildning i de sju kommunerna i storstadsregionerna, den s.k. storstadssatsningen, är ett exempel på detta och är en angelägen åtgärd, där staten tillsammans med de aktuella kommunerna bl.a. satsar på att stärka språkutvecklingen i förskolan och skolan.

Vidare kan nämnas det program med tio olika delprojekt som pågår sedan 1999 och som konkret stärker förutsättningarna för det kommunala utvärderingsarbetet samtidigt som den statliga granskningen härigenom också blir mer aktiv. För att genomföra tiopunktsprogrammet har regeringen avsatt 110 miljoner kronor årligen under en treårsperiod.

Ett annat nationellt skolutvecklingsprojekt omfattar sammanlagt nära 1 ½ miljard kronor under tre år för en satsning på IT i skolan, mest känd under benämningen ITiS. Här handlar det om att ta till vara och utveckla de möjligheter som IT kan ha i form av ett pedagogiskt redskap. I det här sammanhanget är det inte minst spännande att se på betydelsen för elever med behov av särskilt pedagogiskt stöd. Där kan denna satsning öppna nya möjligheter till individuellt anpassad undervisning.

Fru talman! Skolutveckling förutsätter en satsning på kompetensutveckling av skolans personal. Det är därför viktigt att se på lärarnas och skolledarnas roll och behov av såväl grundutbildning som vidareutbildning och fortbildning. I årets budgetproposition finns sammanlagt 500 miljoner kronor för utvecklingsinsatser inom skolväsendet under perioden 2000–2002, bl.a. för kompetensutveckling av lärare inom vissa

strategiska områden. Under detta år kommer dessutom medel att avsättas för bl.a. kompetensutveckling av lärare inom det specialpedagogiska området och inom området språkutveckling.

Förslaget om en reformerad lärarutbildning kommer inom kort att presenteras i en proposition till riksdagen. Den reformerade lärarutbildningen bygger på det initiativ som vi själva tagit i utskottet och det arbete som partierna gemensamt berett i en parlamentarisk utredning.

Fru talman! I debatten om skolans kvalitet och Skolverkets roll vill jag lyfta fram betydelsen av att vi har ett barnperspektiv. De som är experter och som har den direkta upplevelsen och erfarenheten av skolan är ju barnen och ungdomarna själva.

Kvalitet i skolan innebär inte bara resultat i form av godkända betyg utan även måluppfyllelse i en vidare bemärkelse. Detta omfattar även elevernas personliga utveckling och skolans arbetsklimat. Därför är utvecklingssamtalen så viktiga. Här ges eleven och föräldrarna kontinuerligt möjlighet till en dialog om innehållet i skolan, prestationerna, om hur kamratskap fungerar och trivseln i allmänhet. Utvecklingssamtalet ger grunden för en individuell studieplan för varje elev.

Som komplement till Skolverkets statistik om skolan och betygen skulle det vara intressant om vi kunde få en sammanfattande bild av den svenska skolan baserad på summan av alla de utvecklingssamtal som pågår i landet under ett år. Det går naturligtvis inte att göra i dag, men det skulle helt klart ge en mera nyanserad och innehållsrik bild av skolan av i dag, dess möjligheter såväl som dess utmaningar.

Jag tycker att elever självklart ska ges möjlighet att delta i utvärderingen av skolan såväl i klassrummet som på olika nivåer i samhället. Det är en del av elevdemokratien och en naturlig del av kvalitetsutvecklingsarbetet. Det kanske i framtiden inte skulle vara så dumt om vi även på nationell nivå kunde öka barnens och ungdomarnas deltagande i utvärderingen av skolan.

En djärv tanke, fru talman, är att vi i framtiden ska ha ett skolverk där även barnen medverkar och har en aktiv roll.

Anf. 112 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Jag ställde två frågor till Torgny Danielsson. Hur ser han på att man har samma myndighet som kontrollerar och främjar verksamheten inom skolan och Skolverket när hans partivänner i vuxenutbildningssammanhang anser att det ska vara två skilda organ, inte samma utan en som kontrollerar och en som främjar? Här är det Skolverket som sköter båda dessa uppgifter.

Sedan frågade jag hur han ser på den nya kampanj som man i det socialdemokratiska partiet startat mot friskolor. Det är ledande socialdemokrater med i den kampanjen.

Torgny Danielsson sade att det var en debattartikel i Dagens Nyheter som gjorde att vi ville väcka en motion med anledning av en händelse av större vikt. Det är inte artikeln utan innehållet i artikeln, innehållet i Skolverkets rapport. Sedan råkade det stå i Dagens Nyheter, men det gör nästan alla viktiga händelser i dag.

Betyg kan jämföras på olika sätt. Det är omöjligt att jämföra det gamla relativa betygssystemet med det betygssystem som vi har i dag.

Om man gör en jämförelse mellan 1998 och 1999 i årskurs 9 blir det sämre 1999 i årskurs 9 än 1998.

Sedan säger Torgny Danielsson att det är bra med utvecklingssamtal. Det tycker jag också. Kan Torgny Danielsson tänka sig att man utvecklar samtalen till att också bli skriftliga som man som förälder kan ta med sig hem efter samtalet?

Prot.
1999/2000:93
6 april

Skolans utveckling

Anf. 113 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Skolverkets uppgift i dag är att både stimulera till skolans utveckling och se till uppföljning, utvärdering och tillsyn. Det ser vi som en möjlighet att ha *en* myndighet som har en hög kompetens. Den del som sysslar med uppföljning, utvärdering och tillsyn kan mycket väl ge impulser till på vilket sätt Skolverket ska ha en aktiv och stödjande roll för skolutvecklingen.

Sedan är det viktigt att poängtera att vilken form av myndighet vi har och hur den ser ut inte är det centrala, utan det centrala är ju att vi har en myndighet som på ett effektivt sätt kan utföra de arbetsuppgifter som den har ålagts.

Vi har ju diskuterat friskolorna många gånger. Dem har vi och de är här för att stanna. Men det viktiga är ju att friskolor i sig inte är ett direkt mått på hög kvalitet. Friskolor måste på samma sätt som alla andra skolor underkasta sig den kvalitetsgranskning som vi kräver. Friskolor ska också vara öppna och en skola för alla.

Sedan får inte friskolor på något sätt undergräva möjligheten för en kommun att bedriva bra skolverksamhet vid alla andra skolor. Därför är det viktigt att man följer utvecklingen.

Anf. 114 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Jag tackar för svaren på mina frågor.

Jag har inget emot Skolverket och dess kontrollerande verksamhet. Däremot finns det ett problem som Torgny Danielsson måste ha stött på när han har besökt skolor, nämligen att lärare och rektorer är lite tveksamma om vilken uppgift som Skolverket har när man är ute på en skola. Är det för att främja verksamheten eller är det för att kontrollera?

Det är bl.a. av det skälet som vi vill ha två skilda myndigheter, och det har alltså alla fem socialdemokratiska ledamöter i Kunskapslyftskommittén accepterat att man ska ha när det gäller vuxenutbildning. Då vore det rimligt att ha det också i ungdomsutbildningen.

När det gäller friskolor använder Torgny Danielsson samma ord som skolministern: De har kommit för att stanna, och det tycker han är bra. Jag skulle vilja ställa en sista fråga till Torgny Danielsson: Vill Torgny Danielsson medverka till att man inte försämrar möjligheten för att bilda nya friskolor i fortsättningen, så att det är kommunerna som yttrar sig men Skolverket som fattar det slutgiltiga beslutet?

Anf. 115 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte om vi är överens om vad det innebär. Jag tycker inte att friskolorna på något vis har en sämre situation. Däremot är det, som jag sade tidigare, angeläget att vi har samma syn på skolan oavsett om det är en allmän skola eller en friskola. Därför är det rimligt att det ställs samma krav när det gäller utbildad personal.

Innan man får tillstånd att starta en skola ska man klart ha redogjort för hur man kommer att lösa uppgiften. Det ska vara en seriös organisation eller huvudman som går in i verksamheten och som är beredd att ta det ansvar under frihet som det innebär att bedriva en friskola.

Men det får ju inte vara så, som vi har upplevt i många fall, att en friskola inte har någon seriös grund. Därigenom överlämpar man i sista stund de åtaganden som man en gång har gjort på kommunerna, som då sätts i en väldigt svår situation när de får ta ansvar för en ny grupp elever som de inte har kunnat planera för.

Anf. 116 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Torgny Danielsson inledde sitt anförande med att säga: Vi måste anstränga oss hårdare. Det finns en del problem bl.a. med att det är så många som lämnar grundskolan utan godkända betyg.

Sedan tog Torgny Danielsson upp ett resonemang om att man kanske skulle se på hur många det var som hade ettor och tvåor tidigare – han nämnde en siffra på 30 %.

För mig är det inte det viktigaste. Det viktigaste är hur situationen ser ut nu, att vi ska nå de gemensamma målen, att eleverna ska få godkända betyg.

Om Torgny Danielsson menade allvar med orden att man måste anstränga sig hårdare och hitta nya sätt att lösa problemen, blir jag ännu mer förvånad när socialdemokraterna och majoriteten säger att man efter revisorernas förslag inte tänker vidta några åtgärder – det står på första sidan – och att man tänker avslå alltihop.

Anser Torgny Danielsson och socialdemokraterna att det inte behövs något övergripande synsätt på skolan, att det inte behövs konkreta åtgärder som ska sättas in nu? Är det detta som är huvudanledningen till att socialdemokraterna inte vill lägga fram ett handlingsprogram för skolan?

Anf. 117 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Man efterlyser en nationell handlingsplan. Samtidigt är det inte någon hemlighet för någon – allra minst i den här salen – att någon vecka innan Skolverkets rapport kom, kom det en skrivelse från regeringen där man klargör vilka åtgärder som man vill vidta för att utveckla skolan inom den närmaste tvåårsperioden.

Skrivelsen innehåller en mängd olika förslag, och jag har redogjort för en del av dem här. Många av förslagen håller också på att genomföras i dag med verksamheter som är finansierade. Detta skulle man kunna döpa om till en nationell handlingsplan, om nu Sofia Jonsson och andra skulle önska det.

Jag är oroad över att klyftorna ökar inom skolan. Varje elev som går ut skolan med otillräckliga kunskaper är ett motiv i sig för att vi måste bli bättre på att fördela de resurser som skolan har. Om det behövs, så ska skolan också ha mer resurser. Besluten om hur resurserna ska fördelas ska ligga så nära verksamheten som möjligt.

Då frågar jag Sofia Jonsson: Stöder Sofia Jonsson moderaternas förslag om en nationell skolpeng? En sådan innebär ju att man mer eller mindre omyndigförklarar den lokala nivån, om pengarna ska fördelas från centralt håll. Hur stämmer det överens med Centerns syn på decentralisering och delaktighet på lokal nivå?

Anf. 118 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Torgny Danielsson har väl hört mig ett antal gånger både ifrågasätta moderaternas idé om skolpeng och redogöra för mina egna förslag om en stärkt decentralisering. Jag talade i mitt anförande tidigare här i dag om att man borde låta skolorna få besluta om sin egen verksamhet.

Torgny Danielsson hade en djärv tanke om att Skolverket också skulle kunna ta in barn. Varför inte? Men kan då Socialdemokraterna tänka sig att gå med på Centerpartiets idé om att låta eleverna verkligen få vara med och utforma sin vardag på sin egen skola genom lokala skolstyrelser? Det ser jag som en oerhört stor sak för att stärka demokratin och för att stärka elevernas engagemang i deras egen utveckling. Tycker Torgny Danielsson att det är en bra tanke, och kan man lägga fram ett sådant förslag?

Anf. 119 TORNGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Det pågår ju en verksamhet när det gäller möjligheten för elever att aktivt delta i lokala skolstyrelser och att vara med i den demokratiska processen. Det kommer så småningom förslag på hur man skulle kunna permanenta den verksamheten.

Men det viktigaste är att varje elev känner en delaktighet i sin egen lärandesituation till vardags. Det i sin tur handlar väldigt mycket om förhållningssättet mellan barn och vuxna i skolan och vilket utrymme vi ger elever att ta ansvar för sitt eget lärande.

Då ser vi skolan som mycket mer än något slags fabrik där man bara bedriver undervisning, som en del från borgerligt håll brukar poängtera, att skolans viktigaste uppgift är att bedriva undervisning.

Det är bra att Sofia Jonsson klart deklarerar hur hon ser på Moderaternas förslag om nationell skolpeng. Det visar än en gång att det är svårt – i alla fall för mig – att se ett samlat borgerligt alternativ till den förda skolpolitiken.

Anf. 120 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Fru talman! Jag har ett par frågor till Torgny Danielsson och socialdemokraterna.

För det första gäller det läget i skolan och ökningen av antalet elever som inte klarade betyget Godkänd från 20,4 % 1998 till 22,7 % 1999. Delar Torgny Danielsson kristdemokraternas uppfattning att det är ett steg i fel riktning när antalet ökar? Det borde ju rimligtvis ske en minskning.

För det andra: Hur ser Torgny Danielsson och socialdemokraterna på behovet av etiska samtal i skolan, vikten av att vi ska lära oss att leva med varandra, hur vi talar med varandra och hur vi umgås med varandra?

Anf. 121 TORNGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Som jag tidigare sade ser jag allvarligt på varje elev som lämnar skolan utan att nå målet. Det är en utmaning i sig.

Sedan tycker jag att man måste se på vad statistiken innehåller i ett lite längre perspektiv. Det är väldigt mycket som har hänt, och det är ett nytt betygssystem som nu används.

Vi säger ofta att vi ska ha en skola för alla, där alla barn är olika men har samma värde. Det innebär att man utgår från att varje barn har olika behov av olika insatser och även att det tar olika lång tid för olika elever att uppnå målen. Därför tycker jag att den viktigaste statistiken att se på kanske är hur det går för de här barnen på lite längre sikt, hur många som inte kommer att nå upp till målen om några år. Om man inte har nått upp till målen ska det vara en rättighet att få samhällets stöd också fortsättningsvis för att kunna nå upp till målen. Sedan är det inte rimligt att tro att antalet blir noll.

Etikksamtal är för mig inget märkligt, utan de är en del av värdegrundsarbetet. Jag tycker inte att det behövs något särskilt ämne eller särskilt anpassad tid för dem, utan de ska naturligt ingå i skolans vardag i olika ämnen. Det kan vara svenska, religionskunskap eller filosofi. De bör naturligt ingå i ämnet idrott t.ex. när man talar om detta med rent spel och om hur vi beter oss mot varandra.

Anf. 122 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Fru talman! Det gläder mig att Torgny Danielsson inser att barn är olika och att alla barn behöver olika insatser.

Det är också glädjande att Torgny Danielsson och socialdemokraterna inte direkt avvisar tanken på etikksamtal utan i stället säger att det här behövs i skolan, även om vi inte använder oss av exakt samma vokabulär. Det talar i alla fall för att vi kan se fram emot att det blir etikksamtal i skolan.

Sedan skulle jag vilja ställa ytterligare en fråga till Torgny Danielsson: Oroar det socialdemokraterna och Torgny Danielsson att alltfler lärare lämnar sin verksamhet i skolan på grund av att de inte mäktar med arbetet, att de känner sig utbrända?

Anf. 123 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! När det gäller den fortsatta diskussionen om värdegrundsfrågorna i skolan finns det ju väldigt mycket som man kan lyfta in där. Bl.a. ser jag det som angeläget att man bättre lyckas med att ha undervisning och diskussioner kring olika konventioner, bl.a. om de mänskliga rättigheterna, om barnkonventionen osv., så att vi får in detta i skolarbetet. Den här typen av värdegrundsdiskussion kan alltså ha sin plats i många sammanhang i skolan. Det handlar också om att det naturligt ingår i utvecklingssamtalen, som också ska ta upp hur vi utvecklas socialt.

När det gäller frågan om arbetssituationen i skolan kan vi vara överens om att det under 90-talet har varit en väldigt ansträngd arbetssituation i skolan, mycket på grund av de nedskärningar som har gjorts och den ekonomiska situationen. Vi har ju tvingats till kostnadsbesparingar både på statlig och på kommunal nivå. Jag ska inte dra någon historia om varför det blev så.

Lärarnas arbetssituation hänger samman med vilket stöd lärarna får. Vi säger ju att det är så viktigt att se till både skolledarens roll och vilket pedagogiskt ledarskap som finns i skolan. Vi efterlyser en diskussion om hur det pedagogiska ledarskapet och stödet till lärarna kan se ut. Det är viktigt att ta situationen på allvar och att förebygga den på olika sätt.

Anf. 124 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag vill ta ett exempel på kritiken som handlar om att informationen till lärarna och skolan måste bli bättre. Det är ju i dag en bristfällig information om vad betygen ska innehålla. Lärarna har inte fått veta vad det högsta betyget, det som kallas Mycket väl godkänd, ska grundas på för kriterier. Det utlovades när betygssystemet infördes 1994, och det har utlovats 1998, 1999 och det har utlovats nu. Jag har inte brytt mig om att ta upp detta, för jag har tagit för givet att det snart skulle komma kriterier. Det här är ett litet men också väldigt tydligt exempel på hur man försätter den svenska skolan i en situation där de som arbetar i skolan inte vet vad det är för mål som de ska arbeta mot, i det här fallet vilka mål de ska arbeta mot för att sätta betyget Mycket väl godkänd.

Mot bakgrund av detta exempel vill jag fråga Torgny Danielsson om han verkligen anser att riksdagen eller regeringen har vidtagit sådana åtgärder att man bara rakt av kan avfärda alla förslag från Riksdagens revisorer, som faktiskt pekar på en massa sådana här brister.

Anf. 125 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Som Ulf Nilsson mycket väl vet diskuteras olika åtgärder som möter de flesta av Riksdagens revisorers förslag. Sedan kan man ju välja att gå till väga med olika metoder. Ett av Skollagsöversynskommitténs uppdrag är att se över hur de olika bestämmelser som styr skolan nationellt – alltså skollag, skolförordning osv. – kan göras mer tillgängliga.

Men det pågår en utveckling, och det har också Skolverket redogjort för inför utbildningsutskottet. Den visar på att Skolverkets uppdrag att nå ut till alltfler pågår och att kontakten och mängden distribuerat informationsmaterial hela tiden ökar. Ett tillräckligt betryggande svar är att det för närvarande inte behöver göras något ytterligare. Sedan får vi naturligtvis följa utvecklingen.

Jag har en fundering över Folkpartiets politik på skolområdet. Ni talar ofta om att den enda uppgift som skolan ska ägna sig åt, som jag uppfattar det, är utbildning. Ni talar också ofta om ordning och reda. Menar ni då att ni tar avstånd från att skolans uppgift också är att förmedla och diskutera värdegrundsfrågorna och att ta vara på och bidra till elevens personlighetsutveckling?

Jag ser inte att Folkpartiet med sitt sätt att resonera om utbildningspolitik tar hänsyn till själva grunden och förutsättningarna för lärandet, som egentligen handlar om att varje individ, varje elev ska känna sig trygg, accepterad och bekräftad i skolan.

Anf. 126 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Det är riktigt att skolan behöver tydliggöra kunskapsmålet. Skolan kan inte klara av allting. I arbetet med att tydliggöra kunskapsmålet ska man möta varje individ utifrån hans eller hennes förutsättningar och ta hänsyn till de problem och svårigheter som finns. I arbetet för att nå kunskapsmålet ingår naturligtvis en mängd samtal, tankar och reflexioner kring etik, filosofi och många andra frågor. Men skolans huvuduppgift är att ge eleverna kunskapsredskap.

Jag kommer tillbaka till revisorernas kritik. Jag kan inte begära att Torgny Danielsson ska räkna upp alla detaljer, men jag skulle ändå vilja

ha några tydligare svar på vilka åtgärder som är vidtagna. Får man kritik i en styrelse, i ett företag eller i något annat sammanhang av en utomstående granskare brukar man inte nöja sig med att säga: Vi jobbar med det här. Man ska kunna visa att någonting verkligen har satt i gång.

Finns det några konkreta förslag som kommer att leda till det som revisorerna föreslår, t.ex. att Skolverket ska ha överläggningar med kommunerna om det pedagogiska ledarskapet i skolan? Finns det några förslag om att kommunerna ska redovisa en analys av hur skolornas resurser används och hur det hänger samman med undervisningens resultat? Finns det några konkreta beslut som kommer att göra att informationen till lärare och skolpersonal blir bättre?

Jag tycker inte att vi har hört några sådana exempel på att något riktigt svar på revisorernas kritik finns här i dag.

Anf. 127 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Som jag sade inledningsvis har det hänt mycket under ett år. Det är naturligtvis omöjligt för mig att stå här i talarstolen och räkna upp allt som har hänt.

Om vi ser på Skolverkets situation sedan rapporten kom har vi fått en ny skolverksledning. Det har instiftats en kvalitetsgranskningsnämnd som nu är i verksamhet. Vi har en ökad närvaro av Skolverket ute på skolorna och på olika sätt genom de olika distributionskanaler som skolan har.

Det pågår en översyn på departementet vad gäller den förordning om kvalitetsredovisning som finns. Frågan har lyfts om att kommunerna behöver ytterligare stöd och hjälp för att få instrument och kompetens för att klara de kvalitetsredovisningar som de är ålagda att göra.

De medel som jag nämnde tidigare, de s.k. Perssonpengarna, har i omgångar portionerats ut till kommunerna, vilket ger förutsättningar för att kommunerna lokalt ska kunna bedriva skolutvecklingsarbetet. Det finns många som kan vittna om att pengarna också kommit väl till nytta.

Nu har inte Ulf Nilsson någon mer möjlighet till replik. Men detta är i varje fall en del av de saker och åtgärder som finns redovisade, och som Ulf Nilsson mycket väl känner till, eftersom vi haft en noggrann genomgång av hur Skolverket självt ser på den kritik och de förslag som det har fått av Riksdagens revisorer.

Avslutningsvis och sammanfattningsvis kan jag säga att det i dag inte finns någon ytterligare anledning att gå vidare. Men naturligtvis ska dörren stå öppen. Vi måste ständigt ha den här dialogen levande för att vi också ska komma med nya förslag till åtgärder.

Anf. 128 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Låt mig inleda med att yrka bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande nr 10.

Vi ska som tidigare sagts diskutera skolans utveckling dels mot bakgrund av Riksdagens revisorers förslag, dels mot bakgrund av en del rapporter som har kommit från Skolverket. Jag har huvudsakligen hämtat inspiration till mitt anförande från en av Skolverkets rapporter.

I en av rapporterna har Skolverket visat på att andelen elever i grundskolan som inte nått målen i ett eller flera ämnen har ökat med ungefär 2 procentenheter på ett år. Det har lett till att många borgerliga partier har

gått till angrepp på skolpolitiken. Det finns en tendens att måla upp en svart och ibland tendentiös bild av skolan. Man har använt Skolverkets uppgifter ganska flitigt i den retoriken.

Är den krisbild man målar upp sann? Hur mycket sämre har skolan egentligen blivit? Som vänsterpartist menar jag naturligtvis att många skolor har stora problem, inte minst till följd av brist på resurser. Vänsterpartiet har också lagt fram ett antal förslag till hur man ska kunna förbättra skolan. Vi tror inte heller att det är rätt, som socialdemokraterna ibland gör, att framställa situationen som att allt egentligen fungerar. Det gör det inte. Men alla skolor och alla elever har inte samma problem.

Skolverkets rapport säger att andelen elever i grundskolan som inte fått godkänt i ett eller flera ämnen har ökat från 20,4 % våren 1998 till 22,7 % våren 1999. Betygssystemen kan inte jämföras med varandra. Men för bara ett par år sedan hade vi ett betygssystem som per definition sade att 31 % av eleverna fick ett betyg som i den allmänna meningen inte var godkänt.

Våren 1999 var enligt Skolverket 90,3 % av de elever som gick ut grundskolan behöriga till gymnasiet. Det betyder att ca 10 %, eller tre elever per klass, hade misslyckats i ett eller flera kärnämnen. Det är ett stort problem som vi naturligtvis måste ta tag i. Men vi måste också komma ihåg historien. När jag själv gick i skolan fanns ett antal som körde i matte och svenska. Problemet var inte mindre då, och det är definitivt inte mindre nu.

Det verkligt allvarliga problemet som döljer sig bakom snittsiffran på 22,7 % som nu diskuteras förbigås ibland av många partier. Det är det faktum att olika skolor t.o.m. inom samma kommun uppvisar så vitt skilda resultat. När det gäller andelen elever som inte når målen i ett eller flera ämnen sträcker sig spännvidden från 5 % upp till hela 78 %. Det är olikheter som utgör ett hot mot grundbulten i den svenska utbildningspolitiken, en nationellt likvärdig skola för alla barn.

Vad man entydigt kan se av statistiken är att skolor i välbärgade områden generellt sett klarar sig bra medan skolor i områden med låga inkomster, hög arbetslöshet och stora invandrargrupper klarar sig betydligt sämre.

Fru talman! Tillgången till utbildning tenderar alltmer att bli en klassfråga. En av orsakerna till de stora skillnaderna när det gäller resultat är segregationen. Förenklat kan man säga att de största problemen i hög grad rör ungdomar vars föräldrar är invandrare och som går i en skola i ett hårt segregerat bostadsområde i en förort till någon av de stora städerna.

Vad vi kan se nu är resultatet av att vi under de senaste tio åren har tillåtit att den ekonomiska, sociala och etniska segregationen har fått öka. I valfrihetens namn ökar antalet fristående – som jag egentligen föredrar att kalla privata – skolor framför allt i storstadskommuner. Det leder ibland till att den kritiska massan av motiverade elever och engagerade föräldrar som faktiskt krävs för att få till stånd positiva lärprocesser och social utveckling i en skola undermineras i de kommunala skolorna.

Det är också nu vi ibland får se konsekvenserna av nedskärningar under 90-talet. De nedskärningarna har lett till större undervisningsgrupper, nedslitna miljöer och minskad vuxentäthet i skolan. Vi har också fått

Prot.
1999/2000:93
6 april

Skolans utveckling

nedskärningar i stödet till elever i behov av särskilt stöd, minskad och försämrad elevvård och färre skolkuratorer och skolpsykologer.

Bakom de 22,7 procenten döljer sig alltså skolor med skyhögt värre siffror, skolor som har problem som bottnar i sociala och ekonomiska orättvisor. Det är framför allt i de skolorna man måste få kunna sätta in åtgärder. Förslag om fler fristående skolor, större valfrihet att välja skola, betyg från årskurs 1 i kombination med sänkta skatter är knappast den medicin som hjälper de skolorna. I stället innebär det, ur mitt perspektiv, att man ökar de etniska klyftorna och därmed också ökar klasskillnaderna.

Kraven på skolorna i de hårt segregerade förortskommunerna är stora. De måste bl.a. kunna möta invandrarungdomarnas speciella behov och skapa en miljö där de känner trygghet och där de kan känna sig stolta över sitt ursprung. Det behövs fler vuxna i skolan. För det krävs mer resurser.

Skolor i de invandrartäta förortsområdena behöver förstärkas med fler vuxna som i olika roller – fritidsledare, kuratorer, psykologer, specialpedagoger – kan medverka till att skapa en lugnare och tryggare skolmiljö och bygga upp ett klimat som också främjar inlärning.

De här skolorna är däremot inte betjänta av en allmän svartmålning som antyder att skolledare, lärare och övrig personal helt misslyckats med sitt uppdrag. Trots 90-talets nedskärningar gör skolans personal varje dag storverk under ofta ganska svåra förutsättningar. Personalens arbete blir inte lättare av att många borgerliga partier i generaliserande drag gör ”den svenska skolans stora misslyckande” till ett slags refräng i en partipropaganda. Varken högerns svartmålning eller socialdemokraternas skönmålning gynnar i grunden den svenska skolan.

Anf. 129 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Lennart Gustavsson började sitt anförande med att yrka bifall till utskottets hemställan. Sedan ägnade han i stort sett hela sitt anförande åt att diskutera de problemformuleringar som finns i skolan. Det gör mig lite fundersam.

Jag håller klart med Lennart Gustavsson om att det runtom i landet finns många positiva exempel som vi måste visa på. Men problemet utifrån de rapporter från Skolverket som Lennart Gustavsson diskuterade är att det finns många elever som inte klarar sig i skolan och att deras antal ökar.

Vi har under de senaste dagarna också sett att elever ute på skolorna börjat strejka och står och diskuterar kommunernas budgetar och de nedskärningar som sker på deras skolor. Jag undrar: Hur många fler sådana här rapporter från Skolverket behöver Lennart Gustavsson få och hur många fler elevstrejker runtom i landet måste vi se på TV innan Vänsterpartiet ändrar sitt bifallsyrkande till konkreta förslag om förbättring av det som Lennart och flera av oss har diskuterat i dag?

Anf. 130 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Först och främst tycker jag att det i grunden är positivt när elever visar att de inte accepterar en arbetsmiljö och en situation i skolan som inte är bra. Det är bra att elever vågar stå upp och kräva sin rätt.

Om Sofia Jonsson lyssnade på det som jag sade vet hon också att det här är en fråga om resurser. Därtill är det kanske bekant för Sofia Jonsson att Vänsterpartiet är ett av de partier som ganska konsekvent har drivit frågan om mer resurser till kommunerna, som faktiskt har det yttersta ansvaret för skolan.

Sofia Jonsson frågar vidare hur många rapporter som behövs för att Vänsterpartiet ska engagera sig i den här frågan. Det är bra att det kommer rapporter, men jag tycker att Sofia Jonsson gör en kraftig förenkling när hon och de borgerliga partierna försöker låta påskina att det ska finnas några enkla generella lösningar. Man viftar som med en magisk stav med uttryck som "oberoende institut", "tydliggöra Skolverkets roll" eller "skolpeng" – något som Sofia Jonsson i och för sig avvisade.

Det vore intressant att få se de här tydliga centerpartistiska kraven, som gör att man med ett klubbslag kan förändra situationen i skolan, men så ser verkligheten inte ut, Sofia Jonsson.

Anf. 131 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Nej, Lennart Gustavsson, jag tror inte på enkla lösningar – inte på att man genom att vifta med ett trollspö kan ge de elever i skolan som i dag inte har goda kunskaper bättre kunskaper till dagen därpå. Jag tror att det framför allt krävs ett tydligt ledarskap från riksdagen, från regeringen och från er som bl.a. medverkar till att anvisa resurser till skolan. Jag tror också att det är viktigt att anvisa tydliga redskap.

Jag har framfört många förslag, inte bara om ett nationellt kvalitetsinstitut. Vi ska anvisa redskap lokalt för en decentraliserad makt. Eleverna ska sättas i centrum med individuella studieplaner och mycket annat, t.ex. genom ett program för läs- och skrivutveckling för de elever som inte klarar den själv.

Inte heller det här vill Vänsterpartiet gå med på. Jag menar att det finns vissa konkreta åtgärder som vi kan sätta in direkt. Det finns också många långsiktiga åtgärder som måste startas nu. Det är oerhört synd att Vänsterpartiet inte är berett att påverka utan bara lägger sig platt och säger: Det här kostar resurser.

Anf. 132 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Sofia Jonsson talar om tydligt ledarskap och om olika redskap. Vi kan lämna resursdiskussionen åt sidan och diskutera vad som behöver göras i skolan. Jag tycker att det är intressant att Sofia Jonsson tar upp sådant som decentralisering, ökat inflytande för eleverna och ökad möjlighet för föräldrarna att påverka. Jag kan inte se att vi i de avseendena skiljer oss åt på något som helst sätt.

Om det är någonting som Vänsterpartiet har stått upp för är det att öka elevernas möjlighet till inflytande över den egna skolsituationen. Jag tycker att det skulle vara intressant att få med Sofia Jonsson i det jobbet.

Det andra redskap för att vrida skolan rätt som Sofia Jonsson nämner är program för läs- och skrivutveckling. Sofia Jonsson har inte någon ytterligare replik, så jag måste få besked senare, men det vore intressant att få höra vad som är unikt i Centerpartiets sätt att stimulera läs- och skrivutveckling för dyslektiker. Jag kan inte se några stora skiljaktigheter.

Man försöker ibland, av förklarliga partiegoistiska skäl, göra frågor större än de är. Läs- och skrivutveckling ska stimuleras, och jag skulle vilja höra om Sofia Jonsson kan peka på att Vänsterpartiet i något sammanhang skulle ha motsatt sig stimulans av läs- och skrivutveckling.

Anf. 133 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Fru talman! Jag upplever att Lennart Gustavsson, Vänsterpartiet, på något sätt vill bagatellisera den oro som många lärare, rektorer och föräldrar känner över den svenska skolan. Jag skulle vilja fråga Lennart Gustavsson om han anser att utvecklingen är tillfredsställande när antalet elever som inte klarar godkända betyg ökar. På något sätt verkar det som om Lennart Gustavsson menar att det inte är så farligt när ökningen ändå inte har varit större än drygt 2 % på ett år.

Om trenden fortsätter, Lennart Gustavsson – vilket Gud förbjude! – på vilken nivå börjar Lennart Gustavsson känna sig orolig: vid 30 %, vid 40 % eller vid 90 %?

Min andra fråga är: Anser Lennart Gustavsson och Vänsterpartiet att det behövs en handlingsplan för att vända trenden i skolan?

Lennart Gustavsson talar vidare om svartmålning när man talar om beskrivningar i rapporter av hur lärare och rektorer, föräldrar och elever upplever läget. Det är verklighetsbeskrivningar, ingen svartmålning.

Jag framhöll speciellt i mitt anförande att mycket i skolan är bra, men vi kristdemokrater anser att det som är mindre bra måste åtgärdas.

Anf. 134 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Det är ganska svårt att svara på en sådan här replik. Om Erling Wälivaara hade lyssnat när jag höll mitt anförande hade han vetat att det som jag minst av allt gjorde var att bagatellisera problemen. Där emot sade jag tydligt att mycket naturligtvis inte är tillfredsställande. Jag får lust att vara lite elak, men det ska jag inte vara.

Det skulle vara intressant att till kristdemokraterna rikta frågan: Är det en självklarhet för kristdemokraterna att vifta med procentsatsen 22,7 och att prata om att var femte elev i den svenska skolan är misslyckad? Tar man något som helst ansvar för att göra en djupare analys av vad som finns bakom dessa siffror?

Det finns ju faktiskt en bild bakom siffrorna som visar, om jag uttrycker mig tydligt, hur det svenska klassamhället slår igenom. Ser Erling Wälivaara och kristdemokraterna det? Vad gör man åt det? Ska man fortsätta att slänga sig med siffrorna, med att en femtedel av de svenska eleverna misslyckas? Eller ska man våga använda siffrorna, våga analysera dem och se vad som finns bakom dem, se vad de talar om? Då kan man inte ha de enkla lösningar som kristdemokraterna ibland hänger sig åt.

Anf. 135 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Fru talman! Kristdemokraterna ägnar sig inte åt enkla lösningar. Vi vet att det här är komplicerat. Men skillnaden mellan Kristdemokraterna och Vänsterpartiet är att när vi kristdemokrater blir uppmärksammade på problemen är vi beredda att vidta åtgärder för att komma till rätta med problemen.

Är det så att det här beror på klassamhället, att det är det som slår igenom, borde Lennart Gustavsson rimligtvis ha än större anledning att verkligen vilja åtgärda det här.

För mig och kristdemokraterna är det lika viktigt att invandrarelevens och arbetarfamiljens elev får en god utbildning som att doktorsbarnet får det. Det måste gälla lika för alla människor i Sverige. Vi ska ha en skola som ska gälla alla. Vi vill inte ha något klassamhälle i det fallet.

Anf. 136 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Mycket kort: Jag välkomnar Erling Wälivaara och kristdemokraterna i arbetet för att vi ska avskaffa klassamhället.

Anf. 137 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Lennart Gustavsson talar om att det behövs mer resurser. Det är möjligt att det behövs det ibland. Men problemet som revisorerna visar är att vi i dag inte vet hur resurserna används. Över huvud taget är mycket av grundproblemet i det vi diskuterar att vi inte riktigt vet hur det står till i skolan. Vi vet inte hur resurserna används. Vi vet inte om de används på rätt sätt. Vi vet inte hur många elever som inte når upp till målen de första åren i grundskolan. Det är därför det är så viktigt, detta som låter lite formellt, att tydliggöra Skolverkets roll.

Eftersom Lennart Gustavsson i alla fall anser att det behövs mer resurser blir en naturlig fråga till Lennart Gustavsson, som tillhör majoriteten i riksdagen: Anser Lennart Gustavsson att det har varit för lite resurser till skolan, dvs. till kommunerna och därmed till skolan, under senare år? Anser han att de bör öka? Vad anser han om det budgetförslag som nu är på gång? Hoppas han att det kommer att tillfredsställa resursbehovet?

När Lennart Gustavsson säger att det behövs mer resurser är det viktigt att komma i håg att Lennart Gustavssons parti tillhör dem som just nu bestämmer fördelningen av resurser i landet Sverige.

Sedan nämnde också Lennart Gustavsson friskolor som ett hot. Det finns ju egentligen ingenting i framväxten av friskolor som stjälar pengar från den kommunala skolan. Om fördelningen av bidragen går till på rätt sätt, så att kommunen betalar sina pengar för elever på samma sätt som man skulle ha gjort i en kommunal skola, ökar inte detta kostnaderna för kommunen. Det finns ingenting i friskolesystemet som innebär att det självklart överkompenserar friskolor.

Däremot vore det intressant att få ett tydliggörande. Det har ju bildats ett nätverk, som har sagts, bland en del socialdemokrater mot friskolor. Lennart Gustavsson har tidigare varit tydlig här i kammaren. Med tanke på vad vi kan vänta oss i framtida förhandlingar mellan de tre partier som bildar regeringsunderlag är det viktigt för mig att veta: Anser Lennart Gustavsson och Vänsterpartiet fortfarande att det inte ska startas några nya friskolor, som Lennart Gustavsson sade för ett år sedan?

Anf. 138 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tar det i tur och ordning.

Jag tycker mig ibland se i de gemensamma moderata reservationerna en övertro på att vi ska hitta nya organisatoriska lösningar för att kunna göra kvalitetsuppföljningar och annat bättre.

Vi har en organisation som ganska nyss är sjösatt. Vi har en utveckling på det området. Då tycker jag faktiskt att vi ska se till att ställa krav på att man ska göra det jobb man är satt att göra. Vi ska inte innan man har haft en chans att börja göra det jobbet säga: Nu måste vi ha en ny organisatorisk lösning.

Sedan var vi inne på budgetförhandlingarna och det faktum att Vänsterpartiet utgör en del av majoriteten här i riksdagen. Jag tror att Ulf Nilsson mycket väl vet att Vänsterpartiet i förhandlingarna driver krav på att få ökade resurser till kommunerna.

Sedan är Ulf Nilsson också mycket väl medveten – hoppas jag – om att detta är förhandlingar där vi förhandlar utifrån olika styrkepositioner. I ett samarbete är det naturligtvis ett givande och tagande. Jag kan i dagsläget inte stå och säga vad resultatet av budgetförhandlingarna är. Jag vet vilka förhoppningar jag har. Jag vet också vad som kan vara realistiskt att hoppas på.

Men det är också bekant – och det tror jag också att Ulf Nilsson är fullt medveten om – att en del av den ökning av resurser till kommuner och landsting som har skett under den här mandatperioden faktiskt också får tillskrivas den kraft och den styrka som Vänsterpartiet har haft i förhandlingarna.

Sedan åter till debatten om friskolor, om huruvida friskolor stjäl pengar från planeringen av den kommunala skolan. Jag vidhåller, som jag tidigare har sagt från den här talarstolen, att tillkomsten av de fristående skolorna i stor utsträckning försvårar en rationell kommunal planering av skolväsendet.

Anf. 139 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag är naturligtvis medveten om hur det går till i förhandlingar mellan partier, både i opposition och i regering. Men det är ändå så att om man röstar för ett förslag i riksdagen, t.ex. regeringens budgetförslag, ger det lite fel bild till åhörare och åskådare när Vänsterpartiet i talarstolen säger: Nu är den viktigaste uppgiften att öka resurserna till skolan. Då får man intryck av att Vänsterpartiet kommer att föreslå det i riksdagen. Därför tycker jag att det kanske vore mer nyanserat om Lennart Gustavsson framhöll det i sitt anförande så att det inte blir några missförstånd, för jag tror inte att vi kan förvänta oss några avvikande resursförslag från Vänsterpartiet, inte den här våren i alla fall.

När det gäller Skolverket tror jag inte på några teoretiska omorganiseringar. Men det är uppenbart att vi inte får in de uppgifter vi vill ha om läs- och skrivsvårigheter, om vilka problem som finns, om hur eleverna uppnår målen.

Friskolorna har ju vuxit fram och tagit på sig uppgifter på många håll som ingen hade förväntat sig för 5–10 år sedan. Vi har fått fler friskolor som arbetar med särskoleverksamhet. Vi har fått friskolor med inriktning på DAMP, på Aspergers syndrom och på olika typer av elever som har särskilt behov av stöd. Friskolorna är inte längre en tummelplats för några få som har råd att betala. Det beror helt enkelt på att vi har fått ett system där det inte kostar en massa pengar att gå i friskolor.

Jag ska inte göra den här debatten lång, men jag upprepar frågan. Nu har Lennart Gustavsson inte lika mycket att svara på, så jag hoppas få ett tydligt svar. Anser Vänsterpartiet, om Vänsterpartiet får som man vill, att inga nya friskolor ska starta i Sverige, vilket Lennart Gustavsson sade förra året i den här debatten?

Prot.
1999/2000:93
6 april

Skolans utveckling

Anf. 140 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Ulf Nilsson vet mycket väl att den principiella inställningen från Vänsterpartiet är att vi ska vara mycket restriktiva i fråga om de nya fristående skolorna, privatskolorna.

Vi har också lagt fram förslag som den här kammaren tidigare röstade ned. Vi ville öka det kommunala inflytandet över de fristående skolorna. Vi har också lagt fram förslag där vi säger att det är orimligt att vi ska ha börsnoterade företag som ska driva skolverksamhet med det till synes enda syftet att uppnå vinst.

Angående det här med budgetförslag tror jag att Ulf Nilsson egentligen är fullt medveten om att man som parti lyfter fram de idéer, de visioner man har. Sedan hamnar man i en real politik när man förhandlar utifrån reella utgångspunkter. Folkpartiet har många gånger suttit i den situationen. Inte var det så att Folkpartiet då frånsvor sig rätten att gå ut och säga: Detta är partiets politik.

Utifrån partiets politik, partiets ideologi går man in i förhandlingar, och där gör man så gott man kan. Sedan åstadkommer man någonting. Men för den skull har jag ju kvar mina idéer och mina värderingar, och dem har man en rättighet att stå för.

Anf. 141 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Först vill jag säga några ord om skolans utveckling. Erling Wälivaara inledde med att säga att utvecklingen inte skedde över en natt. Det är ju sant.

Det har alltså skett en intressant utveckling av den svenska skolan under 1990-talet. Det är viktigt att man har den bilden med sig.

I början av 1990-talet hände något som var en revolution i förvaltningen över huvud taget av skolan och den offentliga sektorn. Regeringen beslutade att decentralisera stora delar av den offentliga verksamheten. Det gällde skolan. Det gällde äldreomsorgen. Det gällde psykiatrin och vissa andra delar.

Skolan kommunaliserades 1991. Det gick fort. Ett av skälen till att det gick fort tror jag var att man insåg att en ekonomisk kris stod för dörren. Det var viktigt att man fick beslutsfattandet och ansvarstagandet ute i kommunerna när de nedskärningar som man bedömde vara oundvikliga skulle göras inom skolan, äldreomsorgen och psykiatrin.

Man kan diskutera det lämpliga i det hela. Det tänker jag inte göra nu. Detta är faktum, och reformen skedde mycket snabbt.

Det betydde att kommunerna var ganska oförberedda på att ta ett ansvar. Man hade alltså inte skolpolitiker i kommunerna som hade handskats med skolans frågor tidigare. Man hade inte skolledare på skolorna som kunde ta det pedagogiska ansvar som de skulle ta enligt de nya uppgifter som de fick.

Resultatet blev naturligtvis att de nedskärningar som skedde på skolans område gick mycket snabbt. Inom loppet av två år skar man 20 % av lärarresurserna i kommunerna. Det skedde tyvärr ganska oskickligt och ovarsamt. Ingen ska väl lastas för det. Det fanns alltså inte kompetens på området i kommunerna då.

Det här betyder att när man har kommit igenom den ekonomiska krisen och kommit till mitten av 1990-talet – den förra mandatperioden ungefär – hade man med sig två stora problem. Ett var att man hade en skola som delvis var sönderslagen när det gällde funktionerna. Och man hade ett betydande underskott när det gällde lärarresurserna.

Dessutom visste man att lärarkåren till stor del skulle gå i pension. I mitten av 1990-talet hade vi den äldsta lärarkåren i världen om vi ser till västländerna. Det är en underlåtenhetssynd. Man skulle alltså ha startat lärarutbildningarna och sett till att det fördes in nya grupper vartefter lärarkåren gick i pension.

Nu är vi mitt uppe i arbetet att reparera de två skadorna: dels resurserna som ska ut i kommunerna igen så att vi kan återanställa de specialpedagoger, skolpsykologer och fritidspedagoger som fick gå under nedskärningarna, dels att försöka få i gång lärarutbildningen.

Det här är saker som tar tid.

När det gäller resurserna till kommunerna kommer väl alla ihåg Personpengarna som faktiskt gick ut under förra mandatperioden.

När vi har samverkan mellan s, v och mp har vi fördelen, vilket inte framgick alldeles tydligt av Lennart Gustavssons inlägg, att vi är tre partier som drar i samma riktning, nämligen att förstärka kommunernas resurser. Det är bara att titta i partiernas budgetförslag så ser man att så är fallet. Det gör att det har gått framåt successivt, och förhoppningsvis kommer det att göra det framöver.

Utbildning av lärare tar tid. Det gäller också utbildning av skollära och utbildning av specialpedagoger. Det går inte att hinna fortare fram än man gör nu i det arbete som ligger.

Ändå har man startat, egentligen i stor skala på bred front, med ett pedagogiskt utvecklingsarbete parallellt med reparationsarbete. Det är alla bekanta med. Vi har en kommitté som arbetar med skolans inre arbete. Vi har ändrat själva undervisningssituationen i skolan under senare hälften av 1990-talet så att den är mer elevcentrerad. Vi har individualiserad undervisning. Föräldrainflytandet och elevinflytandet är inskrivet i lag. Vi har ändrat timplanen och gjort den flexibel. Möjligheten att anpassa undervisningen efter skolans intresse och elevernas behov har ökat. Vi arbetar i lärarlag i stället för den gamla klassrumssituationen. Utvecklingssamtalen har införts osv.

Det senaste året har alltså varit ett år med Värdegrundsprojektet, där samtliga svenska skolor är med och diskuterar den viktiga frågan om vår gemensamma värdegrund i skolan.

Vi har i dag diskuterat några frågor som har dykt upp genom revision, dels Riksdagens revisorers granskning dels Skolverkets granskning av skolverksamheten.

Den här typen av diskussioner har pågått ett par år i riksdagen. Vi har sett i propositioner och motioner hur Skolverket anför klagomål på kommunerna som inte sköter sin tillsyn ordentligt. Skolplanerna har inte kommit fram i kommunerna. Flera kommuner saknade helt skolplaner så sent som för tre år sedan. Man har inte knutit uppföljningen av verksamheten till det som står i skolplanen och inte knutit den till budgetarbetet.

Riksdagens revisorer klagar på Skolverket för att man inte har någon tillsyn värd namnet. En sådan utvärdering kom för tre år sedan. Nu får vi en ny – den vi diskuterar i dag – med kritik av Skolverket. Riksdagen har anfört kritik av Skolverket och regeringen. Regeringen har t.o.m. i propositioner till riksdagen klagat över att Skolverket inte klarar sin tillsyn och att kommunerna inte gör skolplaner.

Det här är intressant eftersom det är en sorts skendiskussion på ett centralt plan som egentligen inte har med skolverksamheten att göra.

Jag kommer då tillbaka till inledningen av anförandet. Vi har alltså decentraliserat beslutsfattandet. Det är ute i kommunerna som man nu har hand om ansvaret för verksamheten i skolorna.

I de olika partierna kan vi naturligtvis vända oss till våra partivänner som har det kommunala ansvaret – vi är ju inte någon isolerad grupp här i riksdagen – och tala om för dem vad vi tycker. Oavsett om det är borgerlig eller socialdemokratisk majoritet i kommunen är det fullt möjligt att tala om att vi anser att det ska göras på det här sättet, nämligen att resurserna ska till skolan, som så många önskar, att det ska anställas fler speciallärare osv. Det är fullt möjligt att genomföra detta.

Eftersom tiden blir knapp vill jag ta upp en sak som jag tycker är allvarlig, nämligen att man pressar rapporterna alldeles för långt. Skolverket kom t.ex. med en rapport där man säger att 20 % av eleverna inte har nått Godkänt i ett eller flera ämnen, och gör det till något slags bevis för att den svenska skolan skulle vara dålig. Det är den naturligtvis inte alls.

Det som den siffran säger är ungefär detta: En elev i var tredje klass har inte nått Godkänt i ett ämne. Om vi tar 9 a, 9 b och 9 c med 25 elever i varje är alla godkända i idrott i 9 a och 9 b, och så är det en elev i 9 c som inte fick Godkänt, och motsvarande i övriga ämnen; 16 ämnen. Det ger 20 %. Det är naturligtvis ingen katastrofsituation på något sätt. Det som är oroande är att en liten grupp elever har Icke godkänt i många ämnen. De har misslyckats på bred front. Det är den gruppen vi ska vara varsamma om. Det är den gruppen som behöver stöd. Det är elever med behov av särskilt stöd.

Det är inte alls något fel på standarden i den svenska skolan. Tvärtom. Vi har en skola som i olika utvärderingssammanhang har visat sig klara sig väl i internationella jämförelser. Utvecklingen går dessutom i rätt riktning. Men vi har en liten grupp elever som måste få det stöd som de enligt vår läroplan och lagstiftning – skollagen – har rätt till. Därför behövs resurser till kommunerna och skickliga skolpolitiker som tar hand om resurserna. Jag förmodar att det finns eller kommer att finnas flera av dem i samtliga partier. Det får bli avslutningen på mitt anförande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

LU16 Familjerättsliga frågor, m.m.

Mom. 1 (äktenskapets ställning)

1. utskottet
2. res. 1 (kd, m)
Votering:
185 för utskottet
102 för res. 1
62 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 109 s, 36 v, 13 c, 14 fp, 13 mp
För res. 1: 67 m, 35 kd
Frånvarande: 22 s, 15 m, 7 v, 7 kd, 5 c, 3 fp, 3 mp

Mom. 8 (förrättningsarvode till vigsel- och registreringsförrättare)

1. utskottet
2. res. 4 (kd, m, c, fp)
Votering:
156 för utskottet
128 för res. 4
65 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 108 s, 36 v, 12 mp
För res. 4: 66 m, 35 kd, 13 c, 14 fp
Frånvarande: 23 s, 16 m, 7 v, 7 kd, 5 c, 3 fp, 4 mp

Mom. 11 (transsexuella och förnamnsbyte)

1. utskottet
2. res. 7 (v)
Votering:
233 för utskottet
51 för res. 7
2 avstod
63 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 108 s, 67 m, 35 kd, 12 c, 11 fp
För res. 7: 35 v, 1 c, 2 fp, 13 mp
Avstod: 1 s, 1 fp
Frånvarande: 22 s, 15 m, 8 v, 7 kd, 5 c, 3 fp, 3 mp

Mom. 13 (kusiners arvsrätt)

1. utskottet
2. res. 8 (kd, m)
Votering:
184 för utskottet
102 för res. 8
63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 109 s, 36 v, 13 c, 14 fp, 12 mp
För res. 8: 67 m, 35 kd
Frånvarande: 22 s, 15 m, 7 v, 7 kd, 5 c, 3 fp, 4 mp

Prot.
1999/2000:93
6 april

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU13 Vissa näringspolitiska frågor

Mom. 1 (näringspolitikens inriktning)

1. utskottet
2. res. 1 (m, kd, c, fp)

Votering:

158 för utskottet
126 för res. 1
2 avstod
63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 36 v, 13 mp
För res. 1: 66 m, 35 kd, 11 c, 14 fp
Avstod: 2 c
Frånvarande: 22 s, 16 m, 7 v, 7 kd, 5 c, 3 fp, 3 mp

Mom. 3 (regelförenkling)

1. utskottet
2. res. 3 (m, kd, c, fp)

Votering:

158 för utskottet
129 för res. 3
62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 36 v, 13 mp
För res. 3: 67 m, 35 kd, 13 c, 14 fp
Frånvarande: 22 s, 15 m, 7 v, 7 kd, 5 c, 3 fp, 3 mp

Mom. 8 (kvinnors företagande)

1. utskottet
2. res. 8 (m, kd, c, fp)

Votering:

158 för utskottet
129 för res. 8
62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 36 v, 13 mp
För res. 8: 67 m, 35 kd, 13 c, 14 fp
Frånvarande: 22 s, 15 m, 7 v, 7 kd, 5 c, 3 fp, 3 mp

Mom. 9 (kooperativa frågor)

1. utskottet
2. res. 10 (c)

Votering:

Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Mom. 10 (turism)

1. utskottet
2. res. 11 (m, kd, c, fp)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 15 (auktorisering av teckenspråkstolkare)

1. utskottet
2. res. 14 (m, kd, c, fp)

Votering:

155 för utskottet

126 för res. 14

1 avstod

67 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 34 v, 12 mp

För res. 14: 66 m, 35 kd, 12 c, 13 fp

Avstod: 1 v

Frånvarande: 22 s, 16 m, 8 v, 7 kd, 6 c, 4 fp, 4 mp

Rigmor Stenmark (c) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

NU14 Vissa regionalpolitiska frågor

Mom. 1 (allmän inriktning av regionalpolitiken)

1. utskottet
2. res. 1 (m, kd, c, fp)

Votering:

158 för utskottet

128 för res. 1

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 36 v, 13 mp

För res. 1: 67 m, 35 kd, 13 c, 13 fp

Frånvarande: 22 s, 15 m, 7 v, 7 kd, 5 c, 4 fp, 3 mp

Mom. 2 (återförande av del av vattenkraftsvinster)

1. utskottet
2. res. 2 (v, kd, c, mp)

Votering:

Kammaren biföll utskottets hemställan genom uppresning.

Mom. 3 (småföretagare och EG:s strukturfonder)

1. utskottet
2. res. 3 (m, kd, c, fp)

Votering:

157 för utskottet

127 för res. 3

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 36 v, 12 mp

För res. 3: 67 m, 35 kd, 13 c, 12 fp

Frånvarande: 22 s, 15 m, 7 v, 7 kd, 5 c, 5 fp, 4 mp

Mom. 5 (skärgårdsfrågor)

1. utskottet
2. res. 5 (m, kd, c, fp)

Votering:

150 för utskottet

130 för res. 5

3 avstod

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 108 s, 31 v, 11 mp

För res. 5: 67 m, 1 v, 35 kd, 13 c, 14 fp

Avstod: 2 v, 1 mp

Frånvarande: 23 s, 15 m, 9 v, 7 kd, 5 c, 3 fp, 4 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

11 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

KrU11 Museer och utställningar

Mom. 2 (fritt inträde på museer för förskolebarn m.fl.)

1. utskottet
2. res. 1 (v)

Votering:

244 för utskottet

41 för res. 1

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 108 s, 65 m, 33 kd, 13 c, 13 fp, 12 mp

För res. 1: 2 m, 36 v, 2 kd, 1 mp

Frånvarande: 23 s, 15 m, 7 v, 7 kd, 5 c, 4 fp, 3 mp

Prot.

1999/2000:93

6 april

Prot.
1999/2000:93
6 april

Mom. 8 (museum för design och konsthantverk)

1. utskottet
2. res. 4 (m, c, fp)

Votering:

230 för utskottet

49 för res. 4

6 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 38 m, 36 v, 33 kd, 2 fp, 12 mp

För res. 4: 26 m, 13 c, 10 fp

Avstod: 3 m, 2 kd, 1 mp

Frånvarande: 22 s, 15 m, 7 v, 7 kd, 5 c, 5 fp, 3 mp

Beatrice Ask (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Karl-Göran Biörsmark och Lennart Kollmats (båda fp) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Helena Bargholtz (fp) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Mom. 9 (museum för populärmusik)

1. utskottet
2. res. 5 (v)

Votering:

250 för utskottet

36 för res. 5

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 108 s, 67 m, 35 kd, 13 c, 14 fp, 13 mp

För res. 5: 36 v

Frånvarande: 23 s, 15 m, 7 v, 7 kd, 5 c, 3 fp, 3 mp

Mom. 12 (ett nationellt kvinnomuseum)

1. utskottet
2. res. 6 (v)
3. res. 7 (mp)

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 13 (Museum Anna Nordlander)

1. utskottet
2. res. 8 (mp, c, fp)

Votering:

227 för utskottet

40 för res. 8

19 avstod

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 108 s, 66 m, 19 v, 34 kd
För res. 8: 13 c, 14 fp, 13 mp
Avstod: 1 s, 17 v, 1 kd
Frånvarande: 22 s, 16 m, 7 v, 7 kd, 5 c, 3 fp, 3 mp

Prot.
1999/2000:93
6 april

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KrU12 Arkivfrågor

Mom. 1–4

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. 5 (frågan om att säkra det elektroniska kulturarvet)

1. utskottet
2. res. 3 (v, c, fp)
Votering:

223 för utskottet

63 för res. 3

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 67 m, 34 kd, 13 mp

För res. 3: 36 v, 13 c, 14 fp

Frånvarande: 22 s, 15 m, 7 v, 8 kd, 5 c, 3 fp, 3 mp

UbU10 Skolans utveckling

Mom. 1 (Skolverket och skolans utveckling)

1. utskottet
2. res. 1 i motsvarande del (m, kd, c, fp)
Votering:

157 för utskottet

129 för res. 1

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 108 s, 36 v, 13 mp

För res. 1: 67 m, 35 kd, 13 c, 14 fp

Frånvarande: 23 s, 15 m, 7 v, 7 kd, 5 c, 3 fp, 3 mp

Mom. 4 (föräldrarnas roll för skolutveckling m.m.)

1. utskottet
2. res. 4 (kd)
Votering:

247 för utskottet

38 för res. 4

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Prot.
1999/2000:93
6 april

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 108 s, 65 m, 36 v, 13 c, 12 fp, 13 mp
För res. 4: 2 m, 35 kd, 1 fp
Frånvarande: 23 s, 15 m, 7 v, 7 kd, 5 c, 4 fp, 3 mp

Mom. 5 (inrättande av ett nationellt fristående kvalitetsinstitut)

1. utskottet
2. res. 5 (m, fp)

Votering:

194 för utskottet
91 för res. 5
64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 108 s, 35 v, 35 kd, 3 c, 13 mp
För res. 5: 67 m, 10 c, 14 fp
Frånvarande: 23 s, 15 m, 8 v, 7 kd, 5 c, 3 fp, 3 mp

Mom. 6 (nationell handlingsplan)

1. utskottet
2. res. 1 i motsvarande del (m, kd, c, fp)

Votering:

156 för utskottet
128 för res. 1
65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 108 s, 36 v, 12 mp
För res. 1: 67 m, 34 kd, 13 c, 14 fp
Frånvarande: 23 s, 15 m, 7 v, 8 kd, 5 c, 3 fp, 4 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

*Jämställdhetsfrågor
inom utbildnings-
väsendet*

12 § Jämställdhetsfrågor inom utbildningsväsendet

Föredrogs

utbildningsutskottets betänkande 1999/2000:UbU11
Jämställdhetsfrågor inom utbildningsväsendet.

Anf. 142 ANDERS SJÖLUND (m):

Fru talman! Ett jämställt samhälle där flickor och pojkar samt kvinnor och män har rätt att åtnjuta samma respekt är för mig en viktig och självklar utgångspunkt. Det finns tyvärr fortfarande områden där vi inte kan påstå att vi har ett jämställt förhållande mellan män och kvinnor men utvecklingen går, om än sakta ibland, åt rätt håll.

Dagens betänkande med motioner från den allmänna motionstiden belyser också den samsyn som trots allt finns kring de övergripande målen på utbildningsområdet vad gäller jämställdhet – alla elevers lika rätt och möjligheter.

Målet för och synen på jämställdhet skiljer sig kanske inte särskilt mycket åt, däremot vilka metoder som är lämpliga och effektiva för att nå önskat resultat.

Socialdemokraterna hävdar en syn på människor som delar av ett kollektiv som kan förhindra att enskilda människor slås ut i konkurrensen. I motsats till vad kollektivets förespråkare tror anser vi att individer kommer sämre till sin rätt om man *inte* beaktar deras specifika förutsättningar och intressen. Detta blir särskilt tydligt i skolan.

Undervisningen anpassas ofta efter pojkarnas mognadsutveckling och beteende. De tillåts helt enkelt ta betydligt mer plats i klassrummet än flickorna. Flickor och pojkar måste naturligtvis ges samma utrymme och möjligheter till utveckling i skolan, vilket inte kan ske så länge skillnader individer emellan inte synliggörs, diskuteras och accepteras.

Vi moderater vill betona att jämställdhetsarbetet i skolan måste grundas på kunskap och bli en pedagogisk fråga snarare än en fråga om attityder.

En modern jämställdhetspolitik försöker inte förneka eller utplåna de skillnader som finns mellan flickor och pojkar avseende kulturella, sociala och biologiska egenskaper utan frågar i stället hur skolan ska kunna ta hänsyn till dem för att därigenom ge varje individ möjlighet att utveckla sin fulla potential.

Dessa skillnader måste uppmärksammas och vi måste ta hänsyn till dem i undervisningen. Det är alltså av stort intresse hur undervisningen går till, hur skolan arbetar, när i tiden olika ämnen introduceras och hur arbetsformerna i skolan ska kunna undvika att missgynna ettdera könet. Pedagogik och metodik måste anpassas så att både flickor och pojkar kan intressera sig för och aktivt ta del i undervisningen. Ibland kan direkta pojk- och flickgrupper t.ex. vara en bra metod att stärka respektive köns specifika styrkor och svagheter.

Blivande lärare har naturligtvis en viktig uppgift här, varför det också ska ingå i lärarutbildningen.

Britt-Marie Berge, fil. dr i pedagogik, skriver att lika behandling av flickor och pojkar – såsom föreskrivs i läroplanen – är problematisk i ett könsperspektiv. Enligt hennes mening bör i stället en medveten jämställdhetspedagogik utgå från att skolan inte är könsneutral. Den bör vidare erkänna kulturellt skapade könsskillnader men inte acceptera ojämlikheter i maktstrukturen. En medveten jämställdhetspedagogik bör sträva efter att pojkar och flickor får utveckla alla de kompetenser som krävs för att verka i var och en av de tre sfärerna yrkesliv, hemarbete och politik.

Denna pedagogik som erkänner kulturella skillnader utan att acceptera ojämlikheter i relationer mellan dessa kulturer kräver en annan pedagogik än den som bygger på principen om lika behandling. Att utveckla innehåll och metoder för en sådan medveten pedagogik blir en utmaning för lärarkåren i vår svenska grundskola, säger Britt-Marie Berge i antologin *Visst är vi olika*.

Fru talman! I 1 kap. skollagen stadgas att alla barn och ungdomar, oavsett kön, ska ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet. Detta tolkas allmänt som att skolan ska bortse från kön. Det förfaringsättet får negativa konsekvenser för båda könen och kan vara en av

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Jämställdhetsfrågor
inom utbildnings-
väsendet*

förklaringarna till att jämställdhetsarbetet i skolan ännu inte uppnått mera påtagliga resultat.

Aktuell forskning visar också att flickor och pojkar har olika inlärningsfaser och inlärningsätt. Vi anser att skolan måste ta till sig den nya kunskap om kvinnligt och manligt som finns i dag.

Skolan måste helt enkelt fungera flexibelt och kunna möta olika krav för att flickor och pojkar ska kunna bygga upp sin kompetens. Varje enskild flickas och pojkes kompetensutveckling är beroende av deras intresse och motivation att lära. Det finns alltså all anledning att bejaka en skola som präglas av mångfald och flexibilitet snarare än att söka fel när mångfalden uppträder.

Fru talman! Den nya informationstekniken och cyberspacemiljön har från början dominerats av pojkarna. Även om andelen användare är ganska jämnt uppdelad mellan flickor och pojkar visar det sig att pojkarna behåller sitt försprång när det gäller att förstå tekniken i sig.

Föräldrar och skola måste vara uppmärksamma på detta så att flickorna inte halkar efter i utvecklingen. Såväl här som på alla andra områden har lärarna en stor pedagogisk uppgift.

Det finns också andra områden där skolans personal har viktiga uppgifter vad gäller elevers beteenden gentemot varandra, bl.a. gäller det språket. Det är enligt vår mening av yttersta vikt att motarbeta det språkbruk som förekommer i skolan, där könsord mellan elever är vardagsmat i dag. Vi får helt enkelt inte tillåta att könsbundna invektiv används i det dagliga talet, till den grad att de, enligt eleverna, ”tappar sin betydelse” och förvandlas till normalt språkbruk – inte minst den senaste tidens fruktansvärda övergrepp på unga flickor där förövarnas motivering till brotten ger en inblick i den sexuella nöd och skeva bild som många unga pojkar faktiskt har. Här måste skolan ta ett stort ansvar för en bättre sexualundervisning för att om möjligt ge en sundare syn på relationer och sexualitet i allmänhet.

Som ett led i en bra jämställdhet ställs också krav på ett förhållningsätt i skolan som bejakar kunskap och förhindrar fysiskt och mentalt våld. Här är jag faktiskt besviken över vår skolminister som envist vägrar att tala om skolans ordningsproblem. Utan ordning och respekt för varandras olikheter kan vi aldrig få en jämställd skola.

Fru talman! När det gäller anställning av kvinnor och män inom högskolan ställer vi oss helt avvisande till den form av positiv särbehandling som Vänsterpartiet förespråkar. Anställning inom högskolan måste utgå från ett strikt kompetenskrav. Det motsatta blir att direkt nedvärdera den som fått arbetet enbart på grund av det kön man råkar ha. Däremot finns det anledning att vara kritisk och göra en översyn av de arbetsmetoder som föregår tillsättningar av t.ex. professorer. De starka manliga nätverk som finns gynnar i dagsläget männen. Därför finns det, som vi ser det, anledning att göra en översyn av de kriterier som bestämmer tillsättningen. Med det som utgångspunkt ökar förutsättningarna för rättvisa tillsättningar där kompetensen och behovet finns som styrmedel.

Avslutningsvis ställer jag mig naturligtvis bakom samtliga våra reservationer men nöjer mig här med att yrka bifall till reservation nr 2 under mom. 2.

Anf. 143 KALLE LARSSON (v):

Fru talman! Vårt samhälle är genomgående strukturerat så att män är överordnade kvinnor. Kvinnor diskrimineras på grund av sitt kön, och kvinnors handlingsutrymme begränsas systematiskt. I ekonomi, kultur och politik står mannen som norm. En grundförutsättning för detta kvinnoförtryck är den sociala konstruktionen av kön, genus. Kvinnor och män förväntas göra olika saker, och det män gör betraktas som mera värt. Att det i synen på genus finns en skillnad mellan höger och vänster är uppenbart om man läser moderaternas motion A805 och när man här hör Anders Sjölund recensera och citera samma motion. Där står att läsa:

”En modern jämställdhetspolitik försöker inte förneka eller utplåna de olikheter som finns mellan flickor och pojkar avseende kulturella, sociala och biologiska egenskaper — — —.”

Om vi lämnar de biologiska egenskaperna därhän för tillfället skulle det vara mycket intressant att höra moderaternas företrädare i dagens debatt förklara vilka kulturella och vilka sociala egenskaper som är grundade på kön som moderaterna anser att man inte ska ifrågasätta. Detta kan för Vänsterpartiet inte vara utgångspunkt för en modern jämställdhetspolitik. Detta kan för Vänsterpartiet inte vara utgångspunkt för någon jämställdhetspolitik.

Fru talman! Utbildningsväsendet är genomsyrat av genuskontraktet. Eftersom en stor del av barns och ungdomars fostran och socialisering sker i skolan är denna institution också en av de bärande för bevarandet av kvinnors systematiska underordning. Redan i förskolan och vid skolstarten är förväntningarna från lärare och personal tydligt styrande i riktning mot de traditionella könsrollerna. Flickor förväntas inta en passiv, tyst och snäll roll, medan pojkar förutsätts vara aktiva, pratsamma och utagerande.

Den olika behandling flickor och pojkar möter i klassrummet bidrar till att stärka pojkars självförtroende, medan flickorna riskerar att bli passiva och därmed får svårare att uttrycka sig offentligt. I skolan och den högre utbildningen lär sig eleverna och studenterna männens syn på samhället. Skolan förmedlar männens historia, och det är de manliga författarna som läses i svenskundervisningen. I utbildningsväsendet gör elever och studenter en rad val mellan ämnen och utbildningar – val som också är påverkade av och befäster genusstrukturen.

Samtidigt som utbildningsväsendet reproducerar och konserverar manssamhället utgör det en nyckelinstitution också i kampen för ett jämställt samhälle. Genom att skolledare, lärare och övrig personal skaffar sig medvetenhet om dessa maktstrukturer och engagerar sig för att utmana dem kan skolan bli en plats där barn och ungdomar ges möjlighet att ifrågasätta de stereotypa könsroller som förmedlas i kulturen, reklamerna och det övriga omgivande samhället.

Vänsterpartiet vill öka valmöjligheterna för kvinnor och män. Alla ska ha reella möjligheter att göra val som inte är könstypiska. Vårt mål är att kön inte ska vara en begränsning eller ett hinder under uppväxten eller någon gång senare i livet.

Jag är förstuds medveten om att det i de lagar och dokument som styr utbildningsväsendet finns många formuleringar som syftar till en jämställd skola och att ett intensivt arbete pågår för att motverka den manliga normen i samhället. Också här i kammaren i dag kommer vi att få höra

Prot.

1999/2000:93

6 april

*Jämställdhetsfrågor
inom utbildnings-
väsendet*

många fina formuleringar och ord om behovet av ett aktivt jämställdhetsarbete. Vi välkomnar förstås det. Men Vänsterpartiet har på bred front lämnat förslag för att ytterligare driva på utvecklingen, och jag är uppriktigt talat lite förvånad över att utskottsmajoriteten avstyrker samtliga våra förslag.

Fru talman! Låt mig ge några exempel.

En undersökning som Skolverket gjort visar att jämställdhetsarbetet i skolan tycks ha hamnat helt i skymundan av arbetet mot mobbning, våld och rasism. Jämställdhet har i många fall blivit en död bokstav i skolornas värdegrundsarbete. Vi föreslår därför att Skolverket ska få ett särskilt uppdrag att informera skolledare och lärare om vikten av ett aktivt jämställdhetsarbete som ett led i arbetet med värdegrunden. Alla andra partier avstyrker förslaget.

Vi föreslår också att alla högskolor ska upprätta årliga jämställdhetsplaner för studenternas vistelse på högskolan och att alla grund- och gymnasieskolor ska åläggas att göra detsamma för eleverna på samma sätt som man i dag enligt jämställdhetslagen måste göra för de anställda. Majoriteten avstyrker dessa förslag.

I en rapport från Utbildningsdepartementet från 1994 levereras en ganska långtgående kritik mot dagens läromedel:

”Läroböckerna är fortfarande bärare av det traditionellt manliga och kvinnliga och speglar inte dagens värderingar. De har inte införlivat aktuell forskning om könsskillnader och om pojkars och flickors olika förutsättningar och lärande.”

Liknande rapporter finns om en del av den litteratur som används på universitet och högskolor. Vänsterpartiet föreslår därför att Skolverket ges i uppdrag att granska ett urval av skolans läromedel ur ett könsperspektiv och att Högskoleverket ges i uppdrag att göra detsamma på högskolans område. Alla andra partier avstyrker också dessa förslag.

Fru talman! Att bli kallad ”fitta” eller ”hora” tillhör vardagen för många unga tjejer, och också ovälkomna fysiska närmanden är vanliga. Den största delen av trakasserierna sker från jämnåriga killar i skolan. Det händer också att lärare utsätter elever för sexuella trakasserier, och det är förstås extra allvarligt när eleven befinner sig i beroendeförhållande till läraren. Flera uppmärksammade våldtäkter av unga tjejer har också skett de senaste åren. I en undersökning bland elever i Stockholms skolor 1996 uppgav 47 % av de tillfrågade tjejerna i årskurs 9 och första året på gymnasiet att de blivit utsatta för sexuella trakasserier, och 8 % angav att det skett från en lärare. Och ingenting har blivit bättre sedan dess. Vänsterpartiet konstaterar att för många unga tjejer är vardagen fylld av rädsla, undergivenhet och fruktan för övergrepp. Det är inte resultatet av enstaka sjuka individers handlingar utan av ett samhälle där kvinnor konsekvent är underordnade män och där ett av de yttersta uttrycken för detta är att kvinnan inte ens äger rätten till sin egen kropp. Därför föreslår Vänsterpartiet att Skolverket får i uppdrag att uppmuntra grund- och gymnasieskolor att lära ut självförsvar.

Fru talman! Vi avser inte att skolan ska lära ut hur man slåss i allmänhet. Det handlar lika mycket om psykiskt som om fysiskt självförsvar och att helt enkelt skapa en känsla av att man har rätt till sin egen kropp och inte ska tolerera kränkningar. Det är oerhört viktigt för unga tjejer att i grupp få möjligheten att samtala om sina erfarenheter, inse att

man inte är ensam om att drabbas. Genom detta skapas en känsla av samhörighet mellan unga tjejer där det helt enkelt inte är acceptabelt med några former av sexuella trakasserier.

Det handlar om att sätta ord på vad man upplevt och upplever dagligen, att se det strukturella i mäns trakasserier av kvinnor, inse att man aldrig själv bär ansvaret för ett övergrepp. Det handlar om att få kunskap om vilka rättigheter man egentligen har. Det handlar också om att lära sig att använda sitt kroppsspråk och sin röst så att man stärker sitt uttalande och självförtroende, att ta plats och kräva utrymme. Det gäller att undvika att hamna i en farlig situation och om man väl hamnar där att kunna ta sig därifrån.

Fru talman! Man kan förstås undra om tjejer verkligen ska behöva lära sig självförsvar i skolan, om det inte är att än en gång lägga ansvaret på kvinnan och om det inte i stället handlar om att killar måste sluta att begå övergrepp och våldta kvinnor. Till detta kan anföras att Vänsterpartiet på bred front lägger fram förslag som syftar till att bryta kvinnors systematiska underordning och skapa ett jämställt samhälle, många gånger i konflikt med patriarkatet och med mäns maktutövning.

Vi ser gärna att man i skolan för diskussioner bland killar om hur man kan undvika trakasserier och övergrepp. Men vi kan också konstatera att så länge som tjejer i landets skolor är utsatta för trakasserier måste något göras för att ge dem självförtroendet och styrkan att stå emot. När kvinnor våldtas varje timme i Sverige är det dags att unga tjejer får lära sig att slå tillbaka.

Inget annat parti har i utskottsbehandlingen stött vårt förslag om självförsvarsträning för unga tjejer i skolan. Jag vill gärna tro att det beror på att de helt enkelt inte har läst vår motion, att de inte har fattat vad vi menar. Därför arrangerade vi från Vänsterpartiet i går en kortare träning i självförsvar för de riksdagskvinnor som så önskade.

Kvinnor från Vänsterpartiet, Miljöpartiet, Moderaterna och Kristdemokraterna deltog, och jag hoppas att de nu har större insikt i frågan än den utskottsmajoritet som besvarade vår motion med: ”Det är viktigt att skolan anvisar vägar att genom samtal lösa konflikter och motsättningar.” Jag har inga invändningar mot det, och det är en viktig del av självförsvarsträningen. Men hur kan det vara tillräckligt? Inte kan väl samtliga andra partiers budskap till de tjejer som utsatts för övergrepp och våldtäkter vara: Ni kunde väl ha pratat om det?

Fru talman! Självfallet står jag bakom Vänsterpartiets samtliga reservationer, men jag yrkar bifall till motion Ub218.

Anf. 144 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Fru talman! Kalle Larsson tar till brösttoner när han står i talarstolen, och det låter alltid trevligt. Vi är ändå överens om rätt mycket kring den fråga som vi nu diskuterar. Vi är naturligtvis fullständigt emot övergrepp mot någon. Den kampen ska var och en av oss utkämpa på vår hemmaplan och i politiken, och den kampen ställer jag gärna upp i.

Sedan sade Kalle Larsson i början av sitt anförande att vi moderater talar om kulturarvet och kvinnan. Jag uppfattar det som att ett antal kvinnor i det här landet är utsatta, men kvinnor är ju de stora kulturbärarna i Sverige. Det är kvinnorna som egentligen har burit upp detta land. Se

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Jämställdhetsfrågor
inom utbildnings-
väsendet*

inte ned på kvinnorna och säg inte att det är synd om de svenska kvinnorna, för det är det inte. De är lika starka och duktiga som vi män är.

I vår reservation säger vi att man ska erkänna de olikheter som finns mellan människor. Man ska bejaka de elever som kommer till skolan med olika förutsättningar och behandla var och en utifrån dem. Det tycker vi är det allra viktigaste. Därför måste man ändra attityder och se problemet utifrån en pedagogisk synvinkel.

Menar Kalle Larsson att det inte har någon betydelse vilken bakgrund som pojkar och flickor i skolan har? Det är den slutsats som man kan dra av det anförande som jag nyss hörde.

Anf. 145 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Jag är stolt över att Anders Sjölund anser att jag tar till bröstitoner. I de här frågorna är det dags att tala klarspråk. Kan vi vara överens om det så är det bra. Om vi sedan också kunde bli överens om konkreta åtgärder vore det ännu bättre.

Jag vill passa på att fråga Anders Sjölund om han ställer upp på att man ska anordna självförsvarsträning på de skolor där tjejerna själva vill det. Det handlar alltså inte om ett obligatorium som några har uppfattat det.

Jag ser inte på något sätt ned på de kvinnor som lever i dag och som har levt någon gång i historien. Jag tycker inte synd om någon. Vad jag försöker att beskriva är en strukturell underordning, hur det i alla möjliga sammanhang i samhället är organiserat så att kvinnor har mindre makt och mindre inflytande än vad män har. Det gäller självfallet inte varje enskild kvinna eller varje enskild man, men vi måste förmå att se strukturen om vi också ska ha förmåga att förändra den.

Min fråga till Anders Sjölund kvarstår om han kan ange det som jag försökte att lyfta fram i mitt anförande. Anders Sjölund citerade ur motion A805 i sitt inledningsanförande. Där står det: "En modern jämställdhetspolitik försöker inte förneka eller utplåna de olikheter som finns mellan flickor och pojkar avseende kulturella, sociala och biologiska egenskaper."

Om vi bortser från det biologiska, kan då Anders Sjölund förklara för mig vilka skillnader grundade på kön som är kulturella och sociala? Vilka sådana egenskaper är det som vi inte ska ifrågasätta? Jag är för att man ser varje människa som en individ, men här pratar vi om män, kvinnor, kategorier och strukturer. Vilka är då dessa egenskaper – kulturella och sociala – som är grundade på kön och som vi inte ska ifrågasätta?

Anf. 146 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Fru talman! När det gäller självförsvarskurser i skolorna har jag naturligtvis ingenting emot sådana om flickor och pojkar vill ägna sig åt det. Man får ju göra som man vill.

Sedan talade Kalle Larsson om valfrihet, och de var ju trevligt att höra att Kalle Larsson tar det ordet i sin mun.

Jag lyssnade på radio i eftermiddags. Det var utsändning från en friskola i min hemstad Umeå. Man frågade ett par av skolans elever varför de gick där och fick till svar: Här känner jag mig lugn och trygg, och här blir jag inte mobbad, vilket jag blev på den andra skolan. Det genomgå-

ende temat var att skolan bidrog till att eleverna kände sig lugna och trygga i den skolmiljön.

Då blir min motfråga till Kalle Larsson: Sträcker sig valfriheten så långt att det här med att tillåta mångfald inom skolsystemet också har nått Kalle Larsson?

Anf. 147 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Det är nog ändå betecknande att Anders Sjölund över huvud taget inte – fast han har haft två tillfällen till det – kan besvara min fråga.

Jag ska inledningsvis besvara Anders Sjölunds fråga. Jag är för att man har tillgång till en lugn och trygg skolmiljö. Jag vill att alla elever som växer upp i Sverige eller någon annanstans i världen ska ha den möjligheten.

Däremot är jag motståndare till den explosion som nu sker av fristående skolor. Vad det i grunden handlar om och vad vi tidigare i dag och andra dagar har diskuterat i denna kammare är att de föräldrar som har tillräckligt kulturellt och socialt kapital räddar sig undan från det skepp som nu håller på att, om inte sjunka så i alla fall ta in rejält med vatten, det flaggskepp som den svenska skolpolitiken tidigare har varit. Rädda sig den som kan, är möjligen moderaternas och Anders Sjölunds strategi för de rika i Sverige, men det är inte Vänsterns strategi.

Jag vill avsluta med att säga att det finns en avgörande skillnad i synen på biologi, kön och genus mellan höger och vänster. Vi vill utjämna skillnaderna. Där vi vill se till att likheten lyfts fram, där vill Anders Sjölund och moderaterna befästa olikheterna. Professor Yvonne Hirdman talar om de två sätten att upprätthålla genuskontraktet, könsens isärhållande och den manliga normens primat. Åtminstone könets isärhållande tycker Anders Sjölund och moderaterna uppenbarligen är värt att försvara. Jag tycker inte det.

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 17.59 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

12 § (forts.) Jämställdhetsfrågor inom utbildningsväsendet (forts. UbU11)

Anf. 148 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! I går redovisades Landstingsförbundets sammanställning om jämställdhet. 80 % av de landstingsanställda är kvinnor. Men ju

Prot.

1999/2000:93

6 april

*Jämställdhetsfrågor
inom utbildnings-
väsendet*

högre upp man går, desto färre kvinnor är det. Bäst är Västerbotten, som satsat medvetet på kvinnliga chefer. Sämst visade sig Jönköpings län vara med endast 20 % på chefstjänster. De kvinnliga cheferna tjänar inte lika mycket som männen. Landstingsförbundets statistik för 1998 visar att kvinnliga förvaltningscheferns löner var 85 % av männens.

Regeringen har valt ett könssegregerat samhälle, med kvinnorna inom offentlig verksamhet, vård och skola, medan männen snabbt tar för sig i den nya ekonomin och avstånden ökar. Samma förhållande gäller för brist på likvärdiga villkor för kvinnor och män inom högre utbildning och forskning.

Om vi ska nå ett jämställt samhälle måste jämställdhetsarbetet i skolan bli mera tydligt. Jämställdhet i skolan handlar om värdegrund och demokrati. Alla människors lika och unika värde förutsätter att flickor och pojkar ges samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter. Jag frågade under slutet av min lärartid ca 300 elever i årskurs 7 genom en enkät om trivseln i skolan. 91 % tyckte att den var bra, och 38 % tyckte t.o.m. att trivseln ökat under vårterminen. 78 % var nöjda med elevinflytandet, och 12 % var mycket nöjda. Lite sämre var det på jämställdhetsområdet. Var femte elev tyckte inte att lärarna tog hänsyn till att flickor och pojkar kan utvecklas bättre genom pedagogiska insatser riktade mot flickor eller pojkar. Vid enkäten framkom att 66 % av grabbarna och 28 % av flickorna hade större förtroende för en manlig lärare än en kvinnlig. Då har regeringen inte kommit långt på jämställdhetsområdet.

Kommunförbundet anvisar en intressant metod, 3 R-metoden. Man talar om representation som handlar om att man kan se jämställdheten som en aspekt av varje del av verksamheten, som en resurs, pengar, tid och plats. Det visar sig också när man tittar på utbildningsfrågorna att de manliga utbildningarna är dyrare per elev. Det tredje R:et är realia och kvalitativa värden, den pedagogiska sidan.

Fru talman! Jämställdhetsarbetet i skolan måste grundas på kunskap och bli en pedagogisk fråga, likaväl som en moral- och attitydfråga. Kunskapen om hur pojkar och flickor utvecklar sin identitet måste ges till lärarna kontinuerligt. Det handlar om mognad, värderingsmönster, språk, prestationer, ämnesval osv. Det handlar om ett pedagogiskt arbete, där pedagogiken tar hänsyn till de olika behov som finns i en undervisningssituation. Pedagogik och metodik måste anpassas till både flickors och pojkars intressen.

När Kristdemokraterna begär att fler män anställs inom förskolan och skolan, avstyrks motionen. Majoriteten svarar att behovet av åtgärder för att intressera män för läraryrket redan är uppmärksammat. Tala om att slå sig för bröstet! Gå ut och titta i förskolor och skolor och ta den enklaste räkneövning! Är det någonstans regeringen har misslyckats så är det på jämställdhetsområdet inom skolans värld.

De nedsättande könsorden måste bort. Lika lite som någon får kallas nazist i skolan ska någon kunna få kallas hora. Det handlar inte bara om kränkning i ord, utan flera lektioner kan bli förstörda av den stämning eleven hamnar i.

I slutet av december förra året presenterades en rapport om samlevnad av skolinspektörer. Grova könsord tillhörde bilden i hälften av skolorna. Av de 50 grundskolorna fann man 4 där samlevnadsundervisningen var tillgänglig för alla elever och där den var övergripande. För de 29

gymnasierna fann inspektörerna 6 som kunde sägas ha en bred, bra och tillgänglig undervisning.

Hur kan det komma sig att varken regeringen eller Folkhälsoinstitutet tidigare försökt åtgärda detta? Den socialdemokratiska regeringen har valt att försvaga familjen. Det yttersta tecknet på detta visade statsministern i sin regeringsförklaring, där han valde att inte nämna ordet familj. Vuxenvärlden måste ta tillbaka sitt ansvar. Föräldrarna måste ge skolan stöd. Lärarna är föräldrarnas förlängda arm för kunskapsförmedlande och fostran. Föräldrarna måste ge lärare och skola sitt helhjärtade stöd.

Samtidigt som det finns en insikt om att män och kvinnor talar olika språk är litteraturlistorna starkt mansdominerade. Fler böcker av kvinnliga författare måste användas i undervisningen. Detta gäller också olika spel för datorer. Det finns mycket lite utvecklat för flickors intressen. Regeringens uppdrag till Skolverket att ansvara för att utveckla skoldatånätet och ett nationellt resurscentrum för läromedier borde också uppmärksamma behovet av en strategi för jämställdhet. Det ser i dagens läge ut som om den nya ekonomin drar förbi kvinnorna än en gång, trots att regeringen uttalar att vi är världens mest jämställda land.

Fru talman! Könsfördelningen på de olika programmen i gymnasieskolan måste bli jämnare. Det ska bli intressant att följa den nya webbplatsen för teknikprogrammet. Syftet med den är att stödja lärare och skolledare med den fortsatta utvecklingen. Ansökningar till det nya teknikprogrammet i gymnasieskolan tyder på att det kan bli en *backlash* för skolans jämställdhetsarbete. Det tycks som om väldigt få flickor söker till teknikprogrammet. Det kan vara ett tecken på att utformningen av programmet behöver förändras. Den nya sökandeprofilen till teknikprogrammet innebär en stor risk att kvinnor som söker till tekniska utbildningar på högskolenivå kommer att bli färre. Gymnasieskolan har en viktig roll i att sprida kunskap och väcka intresse för kvinnors och mäns beteendemönster och attityder vad gäller den accelererande IT-utvecklingen. Regeringen har missat att sända med en jämställdhetsstrategi med det nya tekniska programmet.

Fru talman! Den 15 oktober 1998 fanns på de olika gymnasieprogrammen en könsfördelning som visar att jämställdhet inte föreligger. Barn och fritid hade 74,2 % tjejer, omvårdnad 87,1 % och estetiska 68,2 %. Naturvetenskapsprogrammet hade 40,7 % tjejer och samhällsvetenskap 62,3 %. Men går vi till bygg fanns 2,4 %, el 1,7 % och energi 2,9 %. Vad är det som säger att tjejer inte kan arbeta med bygg, el eller energi? Vi bygger fast manssamhället och mansstrukturen ytterligare. Fordon hade 3,9 % tjejer och industri 6,7 %. Varför lockas inte tjejer till fordon? Och industrin har många gånger mindre kroppslig arbetsbelastning än vården med tunga lyft. Vården ger givetvis mycket annat, t.ex. socialt, och jag vet att många tjejer väljer det därför att de vill arbeta med människor. Givetvis ska den friheten råda, men man ska inte tro att de andra arbetena inom industrin är så mycket tyngre.

Fru talman! Kristdemokraterna anser att jämställdhetsregler för studenter ska införas i högskoleförordningen. Studenterna ska omfattas av en jämställdhetsplan som också innefattar sexuella trakasserier. Regeringens översyn av jämställdhetslagen verkar inte heller ta upp detta. Jag har egentligen inget emot att utveckla idén om självförsvar för tjejer

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Jämställdhetsfrågor
inom utbildnings-
väsendet*

inom skolans roll. Det måste dock kopplas med etiska samtal för att inte användas i fel syfte.

Under året har det kommit larmrapporter om kvinnornas låga procentuella andel inom högre utbildning och forskning. Det är viktigt att utreda vilka informella hinder som fortfarande omöjliggör för kvinnor och män att verka på lika villkor i högskolan. Ett genusperspektiv i forskning och forskarutbildning ska finnas med som en naturlig del inom varje forskningsområde. Uppmärksamhet bör riktas på hur kvinnor kan göra karriär efter disputation och nå en professur. Forskarkarriären måste kunna kombineras med familjebildning. Vi kräver en utredning.

Fru talman! Givetvis yrkar vi kristdemokrater bifall till alla våra motioner, men för tids vinnande väljer jag att yrka bifall till reservation nr 8 under mom. 11.

Anf. 149 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Jag har två frågor till Ulla-Britt Hagström. Den ena är teoretisk, kan man säga, och den andra i högsta grad praktisk.

Den första handlar om en sak som jag tidigare hade en replikväxling om med Anders Sjölund, nämligen utgångspunkterna för arbetet med jämställdhet i skolan såväl som i samhället.

I den från början moderata reservation som även kristdemokraterna tillsammans med de andra borgerliga partierna har ställt sig bakom finns formuleringen: En modern jämställdhetspolitik försöker inte förneka eller utplåna de olikheter som finns mellan flickor och pojkar avseende kulturella, sociala och biologiska egenskaper.

Jag skulle vilja veta om Ulla-Britt Hagström står bakom den formuleringen och om hon kan ge mig exempel på sådana kulturella och sociala egenskaper.

Den andra, mer konkreta frågan: Ulla-Britt Hagström säger att hon inte har något emot att man anordnar självförsvar i skolan. Det uppskattar jag förstås. Men hon säger att man också bör ha etiska samtal så att det inte kan användas i fel syfte. Jag skulle vilja veta om det inte är så att det redan i den motion som jag vet att Ulla-Britt Hagström har tagit del av anges att sådana samtal, även om inte begreppet etiska används, ska föras. Vilka felaktiga syften är det som Ulla-Britt Hagström tror att undervisningen i självförsvar kan användas i?

Anf. 150 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag börjar med den första frågan, den teoretiska. Inom skolans ram ska undervisningen ske med pedagogik och inte om pedagogik. Det handlar i första hand om att komma till rätta med felaktiga strukturer. Men givetvis kan vi inte förneka att det finns olikheter, annars skulle vi ju inte ständigt behöva påtala att vi vill ha medicinsk forskning för kvinnor och att normen inte bara ska utgå från män. Visst, strukturen i första hand, men visst finns det olikheter, även språkliga olikheter. Språket anammas på lite olika sätt och man lär på lite olika sätt.

Vad gäller självförsvar tycker jag att när tjejer är i underläge måste de kunna försvara sig. För att med minsta möjliga skada kunna komma undan tycker jag att det är väldigt bra att öva teknik, för då lär man sig hur man praktiskt ska gå till väga så att man själv kommer undan och inte skadar motparten alltför mycket. Vad jag ser en fara i är om man inte

tillräckligt mycket talar om detta med unga tjejer. Jag tror i och för sig inte att det är någon fara. Jag har själv jobbat i skolan i 30 år. Men någon som har så mycket kunskap skulle ju kunna få för sig att ta hand om en grabb och kanske behandla honom lite illa. Därför tycker jag att det är viktigt att hela tiden samtala om detta. Jag förstår att det är det Kalle Larsson menar också.

Anf. 151 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Jag kan konstatera att från Ulla-Britt Hagströms sida är enigheten stor runt den motion som Vänsterpartiet har väckt. Den handlar ju om den typen av samtal, självförtroendestärkande samtal, men också om samtal som handlar om att man i så liten utsträckning som möjligt ska behöva gå till våldsamheter för att kunna ta sig loss vid ett övergrepp. Jag uppfattar att kristdemokraterna genom sin representant stöder motionen.

När det gäller olikheter har jag konstaterat, i alla fall i replikväxlingen tidigare, att vi kan lämna de biologiska skillnaderna därhän för tillfället. Låt oss i stället tala om det som anges som kulturella och sociala egenskaper, alltså inte det som vi talar om i medicinsk forskning utan mer, som Ulla-Britt Hagström säger, när man har anammat språket på olika sätt eller andra olikheter som man under sitt liv har lärt in. Dessa saker ska vi enligt min uppfattning försöka att utjämna. Vi ska försöka se till att kön inte är en bärande variabel när vi diskuterar hur man kan bete sig, vilka möjligheter man ska ha, hur man kan uppträda osv.

Men min fråga rör den motion som reservationen från även kristdemokraterna grundar sig på, där man säger att en modern jämställdhetspolitik inte försöker förneka eller utplåna de skillnader som finns mellan flickor och pojkar avseende kulturella och sociala egenskaper. Enkelt uttryckt: Finns det sociala och kulturella egenskaper som man alltså inte bör ifrågasätta, även fast dessa bara grundar sig på kön? Det är min uppriktiga och klara fråga till Ulla-Britt Hagström. Kan hon ge några exempel på sociala och kulturella egenskaper som inte ska ifrågasättas?

Anf. 152 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag börjar med den första frågan. Jag skulle i och för sig kunna stödja Kalle Larssons motion. Nu har jag oturen att vara utkvittad på onsdag, så jag är inte här då. Men jag kommer att ta den till vara och utveckla den. Vi kommer att diskutera den mer inom mitt parti. Men Kalle Larsson kan inte räkna med stöd på onsdag. Vi vill utveckla frågan lite utifrån våra synpunkter.

Vad gäller den andra frågan finns det ingen strävan att göra människor precis lika. Jag vill inte ha ett samhälle där mannen är normen och där vi kvinnor ska klättra upp för en stege för att nå den norm som utgår från mannen. Jag vill ha ett samhälle där individuella egenskaper tas till vara och där vi möts horisontellt, alltså utifrån våra egenskaper och erfarenheter, där vi är lika starka och kan arbeta tillsammans sida vid sida.

Jag har läst fem poäng i Kvinnors och mäns språk. Det finns väldigt mycket som tyder på att vi har olika strukturer i språket osv. Vad finns det då för anledning att utplåna skillnaderna så att vi får ett helt lika språk? Jag vill inte heller ta bort min dialekt, trots att jag när jag gick på lärarhögskolan på bred skånska fick höra att om jag inte ändrade min

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Jämställdhetsfrågor
inom utbildnings-
väsendet*

dialekt så skulle eleverna i skolan skratta åt mig hela tiden. Jag tycker att vi ska bevara olikheter, även de olikheter som finns tjejer och killar emellan, för då får vi det bästa samhället.

Anf. 153 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Skolan har, som flera här har sagt, en oerhört viktig roll att ge alla elever möjligheter att utvecklas utifrån sina egna behov och förutsättningar.

Jämställdheten inom skolan måste innebära att flickor och pojkar ges lika villkor och förutsättningar för att upptäcka, pröva och utveckla sin egen förmåga. Därför måste skolan kunna möta skilda behov på ett bra sätt.

Den viktiga uppgiften som skolan har vad gäller jämställdhetsfrågor handlar inte minst om att motverka de könsbundna utbildnings- och yrkesval som görs. Om kvinnor och män ska kunna öka sin andel inom traditionellt könsbundna arbetsområden måste det arbetet börja tidigt. Skolan och utbildningssystemet måste bli bättre på att synliggöra och lyfta fram kunskap om manligt och kvinnligt.

Jag tycker att undervisningsformerna måste förändras, så att man tar hänsyn till flickors och pojkars olikheter, behov och intressen. Flickors och pojkars självuppfattning och omvärldsuppfattning är präglade av deras erfarenheter och villkor såväl i skolan som utanför.

Vid skolstarten har flickorna och pojkarna olika erfarenheter med sig efter rådande genusmönster. Genom lek och uppfostran uppmuntras deras olika förmågor.

I skolan är skillnaden påvisbar, bl.a. gäller det sättet att vara i klassrummet, hur man kommunicerar, hur man hanterar språket och vid valet av innehåll, kurser och arbetsformer.

Lärare spelar också en stor roll för barns uppväxt som förebilder. En jämn könsfördelning vid rekrytering av lärare på alla nivåer tycker jag därför ska eftersträvas. Elevernas erfarenheter i de tidiga skolåren spelar en stor roll för deras framtida utbildnings- och yrkesval. Ett medvetet arbete för att bryta könsbundna mönster längre fram i livet måste inledas redan de första åren i skolan.

Vi ser redan i förskolan att pojkar får ta mer utrymme än flickorna. Den tendensen förstärks under hela skoltiden. Flickorna förväntas vara tysta och ordningsamma medan förväntningarna på pojkarna är helt annorlunda. De olika förutsättningarna i skolan missgynnar både flickor och pojkar och blir till ett hinder för en ökad jämställdhet. Utifrån det tycker jag att Skolverket borde få i uppdrag att utvärdera och stödja ett arbete för att bryta könsroller i förskola och skola.

Fru talman! År 1997 gjordes en ganska omfattande undersökning av 550 svenska högstadielärares arbete med fysik, kemi, biologi och teknik. I intervjuer med eleverna konstaterade forskarna att flickor och pojkar gör olika prioriteringar när det gäller vad de vill arbeta med i NO-ämnena. Forskarna belägger också att läroböckernas val av ämnesinnehåll och lärarnas val av metoder speglar manligt synsätt, något som också gynnar pojkars intressen. Det här är någonting som måste ses över.

Det sexualiserade språk som spritt sig i skolorna visar tydligt att ned-sättande attityder och felaktig inställning till jämställdhet är vanligt förekommande i skolan. Här borde Skolverket få i uppdrag att föreslå åtgär-

der för att komma till rätta med sexmobbingen i skolan. Majoriteten instämmer också i det, men man säger att man vill avvakta.

Ett fortsatt steg är att upprätta ordentligare jämställdhetsplaner i skolan. Eleverna i skolan bör omfattas av motsvarande regler för jämställdhet som gäller för anställda på arbetsmarknaden. Skolans jämställdhetsprogram bör inte enbart handla om skolans legala åtaganden. Det bör också främja och förmedla en positiv och jämställd miljö.

Fru talman! När det gäller rekrytering till högre utbildning är fördelningen mellan män och kvinnor relativt jämn. Fler kvinnor än män avlägger grundexamen på högskolenivå. Däremot är snedrekryteringen till högre tjänster inom högskoleväsendet anmärkningsvärd. Kvinnor missgynnas systematiskt. Ju längre upp i hierarkin, desto färre kvinnor. För att nå jämställdhet inom högskolan är det därför nödvändigt att börja redan i grundutbildningen.

Förhållandet att kvinnor väljer kortare utbildningar och i mindre utsträckning fortsätter i forskarutbildningen måste förändras. En mer aktiv rekrytering är därför nödvändig. Det behövs också fler kvinnliga handledare till forskararbeten, och en strävan till större jämställdhet i högskolans tjänstestruktur måste uppnås. Styrelser och nämnder måste uppvisa en jämn könsfördelning.

Speciellt viktigt är att man uppfyller de kraven i tjänsteförslagsnämnden. Dess förslag är ofta direkt avgörande för tjänstestrukturerna. Skulle högskolevärlden misslyckas med att uppnå en jämn könsfördelning i tjänsteförslagsnämnderna bör en kvotering övervägas.

Hela rekryteringsprocessen till den högre utbildningen måste genomgå en översyn och göras mer jämställd. De satsningar på rekryteringsarbete som gjorts inom tekniska och naturvetenskapliga utbildningar har medfört att andelen kvinnor på grundutbildningsnivå har ökat. Allt fler kvinnor söker sig alltså till tekniska utbildningar, men det är fortfarande långt kvar till en jämn fördelning.

Mer behöver göras för att få fler kvinnor att välja tekniska och naturvetenskapliga utbildningar. Motsvarande satsningar måste också göras vid rekrytering till kvinnodominerade utbildningar. På universitets- och vårdområdet har andelen i utbildning blivit allt mindre de senaste åren. Här behövs det initiativ för att öka rekryteringen av män till kvinnodominerade utbildningar. Det behövs också nära samarbete mellan grundskola, gymnasieskola och högskola för att få en jämnare könsfördelning vid de olika utbildningarna.

En annan viktig förutsättning för att öka genomströmningen av andelen kvinnor i den högre utbildningen och få kvinnor att satsa på den akademiska karriären är att det finns möjlighet till arbete under ekonomiskt trygga omständigheter, vilket också självfallet gäller för män. Därför är genomförandet av fler doktorandtjänster och en satsning på mellantjänster de kanske två enskilt viktigaste åtgärderna för att stimulera kvinnor att påbörja den akademiska karriären.

Fru talman! För att stärka studenternas roll i jämställdhetsarbetet under den tid de är i grundutbildningen borde de omfattas av bestämmelser motsvarande de som finns i jämställdhetslagen. Sådana motsvarigheter bör skrivas in i högskoleförordningen. Tidigare har högskolan kritiserats för sin tama jämställdhetspolitik för studenterna. Men den kritik som rört jämställdhetslagens gamla utformning har fått visst genomslag då den

Prot.

1999/2000:93

6 april

*Jämställdhetsfrågor
inom utbildnings-
väsendet*

nya utformningen av de paragrafer som gäller sexuella trakasserier antogs i och med propositionen om kvinnofrid. Den nya lagen inkluderar dock fortfarande inte studenter och doktorander. Paragrafen om sexuella trakasserier i högskoleförordningen är ett steg framåt, men det är långt ifrån det skydd som jämställdhetslagen innebär.

Fru talman! Självfallet står Centerpartiet bakom alla sina yrkanden. Här väljer jag för tids vinning att yrka bifall till reservation 2 under mom. 1 och reservation 7 under mom. 10.

Anf. 154 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! När jag lyssnar på Sofia Jonsson får åtminstone jag bilden av att hon ger uttryck för en ganska så god insikt i genussystemet. Det är därför jag är lite förvånad över att också Centern stöder den reservation som grundar sig på en moderat formulering. Kanske kan Sofia Jonsson klara ut det lite grann och ge mig exempel på kulturella och sociala egenskaper som är grundande på kön och som inte ska ifrågasättas. Det är den första frågan.

Den andra frågan handlar om självförsvarsträningen. Jag skulle vilja höra vad skälet är till att Sofia Jonsson och Centerpartiet har valt att inte stödja det förslag som Vänsterpartiet har lagt fram. Det handlar, för att upprepa, inte om något obligatorium, utan om att vi vill att Skolverket ska få i uppdrag att uppmäna och uppmuntra de skolor där eleverna vill anordna självförsvarsträning, enligt det som jag tidigare har anfört.

Jag utgår ifrån att det inte handlar om att Sofia Jonsson anser att det budskap man ska ge till de tjejer är utsatta för övergrepp och våldtäkter ska vara: Ni kunde väl ha pratat om det. Det är det bärande argumentet i utskottsmajoritetens svar som det ligger i betänkandet.

Anf. 155 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Jag kan återigen höra att samma fråga ställs. Först till frågan om självförsvar. Jag har själv blått bälte i karate, och jag tycker att självförsvar och den träningen är oerhört bra och nyttig för kroppen och också bra för självkänslan.

De diskussioner som Vänsterpartiet hade i början om att vi nu ska införa självförsvar för alla tjejer, och att alla tjejer i skolan ska lära sig, är att fastna i den gamla fällan som Kalle Larsson själv var inne på. Där kan vi se likheterna med när vi diskuterar kvinnor som har blivit utsatta eller kvinnor som har blivit misshandlade. Det är kvinnan själv som måste skydda sig själv. Det är kvinnan som ska gömma sig. Jag vill göra tvärtom.

Vad gäller Kalle Larssons andra fråga om biologiska olikheter har jag den åsikten att det finns både biologiska olikheter och kulturella och sociala olikheter. Någonting annat vore ganska dumt att uttrycka sig för. Det gäller framför allt den socialiseringsprocess vi har. Det kan man koppla till det jag sade i mitt anförande. Det handlar om uppfostran och det synsätt som vi har på pojkar och flickor redan under den tiden de föds och framåt. Man hanterar pojkar och flickor på olika sätt.

Anf. 156 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Det Sofia Jonsson i den senare delen av sitt inlägg ger uttryck för, att det finns både biologiska och sociala, och för allt del också

kulturella, skulle jag kunna tillägga, skillnader mellan män och kvinnor är vi helt eniga om. Men det som anges i den motion som reservationen grundar sig på är: En modern jämställdhetspolitik försöker inte förneka eller utplåna de olikheter som finns mellan flickor och pojkar vad gäller kulturella, sociala och biologiska egenskaper.

De bärande orden är här att man inte försöker förneka eller utplåna dessa olikheter. De biologiska behöver vi inte utplåna. Det kan vi vara eniga om. Det finns inga skäl till detta. Men varför ska det finnas sociala och kulturella skillnader och olikheter som vi inte ska ifrågasätta om de bara grundar sig på kön? Jag tänkte att kanske Sofia Jonsson som är insatt i frågan kunde ge mig exempel på sådana egenskaper.

När det gäller självförsvar bemötte jag i och för sig det i mitt inledande anförande. Jag anser precis som Sofia Jonsson att också mycket annat måste göras. Det är i första hand männens ansvar att inte begå övergrepp. Men tills vi når fram till det samhälle där män inte längre begår övergrepp, är det då inte befogat att kvinnor faktiskt får möjligheten att försvara sig, att fler än Sofia Jonsson själv får möjligheten att känna det självförtroende som det innebär att kunna försvara sig mot ett övergrepp?

Märk väl att min fråga blir enklare den här gången: Anser Sofia Jonsson att man på de skolor där tjejer själva önskar självförsvarsträning bör uppmuntra att det anordnas sådan, inte som ett obligatorium utan bara för dem som vill det?

Anf. 157 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Två saker. Den första gäller självförsvaret. Eftersom Kalle Larsson verkar ha vidgat sin tolkning av den egna motionen, vill jag säga: Självklart! För de skolor och idrottsföreningar som vill starta och genomföra självförsvarsträning ska detta vara möjligt. Jag tycker också att det är bra att idrotten utökas, framför allt i skolan.

Kalle Larsson talar om de manliga strukturerna och säger att det oftast är mannen som går fri. Kalle Larsson har tidigare också fört diskussioner om att mannen är det onda i samhället, vilket man också kan läsa om i den handbok för tjejer som Ung Vänster har tagit fram. Man kan där läsa om hur tjejer ska bete sig i ett jämställt samhälle. Det handlar bl.a. om hur vi ska kunna försvara oss fysiskt.

Jag tycker att man ger uttryck för en ganska märklig jämställdhets-syn. Det som jag vill ha – och som jag hoppas också Kalle Larsson vill ha – är ett jämställt samhälle, där män och kvinnor inte ska bli lika men jämlika. Det är den strävan som vi ska fortsätta att driva gemensamt.

Både Kalle Larsson och jag har t.ex. varit inne på att läroböckerna i skolan bör ses över i ett genusperspektiv. Vi skulle ha kunnat skriva flera reservationer tillsammans, bl.a. om jämställdhetslagen i skolan. Det välkomnar jag, Kalle Larsson.

Anf. 158 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Liberal politik tar alltid sin utgångspunkt i den enskilde individen. Man utgår från att människor är olika. Därför har liberaler i alla tider bekämpat hinder för individer att utvecklas, oavsett om de hindren berott på klasskillnader, olikheter mellan folkgrupper eller fördomar när det gäller könstillhörighet.

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Jämställdhetsfrågor
inom utbildnings-
väsendet*

Det har hänt mycket sedan de tidiga liberalerna började kämpa för rösträtt och andra rättigheter, och i dag är de flesta formella hinder avskaffade. Snart kommer även möjligheten att göra pliktjänst att erbjudas kvinnor i försvaret. Men det finns också mycket kvar att göra. Fortfarande är många av oss fångna i stereotypa uppfattningar om vad en könsroll är, och fortfarande är mannen eller det som uppfattas som mannens identitet en norm, det som man ska sträva mot.

Den liberala feminismen arbetar inte i första hand genom att ge ökad makt till staten eller genom att med olika statliga åtgärder och regelverk förändra strukturerna. Där skiljer den sig delvis från den socialistiska feminismen. Den liberala feminismen arbetar i första hand för att ge alla människor mycket mer makt över sina egna liv. Den politiska uppgiften blir då att se och upptäcka strukturer som fungerar som hinder och att avskaffa dessa strukturer genom politiska beslut.

Fru talman! Skolan är naturligtvis en struktur som fortfarande på många sätt är formad efter stereotypa uppfattningar och könsroller. Den är också en struktur som under de senaste 10–20 har börjat förändras kraftigt, så att läraryrket har blivit ett utpräglat kvinnoyrke. Jag vill först se på lärarna.

Det blir naturligtvis en bättre utbildningsmiljö för barnen i förskola och skola om deras lärare är en blandning av män och kvinnor. Det finns här en tråkig koppling mellan löneutveckling och andelen kvinnor på en arbetsplats. Lärarnas löner har försämrats mycket kraftigt under de senaste 10–20 åren, och samtidigt har antalet män minskat.

Detta är naturligtvis inte den enda frågan, men en viktig förändring som skulle gynna kvinnorna vore att man – vilket Folkpartiet i olika sammanhang driver – ökar lönerna för kvalificerade arbetsuppgifter inom den offentliga sektorn: lärare, sjuksköterskor, bibliotekarier osv.

En annan förändring som skulle medföra betydligt bättre möjligheter för kvinnor att välja sina egna liv är att låta kvinnor även inom de här sektorerna kunna bli egna företagare eller kunna välja arbetsgivare – genom att vara positiv till friskolor, genom att vara positiv till alternativ inom vården osv.

När det gäller eleverna är naturligtvis jämställdhetsarbetet i skolan, bland mycket annat men kanske i första hand, en pedagogisk fråga. Det är uppenbart så att det finns stora skillnader mellan pojkar och flickor: när det gäller mognad om de är i samma ålder, när det gäller språk och sätt att uttrycka sig, när det gäller val av ämnen som man intresserar sig för i skolan osv. Det här måste pedagogiken anpassa sig till.

Pedagogiken måste anpassa sig till de barn som man arbetar med i skolan. Det innebär inte att man behöver ta ställning till om de här skillnaderna för alltid kommer att bestå eller inte, men t.ex. kan möjligheten att ha åtskild undervisning under vissa kortare perioder ge flickorna en väldigt stor möjlighet.

Trots att idrottsämnet på papperet har ändrats kraftigt i skolan och har en helt annan kursplan än för tio år sedan har jag mött många föräldrar som tycker att det är jättetråkigt för deras döttrar som inte är så roade av att spela fotboll och handboll att ha samundervisning i idrott – de skulle vilja ägna sig åt helt andra saker på idrottstimmarna.

Här kan lösningen naturligtvis antingen vara att inte ha samundervisning eller att ändra ämnets karaktär. Det senare vore kanske att föredra.

Först som sist måste det pedagogiska arbetet i skolan på ett helt annat sätt än nu anpassas efter att pojkar och flickor kommer dit med olika förutsättningar av olika anledningar.

Folkpartiet har motionerat om en del lagmässiga förändringar som skulle påverka situationen i skolan. Bl.a. kräver vi att varje skola ska ha en handlingsplan mot sextrakasserier. Vårt tal om ordning och klara regler i skolan innebär bl.a. att skolan inte ska acceptera nedsättande könsord och andra typer av förolämpningar. Därvidlag behöver skolorna känna att de har stöd, inte minst från politiker i kommuner och riksdag.

Också i högskolan har vi ett stort antal osynliga hinder, som visar sig i att betydligt färre kvinnor än män gör karriär och når t.ex. professorer eller andra fasta tjänster. I många ämnen finns det en kvinnlig övervikt i grundutbildningarna, men det är precis tvärtom när man börjar komma upp på doktorandnivå.

Folkpartiet kräver i en motion att riksdagen ska begära en ordentlig analys och genomgång med ett genusperspektiv på tillsättningar av tjänster, t.ex. professorstillsättningar. Vad finns det för skillnader i bedömning av forskning och kompetens hos sökande beroende på vilket kön de tillhör?

Det intressanta är att kunskaperna om människors omedvetna bedömningar av män och kvinnor finns sedan lång tid tillbaka. Ändå använder man dem inte, eller vågar inte riktigt ställa den fråga som man gissar borde ställas. Redan för 10–20 år sedan gjordes undersökningar bl.a. på Lunds universitet som visade att när exakt samma tal spelades upp på en bandspelare bedömde de som lyssnade – i det här fallet studenter – sakinnehållet helt olika beroende på om det var en kvinnlig eller en manlig röst som läste upp det.

Det är klart att det är viktigt att vara medveten om sådana här skillnader och även om att sådana här omedvetna grundinställningar och fördomar påverkar människor som bestämmer om tjänstetillsättningar osv.

Det är också viktigt inom högskolevärlden att en forskarkarriär kan förenas med familjebildning. Det är svårt att göra karriär i högskolevärlden i dag om man är barnledig under en period. Det blir också väldigt svårt att doktorera, att kombinera det med barnledighet.

Folkpartiet har inom andra områden som vi inte tar upp i dag ett antal förslag som också skulle underlätta möjligheten för kvinnor att leva ett flexibelt liv. Bl.a. skulle vårt förslag om att åstadkomma betydligt billigare hushållstjänster än i dag göra det mer möjligt för män eller kvinnor att få hjälp med praktiska saker i hemmet och förena familj med arbete.

Folkpartiet kräver också i en motion som avslås i utskottet att vi ska lagstifta om jämställdhetsregler för studenter som ska utformas på ungefär samma sätt som arbetsmiljölagen i dag. Det är ju så att studenter på universitetet inte har samma skydd som en anställd har enligt arbetsmiljölagen. Det innebär också att de inte har samma skydd mot sexuella trakasserier.

Avslutningsvis, fru talman, måste kunskapen ökas. Därför är det viktigt med genusforskning. Den genusforskningskommitté som finns under Forskningsrådsnämnden måste få fortsätta sitt arbete även om riksdagen kommer att fatta ett beslut om en kraftig omorganisation av forskningsfinansieringen.

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Jämställdhetsfrågor
inom utbildnings-
väsendet*

Folkpartiets politik, fru talman, går ut på att behandla alla som individer, att utgå från att alla är olika, att använda lagstiftningen för att förhindra diskriminering och att använda forskning och utbildning för kartläggning.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till reservation 1 under mom. 12 och reservation 2 under mom. 4.

Anf. 159 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Envars fria utveckling är en förutsättning för allas fria utveckling. Det är en formulering hämtad, inte ur Folkpartiets partiprogram utan ur *Kommunistiska manifestet*, författat av Karl Marx och Friedrich Engels 1848. Marxismen står sig väl i förhållande till liberalismen i synen på individens frigörelse. Där kan Ulf Nilsson vara alldeles lugn.

Jag ska ställa en fråga till Ulf Nilsson när han betecknar liberal feminism som makt över sitt eget liv. Vill Ulf Nilsson och Folkpartiet ge unga kvinnor makten att själva bestämma vilken tid på dygnet de vill gå genom den mörka parken, genom stadsdelen där ingen annan finns? Vill Ulf Nilsson och Folkpartiet ge unga tjejer den makt över sitt eget liv som det innebär att få möjligheten att lära sig självförsvar?

Anf. 160 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag tackar för den lilla snabbkursen i Marx inställning till individen. Tiden tillåter oss inte att ha den typen av ideologisk diskussion. Men det är ju inte precis politiska förslag som har frigjort enskilda individer som har utmärkt marxistiska partier under 1800-talet och 1900-talet, även om man säkert kan hitta en och annan formulering.

Naturligtvis, Kalle Larsson, tycker jag att kvinnor precis som alla andra ska kunna röra sig när de vill och var de vill, vilken tid på dygnet som helst. Det ska de kunna genom att vi har ett sådant fungerande ordningssystem i samhället att de känner att de vågar göra det. Naturligtvis tycker jag att det är bra och riktigt att kvinnor lär sig självförsvar om de känner att detta ökar självkänslan och tryggheten, även om jag tycker att det yttersta målet är att detta inte ska behövas.

Men jag kan inte se någon anledning till att vi i riksdagen särskilt ska fatta ett riksdagsbeslut om att uppmana skolor att lära ut självförsvar. Det finns ingenting i dag som hindrar skolor från att göra det.

Anf. 161 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Det är riktigt som Ulf Nilsson säger att vi inte hinner ta en djup ideologisk debatt. Den har vi nosat vid förut och den får vi väl tillfälle att se över igen, antar jag.

Jag uppskattar att Ulf Nilsson säger att han inte har något emot att unga tjejer och säkerligen också äldre kvinnor får möjlighet att lära sig självförsvar. Men Ulf Nilsson vill inte att riksdagen fattar beslut om sådana saker.

Vårt förslag går ju ut på att Skolverket ska få i uppdrag att ta fram planer för och uppmuntra skolor att arbeta med att lära ut självförsvar. Det finns inget krav på att skolorna använder det. Det finns inget obligatorium involverat. Det är helt enkelt tänkt ungefär så att om många skolor börjar att använda sig av den här typen av undervisning skulle det väl också vara bra om det fanns centrala direktiv och planer, helt enkelt rikt-

linjer för hur man skulle kunna gå tillväga, hur undervisningen kan vara upplagd.

Sådana råd och direktiv kan väl ändå inte stå i strid med en liberal uppfattning om hur självförsvaret skulle kunna fungera i landets skolor?

Anf. 162 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Just nu har Skolverket fullt upp med att över huvud taget få skolorna att fungera och att få skolorna att uppnå kunskapsmålet. Jag är inte i dag beredd att tillstyrka nya direktiv, för de behöver så många nya direktiv inom en massa andra områden.

Anf. 163 TOMAS ENEROTH (s):

Fru talman! Det kanske inte är så dramaturgiskt riktigt i denna talarstol men först och främst ska jag likväl yrka bifall till utskottets hemställan i sin helhet, så har jag det gjort.

Det är ju, som alla här känner till men som jag nämner för protokollets skull, så att många av motionerna från allmänna motionstiden har ett halvår på nacken. En hel del av dem har säkert också sin upprinnelse i enskilda riksdagsledamöters engagemang och ibland också upprördhet över det som då för tillfället var i fokus i mediedebatten.

Vi ser när vi går igenom motionerna i utskottet att det är en relativt bred uppslutning kring jämställdhetspolitiken i Sveriges riksdag bland våra riksdagsledamöter och våra partier. Det tycker jag är bra. Den uppslutningen har ju ökat också under senare år, vilket är välkommet. Jag säger relativt bred uppslutning därför att det ju fortfarande finns ett visst motstånd bland konservativa kretsar, om jag uttrycker mig så, som fortfarande envist bekämpar Carl Tham även om han avgått som utbildningsminister och som fortfarande ser det som ett hot att vi driver jämställdhetsarbetet aktivt framåt inom den högre utbildningen.

Nu är inte Anders Sjölund från moderaterna kvar i debatten. Annars hade det varit frestande att göra någon ytterligare kommentar till moderaternas position i dessa frågor. Men som sagt, det är ett stort engagemang bland riksdagsledamöterna att motionera kring detta.

Dock tycker jag att det i en sådan här debatt förtjänar att påpekas vilken roll vi i riksdagen har. Vi har ett styrsystem när det gäller skolan som innebär att vi har målstyrning. I riksdagen fattar vi beslut kring skollagen, kring läroplan. Det är inte vi i riksdagen som har till uppgift att tala om detaljer, om hur lärare, elever eller enskilda skolor ska arbeta med olika saker. Det bör vi tilltro professionen.

Ändå är det väldigt tydligt i många av de motioner som har inkommit och som vi här har behandlat att det handlar om just det, om hur man vill att enskilda skolor ska arbeta eller hur lärare ska agera.

Jag är övertygad om, och tycker att det är viktigt, att tusentals och åter tusentals elever och lärare faktiskt har större uppfinningsrikedom, engagemang och möjligheter att genomföra ett aktivt jämställdhetsarbete än vad 349 riksdagsledamöter förmår hitta på i motionskrivande. Det är därför som vi ganska brutalt avslår olika förslag om att uppmärksamma kvinnliga författare, om självförsvarskurser, om könsuppdelad undervisning eller liknande. Det bör ankomma på dem som professionellt arbetar i skolan och är där som elever att fundera över och utveckla sina strategier.

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Jämställdhetsfrågor
inom utbildnings-
väsendet*

Jämställdhetsarbete har annars stått i fokus under 1999 inte minst tack vare att vår skolminister har valt att prioritera hela 1999 som det stora värdegrundsåret, ett år då vi försöker fokusera den svenska skoldebatten på den värdegrund som anges i skollag och läroplan. Vi fokuserar på helhet, på långsiktighet, på vilken stämning vi har i skolan, på vilken trygghet det finns i skolan, på hur vi arbetar med frågor om rasism, mobbning och jämställdhet.

Jag tror att erfarenheten av det här året i efterhand kommer att visa att det har haft stort genomslag. Vi har haft kurser och konferenser runtom i landet som varit oerhört välbesökta. Det har producerats material och böcker i stor utsträckning. Vi ser när vi är ute på skolor att det ger genomslag. På nästan varje skola vi besöker pratar man om sitt värdegrundsarbete. Det gjorde man inte för två år sedan, eller för tre fyra år sedan.

Det har gett ett genomslag och en acceptans att diskutera inte bara det som står i betygskriterier eller kursplaner, utan också det som står i läroplanen, vilket är det dokument som jag tycker ska vara väsentligt mer styrande för skolan.

Vi ser att enskilda skolor har uppdaterat sina handlingsplaner. De har bedrivit temadagar. De utvecklar sin pedagogik och involverar föräldrar och elever och det omgivande samhället i jämställdhets- och värdegrundsarbetet. Det ska bli spännande att se det långsiktiga resultatet av det.

Från regering och riksdag har vi varit ganska tydliga när det gäller den rent formella kompetens eller reglering som vi hanterar här. Redan 1995 skärpte vi skollagen och talade om att alla som arbetar i skolan ska främja jämställdhet mellan könen. Skolan har ett ansvar att aktivt främja kvinnors och mäns lika rättigheter, motverka traditionella könsmonster etc. Det är internationellt sett en mycket stark jämställdhetslagstiftning som finns i skolans dokument.

Trots det har vi följt upp det ytterligare genom att numera ålägga kommuner och skolor att göra årliga regelbundna kvalitetsredovisningar där vi ska följa upp hur man fullföljer styrdokumentet och de intentioner som finns där. Dessutom ger vi, och har vid olika tillfällen gett, särskilda uppdrag till Skolverket att tydligt följa upp det utvecklingsarbete som sker på skolan på detta område. Därutöver är det nu ett arbete i gång som innebär att vi följer upp värdegrundsåret med en fördjupningsstudie från Skolverket. Det ska bli klart i höst. Man gör fallstudier och ser hur alla har upplevt arbetet. Dessutom har vi, vilket alla här känner till, en sittande skollagskommitté som har möjlighet att ytterligare stärka jämställdhetslagstiftningen i skolan om man finner det nödvändigt. Den hanteringen tycker jag att vi ska överlåta på de partikamrater som vi har i skollagskommittén. Vi ska inte här i riksdagen gå före och besluta om detta.

Det är mot den bakgrunden som många av de reservationer som kommit i det här betänkandet avslås.

Vår uppfattning är att vi har en bra lagstiftning. Vi har bra regler som reglerar både kommuners och skolors skyldigheter och skyldigheterna för dem som arbetar i skolan att arbeta med jämställdhet. Det är möjligt att det finns utrymme för ytterligare justeringar, skärpningar och förtydliganden. Det kan både skolverk och skollagskommitté undersöka. Men –

och nu kommer huvudpoängen – huvuddelen av jämställdhetsarbetet i skolan reglerar vi inte här, trots de förändringar vi kan göra. Det gör man i skolan. Huvuddelen av arbetet med att utveckla så att kvinnor och män, tjejer och killar känner sig trygga i skolan är att de som arbetar i skolan förmår att hantera det professionellt.

Ett sätt att hantera det har varit att fokusera på värdegrunden, och genom tydliga politiska signaler tala om att det är detta vi vill att ni ska fokusera på, inte enbart den klassiska debatten om betygskriterier och kursplaner. Det är därför vi säger att vi måste förändra lärarutbildningen så att jämställdhetsarbete och genusperspektiv blir självklara delar i lärarutbildningen.

Det är också därför som vi nu går fram med avregleringar av timplanen i grundskolan. Det ökar möjligheten för skolan att ta ett bredare grepp och skipa det som ibland varit en alltför tidsinrutad tillvaro i skolan, och i stället göra det som alla elever efterfrågar, nämligen diskutera det väsentliga och göra det när det är aktuellt, inte vänta till nästa vecka när man har en lektion då man möjligtvis skulle kunna göra det. Vi får en mycket mer flexibel användning av tiden i skolan. Det är det eleverna söker, och det tror jag också de flesta lärare gör.

Jämställdhetsarbetet kom ju också i fokus under 1999 på grund av ett antal rapporter i medierna om sexuella trakasserier och grova könsord i skolan.

Jag tror att det är självklart för alla här i riksdagen att vi aldrig kan acceptera könsmobbing eller trakasserier. Det är oacceptabelt. Därmed basta! Det slås fast i skollag och i läroplan. Jag ska för säkerhets skull läsa det. Det står så här: Den som verkar inom skolan är skyldig att aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbing och rasistiska beteenden. Dessutom: Sexuella trakasserier är att betrakta som en allvarlig form av kränkande behandling.

Vi har fullföljt detta med ett skolverksuppdrag under 1999 som tittar på sex- och samlevnadsundervisningen. Vi har en ganska skarp lagstiftning även här. Vi har reviderat kursplanerna relativt nyligen – efter det att motionerna skrevs, ska sägas till motionärernas försvar – med en tydlig markering i de nya reviderade kursplanerna att vi förstärker sex- och samlevnadsundervisningen. Inte minst i de samhällsorienterande ämnena talar vi om att man måste arbeta mycket mer med att diskutera identitet, relationer, kärlek och inte bara biologi och det naturvetenskapliga perspektivet när det gäller sexualitet.

Vi har dessutom – och det ska bli spännande att läsa – inom ramen för Värdegrundsprojektet ett ungdomsråd som utan vuxnas inblandning ska ge sin syn på hur vi kan utveckla sex- och samlevnadsundervisningen.

Jag tror att det är viktigt att vi från politiskt håll markerar att vi inte accepterar sexuella trakasserier. Samtidigt tror jag att det också är viktigt att vi är noga med att konstatera att man inte kan särskilja sexuella trakasserier i arbetet i skolan från mobbing eller rasistiskt beteende. Det kräver inte i så stor utsträckning olika strategier. Snarare är det samma typ av strategier, nämligen de vuxnas samtal med eleverna och elevernas samtal med varandra. Vi hamnar återigen i värdegrunden, har flera skolor sagt när de har diskuterat olika strategier för detta.

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Jämställdhetsfrågor
inom utbildnings-
väsendet*

Det är alltså inte betyg i ordning och uppförande eller räfst och rättarting som behövs för att komma till rätta med grova könsord i skolan, utan det handlar om att aktivt arbeta med det klimat man har i skolan och, självklart, att utveckla undervisningen där.

När det gäller jämställdhet inom det högre utbildningsväsendet har vi kommit flera steg framåt under senare år, inte minst tack vare Carl Tham, som jag tyckte gjorde en fantastisk insats som utbildningsminister under sin tid. Det fullföljs nu av den nuvarande utbildningsministern. Jag ser att han sitter i salen, så det är säkrast att säga det.

Här finns dock tydliga skillnader. Här har vi inte den breda uppslutningen i jämställdhetsarbetet mellan de politiska partierna i riksdagen. Det märktes tydligt i replikskiftet mellan Kalle Larsson från Vänsterpartiet och Anders Sjölund från Moderaterna att här har partierna helt olika ställningstaganden, inte minst när det gäller möjligheten att använda sig av positiv särbehandling.

I dag står det att det finns möjlighet att vid likvärdiga meriter göra urval med hänsyn till kön i syfte att rekrytera studenter från det underrepresenterade könet. Jag tycker att det är en bra reglering. Jag tycker att den är hållbar. Det tyckte också Lärarutbildningskommittén när man hade möjlighet att justera detta. Det var en bred uppslutning kring det.

Vi får se om det finns skäl att göra förändringar framöver. Vi har inte tillräckliga signaler som talar för att här göra det obligatoriskt att göra en positiv särbehandling, vilket Vänsterpartiet krävde i en motion. Däremot har vi även här, som jag har sagt tidigare, en stark jämställdhetslagstiftning på högskoleområdet, både för studenter och för anställda. Vi har tydliga regler i högskoleförordningen, ibland rena kopior – om man får uttrycka sig så – på det som står i jämställdhetslagstiftningen. Det är också för att jämställdhetslagen inte kan reglera förhållandet mellan studenterna. Därför måste vi ha en annan form att hantera det i högskoleförordningen.

Högskoleverket har granskat detta. Många av er har, inte minst inför denna debatt, läst Högskoleverkets rapport som i stora delar är positiv eftersom den talar om att samtliga lärosäten följer lagen och följer förordningar, och har övergripande planer. Men – och det tycker jag att vi ska ta till oss – det saknas egna strategier för att implementera jämställdhetsarbetet, att göra det på institutionsnivå och på mellannivåer inom högre utbildningar. Det är där problemen ligger. Jag tycker att Högskoleverket ska ha heder av att man lyfter fram ett antal lärosäten som har lyckats med detta, och som har lyckats med att genom hela den högre utbildningens struktur se till att fokusera på jämställdhet både med karriärplanering för kvinnliga doktorander och genom att ständigt uppdatera de rekryteringsmål man sätter.

Det man entydigt pekar på i rapporten, som vi ska ta till oss, är vikten av ett tydligt ledarskap. Signalen från oss till alla de lärosäten som inte varit riktigt lika duktiga får bli att det är det ansvaret de ska ha. Därför ligger också ett uppdrag att Högskoleverket nu går ut till de enskilda lärosätena och kräver att de redovisar i sina årsredovisningar hur jämställdhetsarbetet fortlöper, och därutöver uppdaterar sina rekryteringsmål.

När det gäller sexuella trakasserier har vi även här en liknande lydelse som i skollagen om att alla som arbetar inom högskolan är skyldiga

att aktivt motverka etc. Det är t.o.m. så att här finns det tydliga disciplinära åtgärder, både mot studenter och arbetstagare som man kan vidta enligt högskoleförordningen. Men här finns ett problem, och det ska vi ta till oss. Problemet gäller mörkertalet. Inte minst forskarstudenter som kanske arbetar med längre uppsatser blir beroende av handledare och lärare, och vågar därför inte anmäla sexuella trakasserier. Här har inte minst Studentförbundet också agerat och reagerat.

Mot den bakgrunden har regeringen gett Högskoleverket uppdraget att granska lärosätena, att göra en kartläggning av strategier, att möta sexuella trakasserier och se till att det blir legitimt att anmäla dem. Dessutom ska rättsläget redovisas.

Detta blir klart hösten 2000. Då tror jag att det finns alla goda möjligheter för oss – inte minst efter debatten som har förts här – att vara ganska sams om detta. Då kan vi ta till oss det som Högskoleverket redovisar och se om det finns någonting som vi i riksdagen har förmåga att göra tydligare för högskolorna, eller om det är på annat sätt som man ska arbeta vidare med detta.

Låt oss också göra det sistnämnda i en ordentlig samverkan med studenterna. Det är min absoluta övertygelse – och detta tänker jag avsluta med – att om vi ska lyckas i arbetet med jämställdhet i både skolan och högskolan så är den viktigaste agenten den unga generation som nu finns där som studenter och elever. De måste känna sig delaktiga och själva få vara med och utforma det hela.

Det ska inte vara vuxenvärldens pekfingrar som står där, utan snarare de gemensamma överenskommelserna mellan killar och tjejer om hur man ska hantera och ha relationer. Det tror jag kan vara utgångspunkten för det fortsatta arbetet.

Tack för ordet!

Anf. 164 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Låt mig inleda med att säga att jag är djupt enig med Tomas Eneroth om att jämställdhetsarbetet förstås förs bäst på lokal nivå. Jämställdhet kan självfallet inte skapas uppifrån av någon annan, utan den måste erövras av dem som kräver jämställdheten själva. Det är naturligt att i det sammanhanget se studenterna som en viktig bidragande kraft.

Men ibland kan det väl ändå vara så, antar jag, att vi från Sveriges riksdag kan ge lite fingervisningar om vad man skulle kunna ta sig för. Ta värdegrundsåret t.ex. Det är ett utmärkt projekt där man faktiskt pekar på visst innehåll i undervisningen.

Jag föreställer mig att vi skulle kunna göra likadant när det gäller det som jag tidigare under debatten har fört fram, nämligen självförsvarsträningen för unga tjejer i skolan.

Om vi kan ta fram material som handlar om frågor som rasism och mobbning, varför kan vi då inte också ta fram ett material som de skolor som vill kan använda sig av för att bedriva självförsvarsträning för unga tjejer? Min fråga till Tomas Eneroth är: Varför särskiljer han dessa saker i det här fallet?

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Jämställdhetsfrågor
inom utbildnings-
väsendet*

Anf. 165 TOMAS ENEROTH (s) replik:

Fru talman! Man kan se detta i två perspektiv. Det ena är det som jag försökte inleda med att säga, nämligen att jag tycker att vi ska försöka särskilja detta med att vi har en målstyrning för skolan. Vi kan ge i uppdrag till Skolverket att redovisa olika strategier. Sådana uppdrag finns också, och de har bedrivits inom ramen för värdegrundsåret. Man kan ha olika strategier och handlingssätt för att arbeta med jämställdhet och sexuella trakasserier. Men vi ska inte peka ut *en* metod som den möjliga vägen.

Jag måste ändå fråga: Varför bara självförsvarsträning för tjejer? Om Kalle Larsson säger att det är väl okej att även killar ska få möjligheten – jag kände själv ibland när jag gick i skolan att man kanske skulle ha behövt det – måste man ställa sig frågan: Är det verkligen en prioriterad strategi att möta problemen med rasism och mobbning eller sexuella trakasserier på en skola att killar och tjejer har självförsvarsträning? Är det inte andra saker som borde vara mer prioriterade, om man nu ska ta skolans tid och utrymme för detta?

Det valet vill inte jag att vi i riksdagen ska peka ut. Det valet ska man göra på de enskilda skolorna. Rättigheten att välja strategier ska skolorna ha.

Själv ställer jag mig faktiskt ärligt tveksam till att detta skulle vara den mest prioriterade insatsen att göra. Det finns nog andra saker som är viktigare att göra för både killar och tjejer än att gå på självförsvarskurser.

Detta var ett dubbelt svar till Kalle Larsson. Varsågod!

Anf. 166 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Jag måste säga att Tomas Eneroths svar förbryllar mig något. Är inte Tomas Eneroth medveten om det strukturella som ligger i killars trakasserier av tjejer, och att det drabbar på ett annat sätt än det som jag uppfattar att Tomas Eneroth talar om när han säger att också killar borde lära sig självförsvar? Då tror jag att han har ringa insikt i hur genuskontraktet fungerar bland unga killar och tjejer i Sverige i dag.

Det finns nämligen ett systematiskt underordnande, och systematiska trakasserier riktade från killar mot tjejer. Det är det som måste brytas. Kvinnor och tjejer i skolan är systematiskt de som har sämre självförtroende, ett kroppsspråk och ett sätt att vara som innebär att de försöker försvinna så mycket som möjligt – medan killar är de utagerande. Det är detta som vi ska försöka råda bot på om vi kan på landets skolor.

Vårt förslag har därför varit att ge Skolverket i uppdrag att just uppmuntra självförsvarsträning på landets skolor.

Låt mig i min andra frågeomgång ställa frågan på ett något annorlunda sätt. Jag förstår ju att Tomas Eneroth inte är beredd att säga att riksdagen bör ge Skolverket det uppdraget. Han anser att de förändringar som ska ske och det jämställdhetsarbete som ska bedrivas på skolorna ska komma nedifrån.

Jag tycker att jag har fått ganska tydliga svar från de borgerliga partierna om detta. Om vi antar att det på många skolor i landet visar sig att tjejer själva vill anordna självförsvarsträning av den typ som jag har redovisat – är det då Tomas Eneroths uppfattning som representant för

socialdemokratin att en sådan självförsvarsträning bör uppmuntras av den skola där tjejerna själva vill?

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Jämställdhetsfrågor
inom utbildnings-
väsendet*

Anf. 167 TOMAS ENEROTH (s) replik:

Fru talman! För att svara på det sistnämnda: Jag tyckte att jag var tydlig där. Jag har ingenting emot att skolorna väljer sina strategier – det har de rätt att göra. Om det sedan är självförsvarsträning eller andra metoder så må skolorna avgöra det. Självt skulle jag möjligtvis göra en annan prioritering.

Kalle Larsson behöver inte vara orolig. Jag delar helt och hållet hans uppfattning om att det finns ett strukturellt förtryck av kvinnor och tjejer i detta samhälle – ja!

Men det gäller ju inte bara våldet. Samma strukturella förtryck finns också i klassrummet och i alla möten som sker i skolan. Om vi nu vill förändra detta så undrar jag om det allra bästa sättet är att ge tjejer självförsvarsträning.

Framför allt tror jag att det som behöver göras är att vi ger tid, utrymme och möjlighet för killar och tjejer att i klassrummet få diskutera könsroller och relationer. Det tror jag är bland det viktigaste som vi kan prioritera.

Återigen: Ja, det finns självfallet ett strukturellt förtryck. Men det finns inte bara på våldets område, utan det sker i hela samhället. Framför allt sker det i klassrummet, och där har lärare ibland svårighet att hantera det. Jag tror alltså att det är viktigt att vi ger tid och utrymme för killar och tjejer att diskutera detta. Det skulle jag välja före självförsvarsträning, men jag tänker inte förbjuda det.

Anf. 168 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Först vill jag säga till Tomas Eneroth att jag tycker att värdegrundsåret är väldigt bra. Jag är glad att det är denna värdegrund som ligger fast – den som utgår från den etik som har förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism. Det är en bra grund för det jämställdhetsarbete som vi kan bedriva.

Jag tyckte att Tomas Eneroth antydde att motionerna var lite gamla, att de inte skulle behövas, att detta sköttes direkt från kommunal nivå osv. Men vi har ju ändå ett ansvar för att stifta lagar och se till förordningar.

Vi kan ta jämställdhetsreglerna för studenter som exempel. De saknas i högskoleförordningen. Studenter borde också få omfattas av en jämställdhetsplan. När nu inte heller den nya jämställdhetsplanen verkar arbeta för detta vill jag fråga Tomas Eneroth om han kan bekräfta att studenterna kommer att få en jämställdhetsplan.

Sedan finns ju också lärarutbildningen. Det är också vårt ansvar att se till jämställdheten där.

En annan del som jag tog upp är det nya teknikprogrammet, som verkar locka så få flickor. Det är ju ändå från statligt håll som man statuerar exempel och utformar ett nytt program. Det vill jag också ha besked om.

Anf. 169 TOMAS ENEROTH (s) replik:

Fru talman! Tack för berömmet om värdegrundsåret! Jag tycker att det är skönt att det finns en bred uppslutning kring det. Jag tycker också att det är angeläget att vi allihop markerar för samtliga skolor, även friskolorna, att det är oerhört viktigt att de prioriterar värdegrundsarbetet och följer den värdegrund som vi har i läroplanen.

Jag kan å ena sidan dela Ulla-Britt Hagströms oro för teknikprogrammet. Å andra sidan har jag varit ute på ett antal skolor där man mycket tidigt var medveten om riskerna, och sade att nu ska vi göra teknikprogrammet så att det tydligt rekryterar tjejer och bryter den sociala snedrekryteringen. Det ska bli intressant att se hur det blir.

Jag delar oron eftersom jag också får en del oroväckande signaler.

Låt oss nu se vad som händer när programmen kommer i gång på ett antal skolor och följa upp det. Hur marknadsför man programmen? Vilken betydelse har orden för programmen? Detta är viktiga signaler att ta till oss när vi sedan går vidare och gör översynen av gymnasieskolans programstruktur generellt. Om det är så att vi framöver, om kanske fyra fem år, ska göra om gymnasieskolans programstruktur till väsentlig färre ingångar än dagens, blir det ännu viktigare att ta till oss erfarenheterna så att vi inte cementerar de könsuppdelade val man gör till gymnasieskolan.

När det sedan gäller jämställdhetsplanen och det uppdrag som ligger på Högskoleverket ankommer det inte på mig att ge något svar vad den rapporten kommer att sluta i. Ulla-Britt Hagström får nog ge sig till tåls tills uppdraget är redovisat.

Anf. 170 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Egentligen behöver vi inte invänta resultatet av teknikprogrammet. Jag redovisade ju hur det såg ut den 15 oktober 1998. Jag redovisade att det fanns 2,4 % tjejer på byggprogrammet, 1,7 % på elprogrammet, 2,9 % på energiprogrammet, 3,9 % på fordonsprogrammet och 6,7 % på industriprogrammet. Egentligen har vi en erfarenhet redan i dag. Vad gör vi åt det?

Anf. 171 TOMAS ENEROTH (s) replik:

Fru talman! Jag tror samtidigt att många av dem som startade programmen gjorde det i ganska snabb takt för att hinna vara med. Då hann man inte fundera över hur man marknadsförde programmet. Det var därför jag särskilt valde det. Jag delar oron och tycker att det viktigt att man funderar inför nästa års antagning. Det är inte minst viktigt med beskrivningen av vad det är man väljer till.

Samtidigt måste vi fundera på om inte den programstruktur vi har i dag bygger på en 10–15 år gammal uppdelning av arbetsmarknaden. Är den relevant inför framtidens arbetsmarknad? Låt mig ta ett exempel. Det finns specialutformade program där man valt att göra ett naturvetenskapligt eller tekniskt program eller ett industriprogram inriktat mot medier. På det sättet har man kunnat intressera och engagera oerhört många fler tjejer att göra det valet. Trots att det sedan blir lika bundet till en del tekniska ämnen som finns i elprogram, systemlära eller liknande har just själva beskrivningen av och sedan också innehållet i programmet lyckats attrahera nya grupper. Det är detta vi måste ta till oss i den framtida funderingen på hur gymnasiestrukturen ska se ut. Vi har en gammal uppdel-

ning. Jag är medveten om att vi måste fundera vidare på hur vi utvecklar det tekniska programmet. Men samtidigt måste vi ta till oss de här erfarenheterna när vi funderar på den framtida programstrukturen för gymnasiet.

Anf. 172 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Låt mig börja med att säga att jag tycker att Tomas Eneroth har en sund syn på jämställdhetsarbetet i skolan. Han vill utveckla och förbättra. Men samtidigt säger han att de förslag och de yttringar som partierna har lagt fram här inte är något riktigt nytt. Det är gamla förslag som ligger. Som vanligt får vi höra från majoriteten och Socialdemokraterna att de lyssnar till de nya konkreta förslag som vi kommer med och att det är på gång.

Tomas Eneroth var också inne på att huvuddelen av jämställdheten ska vi inte besluta om här. Det är ett decentraliserat ansvar hur vi arbetar konkret i skolan och hur pedagogiken ser ut. Det är viktigt. Men det viktiga är ju också att vi här i riksdagen kan ge de förutsättningar som krävs för att arbeta ute i skolorna.

Tomas Eneroth säger vidare att vi i riksdagen ska ha ett tydligt ledarskap. Vi ska agera tydligare, och vi ska visa på konkreta förslag.

Fru talman! Då vill jag fråga Tomas Eneroth på vilka områden det är som vi ska visa det här tydliga ledarskapet inom jämställdheten. På vilka områden ska vi agera tydligare och vilka förslag funderar Tomas Eneroth på nu, eftersom han svarar så på flera av de förslag som vi har lagt fram?

Anf. 173 TOMAS ENEROTH (s) replik:

Fru talman! Tack för det inledande berömmet. När jag sade att det ska vara ett tydligt ledarskap handlade det faktiskt om lärosätena. Om Högskoleverket gör en riktig bedömning i sin rapport om erfarenheterna från de lärosäten där man lyckats implementera jämställdhetsstrategier, visar den att det har skett på de ställen där man har visat ett tydligt ledarskap.

Jag hoppas att det inte uppfattas så att jag tycker att jämställdhetsarbetet i huvudsak ska vara ett decentraliserat ansvar. Så är det inte. Vi ska vara och måste vara oerhört tydliga i Sveriges riksdag. Det har vi också varit genom de skärpningar som vi nyligen har gjort både i skollagen och i högskoleförordningen. Vi är tydliga i ett antal olika uttalanden där vi talar om vilka regler som gäller och vad alla aktivt ska motverka.

Sedan kan vi, och det har vi varit inne på i debatten med Vänsterpartiet, understödja det arbetet på olika sätt genom att peka på olika möjligheter. Det har vi gjort inom ramen för Värdegrundsprojektet, där Skolverket har gett ut ett antal böcker och referensmaterial som har varit till stor hjälp i de olika skolorna. Genom en egen hemsida för värdegrundsåret kan vi också se till att sprida erfarenheter och delge dem till andra skolor. Det tror jag är viktigt.

Men vi ska avhålla oss från – och det låter kanske lite krasst – att peka ut ett enda sätt att arbeta på. Skolornas förutsättningar är olika. Eleverna är olika. Och framför allt blir förutsättningarna att lyckas större om man själv känner delaktighet i det arbetsätt och den metod man väljer.

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Jämställdhetsfrågor
inom utbildnings-
väsendet*

I det arbetet ser inte jag några problem med det förslag som Sofia Jonsson framförde. Där ligger vi i samma linje. Sofia Jonsson tillhör ett parti som inte aktivt har motarbetat jämställdhetsarbetet inom vare sig högre utbildning eller skolan. Det stödet tackar jag för.

Jag tycker möjligen att nästa steg ska bli extra intressant. Eftersom vi nu inser att tidiga insatser är oerhört angeläget för att barnen ska få en bra bild av manligt och kvinnligt, vet vi hur viktig förskolan är. En aktuell fråga framöver för oss i riksdagen är allmän förskola. Jag vill passa på att sända över den frågan till Sofia Jonsson. Hur ställer sig Sofia Jonsson till förslaget som kommer om att införa en allmän förskola?

Anf. 174 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Jag håller med Tomas Eneroth när han säger att mångfald är viktigt och att det finns många övergripande förslag och förutsättningar som vi här i riksdagen kan ta fram. Det är viktigt att vi har ett tydligt ledarskap.

Jag fick inget riktigt tydligt svar på vilka konkreta förslag till åtgärder som majoriteten och Socialdemokraterna tänker gå vidare med. I dag har jag lagt fram ett par konkreta förslag, bl.a. det här om jämställdhetslagstiftningen när det gäller högskolorna. Det gäller sexuella trakasserier och att man ska omfattas av bestämmelser motsvarande dem som finns i jämställdhetslagen. Hur kan man gå vidare med det t.ex.? Vi tar inte upp fler doktorandtjänster som ett yrkande i dag, men är det någonting som man skulle kunna jobba vidare med inom socialdemokratin? Det handlar om ett genusperspektiv i forskningen. Jag tycker att det är tydliga och övergripande ledarskapsfrågor som vi kan ta upp här i riksdagen. Vi kan visa att genusperspektivet och jämställdhetsperspektivet är viktigt. Där kan vi agera, och sedan kan det utformas decentraliserat.

Anf. 175 TOMAS ENEROTH (s) replik:

Fru talman! Jag tyckte att jag var tydlig i mitt anförande när det gäller jämställdhetslagstiftningen och sexuella trakasserier. Inte minst efter SFS agerande ligger det uppdraget på Högskoleverket. Jag tror att det är i höst som de ska återkomma till regeringen med en rapport. Med det underlaget tror jag att vi har goda förutsättningar att kunna föra en bra diskussion om vilka insatser vi ska göra. Om Sofia Jonsson ger sig till tåls ett antal månader kommer vi att ha ett brett och fördjupat underlag som vi kan ha som en grund för en gemensam diskussion.

När det gäller hur man arbetar därutöver lutar jag mig också mot slutsatserna i den här rapporten. Nu gäller det att gå vidare, inte bara med det generella uppdraget att i årsredovisningar redovisa hur man fullföljer de jämställdhetsmål som finns inom högskolan utan också att se till att uppdatera de rekryteringsmål som lärosätena ska sätta.

Det har varit en välkänd debatt om professorerna. För bara ett litet antal år sedan hade vi en fördelning med 7 % kvinnliga professorer och 93 % manliga. Men efter bra insatser av den socialdemokratiska regeringen och majoriteten här under den förra mandatperioden är nu förhållandet 11 % kvinnliga professorer och 89 % manliga. Det är inte på något sätt tillräckligt, men det är en bra början. Det är åtminstone en tydlig signal. Nu måste vi gå vidare och sätta nya rekryteringsmål, vara tydliga

och utnyttja det generationsskifte som nu sker inom högskolevärlden till att också bryta den tydliga könssegregering som finns där.

Anf. 176 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag kan också instämma i en hel del av det Tomas Eneroth sade om att riksdagen inte ska lägga sig i detaljer när det gäller hur man arbetar på skolor och högskolor. Men vi kan ju peka ut inriktningen.

Jag hade också tänkt ställa en fråga om jämställdhetslagstiftningen. Nu säger Tomas Eneroth att det finns ett uppdrag hos Högskoleverket. Det är ju inte något riktigt svar på det som Folkpartiet och andra partier föreslår i sina motioner.

Vi föreslår faktiskt ett arbete för att ändra lagstiftningen så att vi får en jämställdhetslagstiftning i enlighet med arbetsmiljölagen, så att studenter omfattas av samma skydd som arbetstagare på arbetsplatser.

Det finns många skäl till att studenter borde ha det skyddet. Ett skäl är att de är minst lika beroende av sina lärare, de upplever sig som lika beroende av dem som de anställda är av sina chefer. Det är också därför som studentorganisationerna har fört fram förslag till lagändring här.

Här har vi ett sådant konkret exempel där jag är förvånad över att socialdemokraterna inte är beredda att ta ett steg framåt.

Ett konkret förslag till som finns bl.a. i en folkpartimotion är att vi ska ge ett uppdrag för att göra en genomgång av tjänstetillsättningar utifrån ett genusperspektiv för att i alla fall se vad vi kan hitta för olika typer av mönster – vad som beror på könsrollsfördomar och vilka andra faktorer som kan finnas som gör att det är så få kvinnor som får tjänster när de söker tillsammans med män.

Det är ändå två konkreta punkter som jag tycker inte alls har någon-
ting med detaljreglering att göra. Det ena har med lagstiftning att göra. Det andra har med forskning att göra.

Anf. 177 TOMAS ENEROTH (s) replik:

Fru talman! Det är viktigt att komma ihåg att jämställdhetslagen inte kan överföras direkt eller vara tillämplig eftersom studenter inte är anställda. Men stora delar i högskoleförordningen är ju helt likalydande. Men utgångspunkten för lagstiftningsarbetet måste ju vara att man har ett bra underlag, och i detta fall återkommer ju snart Högskoleverket med en bra rapport. Och innan vi sätter ned foten i lagstiftningsarbetet måste vi vara tydliga när det gäller om detta kommer att vara en verksam förändring. Och finns det andra strategier som vi i så fall vid samma tillfälle ska använda oss av?

Det finns ju ibland en fara i att vi i vår iver att lagstifta i Sveriges riksdag slår hål efter hål i luften också. Då är det viktigt att vi är väldigt tydliga. Om vi dessutom kan hitta en bred samsyn i detta, så tycker jag att det vore angeläget.

Jag vill ändå på förekommen anledning, eftersom Ulf Nilsson i sitt anförande talade om vikten av att vi rekryterar inte minst män till förskolan och till grundskolan, passa på att ställa den fråga som jag inte fick svar på från Sofia Jonsson om allmän förskola. Det är ju ett gammalt folkpartikrav, och jag tror att det nu är angeläget att vi höjer statusen för förskolan och ser till att den blir tillgänglig för alla. Inte minst ur ett jämställdhetsperspektiv blir det väldigt viktigt. Vi höjer också statusen

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Jämställdhetsfrågor
inom utbildnings-
väsendet*

och ger fler män möjlighet att kanske kunna komma in och jobba där, inte minst om vi arbetar med riktad rekrytering och i något fall positiv särbehandling. I fråga om detta är jag nyfiken på hur Folkpartiet ställer sig till det kraftiga stödet till barn och jämställdhetsarbetet som detta skulle innebära.

Anf. 178 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Det är en fara att plötsligt lagstifta, säger Tomas Eneroth. Men det är klart att om riksdagen ger regeringen i uppdrag att återkomma med ett lagförslag blir det ett ordentligt utrednings- och remissförfarande innan den lagen kommer till. Så det är nog ingen risk att vi inom någon vecka plötsligt fattar beslut om någon lag som är dåligt underbyggd, utan det handlar ju om att fatta ett beslut om att vi bör lagstifta så att studenter får regler som så långt det är möjligt motsvarar dem som anställda har inom arbetsmiljölagen.

Jag fick inte heller något svar på om Tomas Eneroth anser att man faktiskt snarast bör göra en sådan här ordentlig genomgång utifrån ett genusperspektiv av hur tjänsteställningen inom högskolevärlden går till.

När det gäller den allmänna förskolan har ju Folkpartiet ganska länge drivit, och har det med i sitt partiprogram, att vi ska ha en allmän och kostnadsfri pedagogisk förskola med några timmars verksamhet om dagen som alla ska ha möjlighet att delta i. Det förslaget välkomnar vi alltså, medan vi däremot, vilket har framkommit i andra sammanhang, säger nej till förslaget om maxtaxa för barnomsorgsverksamhet under hela dagen. Men då tycker jag också att det är viktigt för seriositeten i den nya allmänna förskolan att vi fattar beslut om att den ska drivas av pedagogiskt utbildad personal, ett förslag som socialdemokraterna hittills har avvisat när Folkpartiet har fört fram att lärarna i förskolan som har det pedagogiska ansvaret ska ha pedagogisk utbildning. Det är viktigt.

Anf. 179 TOMAS ENEROTH (s) replik:

Fru talman! Jag tror nog att Ulf Nilsson och jag kan vara eniga om att vi bör utforma en lagstiftning som så långt det är möjligt stärker studenternas rättigheter och skydd när det gäller jämställdhetsarbetet generellt och när det gäller sexuella trakasserier eller andra typer av trakasserier. Och det pågår som sagt ett beredningsarbete, ett uppdrag från Högskoleverket, som snart ska rapporteras. Och mot bakgrund av det kan vi väl båda med spänning invänta regeringens reaktion på detta.

När det gäller forskningen och delarna i detta är en forskningspolitisk proposition aviserad till hösten. Då tror jag att det finns alla förutsättningar att föra en ordentlig diskussion, inte minst om forskningen ur ett genusperspektiv.

Beträffande det sistnämnda däremot, om allmän förskola, låter det väldigt trevligt och betryggande att få höra att Folkpartiet uppenbarligen kommer att medverka i att vi nu får en allmän förskola till stånd. Och det tycker jag känns angeläget.

Sedan är det bara att beklaga att maxtaxan, som i sin konstruktion verkligen är ett jämställdhetsförslag, inte stöds av Folkpartiet. Men vem vet, när förslaget väl hamnar i riksdagen så kanske även Folkpartiet kan svänga och stödja även det förslaget. Det tror jag vore bra för barnfamiljerna, och det vore framför allt bra för jämställdheten i det här landet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 12 april.)

Prot.
1999/2000:93
6 april

13 § Studentinflytande och kvalitetsutveckling m.m. i högskolan

*Studentinflytande och
kvalitetsutveckling
m.m. i högskolan*

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 1999/2000:UbU12
Studentinflytande och kvalitetsutveckling m.m. i högskolan (prop.
1999/2000:28).

Anf. 180 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Betänkandet *Studentinflytande och kvalitetsutveckling m.m. i högskolan* innehåller flera olika moment. Förslaget om ändringar i högskolelagen behöver jag inte kommentera särskilt mycket. Där är utskottet enigt. Kvalitetsarbetet ska vara en gemensam angelägenhet för personal och studenter. Det sägs också att studenterna ska ta aktiv del i arbetet att vidareutveckla utbildningen, och det är bra.

Jag ska i stället nöja mig med att kommentera andra förslag som vi tar upp framför allt i vår kommittémotion Ub13. Jag börjar med vårt förslag att nationella utvärderingar ska präglas av mångfald och variation. Därför vill vi ha flera oberoende organ. Det kan gälla institutioner, organisationer och andra som behärskar de områden som är aktuella. Vi tycker också att det är rimligt att olika lärosätens resultat är offentliga.

Vi förordar också ett fristående kvalitetsinstitut, som alltså står fritt i förhållande till statliga myndigheter, och att riksdagen begär att regeringen lägger fram ett förslag om det. Genom upphandling skaffar man sig den kompetens som behövs för att man ska klara sitt uppdrag. Myndighetsfunktionen ska dock, enligt vår uppfattning, ligga kvar hos Högskoleverket.

Vi har en liknande uppfattning när det gäller ungdomsskolan, som jag var inne på tidigare när vi diskuterade ett annat betänkande här för några timmar sedan. Vi menar att Skolverket inte ska syssla med kontroll och främjande uppgifter, alltså inte båda. Vi är några partier i riksdagen som har den här uppfattningen. När det gäller vuxenutbildning enades faktiskt samtliga ledamöter, vilket jag också har påpekat tidigare i dag, i Kunskapslyftskommittén i veckan om att föreslå olika organisationer för kontroll och främjande när det gäller all vuxenutbildning som erhåller statsbidrag. Vad som är rätt i det ena fallet kan rimligen inte vara helt fel i det andra fallet. Och jag skulle vilja fråga socialdemokraternas företrädare här Majléne Westerlund Panke om det inte är dags att göra en liknande organisation för högskolan som hennes fem partivänner gjorde för vuxenutbildningen i tisdags när vi lade fram det betänkandet.

Antagningsreglerna är nästa fråga som jag helt kortfattat vill ta upp. Utskottet konstaterar alldeles korrekt att socialdemokraterna återinförde

en centralisering av urvalet av sökande till grundläggande högskoleutbildning under budgetåret 1995/96. För övrigt hänvisar man till en proposition som ska läggas fram mot slutet av detta år.

Men det hindrar ju inte utskottet från att kommentera vårt motionsförslag om att återgå till ett friare antagningsförhållande som ger högskolor och universitet större möjlighet att profilera sig på den här punkten, vilket också har en direkt koppling till kvalitetsutvecklingen inom högskolan.

Ett skäl som utskottsmajoriteten anför mot friare antagningsregler är att de sökande studenterna med vårt förslag – vi som vill ha friare antagningsregler – inte klarar av att överblicka sina möjligheter att komma in på en högre utbildning. Genom central intagning hjälper man alltså de sökande på traven. Jag tror inte att det argumentet håller. Svenska ungdomar, och vuxenstuderande också för den delen, väljer ju i dag i stor utsträckning att studera utomlands, mycket mer i dag än för bara några år sedan. Där finns det inte någon central intagning, och de klarar det här alldeles utmärkt. Och hänvisningen till att vårt centralistiska system skulle hjälpa studenter från studieovana hem att söka, som det också står, tror jag inte alls på. I så fall skulle vi ju inte ha samma sociala snedrekrytering i dag som vi hade när jag för länge sedan var ung student. Men det har vi – med central intagning.

Det sista argumentet som utskottsmajoriteten anför mot friare regler för intagning till högskolan är inte mycket bättre, som jag ser det. Man skriver att lärosätena med vårt förslag skulle ägna mindre intresse åt att utveckla sin undervisning och mer åt att tävla med varandra om att dra till sig de mest kvalificerade sökandena. Detta skulle inte höja kvaliteten i högskolesystemet som helhet, menar man.

Tänk, fru talman, jag tror att det är precis tvärtom! Om högskolorna tävlar om de bästa studenterna gör de det givetvis genom att erbjuda en bra utbildning och en bra forskning. Hur det skulle sänka kvaliteten förstår jag inte alls. Det är ju precis tvärtom.

Jag har, fru talman, på senare tid varit i kontakt med några fristående högskolor. I ett fall vet jag att man för vissa utbildningar har beslutat att låta 75 % av platserna vid ett ansökningstillfälle anslutas till den nationella regleringen av urvalet. De återstående 25 procenten bestämmer man själv över. På så sätt kan man ta hänsyn till studenternas olika kvalifikationer och dem som inte riktigt svarar upp mot intagningsreglerna när det gäller den nationella regleringen.

Man har en viss erfarenhet av detta sedan flera år. Resultatet, säger man – i varje fall på ett par högskolor som jag talat med – är mycket tillfredsställande för alla parter. Man har fått mycket bra studenter och man har fått studenter med olika typer av bakgrund som annars inte hade kommit in.

Jag skulle vilja pröva lite med Socialdemokraternas företrädare här om det inte vore en kompromisslösning att pröva t.ex. att de statliga högskolorna gick med på att det reserverades låt säga 25 % till en annan intagningsnorm än man har när det gäller den nationella regleringen av urvalet; detta för att få in lite andra studenter än man annars skulle få. Jag riktar mig till Majléne Westerland Panke. Systemet är alltså prövat på några högskolor, med gott resultat.

I anslutning till vårt förslag om att ge högskolorna större frihet vill vi också lägga ett större ansvar på lärosätena att själva svara för informationsflödena till och från studenterna. Man kan säga att de båda förslagen hör ihop. Om varje högskola själv får ta hand om sin egen information, där man också presenterar utbildningens kvalitet och resultat, ger man studenterna den kunskap som behövs för att kunna välja den utbildning och det lärosäte som önskas. I den här informationen ska man också redogöra för regler för antagning och urval som finns på den speciella högskola som ger ut informationen. Man har ju ansvaret fullt ut.

Fru talman! Sedan vill jag säga några ord om ämnes- och programutvärderingar som vi tillsammans med Folkpartiet tar upp i reservation nr 4. Vi tycker faktiskt att sex år är ett alltför långt intervall inom dagens högskola. Jag kan tänka mig att det skulle fungera om vi hade kvar universitetsstrukturen från gångna tider. Då kunde man faktiskt använda samma kurskatalog år efter år. Men om man i dag besöker en dynamisk högskola och återkommer några år senare är det väldigt mycket som man inte känner igen. Det är givetvis önskvärt med en utvärdering som är aktuell. Så är det inte efter fyra, fem eller upp till sex år.

I motionen har vi med vår gamla käpphäst att resursfördelningen i större utsträckning ska styras av studenternas egna val. Argumenten för detta är säkert kända för de flesta. Ett viktigt argument är att studenternas valfrihet ökar, att man får större möjligheter att komma in på just den utbildning och vid just det lärosäte som man verkligen vill till. Ett problem med det nuvarande systemet är ju att många platser faktiskt står tomma, t.ex. inom kvalificerade tekniska utbildningar. Det gynnar ingen, såvitt jag kan förstå.

Till sist, fru talman, vill jag bara säga att jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 1 under mom. 2.

Anf. 181 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Det betänkande som vi nu behandlar heter *Studentinflytande och kvalitetsutveckling m.m. i högskolan*. Själv skulle jag vilja inbegripa studentinflytandet i just kvalitetsutvecklingen. Kvalitet är ett begrepp som omfattar väldigt mycket.

Om jag försöker utgå från studenternas perspektiv, vad är då kvalitet?

Kvalitet är att ha makt över sitt liv. Kvalitet är också delaktighet i fråga om de livsvillkor som gäller. Ordet studentinflytande låter inte lika aktivt som ordet elevdemokrati. Jag har funderat lite grann på det. Varför har vi bytt ut begreppet demokrati, som ju handlar om delaktighet och medbestämmande, mot begreppet inflytande, som mer låter som att det hela ska stanna vid ett slags möjlighet att påverka en viss fråga?

Jag skulle vilja se att vi hade elevdemokrati. Det är väldigt bra. Men ska inte inflytandet och delaktigheten öka i utbildningssystemet med stigande ålder snarare än tvärtom? De flesta studenter känner inte ens att de har inflytande eller särskilt stora möjligheter till demokratiskt beslutsfattande om sina villkor. Många upplever att det är svårt att komma intill och påverka sin vardag inom högskolor och universitet. Här kan man fråga om skälen.

Det behövs nog en noggrann analys om vi på allvar tror att studenterna ska kunna bidra med något som är direkt kvalitetshöjande. Det tror jag. De kommer med nya tankar och idéer, och framför allt kan de bättre

tydliggöra sina behov än vi som arbetar och allra helst än vi politiker kan. Studenterna är den största resursen inom högskolan.

Studentinflytande har dock inte enbart med själva proceduren inom lärosätet att göra. Studentinflytande handlar kanske först och främst om att studenten som människa får vara med och påverka sitt yrkesval och får möjlighet till den kunskap som detta yrkesval innebär. Så är det inte i dag. Vi har ett alltför socialistiskt styrt system, där politikerna driver människor att göra vad de kanske inte önskar eller ens har läggning och begåvning för.

Vi människor är inga svarta lådor som man fyller med något och så händer inget, och så händer inget men till sist kommer det ut en kompetent tekniker som ett företag vill anställa. Så förhåller det sig inte. Det är hög tid att ge upp detta tänkande en gång för alla.

En västerländsk humanistisk människosyn innebär att människor föds olika, tar upp påverkan från omvärlden olika och lär sig olika saker. En människas välmående och tillika livskvalitet nås när hon får så att säga förverkliga sina intressen och behov. Då lär hon och då kan hon vara med och utveckla och forska i samhället, till glädje och nytta för många.

Ytterst är det människans fria vilja som ska bejakas om vi ska konkurrera på kunskapsfronten.

Fru talman! En ung människas intresse för människors livsvillkor som vi finner inom humanismen kan inte ändras till intresse för fysik och teknik därför att regeringen ger platser till det. I dag utestängs många från att förkovra sig vad gäller egna intressen, medan en rad studieplatser, ja, flera tusen, som skattebetalarna betalar för står tomma; detta därför att studenterna inte vill sälja sina intressen eller sin själ för en grynvälling – grynvälling därför att det inte tillhör den kunskap som de prioriterar.

Den dagen vi som är tekniskt intresserade redan från barnsben får stimuleras att syssla med teknik – för många först praktiskt och sedan teoretiskt – kommer också ett tryck på tekniska utbildningar att finnas. Redan under barnåren grundläggs de intressen och värderingar som sedan följer med till valet av yrke.

Så sent som i förrgår kväll talade jag med Anders Flodström, rektor vid KTH. Han uttryckte sin lärandeprocess i teknik och sade: När jag bara fick hålla på med teori klarade jag inte det. Jag klarade inte av att utveckla mina egentliga intressen, men när jag fick handha saker med mina händer och det praktiska sökandet väcktes också min förmåga att ta till mig det hela teoretiskt.

Detta kan väldigt många vittna om. Men om vi undervärderar den praktiska kunskapen i de tidiga åren för barnen får de elever som faktiskt har teknisk förmåga och som har fallenhet och läggning för tekniska yrken inte utveckla sin förmåga.

Jag menar att vi har en stor kunskapsreserv som vi skulle kunna ta vara på mycket bättre väldigt tidigt i åldrarna. Jag har själv studerat kvinnor som varit tekniker. De hade alla tidigt kommit i kontakt med teknik för att kunna vara goda lärare i teknik.

I dag är det dumdrighet, tycker jag, hos regeringen att flera tusen får finnas på tekniskt gymnasium när det samtidigt finns sådana som vill utveckla sina intressen inom humaniora. Varför finns denna orealism hos regeringen? Det är en fråga som jag vill ha ett svar på i kväll. Jag vill

också ha svar på om det är förenat med vår värdegrund att man använder ekonomiska resurser för att styra människors val av kunskaper som också får konsekvenser för deras yrkesval.

Fru talman! Jag har berört inflytandet i själva utbildningen, och jag har berört innehållet i utbildningen, som har direkt koppling till de platser som regeringen dimensionerar. Kristdemokraterna har hela tiden hävdat att utbyggnaden inte får urholka kvaliteten på undervisning och forskning. Det finns ett samband mellan dimensionering och kvalitet. Vi vill inte ha obligatorisk utvärdering på varje enskild kurs, men vi anser att utvärdering ska finnas för varje program och helhet. Vi behöver riva ett statiskt system och öppna upp för flexibilitet med hänsyn till människors olikheter. Då höjer vi kvaliteten.

Fru talman! Jag ställer mig självklart bakom alla våra reservationer, men för tids vinning yrkar jag bifall endast till reservation 6 under mom. 6 och reservation 8 under mom. 17.

Anf. 182 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Det är viktigt att ta ett helhetsgrepp om kvalitetsutvecklingen i högskolan. Dagens situation för att garantera och utveckla kvaliteten i högskolan anser jag är otillfredsställande. Centerpartiet har efterlyst en strategi för hur kvaliteten i högskolan ska kunna säkras inte minst med tanke på den stora utbyggnad som skett av den högre utbildningen. Det är viktigt att nu matcha utbyggnaden av utbildningsplatserna med att säkra kvaliteten. Vi måste höja forskningsandelen och ge studenterna en bra arbets- och studiemiljö.

När vi nu diskuterar studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan ser jag att det är en stor brist att regeringen helt bortser från hur olika studiesociala frågor påverkar utbildningskvaliteten.

Alla ska ges lika rätt och möjlighet till högre utbildning. Den enskilde ska inte behöva avstå från högre studier av ekonomiska eller sociala skäl. Goda sociala och ekonomiska villkor är en förutsättning för att studenterna ska ha möjlighet att koncentrera sig på sina studier. Bra studiesociala villkor stimulerar också till ett mer aktivt kunskapssökande.

Vi vet att studenternas studiemiljö och formerna för olika typer av stöd och service för studenterna har betydelse för studentinflytande. Delvis utgör det ofta förutsättningar för att studenterna ska kunna utnyttja sin tid effektivt och klara av såväl studiekraven som vad som i övrigt hör till högskolestudier.

Jag skulle därför vilja fråga utbildningsministern varför man helt har bortsett från de studiesociala frågorna i förslaget om kvalitetsutvecklingen i högskolan. Är det så att ministern har sett att det inte är så viktigt att diskutera det i kvalitetsarbetet?

Fru talman! Vad gäller frågan om studenternas inflytande inom högskolan finns det en del att göra. Ur rapporten *Studieinflytande inom högskolan* går att läsa: "Studenterna känner att de inte tas på allvar, att de inte respekteras och många studenter framför att de känner en frustration över att deras åsikter, synpunkter och förslag inte efterfrågas eller när de ändå framförs inte bemöts med intresse och respekt." Man skriver också: "Vi anser att studenterna har fog för sitt missnöje. Den enskilde studenten har små möjligheter att påverka. Det beror främst på att studenten har en så svag ställning inom den svenska högskolan."

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Studentinflytande och
kvalitetsutveckling
m.m. i högskolan*

Ett bristande studentinflytande är inte bara ett problem för studenterna. Ett kunskapssamhälle måste utbilda kreativa, kunskapssökande människor. Det är bl.a. genom studentinflytande som studenterna får många av de färdigheter som värdesätts i samhället och arbetslivet, såsom ett kritiskt förhållningssätt, problemlösningsförmåga, självständigt tänkande och förmåga att söka kunskap.

Vi måste ha en ny syn på studenten och studentens roll inom den högre utbildningen. Ett genuint studentinflytande i högskolan innebär att studenten ses som medansvarig och en medaktör. Ett ökat studentinflytande är både en nödvändighet och en självklarhet. Det är självklart att studenternas åsikter ska efterfrågas. Studenternas synpunkter måste också resultera i konkreta förändringar. Om studenternas synpunkter inte tas till vara riskerar inflytandet att bara bli ett skeninflytande.

Grunden för ett optimalt studentinflytande är ett gott formellt inflytande. Vi stöder därför förslaget om att studenterna ska ha rätt att vara representerade i samtliga beslutande organ på högskolan samt att samrådsskyldighet bör föreligga om beslut delegeras till tjänstemän.

Centerpartiet anser däremot att andelen studenter i styrelser såsom högskolestyrelse samt fakultetsnämnd bör uppgå till minst en tredjedel, och representation på lägre beslutsnivåer bör vara minst 50 % av styrelsens ledamöter utöver ordföranden.

För att studenterna också ska ha de praktiska möjligheterna att utnyttja sitt inflytande behöver de kunskap om hur de olika organen fungerar. Tydliga arbetsordningar bör därför finnas för varje beredande och beslutande grupp. I betänkandet skriver majoriteten att det är viktigt med information. Det är viktigt att studenterna vet hur man ska agera för att kunna utveckla sitt inflytande, men längre vill man inte gå. Jag vill gå steget längre och skriva in i högskolelagen en skyldighet med en arbetsordning för universiteten och högskolorna.

Fru talman! Regeringen föreslår att högskolor vars utbildningar uppvisar bristfällig kvalitet i utvärderingar riskerar att förlora sitt tillstånd att utfärda examina i sådana utbildningar. För att inte studenterna ska stå utan utbildningsplats och möjlighet till fortsatta studier bör det därför finnas tydliga varningssystem, och studenternas rättssäkerhet ska beaktas vid eventuella examensindragningar.

I propositionen skriver man att den ökade verksamheten med utvärdering medför ökade kostnader för Högskoleverket och att regeringen avser att återkomma i den frågan i den kommande budgeten. Det är viktigt att understryka att det arbetet verkligen leder till tydliga resultat. De ökade resurser som ska tillföras Högskoleverket får inte tas från den redan hårt ansträngda grundutbildningen eller forskningen. Pengarna ska inte tas från det.

I betänkandet skriver majoriteten att högskolorna inte ska få mindre pengar, men ställer vi högre krav på skolorna måste de få kompensation för sitt arbete. Är majoriteten beredd att stärka högskolornas kvalitet måste de också få tillräckliga resurser. Jag vill därför fråga socialdemokraternas representant om vi kan räkna med att det kommer mer resurser till högskolorna och universiteten till våren och hösten?

Fru talman! Som jag sagt tidigare är de studiesociala frågorna en viktig del i kvalitetsutvecklingen i högskolan. I den rapport som jag åsyftade tidigare, *Studieinflytande inom högskolan*, skriver man: ”Vi vill påpeka

att en del av de förhållanden som råder på högskolan inte skulle accepteras på någon annan arbetsplats eller någon annanstans i samhället.”

Utifrån bl.a. detta är det viktigt att göra en heltäckande beskrivning av studenternas studiesociala situation. Många enskilda frågor som berör studenterna har behandlats av oss här i riksdagen. Många beslut har varit till studenternas nackdel, och den sammantagna effekten har för många blivit alltför stor.

Därmed tycker jag att regeringen bör tillkalla en studiesocial utredning, något som jag tidigare har förespråkat – detta för att få ett underlag till det framtida studiesociala ställningstagande som måste göras i riksdagen. Några av de saker som skulle kunna ingå är frågan om bostäder, enhetligt studerandebegrepp, arbetslöshetsförsäkring, socialbidrag och arbetsmiljö. I en sådan utredning måste studenterna också ges en ordentlig representation.

Eftersom de studiesociala frågorna inte har hanterats i det betänkande som vi behandlar i dag vill jag fråga ministern om tanken i stället var att en studiesocial utredning skulle komma närmast. Det skulle vara intressant att höra om så var tanken.

Fru talman! Avslutningsvis står jag bakom alla Centerpartiets yrkanden, men väljer för tids vinning att yrka bifall bara till reservation nr 1 under mom. 18.

Anf. 183 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Som alla vet har antalet platser vid högskolor och universitet i Sverige kraftigt byggts ut under de senaste åren. Denna utbyggnad har varit nödvändig. För att man ska klara av att vara en ledande kunskapsnation i framtiden måste fler människor få högre utbildning.

Hade Folkpartiet fått vara med och bestämma hade utbyggnaden genomförts med kvaliteten i fokus på ett helt annat sätt. Det finns tyvärr inslag i regeringspolitiken som tyder på att regeringen tycks tro att det går att bedriva undervisning som håller ungefär samma kvalitet för fler studenter utan att man tillskjuter mer resurser per student.

Nu välkomnar Folkpartiet att regeringen i en proposition betonar kvalitetsfrågorna och tar dem på allvar. Vi har länge uttryckt oro över olika tecken på eftersatt kvalitet i den högre utbildningen. Därför instämmer Folkpartiet i propositionens huvuddrag. Det är viktigt att dessa frågor diskuteras.

Men vi tycker att propositionen är för allmänt hållen och att den innehåller alldeles för få konkreta förslag när det gäller kvalitetsutveckling.

Regeringen konstaterar att den högre utbildningen expanderar kraftigt, men gör i den här propositionen ingen konsekvensanalys av hur det kvalitativa innehållet i den svenska högre utbildningen kan ha påverkats av denna expansion.

Folkpartiet kräver att det görs en ordentlig konsekvensanalys och att högskolans tillväxt ska utvärderas med avseende på bostäder, lärartillgång, tillgång till lärarplatser och läsplatser, större undervisningsgrupper samt brist på lokaler.

Denna konsekvensanalys begärs inte av Folkpartiet för att vi vill hitta argument för att säga nej till fortsatt expansion. Men det är ohederligt att inte våga ställa frågor om hur det står till. Vi får inte blunda för de svårigheter som eventuellt uppstår, utan vi måste tvärtom gemensamt för-

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Studentinflytande och
kvalitetsutveckling
m.m. i högskolan*

söka att lösa dem. Annars är Folkpartiets mål att vi ska sträva mot att ca 50 % av en årskull ska gå vidare till en högre utbildning.

Högskolor och universitet behöver tusentals nya lärare under de närmaste åren. Det kommer att bli aktuellt med pensionsavgångar. Det behövs högskoleutbildade och disputerade lärare på många håll, lektorer i gymnasieskolan, forskare i industrin, utredare osv. Det examineras bara ca 1 600 doktorer varje år.

Det återstår att se vilka effekter som doktorandreformen har fått. Det har blivit betydligt färre som doktorerar, men det återstår att se hur många som kommer att avsluta sina doktorandstudier.

Bristen på lärare leder ibland till att mindre högskolor får köpa in lärare från institutioner vid andra större universitet i närheten. Läraren får åka till den lilla högskolan, och det gäller även ibland studenterna eftersom det inte finns plats på den stora högskolan. Det är klart att det finns en hel del som man skulle behöva titta närmare på.

Fru talman! Som jag sade inledningsvis uppskattar Folkpartiet att regeringen på allvar nu börjar arbeta med kvalitetsfrågorna. Vi tycker också att det är bra att regeringen framhåller att det är viktigt att Högskoleverket är självständigt och har en oberoende granskningsfunktion.

Folkpartiet anser dock att det finns anledning att gå betydligt längre och pröva att inrätta ett helt från Högskoleverket och departementet fristående organ för kontroll av kvalitet och för uppföljning och utvärdering i högskolan. Här kan vi använda samma argument som när vi föreslår kvalitetsinstitut för skolan.

Det är väldigt svårt för en myndighet att vara utvecklande – främjande, som det heter – och att samtidigt vara objektivt kontrollerande av kvaliteten.

Det här ska inte i första hand ses som kritik mot dagens högskoleverk som enligt min mening på senare tid har agerat väldigt självständigt och tagit en hel rad viktiga initiativ. Men det är, som sagt, mycket svårt med denna dubbelroll i längden.

Folkpartiet menar att en sådan myndighet inte skulle behöva vara särskilt stor. Det räcker med ett begränsat antal tjänstemän som kunde vara tillsatta under en begränsad period och bytas ut efter fyra fem år. Ett sådant här fristående organ föreslogs i politisk enighet i betänkandet *Forskning 2000*, och jag tycker att det finns anledning att gå tillbaka till det förslaget.

De granskningar som regeringen föreslår välkomnar vi. Men man föreslår alltför långa tidsintervaller. Sex år är för lång tid. Det hinner hända mycket på sex år inom högskolevärlden. Folkpartiet yrkar att regeringen ska återkomma med ett förslag med kortare intervaller i granskningen.

Det finns många sätt att utvärdera kvaliteten. På andra håll i världen använder man sig av s.k. rankingsmetoder. Man jämför ett antal fakta och sätter upp listor. Detta kan verka nästan lite banalt och hämtat från sportens värld. Men det ger en väldigt tydlighet under förutsättning att siffrorna är riktiga. Vi tror att en ranking av antalet examina, av bedömning av C-uppsatser, av bedömning av avhandlingar som presenteras med jämna mellanrum skulle kunna vara en intressant uppgift för ett nytt kvalitetsinstitut.

Som exempel kan nämnas ESO-rapporten *En akademisk fråga om ranking av C-uppsatser*, som avlämnades för ett halvår sedan. Den

rapporten visar svart på vitt – efter genomläsning av C-uppsatser utan att man vet från vilka högskolor de kommer – att det finns generella skillnader mellan olika högskolor när det gäller C-uppsatsernas kvalitet. Sådana uppgifter ska vi inte vara rädda att ta till oss.

När det gäller kvaliteten ligger det också ett kvalitetsmått i vilka högskolor och universitet som studenterna väljer. Folkpartiet tillhör dem som anser att det är mycket viktigt att vi får in faktorer som gör att resurserna följer dit studenterna söker sig. Alla är medvetna om att ett sådant här system inte är hundra procentigt genomförbart. Men det är genomförbart en ganska lång bit på väg.

I dag kan vi se köer med studenter till vissa utbildningar i vissa delar av landet och som dessa universitet och högskolor är beredda att ta emot, men studenterna får inte plats där. På andra håll finns det tomma platser. Studenterna väljer annan utbildning i stället.

Det är självklart att man inte kan ha ett system som från termin till termin förändrar resursfördelningen på en högskola. Något sådant system föreslår inte Folkpartiet, men vi tycker att regeringen borde återkomma till riksdagen med ett förslag till system som i större utsträckning än nu låter resurserna följa studenternas val. Det har två viktiga fördelar.

Den ena fördelen är att studentens fria val blir större. Den andra fördelen är att studenterna genom sitt val utvärderar högskoleutbildningen. Det här valet skulle naturligtvis underlättas av att det fanns jämförande studier, ranking osv. från ett fristående institut som gjorde att studenterna kunde få uppgifter om hur saker och ting fungerar på olika universitet.

Regeringen föreslår också att det ska införas bestämmelser som gör att studenterna ska garanteras att vara med i beredande organ. Folkpartiet tycker att det är bra, samtidigt som man säkert inte ska överdriva betydelsen av de formella beslutsinstanserna.

Det viktigaste i såväl skola som högskola är att studenterna är med i den fortlöpande diskussionen, i kursutvärderingar, utarbetande av kurser osv. Det är väldigt viktigt att kursutvärderingarna inte bara läggs åt sidan utan att resultatet publiceras och, ännu viktigare, att besluten med anledning av kursutvärderingarna offentliggörs, så att studenter och andra har möjlighet att följa vad konsekvensen blir av en kursutvärdering. Jag får säga att jag tycker att det är positivt att sådana riktlinjer föreslås i propositionen.

Avslutningsvis, herr talman, har Högskoleverket uppmärksammat under våren genom att man dragit in examensrätten på ett antal högskolor. Det finns två kommentarer som jag har till det. Den positiva är att det är väldigt bra att Högskoleverket uppmärksammar högskolor som inte lever upp till en högskolemässig kvalitet när det gäller examina. Då ska dessa inte ha någon examensrätt.

Den negativa sidan är naturligtvis hur studenterna drabbas. Vem bekostar de extra studielån som en student som måste avbryta studierna och läsa någon annanstans måste ta? Och vem underlättar över huvud taget för studenten att läsa på annan ort än på den som han eller hon bor?

En annan fråga är naturligtvis om en student som har läst en kurs och faktiskt hunnit bli godkänd den 25 maj men får examensrätten indragen den 1 juni ska känna sig nöjd och tycka att han eller hon har en examen. Jag har blivit uppringd av flera som har tyckt att de faktiskt har rätt att göra om delar av sin utbildning. De säger att även om de på papperet har

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Studentinflytande och
kvalitetsutveckling
m.m. i högskolan*

en examen så vet både arbetsgivare och de som i framtiden ska bestämna om de ska få forska eller inte att högskoleutbildningen inte är högskolemässig.

Jag har ställt frågor flera gånger till utbildningsministern om just detta. Jag väntar fortfarande på ett svar om ifall högskoleministern och regeringen är intresserade av att införa någon form av rättighet för studenter som garanterar att de hålls skadeslösa när de drabbas av en examensrättsindragning.

Den här frågan har aktualiserats mer och mer under våren. Kristdemokraterna och Centerpartiet har skrivit en bra motion som tar upp de här frågorna. Jag vill passa på tillfället att yrka bifall till den motionen och till reservation 8 under mom. 17.

Herr talman! För tids vinnande vill jag nöja mig med att också yrka bifall till reservation 4 under mom. 13.

Anf. 184 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s):

Herr talman! Kunskapssamhället är här. Det är snabbt. Det erbjuder en enorm kunskapsmassa till alla som vill ta för sig. 90 % av alla forskare som någonsin varit verksamma är nu verksamma i detta. Möjligheten att snabbt bli uppdaterad i varje enskilt ämne erbjuds av en snabbt expanderande informationsteknik. Utvecklingen tycks ännu inte ens nå några yttre gränser.

Utbildning har blivit den viktigaste investeringen både för den enskilde individen och för samhället som helhet. Vi har låtit högskolan gå in i en makalöst snabb expansion. På endast några år har vi tillfört resurser för ytterligare 89 000 permanenta platser.

Samtidigt med denna snabba och nödvändiga utbyggnad måste vi driva på och vidareutveckla arbetet med kvalitetsfrågorna. En kvalitativt god utbildning är nämligen en mycket viktig förutsättning för den enskilde studentens möjligheter att nå de mål som hon sätter för sitt liv. Den ska ge henne möjlighet att framgångsrikt konkurrera på den arbetsmarknad som börjar att växa ut över gränserna. Vi måste skapa förutsättningarna för att en svensk högskoleutbildning i sig ska vara en kvalitetsgarant. Vi gör det genom att skapa ett system som ska utveckla och garantera kvaliteten i högskolan.

Herr talman! Basen för den goda kvaliteten skapas i vardagsarbetet på den enskilda högskolan i den förtroendefulla och öppna dialogen mellan lärare och student. I den dialogen startar processen för den goda undervisningsmiljön där det öppna samtalet kan föras. I det samtalet finns den kritiska värderingen, och där finns lyhördheten och respekten. I det samtalet ska varje enskild student vara delaktig. Därifrån startar det formella inflytandet som varje enskild student ska ha på kvalitetsarbetet genom obligatoriska kursutvärderingar. Denna rättighet ska förenas med rätten att få del av resultaten av utvärderingarna och rätten att få delta i diskussionen om förbättringar.

Det saknas i dag rätt för studenter att delta i högskolans och institutionens beredande organ. Vi anser att en förutsättning för att studenterna ska ha ett verkligt inflytande är att de ges möjlighet att komma in tidigt i beslutsprocessen. Därför stöder vi regeringens förslag att studenterna ska ha rätt att vara representerade i dessa beredande organ, för när ett ärende kommer upp i de beslutande organ där studenterna redan i dag har rätt till

representation är möjligheterna till påverkan i praktiken inte särskilt stora.

Studenterna ska naturligtvis följa ärendena upp i de beslutande organen genom sina representanter. Delegeras beslut till en tjänsteman, bör det finnas en skyldighet att samråda med studenternas representanter. Studenterna ska ha rätt att utöva inflytande över utbildningen vid högskolorna. Det känns skönt att vi alla i utskottet gemensamt står bakom den nya lagtexten.

För att denna representativa demokrati inom högskolan ska fungera krävs, precis som i samhället i övrigt, att många engagerar sig, blir aktiva, tar på sig ansvar. Det är viktigt att det inte endast är killar som gör det eller tillåts att göra det. Studentkårerna måste bli mer aktiva när det gäller att rekrytera tjejer till förtroendeuppdrag.

Jag vet att valdeltagandet i kårvalen i dag är oroväckande lågt. Det är viktigt för både studentkårer och högskolor att analysera orsaken till detta. Det är också alldeles nödvändigt att högskolorna tar på sig en aktiv roll för att öka studenternas engagemang. Det är därför viktigt att en bestämmelse om detta införs i högskolelagen såsom förslaget är. Det tycker vi alla i utskottet, och det känns bra.

Studentinflytandet är alltså inte endast en rättvise- och demokrati-fråga. Det är i allra högsta grad också en viktig del i det system för kvalitetsarbete som regeringen föreslår i propositionen. Kvalitetsarbetet är en gemensam angelägenhet för högskolornas personal och studenterna. Det är en djupt demokratisk grundvärdering som nu blir lag.

Herr talman! Den ökande internationaliseringen ställer krav på väl fungerande kvalitetssystem.

Den fria rörligheten för studerande inom Europa bygger på att det finns ett förtroende för kvaliteten i den utbildning som studenten har med sig och för den utbildning som studenten hämtar med sig hem. Finns det förtroendet kan vi öppna de europeiska utbildningssystemen för ett mycket intensivt studentutbyte.

Närmare 30 000 svenska studenter läser just nu vid ett lärosäte utanför Sveriges gränser. Jag hade förmånen vid utskottets studieresa till Kalifornien tidigare i år att få träffa några av dem. Jag måste säga att man känner sig lite gammal och trött i jämförelse med dessa glada entusiaster som egentligen inte verkade se några begränsningar för vad livet har att erbjuda av möjligheter till nya kontakter, spännande utvecklingsfält och ny kunskap.

Det är bl.a. för de studenterna och deras efterföljande som det krävs ett system för kvalitetsarbetet som sätter kvalitetsgarantistämpel på våra högskoleutbildningar. Vi stöder regeringens förslag att uppdra åt Högskoleverket att fr.o.m. år 2001 utvärdera kvaliteten i all högskoleutbildning och forskarutbildning i sexårsintervaller.

Finner Högskoleverket vid denna utvärdering att en utbildning inte längre kan bedömas som högskolemässig ska lärosätet ges möjlighet att åtgärda bristerna. Om utbildningen vid nästa granskning fortfarande inte uppfyller kraven kan examenstillståndet återkallas. Det är lite grann av ett system med gult kort och rött kort. Detta är i internationell jämförelse ett mycket ambitiöst kvalitetsprövningssystem, som jag tror bara genom sin existens kommer att höja nivå både på kvalitetsarbetet och kvalitets-säkringsarbetet ute på varje enskild högskola.

Prot.

1999/2000:93

6 april

*Studentinflytande och
kvalitetsutveckling
m.m. i högskolan*

Samtidigt kommer den enskilde studenten vid valet av lärosäte alltid att kunna vara säker på att utbildningen håller måttet. Ribban är satt för utbildningsnivån, och ingen ska kunna passera under den. Det är emellertid viktigt att regeringen återkommer till riksdagen med förslag till hur återkallandet av examensrätt ska utformas för att inte den enskilde studenten ska drabbas.

Jag sade tidigare i mitt anförande att den förtroendefulla dialogen mellan lärare och student är basen för det enskilda lärosätets kvalitetsarbete. En konstruktiv dialog mellan utvärderare och utvärderad är lika viktig i det mer övergripande sammanhanget. I arbetet med att utvärdera arbetet med kvalitetssäkring vid de enskilda högskolorna har denna dialog varit ledande och mycket värdefull. Jag är övertygad om att den kommer att spela en lika ovärderlig roll även i utvärderingen av själva kvaliteten.

Därför har jag lite svårt att dela moderaters och folkpartisters syn på Högskoleverket. Vi är överens om att ett system för kvalitetsarbete bör byggas upp. Men vår syn på hur det arbetet ska utföras skiljer sig tydligt ganska markant. Ulf Nilsson tror inte på en institution som både ska ha främjande och utvärderande uppdrag. Då tror man inte riktigt på dialogen och processen som arbetsform. Jag frågar mig då vilken arbetsform det ska vara i stället. För mig var det det gamla universitetskanslersämbetet som växte fram när jag läste Ulf Nilssons reservation.

I moderaternas reservation växer bilden fram av ett helt annat kvalitetsarbete som bl.a. skulle kunna styras av tidskriften Moderna Tider. Det är lite genomströmningstakt blandad med betyg på C-uppsatser och så en rejäl rankingstabell. Det är svart och vitt och inga nyanser. Utbildningskvalitet är faktiskt så mycket mer i den socialt turbulenta värld studenten i dag ska verka i och påverka.

Studentinflytandet är en viktig del. Jämställdhet är en annan. Att i den pedagogiska metoden skapa förmåga till samarbete och förståelse för andras villkor är en tredje. Sådan kvalitetsutvärdering tror jag inte att man bygger upp genom något rankingssystem. Jag tror att man gör det genom den förtroendefulla dialogen, lyssnandet och öppenheten.

Med det yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Anf. 185 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! Det finns väldigt mycket av det vi har hört här av Majléne Westerlund Panke som jag håller med om och tycker är väldigt bra. Jag har tre för mig väldigt centrala frågor som också är mycket ärliga frågor i den meningen att det inte är någon vanlig retorik som ofta förekommer mellan politiker.

Den första frågan handlar om varför majoriteten talar om studentinflytande och inte studentdemokrati. Varför skulle det bli svagare att bestämma över sitt liv när man blir äldre än när man är barn i skolan?

Den andra frågan är: Hur menar Majléne Westerlund Panke att det öppna samtalet, dialogen och det förtroliga kan finnas när man på sina håll inte har mer än fyra till sex lektioner per vecka och det är många studenter per lärare? Grundfinansieringen i grundutbildningen har blivit lägre om man ska se på den prisutveckling som har skett i landet.

Den tredje frågan är: Varför vill inte Socialdemokraterna och Vänsterpartiet att vi ska ha en jämställdhetsregel i högskoleförordningen? Jag kan inte med bästa vilja i världen förstå varför man säger nej till vårt yrkande att jämställdhetsregler också ska gälla studenterna när de gäller på andra ställen i samhället.

Anf. 186 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Herr talman! Jag ska också försöka att ärligt och öppet föra dialogen med Yvonne Andersson när det gäller begreppet studentinflytande. När vi talar om det får man gå tillbaka till den skrivning vi föreslår i högskolelagen och som vi alla har ställt oss bakom. Det är personalen och studenterna som gemensamt ansvarar för kvaliteten och kvalitetsarbetet. Med det har vi sagt att studenterna ska lyftas upp och få ett inflytande på besluten som fattas i högskolan.

Begreppet demokrati tangerar naturligtvis detta. Men begreppet studentdemokrati är för mig ett begrepp för någonting helt annat i detta fall. Jag tycker att det är väldigt väsentligt att vi använder ordet inflytande för att tala om att det är en balans det är fråga om nu jämfört med hur det har varit tidigare när studenten inte hade något inflytande alls utan det bara var den andra gruppen som kunde vara med och påverka beslut.

Jag tror att är möjligt att föra det öppna samtalet och dialogen även i en ganska stor grupp. Hur man möter den studentgrupp som sitter framför en har väldigt mycket med öppenhet och generositet att göra. Jag ser inte att det nödvändigtvis skulle vara ett hinder för en dialog om det är fler än kanske 20–25 i den grupp som man har framför sig.

Frågan om jämställdhetslagen får jag svara på i nästa replik. Jag ser att Yvonne Andersson har begärt ordet igen.

Anf. 187 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är synd att ni använder begreppet studentinflytande i stället för studentdemokrati. Jag tror att studentdemokrati är en viktig väg för att öka delaktigheten. Jag tror att det har att göra med demokratin också i samhället i övrigt. Jag ser därvidlag inte någon skillnad i begrepps användningen.

För att gå vidare till den öppna dialogen tror jag att detsamma också här ligger snubblande nära och att ni har trampat lite för mycket på kvaliteten i förhållande till dimensioneringen. Jag tror att man bör uppmärksamma detta vid dimensioneringen i den höga utbyggnadstakten och samtidigt se till behovet av basresurser. Lärarna på våra lärosäten har fått alltmer att göra med andra funktioner inom kvalitetsutvecklingen. Det finns en fara för att det tas från tid som de annars kan ha tillsammans med studenterna.

Om vi riskerar att studenter på grund av det här behöver vara längre tid i systemet för att lära sig vissa saker, kanske vi trots allt förlorar långsiktigt.

Jag återkommer till min fråga om jämställdhetsplaner och jämställdhetsregler, sådant som enligt min uppfattning borde få föras in här. Allt den stund vi har haft en rad problem med bl.a. sexuella trakasserier vore det viktigt att markera att studenterna är skyddade av samma regler och lagar som andra i samhället.

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Studentinflytande och
kvalitetsutveckling
m.m. i högskolan*

Anf. 188 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Herr talman! Jag tycker, Yvonne Andersson, att vi har kommit väldigt långt när det gäller jämställdhetsfrågorna inom högskolan. Vi kräver i dag att varje enskilt lärosäte ska utarbeta jämställdhetsplaner. Vi kräver att man ska göra årliga redovisningar av hur man arbetar med jämställdhetsplanerna. Jämställdhetsplanerna ska genomsyra hela verksamheten ända ned till klassrumssituationen, till dialogen mellan lärare och student.

För att återigen återkomma till ordet "inflytande" ska jag försöka förklara mig ännu tydligare genom att säga att vi genom ett utökad studentinflytande kanske har fått till stånd en högskoledemokrati. Jag tror att jag därmed har förklarat vad jag menar med inflytande kontra demokrati.

Anf. 189 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Majléne Westerlund Panke uttryckte förvåning över tanken att skilja på utvecklande och det kvalitetsuppföljande. Det är ändå tankar som har funnits i många sammanhang. De uttrycks av Riksdagens revisorer när det gäller Skolverkets roll. De uttrycks, som har sagts här i kammaren, av Kunskapslyftskommittén när det gäller utvärdering av vuxenutbildningen. De uttrycks i betänkandet *Forskning 2000*.

Det är alltså inga nya tankar. Jag ställer helt enkelt följande fråga: Anser inte Majléne Westerlund Panke att det ändå finns en motsättning i att samma myndighet eller organisation som ska föda idéer om utveckling och som själv tar ansvar för nya idéer ska utvärdera kvaliteten på följden av de här idéerna?

Däri finns en motsättning, och jag tror att svenska högskolor skulle vara betjänta av att ha en sådan här fristående institution. Om det ska vara en myndighet eller om den ska bestå av en kombination av från början statligt anställda personer och knyta till sig organisationer, institutioner och andra får man utreda senare, men den behöver inte vara särskilt stor.

Det viktiga är att den är fri dels från det stora Högskoleverket, dels och framför allt från politisk styrning. Den ska inte lyda under något departement.

Anf. 190 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Herr talman! Jag förstår fortfarande lika lite Folkpartiets oro för ett högskoleverk som arbetar i öppenhet och dialog med det lärosäte som man ska utvärdera och som samtidigt kan främja kvalitetssäkringsarbete och kvalitetsarbete. Jag tror att vi i grunden ser mycket olika på vad kvalitetsarbete och framför allt utvärdering ska vara för någonting.

Jag har lite grann en känsla av att Ulf Nilsson ser på utvärdering som att någon kommer och på kort varsel gör ett snabbt nedslag på ett enskilt lärosäte för att komma på vissa brister i kvaliteten. Sedan gör man ett s.k. snabbt tillslag och kräver att vissa saker ska åtgärdas. Ulf Nilsson vill ju samtidigt att intervallet ska vara kortare än sex år. Det betyder att man ser på kvalitetsarbete och utvärdering som saker och ting som ska gå med väldigt snabba ryck.

Jag tror inte på den modellen för arbete med kvalitetssäkring och inte heller för arbete med själva kvaliteten. Jag tror på dialogen och det öppna samtalet för att stärka och utveckla kvaliteten.

Anf. 191 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Majléne Westerlund Panke är förvånad över att jag inte förstår att högskolan kan föra en öppen dialog. Jag förstår att Högskoleverket kan föra en öppen dialog, och jag tycker också att det gör det. Men jag är lika förvånad över att Majléne Westerlund Panke inte ens med en bisats erkänner att det finns en motsättning mellan de dubbla rollerna.

Vi behöver tydligen i ett annat sammanhang, när vi har mer tid på oss, gå in på vad Folkpartiet menar med det fristående kvalitetsinstitutet. Det är inte det som ska ha behörighet att slå till eller att dra in examensrätten. Det ska Högskoleverket fortfarande ha. Vi ska ha en fristående institution som plockar in fakta.

Gör så som i den ESO-undersökning som jag nämnde! Jämför C-uppsatser på fyra högskolor och bedöm om det finns kvalitetskillnader! Jämför hur studentvärderingen har sett ut på olika högskolor! Jämför kvaliteten på undervisningen osv.! Det är detta som det är fråga om.

Jag tycker att det vore intressant om vi i alla fall kunde ha en dialog om detta, eftersom så många oberoende tänkare inom utbildningsområdet faktiskt håller fram det här problemet.

Anf. 192 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Herr talman! Jag tror fortfarande, Ulf Nilsson, att grunden är att vi har skilda synsätt när det gäller vad kvalitet är. När Ulf Nilsson nu förklarar vad det fristående kvalitetsinstitutet eller kvalitetsmyndigheten ska göra är det fråga om att samla in uppgifter av typen genomströmningstakt, C-uppsatser, betygssättning osv. Med utgångspunkt i det ska Högskoleverket sedan fatta beslut om att dra tillbaka tillståndet att examinera.

Jag tycker att det är alldeles för ytligt för att man ska kunna fatta så viktiga beslut, som får en så stor betydelse för den enskilde studenten. Jag tycker att man behöver längre tid till förfogande och en mycket djupare genomlysning av utbildningen för att kunna komma med så genomgripande förslag till åtgärder som det faktiskt är att säga att en examinationsrätt är i fara.

Anf. 193 SOFIA JONSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att säga att jag tycker att Majléne Westerlund Panke har många goda idéer vad gäller utvecklingen av studentinflytande på högskolor och universitet. Jag håller med Majléne i mycket av det resonemang som hon plockar upp.

Hon pratar bl.a. om ett verkligt inflytande och att det ska komma tidigt i de beredande organen inom högskolorna så att studenterna redan från början får vara med och påverka hur beslutet blir i slutändan.

Jag funderar då lite vidare på det här. Om studenterna ska ha den praktiska möjligheten att utnyttja sitt inflytande behöver de också kunskaper om hur de olika organen fungerar. Jag har lagt fram ett förslag om att man skulle kunna ha en arbetsordning som finns för varje beslutande och beredande grupp och att man skriver in i högskolelagen att det är en skyldighet för högskolorna och universiteten. Hur ser Majléne Westerlund Panke på det? Skulle inte denna idé kunna vara ett sätt att ytterligare stärka inflytandet och demokratin i högskolan?

Sedan till den andra frågan. En kvalitativt god utbildning för alla är oerhört viktig, sade Majléne Westerlund Panke. Då undrar jag om Majléne tycker att de studiesociala frågorna ingår i kvalitetsutvecklingen, att de ingår i en kvalitativt god utbildning för alla.

Anf. 194 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Herr talman! Jag ska börja med de studiesociala delarna. Jag tror, Sofia Jonsson, att vi får skilja på utbildningskvalitet och inlärningskvalitet. Jag tror att lite jobbiga sociala förhållanden, svårigheter att hitta bostad, sjukdom osv. kan påverka inlärningskvaliteten. Utbildningskvaliteten däremot är det som högskolan erbjuder. Det är nivån på de kunskaper och färdigheter som högskolan erbjuder. Enskilda studenter kan få bekymmer med inläringen på grund av studiesociala svårigheter. Men jag tror att vi ska försöka hålla isär de begreppen och inte blanda in det i ett förslag som handlar om utbildningskvalitet.

När det gäller arbetsordning delar jag Sofias synpunkter på att det är klart att det ska finnas arbetsordningar ute på de enskilda lärosätena. Men jag tycker inte att vi på nationell nivå ska reglera det i lagstiftningen. Jag tror att det är väsentligt att man utarbetar sina egna arbetsordningar ute på de enskilda lärosätena. Men jag håller med Sofia om att det är viktigt att arbetsordningar finns.

Anf. 195 SOFIA JONSSON (c) replik:

Herr talman! Majléne Westerlund Panke har funderingar vad gäller skillnaden mellan utbildningskvalitet och inlärningskvalitet. Självklart handlar det både om hur jag som student kan föra in ny kunskap, vara kreativ och utvecklas på ett gott sätt. Men jag förknippar det med det lärosäte och med den utbildningskvalitet och utbildningsgaranti man har där. Om inte jag som student har möjligheter, om inte jag trivs, om inte jag kan få in kunskap och utvecklas blir inte heller den utbildningsorten någonting värd. Jag tycker att man kan koppla samman detta och visa på att de studiesociala frågorna är oerhört viktiga för att man ska kunna få garanti och kvalitet på utbildningen i dess helhet, eftersom studenterna är grunden för universiteten, utvecklingen och den organisation vi har diskuterat.

Vad gäller arbetsordningar tycker jag att det är bra att Majléne tycker att det är en viktig sak att diskutera. Samtidigt tror jag – och vi har pratat om det när det gäller de betänkanden vi haft här tidigare – att det är viktigt att vi har ett tydligt ledarskap. Det är viktigt att vi plockar ut konkreta åtgärder som vi ser är en början, en grund för hur man ska kunna arbeta och vidareutvecklas och för att det ska bli lika möjligheter för alla.

Därför tror jag, för studentens och för kvalitetens och inflytandets skull, att det är en viktig grund att arbetsordningar ska finnas överallt.

Anf. 196 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Herr talman! Jag kan bara upprepa det jag tidigare sade till Sofia Jonsson, att jag delar Sofias uppfattning om att arbetsordningar bör finnas på de enskilda lärosätena. Men jag delar inte uppfattningen att vi ska lagstifta om det och på det sättet detaljreglera verksamheten från central nivå.

Anf. 197 LARS HJERTÉN (m) replik:

Herr talman! I stora delar tycker jag att det Majléne Westerlund Panke sade om kvalitet, högskolans utveckling, samtal och dialog var intressant och bra. Jag delar uppfattningen om allt detta.

När hon sedan kom in på framför allt våra reservationer tycker jag att hon läser dem som en viss potentat läser Bibeln. I fråga om nationella utvärderingar gällde tydligen bara Moderna Tider och något slags snabb rankning. Jag vet inte var hon hittar det i våra reservationer.

Vi talar om oberoende nationella utvärderingar, om att dessa ska präglas av mångfald och variation. Vi säger att nationella, övergripande utvärderingar bör utföras av flera, oberoende organ. Vi talar om akademier, institutioner och organisationer och om att ett kvalitetsinsitut ska upphandla den allra bästa utvärderingen man kan få i Sverige. Av detta finns ingenting i Majlénes synpunkter när hon kommenterar de moderata förslagen.

Sedan vill jag kommentera någonting som var väldigt positivt. Majléne säger ju att 30 000 svenska studenter läser utomlands. Det är mycket bra. Det vore också bra om vi hade fler utländska studenter i Sverige så att de svenska universiteten också hade dragkraft. Vi har ju säkert plats för fler utländska studenter i Sverige.

Om nu de här 30 000 svenska studenterna av egen kraft kan välja utländska universitet över praktiskt taget hela världen, hur menar Majléne att de inte ska kunna välja på samma sätt i Sverige efter egen vilja? Det kan de ju inte. Socialdemokraterna har ju infört en nationell reglering av urvalet sökande, medan den borgerliga regeringen gav högskolorna möjlighet att själva svara för intagningen. När studenterna kommer utomlands får de alltså mycket större frihet än när de är i Sverige. Det tycker jag inte är särskilt rättvist mot studenterna.

Anf. 198 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Herr talman! Jag noterade att när Lars Hjertén läste om fristående nationella övergripande utvärderingar ur moderaternas motion nämnde han institutioner, akademier och organisationer som anlitas vid behov. Men han hoppade över ordet tidskrifter. Det var det ordet jag hakade fast vid därför att vi faktiskt har en tidskrift som brukar utföra ”utvärderingar” och göra rankningslistor med utgångspunkt från dessa. Jag trodde att det var den idén som förespeglade Lars Hjertén och moderaterna när man skrev reservationen. Så enkelt var det.

När det gäller de upphandlingar som det här fristående institutet ska göra frågar jag mig: Från vem ska man göra upphandlingarna? Det är ju faktiskt så att Högskoleverket är ett expertorgan som hyr in experter vid utvärderingarna. Jag menar att så många experter finns det väl inte i det här landet att det plötsligt skulle dyka upp helt andra personer som gör samma utvärdering för ett nationellt fristående institut. Jag skulle gärna vilja att Lars Hjertén lite grann utvecklar hur upphandlingen ska ske och vem det är som ska upphandlas.

Anf. 199 LARS HJERTÉN (m) replik:

Herr talman! Jag hoppade tydligen över tidskrifter. Det står ingenting om den tidning som Majléne Westerlund Panke citerade tidigare.

Jag tänker mig i första hand vetenskapliga tidskrifter som sysslar med högskolor, universitet och forskning.

Att ett sådant här kvalitetsinstitut ska upphandla kan man diskutera. Vad jag sade i min första replik var att man ska upphandla de bästa utvärderarna. Har de tidigare utnyttjats av Höskoleverket så är det inget fel i det, vad jag kan förstå.

30 000 svenska studenter väljer fritt utomlands. Hur kommer det sig att de inte har samma fria val i Sverige? Här är det en nationell reglering som gäller vid antagning till högskola och universitet.

Anf. 200 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt vad Lars Hjertén menar när han säger att studenten inte har ett fritt val att söka sig till olika lärosäten i Sverige. Visst har studenten ett fritt val.

Antagningssystemet kan väl inte blandas ihop med ett fritt val. Man söker väl till den högskola som man är mest intresserad av? Det som är positivt för studenten är att antagningssystemet då är överblickbart och ganska tydligt och ganska klart. Studenten vet också att det finns enskilda högskolor som har ett något annat urvalssystem vid antagningen eftersom man har kommit fram till att man vill pröva något nytt. Man har gått in till Höskoleverket för att få tillstånd att göra det.

Jag ser inte riktigt sammanblandningen av fritt val och antagningssystem. Det stämmer inte riktigt för mig, måste jag säga.

Med ett visst djurs envishet vill jag komma tillbaka till upphandlingen som det nationellt fristående institutet ska göra. De ska alltså upphandla samma personer, samma experter. Det kan alltså inte vara fel på expertisen, utan då är det fel på myndigheten som upphandlar eller hyr till sig de bästa experterna. Det finns alltså någonting i grunden negativt på grund av att det är en fristående myndighet. Alla våra fristående myndigheter sorterar ju under departement.

Vill Moderaterna se en annan myndighetsstruktur i Sverige, dvs. fristående myndigheter som inte är kopplade till departement? Då är vi inne på en helt annan diskussion som blir väldigt generell.

Anf. 201 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Herr talman! Vi behandlar i dag propositionen Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan. Det här är någonting som vi har samarbetat med regeringen och Miljöpartiet om. För Vänsterpartiets del vill jag säga att vi är glada att flera av de yrkanden som vi tidigare har drivit här i riksdagen under ganska många år nu tycks gå igenom och att vi tillsammans kan riva en del av de hinder som funnits mot studentinflytande.

Förslaget innebär en rejäl förstärkning av studenternas inflytande och delaktighet, men det ger också uttryck för en ny och förändrad syn på studenternas roll som vuxna medansvariga medaktörer i en förändringsprocess.

Högskolan ska stå för de demokratiska idealen och genom ett fristående och kritiskt perspektiv bidra till utvecklingen av ett socialt och ekologiskt hållbart samhälle. För att högskolan ska vara trovärdig i den uppgiften måste den i sin verksamhet uppmuntra en kritisk hållning och se studenternas inflytande som något naturligt och självklart.

För studenternas del är det viktigt att betona att med de här rättigheterna följer också skyldigheter. Avståndet mellan den enskilde studenten och högskolan och avståndet mellan den enskilde studenten och studentkåren måste minskas. Det måste vara fler studenter som är aktiva i demokratiprocessen. Det är högskolornas skyldighet att försöka skapa så goda förutsättningar som möjligt för ett sådant engagemang.

Genom att utveckla sin organisation och sin undervisning och bearbeta sina attityder kommer högskolan att kunna förbättra studentinflytandet. Det är jag övertygad om.

På många håll är undervisningsformerna fortfarande ett hinder för studentinflytande. Trots ett uttalat intresse för olika former av problem-baserad undervisning är undervisningen både traditionell och passiviserande på många håll. Tentamina premierar fortfarande faktakunskaper som är lätta att memorera och lätta att mäta.

Att läsa på universitet och högskola bör innebära något mer än direkta ämnesstudier. Social kompetens, förmåga att kommunicera, att självständigt göra kritiska bedömningar, att lösa problem på ett kreativt sätt, att lyssna aktivt med empati och att ha en ödmjuk prestigelös attityd är egenskaper som många, inte bara jag, bedömer som allt viktigare för framtiden.

Brist på studentinflytande är inte bara ett problem för studenter, utan det är det för lärarna på högskolan, för högskolan som organisation, för hela den högre utbildningens utveckling och förnyelse och faktiskt för hela samhället.

Vilka förslag har vi nu att ta ställning till här i dag som förstärker studenternas inflytande?

För det första kommer det att stadgas i lag att studenterna har rätt att utöva inflytande och ta aktiv del i arbetet för kvalitetsutveckling. För det andra ändras högskoleförordningen på ett antal mycket väsentliga punkter:

Studenterna får rätt att ingå i alla beslutande organ inom högskolan vilkas verksamhet kan ha betydelse för deras utbildning. När beslutsfunktionerna delegeras till en tjänsteman har denne skyldighet att samråda med studenterna. Det är ett mycket viktigt framsteg.

Studenterna ska ha rätt att vara representerade även i beredande och utredande organ. Det är också mycket viktigt. Det är där man har möjlighet till rejäl påverkan.

Kursutvärderingarna ska vara obligatoriska. Det är något som Vänsterpartiet har drivit under många år. Att tillsammans studera och kritiskt värdera det man gör borde vara en självklarhet i en verksamhet med ett vetenskapligt förhållningssätt. Men utvärderingarna måste följas upp och redovisas för studenterna. Studenternas åsikter måste inhämtas kontinuerligt och under hela kursens och utbildningens gång.

Till sist: Studenterna får nu rätt att framföra sina synpunkter i anslutning till högskolornas årsredovisningar. Det är också en självklar rättighet, tycker jag. Det är ju studenterna som är det viktiga innehållet i högskolans verksamhet.

Jag vill här slå fast att kvalitetsutveckling och studentinflytande är två av varandra ömsesidigt beroende storheter. En förändrad studentroll och skärpta krav i arbetslivet kräver förändringar på olika nivåer inom högskolan. Därför behöver de allmänna målen för den högre utbildningen ses

över, preciseras, utvecklas och genomförs. I samband med att detta görs får nu Högskoleverket i uppdrag att ta fram öppna kriterier för bedömningar av de färdigheter som svarar mot grundutbildningarnas allmänna mål, så att det blir möjligt för studenterna att jämföra de olika utbildningarna.

Sammanfattningsvis vågar jag påstå att förslaget innebär en kraftig höjning av ambitionsnivån när det gäller kvalitetssäkring, en kvalitetssäkring som har förutsättningar att inte bara vara kontinuerlig utan heltäckande, och som också ger möjlighet att vidta åtgärder när problem uppstår.

Med detta vill jag yrka bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande.

Innan jag slutar har jag, efter att ha åhört debatten, några frågor att ställa till mina kamrater i utbildningsutskottet.

Det gäller Folkpartiets och Moderaternas förslag om ett oberoende institut för kvalitetssäkring. Jag tycker, när jag lyssnar till Ulf Nilsson, att jag förstår att han i stället för en myndighet, i det här fallet Högskoleverket, vill separera det till två myndigheter – en som står för de granskande uppgifterna och en som står för de främjande uppgifterna. Det är en tanke som kan vara intressant i och för sig.

När det gäller utbildning tycker jag faktiskt att det borde vara naturligt att granskningar, uppföljningar och utvärderingar som blottlägger problem också ska leda fram till åtgärder som främjar en positiv utveckling. Det är liksom två sidor av samma mynt.

Därför har jag också respekt för Högskoleverkets arbete. Jag tycker att verket kontinuerligt höjer sin ambitionsnivå. Det är mycket intressant att läsa dess rapporter.

Moderaterna har en betydligt vagare beskrivning av vad det är man menar med oberoende. Jag vill ställa en fråga till Lars Hjertén. Vad menar Moderaterna när de pratar om det här oberoende, fristående institutet? Jag har förstått att det ska vara oberoende av staten, av regeringen och riksdagen. Men man kan väl knappast tala om ett totalt oberoende om en verksamhet ska finansieras av offentliga medel, och om uppdraget ska formuleras av uppdragsgivaren – som i det här fallet måste vara regeringen.

Eller är det så, Lars Hjertén, att Moderaterna med offentliga skattemedel vill bilda ytterligare en eller flera stiftelser som är fristående från staten? Därmed blir de ju också fristående från offentlig kontroll och insyn. Ska de fullgöra den granskande uppgiften? Det skulle jag gärna vilja ha svar på.

Anf. 202 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag håller med om det som Britt-Marie Danestig har talat om här. Med tanke på den diskussion som tidigare fördes mellan Majléne Westerlund Panke och mig själv kring demokrati och inflytande vill jag säga att det som jag har hört Britt-Marie Danestig tala om – det kallar jag för demokrati. Det är vad jag ser som demokrati.

Jag skulle vilja gå vidare och ställa samma frågor till Britt-Marie Danestig som jag ställde till Majléne Westerlund Panke. Jämställdhetslagen ger ett skydd för dem som arbetar på universitet. De omfattas av den. När vi nu vill ha studenterna på jämbördig nivå – varför kan då inte jäm-

ställdhetslagen få finnas i högskoleförordningen? Kristdemokraterna har yrkat på det vid ett par tillfällen nu. Vad är det som hindrar?

Jag har vänner som sympatiserar med Vänsterpartiet. De trodde inte att det var sant när jag sade att Vänsterpartiet inte kan bifalla våra yrkanden omkring detta. Det är en fråga som jag vill ställa, herr talman.

Anf. 203 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag kan lugna Yvonne Anderssons vänner – det är inte sant. Vänsterpartiet har gång på gång motionerat om att studenterna vid högskolan ska omfattas av jämställdhetslagen.

Men det finns svårigheter med detta. Jag tror att både Yvonne Andersson och jag måste vara så intellektuellt hederliga att vi kan säga att det är så.

Jämställdhetslagen reglerar nämligen förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, och studenterna är de facto inte arbetstagare. Vi har på andra sätt försökt hitta utvägar kring detta. Men det är faktiskt inte det betänkandet som vi debatterar nu, utan det har vi alldeles nyligen gjort.

Vänsterpartiet har en motion där vi lyfter fram just behovet av ytterligare åtgärder för att öka jämställdheten, och att definitivt få bättre förhållanden till stånd när det gäller de tyvärr förekommande sexuella trakasserierna.

Men precis som det också står i betänkandet så pågår mycket arbete, bl.a. på Högskoleverket. Vi hoppas på detta. Samtal är också viktigt, och att frågorna hela tiden hålls levande. Jag tror egentligen att det kanske är viktigare än både inskrivningar i högskolelagen och högskoleförordningen. Det har vi ju. Man måste hela tiden tala om detta i olika sammanhang. Man måste också uppmärksamma detta i fortbildningskurser och vid personalsammankomster på universiteten så att det levandegörs ordentligt.

Anf. 204 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! Inget av dessa skäl är något hållbart skäl. Det tror jag faktiskt inte att Britt-Marie Danestig tror själv ens en gång. Det faktum att detta är svårt hindrar inte att man arbetar för det.

Doktorander är väl ändå anställda när de har sina doktorandtjänster, så de skulle väl kunna få omfattas av detta?

För övrigt undrar jag varför man ska utesluta en grupp, om man vill att debatten ska föras. Det är min fråga.

Anf. 205 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag tror att Yvonne Andersson måste ha missförstått detta. I fråga om doktorander med doktorandtjänster så råder ett anställningsförhållande. De omfattas, precis som alla andra vid universitet och högskolor, givetvis av jämställdhetslagen. Däremot gör inte övriga studenter det.

Jag sade inte att någonting är omöjligt – jag sade att det finns ett juridiskt problem. Det finns nämligen andra grupper som i likhet med studenterna kanske också skulle behöva omfattas av lagen, och för vilka det inte råder någon direkt anställningsförhållande.

Prot.

1999/2000:93

6 april

*Studentinflytande och
kvalitetsutveckling
m.m. i högskolan*

De motioner som vi tidigare har behandlat här i dag är bara ett spritt antal från den allmänna motionstiden. De beskriver inte rättvisande vare sig Vänsterpartiets eller Kristdemokraternas jämställdhetspolitik, eller någon annans heller. Därför är det väldigt svårt att utgå från det som har hänt i dag.

Vi har gång på gång motionerat om att få en lösning när det gäller studenternas förhållande till jämställdhetslagen.

Anf. 206 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Ja, Britt-Marie Danestig, det är fullt möjligt att tillskapa ett fristående institut, institution, organ eller vad vi vill kalla det för utan att det står direkt under departementets styrning. Det finns olika modeller för det. Utan att på något sätt föreslå motsvarande modell som Sveriges riksbank kan jag bara nämna den som ett exempel på hur man utser en styrelse och en chef utan att de är direkt under riksdagens eller departementets styrning.

Det skulle också vara möjligt att till ett sådant här institut knyta olika typer av organisationer, universitetslärare, vetenskapliga föreningar osv. som skulle hjälpa till i arbetet.

Vi har ju saker på gång i samhället. Jag tänker t.ex. på kvalitetsjämförelsen av C-uppsatser som delats ut till alla riksdagsmän. Om inte Britt-Marie Danestig har läst den skulle jag vilja rekommendera den. Det är inte fråga om några enkla kvantitativa fakta, utan det är kvalitetsjämförelser. Man ställer en tuff fråga: Är det någon skillnad på hur vi bedömer C-uppsatser på olika högskolor i Sverige? Det är en tuff fråga, och det kan bli ett svårt svar. Men det är viktigt att ställa frågan.

Civilekonomerna har också en verksamhet med att sätta samman uppgifter och statistik för hur arbetsgivarna bedömer de olika civilekonomutbildningar som finns i landet, och även i Europa. Det finns ett europeiskt samarbete. Man får in uppgifter om vilka möjligheter man har att få arbete.

Jag noterar att Britt-Marie Danestig ändå förstod något av det jag sade när jag menade att detta skulle leda till en positiv utveckling. Tanken är ju att sådana här uppgifter ska leda till förnyat och positivt utvecklingsarbete i det högskoleverk som ska finnas kvar.

Anf. 207 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! När det gäller att låta Högskoleverket behålla ansvaret helt vill jag säga att jag litat på att verket fullgör sina skyldigheter och uppgifter som den myndighet det är.

Jag tycker att det nästan är lite genant att höra Ulf Nilsson tala om att departementet skulle styra Högskoleverket. Jag är faktiskt stolt över att vi i Sverige – för det tycker jag att vi fortfarande kan säga – har en tjänstemannakår som även internationellt sett har ett mycket gott rykte för sin integritet och för sitt kunnande.

Jag tror inte att svenska tjänstemän på våra myndigheter av kollegiala eller andra skäl skulle avstå från kritik, även om det drabbar den egna myndigheten.

Jag ska säga något om de här rankingslistorna också. Ulf Nilsson sade själv ungefär så här: De är lite banala.

Det instämmer jag i. Jag tycker också att de är banala. Ulf Nilsson sade vidare att de kan vara bra under förutsättning att de är riktiga. Och det är just det! De är så sällan riktiga, eftersom vi vet så lite om på vilket sätt och med vilka kriterier man har gjort bedömningarna. De här rankingslistorna är möjligen roande att läsa i tidningar eller facktidningar men säger väldigt lite om kvaliteten på en utbildningsanstalt.

Anf. 208 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag sade faktiskt inte att de var banala. Jag sade att ordet kunde uppfattas banalt eller att det kan låta banalt när man hör det. Sedan försökte jag fylla det med ett innehåll.

Jag håller med Britt-Marie Danestig om att vi kan vara stolta över våra svenska tjänstemän. Jag sade också i mitt anförande att jag har väldigt stor respekt för Högskoleverkets arbete som det fungerar i dag. Jag märker också att Högskoleverket har som målsättning att vara självständigt och ta självständiga initiativ.

Tiden räcker kanske inte till för att fördjupa den här diskussionen, men den botten faktiskt i en ideologisk skillnad också mellan Vänsterpartiet och Folkpartiet, och kanske också mellan andra partier. Från liberal utgångspunkt tycker vi att det är väldigt viktigt att man har ett antal kontrollerande organ i samhället som inte står direkt under politisk styrning. Sedan kan det variera från tid till tid om den politiska styrningen riskerar att bli negativ eller inte. Det beror mycket på vilka politiker vi har osv. Men rent principiellt tror vi att det är en förutsättning för att få en bättre kvalitetsutvärdering att de som utvärderar verksamheten inte är desamma som har ansvar för att utveckla verksamheten.

Anf. 209 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag tror att det skulle vara synnerligen olyckligt att, i en tid när Högskoleverket befinner sig i en mycket spännande utveckling och håller på att hitta bra former för sitt fortsatta viktiga arbete, splittra den myndigheten och dela upp den på två. Man kan åstadkomma mångfald ändå. Det gör Högskoleverket bl.a. genom att man knyter ett antal experter till sig för olika uppdrag.

Jag ska hjälpa Ulf Nilsson med rankingslistorna. Jag säger så här: De är ofta banala.

Anf. 210 LARS HJERTÉN (m) replik:

Herr talman! Jag diskuterade den här frågan i det förra replikskiftet. Vi vill detsamma som Ulf Nilsson. Det ska inte vara samma myndighet som både främjar, kontrollerar och utvärderar. Det bör vara två olika organisationer. Vi har samma uppfattning när det gäller ungdomsskolan, som Britt-Marie Danestig känner till. Skolverket ska inte ha dessa båda roller. I det här fallet ska det finnas ett kvalitetsinstitut som är fristående från statliga myndigheter. Det här institutet ska upphandla den kompetens som den behöver för att fullgöra sitt uppdrag. Det ska vara en oberoende nationell utvärdering. Högskoleverket ska finnas kvar som en myndighet med sina uppgifter.

Vi har inte haft möjlighet att gå vidare och skriva en lagtext och exakt tala om hur det kommer att se ut, vilka som ska utses, precis vad det kommer att kosta osv. Men vi tror att den här principen är ganska riktig.

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Studentinflytande och
kvalitetsutveckling
m.m. i högskolan*

Jag är ganska säker på att den här principen vinner i längden, även om vi inte vinner här i kammaren vid omröstningen i nästa vecka.

Anf. 211 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Det är just det som är så luddigt. Ni talar inte om hur det ska se ut. Det här ska inte vara någon myndighet utan någonting annat, men ni talar inte om vad det är för något annat. Ni talar inte om hur man ska utse styrelser eller hur det hela ska finansieras. Då blir man väldigt tveksam.

Låt mig påminna Lars Hjertén om att vi en gång i tiden faktiskt bildade myndigheter för att garantera människor rättssäkerhet och också för att garantera att vi kom bort från beroendet av vinstintressen, svågerpolitik osv. Då var myndigheterna en garant för det allmännas intressen.

Anf. 212 LARS HJERTÉN (m) replik:

Herr talman! Jag tror inte vi kommer mycket längre här. Britt-Marie Danestig var ju med i Forskning 2000, vilket jag inte var. Britt-Marie Danestig kan kanske i sin sista replik här säga lite grann om hur ni resonerade om de här två funktionerna.

Anf. 213 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Det är riktigt att jag var med i Forskning 2000. Jag skulle kunna ta upp mycket tid med att prata om det, men nu är ju Forskning 2000 inte längre aktuell. Inom en snar framtid kommer vi att behandla det som blev produkten av Forskning 2000 och de två efterföljande utredningarna. Vi får ta den diskussionen då.

Anf. 214 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Det är ett viktigt betänkande och en viktig proposition som vi diskuterar i den här sena timmen. Det är en proposition som kommer att betyda någonting för verklighetsförändringen ute på våra högskolor om riksdagen antar den, och det finns det väl all anledning att tro. Det märks redan i dag väldigt tydligt att frågorna om studentinflytande har fått en ökad aktualitet. I högskolestyrelser och i organisationer ända ned på institutionsnivå diskuterar man det på ett annat sätt nu än tidigare. Bara det är viktigt. Det handlar väldigt mycket om attityder och förhållningssätt.

Nu lägger vi fram en proposition som har två utgångspunkter i hur man stärker kvalitetsarbetet på våra högskolor och hur man höjer kvaliteten på våra högskoleutbildningar.

Den första utgångspunkten är att vi behöver stärka de inre drivkrafterna för att ständigt arbeta med frågeställningar kring kvaliteten i den högre utbildningen. Jag och regeringen är övertygade om att det är studentinflytandet som blir en väldigt viktig drivkraft i detta arbete. Med aktiva studenter, med studenter som är medaktörer i utbildningen och med studenter som får ta ett ansvar för sin egen utbildning stärker vi drivkrafterna. Det handlar både om studenternas organisationer som behöver en förstärkt representation och om den enskilde studenten som inte alltid känner samhörighet med sin organisation. Det handlar om den enskilde studentens rättigheter att påverka sin utbildning.

Det inre arbetet ska paras med en förstärkt extern utvärdering av kvaliteten på varje högskola. Det systemet kan ge oss ett av Europas allra starkaste system för kvalitetsgranskning och kvalitetsförbättringar. Det är jag övertygad om.

Orsaken till detta är naturligtvis att högre utbildning spelar en så ohyggligt stor roll i samhället i dag. Vi satsar mycket resurser på högre utbildning. Vi bygger ut den mycket kraftigt över hela landet. Det är naturligtvis väldigt viktigt att vi, samtidigt som vi gör det, förstärker kvalitetsarbetet och förstärker drivkrafterna för kvalitetsarbetet. Vi vill ha ett system som ger tydliga besked om kvaliteten i utbildningen och som också skapar incitament och drivkrafter för att hela tiden arbeta med kvalitetsfrågorna.

Studenternas roll kan inte överskattas. Jag vill se en högskola där studenterna verkligen är medaktörer i utbildningen. Det handlar väldigt mycket om ett modernt synsätt på hur människor agerar, lär sig och beter sig. Det handlar om att förbereda studenterna för ett samhälle och ett arbetsliv där man faktiskt förväntas kunna ta ansvar och själv utöva ett inflytande. Det handlar om att se till att vi får en stark kvalitet i all högskoleutbildning.

Att förverkliga att studenten blir en medaktör kan göras på många olika sätt. En väg att stärka den enskilde studenten är att se till att man har en rätt och en skyldighet att delta i kursutvärderingar vid varje kurs som man läser på en svensk högskola. Det har använts till och från under en tid i högskolan. Det finns lite olika traditioner. Risken med kursutvärderingarna i dag är att de inte används för att förändra utbildningen. De riskerar att bli hyllvärmare efter det att man pliktskyldigast har fyllt i dem. Det blir väldigt viktigt att tydliggöra kursutvärderingarnas roll. Det handlar inte bara om att man vid ett tillfälle ska ge sina synpunkter på kursens kvalitet, utan de synpunkterna ska finnas tillgängliga och vara offentliga. De ska användas i utvecklingen av kurserna framöver. Det arbetet ska också kunna granskas av studenterna. Kommande generationer av studenter ska lätt kunna få tillgång till de studentutvärderingar som har legat till grund för den kurs som man nu går. På det viset sluts cirkeln och vi får kursutvärderingar som verkligen blir ett instrument för att hela tiden förbättra och förändra utbildningsformerna.

Det handlar ju också om att förstärka den formella representationen. Det är viktigt av flera olika skäl. Det är naturligtvis viktigt av demokratiska skäl. Studenter ska ha rätt att finnas med i alla beslutande organ på högskolan. De ska också vara med i de beredande organen, som spelar en allt större roll. Besluten fattas formellt ofta på ett styrelsesammanträde, men de har beretts och funderats kring i olika typer av beredande organ. Där ska studenterna finnas med.

Men det handlar också om att se till att studenterna på alla nivåer i högskolan kan driva linjen om att de är medaktörer och har rätt att också få ett starkt inflytande över utbildningen och utbildningens uppläggning och innehåll. Här finns en väldigt viktig principfråga och ideologisk diskussion att föra på alla våra högskolor. Hur förändrar man förhållningssättet? Hur skapar man en anda på en högskola som gör att alla lärare, forskare och studenter ser detta som en viktig uppgift?

Studentkårerna får också, som en viktig information till riksdagen och regeringen i samband med högskolornas årsredovisningar, som betyder

alltmer i den decentraliserade form av högskola som vi har, ge sina synpunkter på hur verksamheten har varit under året. Också det är en viktig påtryckning och drivkraft som gör det tydligt att studenterna har en central roll.

Studentinflytandet avgör vi naturligtvis inte med klubbslag i riksdagen. Det handlar till syvende och sist om vad som händer ute i varje högskola, i föreläsningsslokaler, i samtal lärare och studenter emellan. Men det går att med klubbslag i riksdagen tydliggöra hur viktigt det är att också förstärka studenternas roll i högskolan. Sedan blir det mycket upp till studenterna själva och till lärarna att själva finna formerna för hur det här ska gå till.

Den andra huvudpunkten i propositionen, vilket är en radikal förändring mot tidigare, är Högskoleverkets nya kraftigt förstärkta roll i att ansvara för att alla våra utbildningar, alla våra ämnen och program, med en periodicitet om sex år som vi föreslår i propositionen, ska utvärderas i form av vilken kvalitet de besitter. Det gäller alla utbildningar, alla program och alla ämnen. Det är klart att det är en viktig praktisk och tydlig signal till hela högskolevärlden om att det ska genomföras ordentliga kvalitetsutvärderingar av vår högskoleutbildning.

Här kan man naturligtvis tänka sig många former av kritiska synpunkter från bedömargrupper där likar bedömer likar och där också arbetsgivarrepresentanter och studenter finns med i olika former – alltifrån tips om hur man kan förbättra utbildningen ända ut till allvarlig kritik om utbildningens kvalitet. Men det ska vi ju inte skygga för. Det är väl klart att om vi tar på allvar att vi ska ha en stark kvalitetsutvärdering så måste vi också ha den här typen av bedömningar som inte skyggar för att också visa det som inte fungerar väl.

I en sådan rapport har högskolan det omedelbara ansvaret, med högskolestyrelsen som formellt ansvarig, men ända ned i organisationen, att omedelbart börja arbetet med att förbättra och förstärka kvaliteten i utbildningen.

Någon av talarna tyckte att ett intervall om sex år var alldeles för långt. Men det handlar ju inte om sex år i alla fall. Det handlar om att de gånger som man har kritik kommer bedömargruppen att återkomma vid lämplig tidpunkt – efter något år eller två eller kanske längre – för att se hur långt man har kommit när det gäller att förstärka kvaliteten och att åtgärda bristerna. Om man då inte har kommit så långt att man kan få bedömargruppens okej riskerar man till syvende och sist också examensrättigheterna i det ämnet eller i det programmet. Det är klart att det också blir en väldigt viktig komponent i en utvärdering.

Vi har en decentraliserad högskola. All makt finns ute på de enskilda högskolorna. Men det är klart att det kräver att riksdag och regering kan få en ordentlig information om hur resurserna används. Men det kräver ju framför allt att våra studenter när de står vid valet att börja på högskolan, eller befinner sig i högskolan och står vid vägval vad de ska läsa, får en stark och tydlig information om kvalitet i utbildningen.

Med detta system får vi ett av de mest ambitiösa kvalitetsutvärderingssystemen i Europa. Det vågar jag säga. Vi får kunskap om all högskoleutbildning på ett sätt som vi tidigare inte har haft. Vi etablerar en tydlig ribba för vad vetenskaplig högskoleutbildning ska bestå av på svenska högskolor.

Högskolor som inte uppfyller kraven måste omedelbart börja arbeta med detta. Och när kvalitetskraven ändå inte uppfylls så riskerar de att förlora examensrätten och därmed inte kunna anta nya studenter.

I propositionen sade regeringen att vi återkommer med förslag om hur vi ytterligare ska förstärka studenternas rättssäkerhet när den situationen uppstått att Högskoleverket gör bedömningen att examensrätten inte kan få vara kvar, eftersom man inte har gjort tillräckliga ansträngningar för att förbättra kvaliteten.

I förra veckan remitterade Utbildningsdepartementet en promemoria som klargör gången vid denna typ av prövningar.

För det första det gula kortet om det bedöms att man inte uppfyller kraven för högskoleutbildning.

För det andra det röda kortet som innebär indragning av examensrätten om man inte efter en rejäl period har lyckats förbättra utbildningskvaliteten. Det som händer då, när examensrätten dras in, är enligt förslaget att man omedelbart får ett stopp för möjligheten att anta nya studenter till sin utbildning. Samtidigt inträder ett ovillkorligt krav på högskolan att i kontakt med och i samarbete med högskola som klarar Högskoleverkets granskning se till att med inhyrda lärartjänster och med hjälp och stöd från den högskolan omedelbart arbeta med att höja kvaliteten på den utbildning som nu inte längre får anta nya studenter.

På det viset kombinerar vi gratis utbildning för våra studenter, ett mycket generöst studiemedelssystem internationellt sett, kanske det mest generösa i världen, en ovillkorlig granskning om att vår kvalitet i högskoleutbildningen ska vara mycket hög och studentens rätt att åtgärder ska vidtas om man vid bedömningar upptäcker brister i kvaliteten.

Jag tror att det blir svårt att hitta något annat land med ett sådant genomtänkt och sammanhållet system för studentens rättigheter och också riksdagens och regeringens rättigheter att kräva god kvalitet på högskoleutbildningen.

Det blir viktigt med rapporteringen. Det blir viktigt med en öppen och väl genomtänkt rapportering av detta arbete från Högskoleverkets sida. Jag föreställer mig att Högskoleverket kommer att kunna producera rapporter som kommer att kunna jämföra utbildningar landet över i form av om man når kvalitetsribban men också att kunna peka ut utbildningar som i en internationell bedömning framstår som särskilt väl framme. Det ser jag som oproblematiskt.

Det som jag däremot tycker är problematiskt är om man spårar in på att just rankning är den metod som ska användas, att just siffran 4, 7 eller 9 säger så mycket mer än om man verkligen jämför kvaliteten i utbildningarna mot en högt ställd ribba och också kan peka ut goda exempel. Det är det som riskerar att bli ett system som inte möts med respekt, vare sig av riksdagsledamöterna eller i högskolevärlden bland studenterna.

Jag tycker att det är oproblematiskt att Moderna Tider gör det. Jag tycker att det är jättekul att bläddra i dessa rankningar. Det kan de gärna få fortsätta att göra. Jag hoppas att Veckorevyn och Kamratposten också börjar med den typen av rankningar. Men när det gäller vår information om kvaliteten är det viktigt att den görs så att man möts av respekt i vetenskapssamhället och bland studenterna och att vi alla känner att detta är ett beslutsunderlag som går att använda. Och då duger det inte med den enkla typen av rankningar.

Prot.
1999/2000:93
6 april

*Studentinflytande och
kvalitetsutveckling
m.m. i högskolan*

Jag ser detta som ett viktigt förslag. Och det kommer att ge starka drivkrafter ute i högskolorna. Signalen har redan tydligt gått ut. Man arbetar redan nu med att fundera rejält kring hur man ska lägga upp sitt kvalitetsarbete. Det kommer också att vara så att det inte bara är nya högskolor som blir rejält granskade av Högskoleverket – så är det ju i dag när man ansöker om examensrättigheter – utan också de etablerade universiteten kommer att upptäcka att det här är ett väldigt ambitiöst och seriöst system för kvalitetsutvärdering.

Tillsammans med detta har ju Högskoleverket också andra viktiga uppgifter. Det som nu har redovisats när det gäller jämförelser högskolor emellan är hur man arbetar med jämställdhetsfrågor, hur man arbetar med rekryteringsfrågorna och hur man ser till att arbeta med studentinflytandefrågorna. Här kommer också sådana jämförelser att kunna utvecklas i framtiden. Det ska inte på något sätt skymma att huvuduppgiften blir att framöver med regelmässighet återkomma för att studera och granska kvaliteten vid svenska högskolor.

Jag vill avsluta med att säga att jag blir lite besviken på Moderaternas förslag och också på Folkpartiets förslag när det gäller kvalitetsgranskning.

Ni föreslår, av någon okänd anledning, olika typer av oberoende institut. Det är svårt att förstå vad det innebär. Jag håller helt med Britt-Marie Danestig där. Gäller det stiftelser eller bolag, eller vad är det ni talar om?

Moderaternas förslag blir väldigt förvirrat. Där föreslås någonting oberoende som inte är en myndighet, kanske en stiftelse, men det ska också finnas en mångfald – det ska vara flera som granskar. Högskoleverket ska dock ha kvar myndighetsutövningen, dvs. examensrättigheterna och eventuella indragningar. Hur ska det här gå till i praktiken?

Om någon av dessa oberoende säger att en utbildning inte duger – kanske är det en tidskrift som säger det – vad ska då Högskoleverket göra när man får den informationen? Ska man ovillkorligen dra undan examensrättigheten eller ska man själv sätta i gång en granskning av detta? Eller ska man granska granskaren? Jag tror inte att ni har tänkt igenom detta ordentligt.

Det är klart att den myndighetsutövningen, som ju är mycket skarp – alltså att dra undan en examensrättighet – måste förenas med att myndighetsutövaren granskar denna högskola, för annars får vi ett system som inte kommer att mötas med trovärdighet.

Detta får ni nog tänka igenom en gång till. Jag skulle uppskatta om ni kanske rakt av ställde er bakom propositionen och betänkandet.

Anf. 215 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Herr talman! Jag har en konkret fråga till utbildningsministern. Det gäller återkallande av examenstillstånd för forskarutbildningen som enligt propositionen ska vara underställt regeringen. Den uppfattningen delar jag men när jag läste i högskolelagen funderade jag lite grann kring detta.

Är det möjligt att återkalla ett examenstillstånd för ett universitet utan att man också förändrar universitetets ställning som just universitet? Den frågan skulle jag vilja att utbildningsministern svarade på.

Prot.
1999/2000:93
6 april

Anf. 216 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Jag tolkar Britt-Marie Danestig så att hon undrar kring ett universitet som får kritik generellt när det gäller forskarutbildningen inom ett stort vetenskapsområde och om det då skulle bli aktuellt att dra in hela det vetenskapsområdet från universitetet. Nej, då är frågan om det är ett universitet längre. I universitetsbegreppet ligger, enligt beslut som riksdagen tidigare har fattat, den breda rättigheten till vetenskapsområdet. Jag tror att vi båda, Britt-Marie Danestig, inser att risken nog är ganska liten att ett helt vetenskapsområde skulle tas bort. Vad som däremot måste övervägas är om man kan undandra rätten i ett enskilt ämne om det riktas så allvarlig kritik.

*Studentinflytande och
kvalitetsutveckling
m.m. i högskolan*

Anf. 217 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Herr talman! Jag vill bara tacka utbildningsministern för svaret. Jag tror nog också att det egentligen mer är fråga om en hypotetisk situation som man kan hamna i. Men det är ändå bra med ett klargörande. Tack!

Anf. 218 ULF NILSSON (fp):

Herr talman! Det finns mycket i det som utbildningsministern sade som jag tycker låter intressant. Jag har ju också tidigare sagt att jag uppskattar en hel del i den här propositionen. Inte minst gäller det betoningen på kvalitet.

Jag tycker dock att det är synd att utbildningsministern avfärdar tankarna på att skilja på rollerna mellan utvecklande verksamhet och detta med att utvärdera kvaliteten. I stället för att haka upp sig på detaljer i motionsskrivningar, förslag och argument som Folkpartiet och andra för fram borde utbildningsministern, tycker jag, vara beredd att diskutera de principiella frågorna. Det här är ju sådant som har lyfts fram t.ex. av Forskning 2000 – en enig politisk utredning som ser ett problem i att ett verk har flera roller. Kunskapslyftkommittén och Riksdagens revisorer tar upp samma frågeställning.

Jag tycker att det här vore värt en intressant principiell diskussion, alltså om det går att utan problem vara utvecklande och samtidigt kvalitetsgranskande. Det är inte Folkpartiet ensamt som plötsligt har kommit på detta, utan det förs faktiskt en diskussion om det här.

Sedan gäller det helt kort två frågor. Först gäller det studenternas val. Vi i Folkpartiet tycker att det är väldigt viktigt att studenterna också i mycket större utsträckning än som i dag är fallet får känna att de är med och bestämmer vilka högskolor de kan läsa vid. Det är viktigt för studenterna men också för att få en mätare på hur studenterna uppfattar högskolornas kvalitet.

Är utbildningsministern beredd att diskutera några förändringar i resursfördelningssystemet som skulle leda till att studenternas val fick ett direkt inflytande över hur resurserna fördelas?

Anf. 219 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Ulf Nilsson driver två parallella diskussioner när det gäller Högskoleverkets roll. Den ena diskussionen tycker jag alls inte är ointressant. Den gäller främjande- och granskanderollen. Ett arbete pågår nu i Utbildningsdepartementet för att se över den instruktion som Högskoleverket har och den sammansättning av uppgifter som man i dag har. Också Riksdagens revisorer har kommit med förslag om förändringar. Detta tycker jag är en viktig och intressant diskussion. I samband med budgetpropositionen återkommer vi för en beskrivning av hur vi ser på Högskoleverkets roll i framtiden.

Den andra diskussionen blir nog med nödvändighet lite grumlig från både Folkpartiets och Moderaternas sida därför att ni inte riktigt har tänkt igenom den. Det gäller ett slags idé om Högskoleverket som inte oberoende och hur de ska kunna granska.

Först och främst vill jag säga att det är en konstig syn på myndigheter. Tror ni att socialministern kan ta kontakt med Riksförsäkringsverket och diskutera fru Petterssons pensionsutbetalning? De arbetar ju enligt lagar och förordningar som oberoende myndighet. Eller också kan vi ta Socialstyrelsens rätt att undandra legitimation från läkare. Det är klart att det inte är möjligt att gå in från regeringen och styra över det.

Högskoleverkets examensrättsprövningar kan naturligtvis inte heller styras från regeringen. Det finns ett slags grumlig tro att ordnar vi bara en stiftelse, eller något annat, blir allting mycket bättre. Men då blir det problem med myndighetsutövningen, för det är en skarp myndighetsutövning som en examensrättsindragning handlar om.

Studenternas val spelar naturligtvis en roll. Redan i dag sker en utbyggnad på många ställen där det finns ett starkt studenttryck men det är också så att vi från riksdagen måste ha en möjlighet att bygga ut utbildningar i de delar av landet som tidigare inte haft utbildningar och där studentens val ännu inte finns representerat därför att det inte funnits en högskola att söka till. Då krävs det också politisk uthållighet för att bygga upp en stark högskoleutbildning. Det är det som vi har arbetat med under de senaste åren.

Anf. 220 ULF NILSSON (fp):

Herr talman! Om man inser att ett problem är att skilja på rollerna, att vara utvecklande och att samtidigt utvärdera kvaliteten, blir slutsatsen att man på något sätt – *hur* kan diskuteras – bör skilja de här verksamheterna åt. Det är det som är huvudbudskapet i Folkpartiets motion.

När det gäller studenternas val har vi i Folkpartiet stött utbyggnaden av nya högskolor, och vi kommer att fortsätta att stödja det. Men det är i dag en uppenbar skillnad. På vissa håll i landet står platser tomma. På andra är det långa köer. Det är klart att vi kan ändra systemet så att de högskolor som studenterna söker sig till får rätt, om högskolan själv anser sig ha den möjligheten, att bygga ut verksamheten.

Jag upprepar: Är utbildningsministern intresserad av att diskutera en förändring av detta? I dag är det en bristande jämvikt i förhållandet mellan vart studenterna vill söka sig och vart de kan söka sig?

Prot.
1999/2000:93
6 april

Anf. 221 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Utbyggnaden av högskolan är en mycket stor framgång för riksdagen. Väldigt många fler studenter har fått chansen att komma in på den högre utbildningen. En del av den framgången har sin nyckel just i att vi har byggt ut högskolorna på fler ställen i landet och förstärkt på högskoleområdet så att vi i dag har en stark högskola i varje län.

Det är klart att det, sett till en framtida utbyggnad, är många faktorer som måste vägas in. Studenternas intressen är naturligtvis en viktig sådan. Sedan har vi det allmänna intresset och vilken typ av utbildningar som vi ser efterfrågas starkt på arbetsmarknaden. Naturvetenskap- och tekniksatsningen har den grunden. Det är ju där vi ser en del av rekryteringsproblematiken, t.ex. när det gäller lärarutbildningen. Ett stort samhällsproblem som vi gemensamt har är just att locka fler till den banan. Men det innebär inte på något sätt att vi ska säga att riksdagen inte ska ha ett intresse av att driva också vissa inriktningar, för det finns ett samhällsintresse här.

Studenternas val spelar en stor roll, men det finns också många andra faktorer som är viktiga i detta. Sammantaget är högskoleutbyggnaden en mycket stor framgång och den del av politiken som har betytt allra mest för det vi ser i dag, en tillväxt som börjar sprida sig, en tillväxt som har en väldigt stark koppling till högre utbildning och forskning.

Anf. 222 YVONNE ANDERSSON (kd):

Herr talman! Det är intressant med det kvalitetsarbete som utbildningsministern har initierat och som pågår inom universitet och högskolor. Jag tycker att det är bra. Det är också bra att man utvärderar, att det blir obligatorisk utvärdering när det gäller program. Men jag är mer bekymrad över att detta obligatorium tydligen också gäller mindre kurser på två tre poäng. Då kan vi få problem. Det är tidsödande för både studenter och lärare om man lägger obligatorium på mindre kurser. Jag skulle önska att gränsen var lite tydligare för hur kurserna behöver vara för att ett obligatorium skulle föregå. Det den ena frågan.

Den andra frågan som jag har till ministern gäller studenternas rätts-säkerhet. Jag tror vad gäller det här med inflytande, demokrati eller vad vi nu än kallar det, att vi ska ändra attityden i grunden, för det är viktigt att studenterna har makten över sitt eget liv inom utbildningssfären. Studentliv är ett helt liv – man går och utvecklas.

Vad kommer ministern att vidta för åtgärder för att det t.ex. ska bli möjligt att överpröva ett betyg, en examen eller vad det nu är som behövs? I dag är det många gånger svårt. Vi ska ha klart för oss att det är olika kunskapssyn som florerar i utbildningssamhället i dag. En äldre lärare kan se annorlunda på en yngre student som kanske haft andra lärare tidigare. Man har olika förväntningar. Om rättssäkerheten skulle jag också vilja höra mig för.

*Studentinflytande och
kvalitetsutveckling
m.m. i högskolan*

Anf. 223 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Yvonne Andersson tar upp två viktiga frågor. Rättssäkerhet är naturligtvis väldigt viktig och väldigt viktig för studenternas upplevelse av sin egen situation på högskolan.

Högskoleverket har arbetat med frågorna och har sammanställt en rapport som nu är ute på remiss. Regeringen kommer att ge Högskoleverket ett särskilt uppdrag att titta just på överklagande av examinationerna.

Jag vill bara komplicera diskussionen lite grann. Det finns en risk, om vi går för långt när det gäller regleringen av detta, att vi hämmar utvecklingen av alternativa examinationsformer. Det lättaste sättet att verkligen följa förordningen är att se till att det blir av den traditionella sorten – skriftliga prov som är lätta att bedöma på annat sätt. Det här måste vi ta in i prövningen. Jag är inte alls främmande för att titta över detta, men låt oss komplicera det när det gäller den pedagogiska utvecklingen. Det är inte alls säkert att det är bra för att pröva nya modeller för examination.

Jag tror tvärt emot Yvonne Andersson att utvärdering av kurserna är en central del. Det handlar också om individens möjligheter och känsla av att man faktiskt har rätt att vara med och påverka. Det är väldigt lätt att vi hamnar in en tradition av att man antingen inte gör några kursvärderingar alls eller så gör man dem väldigt slentrianmässigt. Det gäller studenterna också. Man upplever att man är på väg till nästa kurs. Man har oerhört mycket att göra. Man har en pressad situation på många sätt.

En investering i en kursutvärdering är ofta en investering som nästa generation kan få njuta av. Men då är det viktigt att vi för resonemangen ordentligt på högskolorna så att kursutvärderingen kan bli en viktig byggsten i att ständigt utvärdera hur vi arbetar på våra högskolor. Då bör den vara obligatorisk. Sedan tror jag absolut att studenter och lärare tillsammans kan se till att det blir praktiskt genomförbart och prövar många olika metoder för att se till att det ger den bästa kunskapen och informationen.

Anf. 224 YVONNE ANDERSSON (kd):

Herr talman! Då har jag en sista fråga. Jag nämnde i mitt inledningsanförande vikten av att studenten också fick bestämma över sitt yrkesval och den tillgängliga kunskapen.

Jag har vid flera tillfällen klagat på fördelningen mellan humaniora och samhällsvetenskapliga ämnen å ena sidan och teknik och naturvetenskap å den andra och uppfattat det så att det är en obalans. Min fråga är: Om det på ett specifikt lärosäte visar sig att sökbilden är väldigt kraftfull när det gäller humaniora medan det är svårt att få studenter till de naturvetenskapliga och tekniska platserna, kommer det nu när studenterna ska få mera inflytande att vara möjligt för det specifika lärosätet att omfördela vid ett och samma tillfälle, alltså inte långsiktigt, utan att det för den skull ska bli några konsekvenser av det?

Anf. 225 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Under den kraftiga expansion som pågår under ett antal år har vi, riksdagen och regeringen, valt att säga att tyngdpunkten ska ligga på naturvetenskap och teknik. Det innebär inte på något sätt att vi inte bygger ut kraftigt också humaniora och samhällsvetenskap. I själva

verket är det på många högskolor så att där ligger tyngdpunkten. Men för första gången på kanske 20–30 år säger vi att det också är viktigt med naturvetenskap och teknik. Det är ett viktigt praktiskt besked när det gäller resursfördelningen men också ett besked i samhällsdiskussionen. Vi har använt en 20–30-årsperiod till att tala om vikten av samhällsvetenskap och humaniora, det håller jag fullständigt med om. Själv är jag samhällsvetare, men vi måste också föra fram vikten av naturvetenskap och teknik. Vårt samhälle är väldigt beroende av att en ganska stor andel av ungdomskullarna ändå fattar intresse för det här området. Det finns väldigt många arbetsuppgifter som kräver den typen av bakgrund. Då tycker jag att det är en bra period vi har där vi faktiskt påpekar detta.

Nu fungerar debatten så, och inte minst fungerar högskolevärlden så, att man reagerar: Är inte vi viktiga längre, vi som är humanister? Jo, ohyggligt viktiga. Det är mitt svar, men också naturvetenskap och teknik.

Nu har vi en utredning som tittar över själva resursfördelningssystemet. Man kommer att titta på den här typen av frågor också: Hur är det i dag med vårt resursfördelningssystem, inriktat på de breda områden som vi har – humaniora, samhällsvetenskap, naturvetenskap och teknik, medicin och några till? Går det att göra förändringar där för att göra systemet bättre på många sätt? Utredningen kommer att återkomma med sitt betänkande till hösten. Jag räknar med att vi får chans att diskutera också detta då.

Anf. 226 SOFIA JONSSON (c):

Herr talman! Innan jag går in på frågan har jag fått en tillsägelse att upprepa mitt yrkande i mitt anförande, och det jag vill yrka bifall till är reservation 7 under mom. 18, ingenting annat.

Som jag tidigare sade i mitt anförande tycker jag att mycket av det som skrivs i betänkandet och som kom i propositionen är väldigt bra. Det är flera nya och kraftfulla steg som tas som är viktiga för kvalitetsutvecklingen i skolan och som är viktiga för studentinflytandet i skolan och som också kan stärka utbildningen i dess helhet. Det tycker jag är mycket bra.

Utbildningsministern sade i sitt anförande att en av de viktigaste saker som man tänkte på när man förde fram den här propositionen var att man skulle stärka de inre drivkrafterna. Det handlar om den enskilda studenten. Thomas Östros sade klart och tydligt att studenternas roll inte får underskattas. Det håller jag med om. Det är en självklarhet. Om studenterna inte fanns skulle inte utbildningen ha något värde över huvud taget.

Jag skulle vilja ställa en fråga ändå. Diskussionen är nu att det är studenterna som är det viktiga, det handlar om den enskilda studenten när man säger att utbildningen ska ha en kvalitet. Jag är fortfarande funderad kring varför utbildningsministern inte har valt att diskutera de studiesociala frågorna, som är en så viktig del för studenten och för att det ska bli en bra utbildning och kvalitetsutveckling. Varför har man valt att lägga det åt sidan? Är det någonting nytt på gång?

Anf. 227 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Jag förstär om Sofia Jonsson frågar om det är något nytt på gång, för det kommer rätt många initiativ från regeringen just på det

här området. De studiesociala frågorna har dominerat vår diskussion under det senaste året, men framför allt studiemedelsförslaget, en satsning på 4 miljarder kronor på höjd bidragsdel, höjt fribelopp, pensionsgrundande rättigheter i studiemedelssystemet, som gör att vi har ett internationellt sett väldigt generöst studiemedelssystem. En proposition i övrigt har handlat om personskadeskyddet för studenten, att se till att studenterna har ett försäkringsskydd om det skulle inträffa olyckor. Sedan har vi också familjepolitiken, som vi satsar stort på. Kommande vårproposition kommer att innehålla viktiga förslag i familjepolitiken. Vi har kommande barnbidragshöjningar, vi har taxesänkningar på dagis, vi har allmän förskola, sådant som också kommer att betyda mycket för studenterna.

Vi fokuserar väldigt mycket på konkreta förslag när det gäller den sociala situationen för studenterna.

Anf. 228 SOFIA JONSSON (c):

Herr talman! Vi har tidigare diskuterat studiemedlen. Jag håller ju inte med Thomas Östros om att det liggande förslaget skulle innebära en förstärkning, eftersom Centerpartiet lade fram ett mycket mer omfattande förslag om ett studiemedelssystem som skulle vara bättre för studenterna och kvalitetsutvecklingen i skolan.

Det är klart att Thomas Östros säger precis som alla andra socialdemokrater har sagt här i dag: Vi funderar. Saker och ting kanske kommer i framtiden. Men för att stärka kvaliteten i skolan är det viktigt att man får in de studiesociala frågorna. Det handlar bl.a. om bostäder och om att ha en helhetssyn på studerandebegreppet. Som student i dag behandlas man olika beroende på vart man vänder sig.

När kommer ett sådant förslag? Varför vill inte utbildningsministern ta initiativ och se till att ytterligare stärka kvaliteten? Ni var ju på så god väg. Kan ni inte ta steget fullt ut? Vad är det som säger emot att man ska stärka rollen för studenterna?

Anf. 229 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Man kan fundera över retoriken. Denna proposition handlar precis om en stärkt roll för studenterna.

När det gäller de studiesociala frågorna sitter vi inte och funderar. Vi har lagt fram ett flertal propositioner som i praktiken förstärker studenternas studiesociala situation.

I vårpropositionen kommer vi att ta ytterligare steg för att se till att stimulera byggandet av studentbostäder. Det är klart att det är ett område där det måste ske en kraftig utbyggnad framöver. Ansvaret ligger naturligtvis på kommunen och på byggherrarna. Men staten kommer att ha möjlighet att stimulera en sådan utbyggnad. Det är ännu ett viktigt förslag som betyder mycket för studenterna i praktiken.

Anf. 230 LARS HJERTÉN (m):

Herr talman! Jag vill inleda med att säga att väldigt mycket av det som utbildningsministern säger är bra. Jag tror att alla här kan hålla med om att man ska kontrollera kvaliteten på våra högskolor och universitet, att alla program och utbildningar ska utvärderas, att studentdemokratin ska fungera så att man känner att man har inflytande i högskolan i alla de

sammanhang där man bör ha inflytande. Studenten ska stå i centrum. Jag tycker också att de ganska tuffa sanktionsmöjligheterna är bra.

Sedan gillar inte utbildningsministern rankning. Det beror på vad man lägger in i det begreppet. Det finns möjligheter att få en seriös rankning. Den behöver nödvändigtvis inte publiceras i någon tidning. Jag tror att man kan ha rankning som en del i en utvärdering, att det inte är helt fel.

När det gäller frågan om de två myndigheterna blir vi inte överens här i kväll. Men jag var med i Kunskapslyftskommittén, och i tisdags lämnade vi över vårt betänkande till skolministern. Vi var helt överens om att det ska vara möjligt att skilja på rollerna främjande och utvärderande. Det ska vara två olika myndigheter, två olika organisationer. Samtliga ledamöter i kommittén var överens i den frågan. Precis samma princip gäller ju här, att det inte ska vara samma som främjar och utvärderar.

Om jag inte minns alldeles fel hade man den uppfattningen också i betänkandet Forskning 2000. Också där var alla överens, och alla har inte övergivit den uppfattningen, såvitt jag vet.

Anf. 231 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Jag är beredd att fortsätta diskussionen om att främja och utvärdera. Jag tycker att Majléne Westerlund Panke har en stor poäng i att man i en utvärdering måste föra en dialog om hur man kan förbättra sin utbildning.

Visst finns det anledning att titta ordentligt på Högskoleverkets instruktion. Men det är inte där som problemet ligger för min del, utan det ligger i det andra problemkomplexet som Lars Hjertén nu undviker att ta upp, eftersom jag tror att han känner att det inte riktigt hänger ihop. Det gäller det som ni kallar för mångfald i utvärderingen.

När det gäller ett kvalitetsinstitutet, fristående från allt vad statsmakt heter, skulle jag gissa – precis som Britt-Marie Danestig gissade – på en stiftelse som ska utvärdera. Men Högskoleverket som är en statlig myndighet ska ägna sig åt myndighetsutövning.

Hur kommer ett sådant här system att fungera i praktiken, när mångfalden av utvärderare kommer med sina utvärderingar? Ska Högskoleverket då omedelbart dra undan examensrättigheten om en i denna mångfald säger att det inte duger? Eller ska man själv göra en utvärdering för att vara säker? Hur ska man få respekt för ett sådant system? Det riskerar att bli ett system som eroderar i respekt och som verkligen inte får en sådan drivkraft som det föreslagna systemet ger, där Högskoleverket ansvarar för utvärderingen, och när man finner att villkoren i högskolelagen och förordningarna inte är uppfyllda om vetenskaplig grund och annat har man också den yttersta makten att kunna dra in examensrättigheten.

Det är ett mycket tufft och stramt system. Lars Hjertén föreslår ett system som jag har väldigt svårt att förstå hur det ska fungera i praktiken.

Jag har ingenting emot rankning, men det duger inte i ett sådant här system som ju ska vara en verklig drivkraft i kvalitetsutvecklingen.

Anf. 232 LARS HJERTÉN (m):

Herr talman! Jag tror inte att vi kommer mycket längre här i kväll. Vi har helt enkelt olika uppfattningar. Jag tror inte på att samma myndighet ska ha dessa två viktiga olika uppgifter. Jag tror inte heller det när det

Prot.

1999/2000:93

6 april

*Studentinflytande och
kvalitetsutveckling
m.m. i högskolan*

gäller vuxenutbildningen, ungdomsskolan, högskolor och universitet. Som utbildningsministern vet är jag inte alldeles ensam om den uppfattningen. Hela betänkandet Forskning 2000 står ju bakom det förslaget, även om det inte är exakt samma som vi föreslår här.

Anf. 233 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Herr talman! Lars Hjertén talar nu om skillnaden mellan främjandet och utvärderingen. Det är en viktig och intressant diskussion. Men jag noterar att moderaterna inte har tänkt igenom det fristående institutets roll i förhållande till det verk som har myndighetsutövningen i sin hand.

Ställ er bakom propositionen!

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 12 april.)

14 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

1999/2000:96 Fortsatt giltighet av 1952 års tvångsmedelslag och lagen om hemlig kameraövervakning

Motioner

med anledning av prop. 1999/2000:61 Internationell rättslig hjälp i brottmål

1999/2000:Ju24 av Alice Åström m.fl. (v)

med anledning av prop. 1999/2000:78 Ändrad verksamhetsform för SJ m.m.

1999/2000:T11 av Kenth Skårvik m.fl. (fp)

1999/2000:T12 av Magnus Jacobsson m.fl. (kd)

1999/2000:T13 av Karin Svensson Smith m.fl. (v)

1999/2000:T14 av Per-Richard Molén m.fl. (m)

1999/2000:T15 av Sven Bergström m.fl. (c)

med anledning av prop. 1999/2000:79 Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken

1999/2000:So24 av Helena Frisk (s)

1999/2000:So25 av Nils-Göran Holmqvist (s)

1999/2000:So26 av Inger Lundberg (s)

1999/2000:So27 av Maud Björnemalm m. fl. (s)

1999/2000:So28 av Ann-Marie Fagerström (s)

1999/2000:So29 av Lars U Granberg (s)

1999/2000:So30 av Nils-Göran Holmqvist och Helena Frisk (s)

1999/2000:So31 av Helena Frisk och Nils-Göran Holmqvist (s)

1999/2000:So32 av Chris Heister m. fl. (m)

1999/2000:So33 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)

1999/2000:So34 av Inger Lundberg (s)

1999/2000:So35 av Inger Lundberg m. fl. (s)

1999/2000:So36 av Helena Frisk (s)

1999/2000:So37 av Karl-Göran Biörsmark m. fl. (s, m, v, kd, c, fp, mp)
1999/2000:So38 av Sonja Fransson m. fl. (s)
1999/2000:So39 av Sonja Fransson m. fl. (s)
1999/2000:So40 av Lars Leijonborg m. fl. (fp)
1999/2000:So41 av Thomas Julin m. fl. (mp)
1999/2000:So42 av Kenneth Johansson m. fl. (c)
1999/2000:So43 av Marianne Andersson (c)
1999/2000:So44 av Ester Lindstedt-Staaf m. fl. (kd)
1999/2000:So45 av Margareta Viklund (kd)
1999/2000:So46 av tredje vice talman Rose-Marie Frebran och Johan Pehrson (kd, fp)

Prot.
1999/2000:93
6 april

med anledning av prop. 1999/2000:85 Sveriges tillträde till vissa internationella överenskommelser för bekämpande av penningförfalskning m.m.

1999/2000:Ju25 av Gun Hellsvik m.fl. (m)

med anledning av prop. 1999/2000:88 Registrering av medlemsfrämjande föreningar

1999/2000:L18 av Stig Rindborg m.fl. (m)

15 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 6 april

1999/2000:339 av *Göte Jonsson* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Omläggning av jordbrukets energibesättning

1999/2000:340 av *Lennart Daléus* (c) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
En stad med mänskliga värden

1999/2000:341 av *Elver Jonsson* (fp) till statsrådet Ulrica Messing
Ungdomens livschanser

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 11 april.

16 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställts

den 6 april

1999/2000:790 av *Inger Lundberg* (s) till justitieminister Laila Freivalds
Våldtäktsbrott

1999/2000:791 av *Gun Hellsvik* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Utländska fordonsförare och misstänkt brottslighet

Prot.
1999/2000:93
6 april

1999/2000:792 av *Kenth Skårvik* (fp) till näringsminister Björn Rosengren
Säkerhet till sjöss
1999/2000:793 av *Carina Moberg* (s) till statsrådet Ulrica Messing
Genomförandet av lokala utvecklingsavtal i vissa kommuner
1999/2000:794 av *Birger Schlaug* (mp) till näringsminister Björn Rosengren
Lokal nedsättning av arbetsgivaravgiften
1999/2000:795 av *Margareta Viklund* (kd) till utrikesminister Anna Lindh
Annika Östberg Deasy
1999/2000:796 av *Gunilla Tjernberg* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Lagen om samrådsplikt
1999/2000:797 av *Tuve Skånberg* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Dödshjälp till barn i Holland
1999/2000:798 av *Christina Nenes* (s) till statsrådet Mona Sahlin
Rekrytering till gymnasiets omvårdnadsprogram
1999/2000:799 av *Owe Hellberg* (v) till statsrådet Ingela Thalén
Minskning av bostadsbidragen

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 11 april.

17 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 6 april

1999/2000:688 av *Sonja Fransson* (s) till justitieminister Laila Freivalds
Porr på fängelserna
1999/2000:750 av *Anders Sjölund* (m) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Kommunal subvention till statlig verksamhet
1999/2000:755 av *Kent Olsson* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Yrkesfiskaravdrag
1999/2000:761 av *Agneta Ringman* (s) till finansminister Bosse Ringholm
Åtgärder mot handeln med skalbolag
1999/2000:765 av *Bertil Persson* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Barnäktenskap
1999/2000:771 av tredje vice talman *Rose-Marie Frebran* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Cigarettsmuggling
1999/2000:776 av *Inger Strömbom* (kd) till näringsminister Björn Rosengren
Skattebefrielse för biodrivmedel

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 11 april.

18 § Kammaren åtskildes kl. 22.47.

Prot.
1999/2000:93
6 april

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdet början till ajourneringen
kl. 13.52,
av talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 113 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.59,
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 13 § anf. 183 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ANNALENA HANELL CARPELAN

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Ledighet, m.m.	1
2 § Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan	1
3 § Meddelande om voringstider	1
4 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen	1
5 § Hänvisning av ärende till utskott	2
6 § Museer och utställningar	2
Kulturutskottets betänkande 1999/2000:KrU11	2
Anf. 1 JAN BACKMAN (m)	2
Anf. 2 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)	3
Anf. 3 BIRGITTA SELLÉN (c).....	4
Anf. 4 LENNART KOLLMATS (fp)	5
Anf. 5 EWA LARSSON (mp).....	7
Anf. 6 ANNIKA NILSSON (s).....	9
Anf. 7 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik	10
Anf. 8 ANNIKA NILSSON (s) replik.....	11
Anf. 9 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v) replik	11
Anf. 10 ANNIKA NILSSON (s) replik.....	11
Anf. 11 BIRGITTA SELLÉN (c) replik	11
Anf. 12 ANNIKA NILSSON (s) replik	12
Anf. 13 BIRGITTA SELLÉN (c) replik	12
Anf. 14 ANNIKA NILSSON (s) replik.....	12
Anf. 15 EWA LARSSON (mp) replik	12
Anf. 16 ANNIKA NILSSON (s) replik.....	13
Anf. 17 EWA LARSSON (mp) replik	13
Anf. 18 ANNIKA NILSSON (s) replik.....	13
Anf. 19 GUNILLA TJERNBERG (kd).....	14
Anf. 20 LENNART FRIDÉN (m).....	15
Anf. 21 PETER PEDERSEN (v).....	16
Anf. 22 INGEGERD SAARINEN (mp)	18
Anf. 23 INGER LUNDBERG (s).....	19
Anf. 24 MARIANNE ANDERSSON (c).....	21
(Beslut fattades under 11 §.)	22
7 § Arkivfrågor	22
Kulturutskottets betänkande 1999/2000:KrU12	22
Anf. 25 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)	22
Anf. 26 BIRGITTA SELLÉN (c).....	23
Anf. 27 LENNART KOLLMATS (fp)	24
Anf. 28 HILLEVI LARSSON (s).....	25
Anf. 29 LENNART FRIDÉN (m).....	26
Anf. 30 DAN KIHLESTRÖM (kd)	27
(Beslut fattades under 11 §.)	29
Ajournering	29
Återupptagna förhandlingar	29

8 § Frågestund.....	29	Prot.
Anf. 31 TALMANNEN.....	29	1999/2000:93
<i>Projekt med gränspoliser.....</i>	<i>29</i>	<i>6 april</i>
Anf. 32 JEPPE JOHNSSON (m).....	29	
Anf. 33 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	30	
Anf. 34 JEPPE JOHNSSON (m).....	30	
Anf. 35 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	30	
<i>Närradion.....</i>	<i>30</i>	
Anf. 36 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	30	
Anf. 37 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	31	
Anf. 38 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	31	
Anf. 39 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	31	
<i>Våldtäkt.....</i>	<i>32</i>	
Anf. 40 LENA EK (c).....	32	
Anf. 41 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	32	
Anf. 42 LENA EK (c).....	32	
Anf. 43 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	33	
Anf. 44 LENA EK (c).....	33	
Anf. 45 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	33	
<i>Bergsjön.....</i>	<i>33</i>	
Anf. 46 GÖRAN LINDBLAD (m).....	33	
Anf. 47 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	33	
Anf. 48 GÖRAN LINDBLAD (m).....	34	
Anf. 49 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	34	
<i>IT-satsningar i skolan.....</i>	<i>34</i>	
Anf. 50 WILLY SÖDERDAHL (v).....	34	
Anf. 51 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	35	
Anf. 52 WILLY SÖDERDAHL (v).....	35	
Anf. 53 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	35	
<i>Studiestödssystemet för vuxna.....</i>	<i>35</i>	
Anf. 54 YVONNE ANDERSSON (kd).....	35	
Anf. 55 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	36	
Anf. 56 YVONNE ANDERSSON (kd).....	36	
Anf. 57 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	36	
<i>Tinnitus.....</i>	<i>36</i>	
Anf. 58 LENNART KOLLMATS (fp).....	36	
Anf. 59 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	37	
Anf. 60 LENNART KOLLMATS (fp).....	37	
Anf. 61 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	37	
<i>Nedskärningar inom polisväsendet.....</i>	<i>37</i>	
Anf. 62 GUNNAR AXÉN (m).....	37	
Anf. 63 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	38	
Anf. 64 GUNNAR AXÉN (m).....	38	
Anf. 65 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	38	
<i>Världsmusiken.....</i>	<i>39</i>	
Anf. 66 EWA LARSSON (mp).....	39	
Anf. 67 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	39	
Anf. 68 EWA LARSSON (mp).....	39	

Anf. 69 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	39
<i>Reglerna för småföretagare</i>	40
Anf. 70 JOHAN PEHRSON (fp)	40
Anf. 71 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s).....	40
Anf. 72 JOHAN PEHRSON (fp)	40
Anf. 73 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s).....	40
<i>Lärares möjlighet att visa video</i>	40
Anf. 74 HILLEVI LARSSON (s).....	40
Anf. 75 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	41
Anf. 76 HILLEVI LARSSON (s).....	41
Anf. 77 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	41
<i>Tandvården</i>	42
Anf. 78 BERIT ADOLFSSON (m).....	42
Anf. 79 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	42
Anf. 80 BERIT ADOLFSSON (m).....	42
Anf. 81 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	43
<i>Betygen</i>	43
Anf. 82 LENNART GUSTAVSSON (v).....	43
Anf. 83 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	43
Anf. 84 LENNART GUSTAVSSON (v).....	43
Anf. 85 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	44
Anf. 86 LENNART GUSTAVSSON (v).....	44
Anf. 87 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	44
<i>Turkiet</i>	44
Anf. 88 MAGDA AYOUB (kd).....	44
Anf. 89 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	45
<i>Afrikanska läkare</i>	45
Anf. 90 NIKOS PAPADOPOULOS (s).....	45
Anf. 91 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	45
Anf. 92 NIKOS PAPADOPOULOS (s).....	46
Anf. 93 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	46
<i>Ungdomskulturverksamheten</i>	46
Anf. 94 BIRGITTA SELLÉN (c).....	46
Anf. 95 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	46
Anf. 96 BIRGITTA SELLÉN (c).....	47
Anf. 97 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	47
<i>Gömda flyktingbarn</i>	47
Anf. 98 PER LAGER (mp)	47
Anf. 99 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	47
Anf. 100 PER LAGER (mp)	48
Anf. 101 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s)	48
Anf. 102 TALMANNEN	48
9 § Skolans utveckling	48
Utbildningsutskottets betänkande 1999/2000:UbU10.....	48
Anf. 103 LARS HJERTÉN (m)	48
Anf. 104 ERLING WÄLIVAARA (kd).....	52
Anf. 105 SOFIA JONSSON (c)	54
Anf. 106 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik.....	57
Anf. 107 SOFIA JONSSON (c) replik.....	57

Anf. 108 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik.....	57
Anf. 109 SOFIA JONSSON (c) replik.....	58
Anf. 110 ULF NILSSON (fp).....	58
Anf. 111 TORGNY DANIELSSON (s).....	60
Anf. 112 LARS HJERTÉN (m) replik.....	62
Anf. 113 TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	63
Anf. 114 LARS HJERTÉN (m) replik.....	63
Anf. 115 TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	63
Anf. 116 SOFIA JONSSON (c) replik.....	64
Anf. 117 TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	64
Anf. 118 SOFIA JONSSON (c) replik.....	65
Anf. 119 TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	65
Anf. 120 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik.....	65
Anf. 121 TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	65
Anf. 122 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik.....	66
Anf. 123 TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	66
Anf. 124 ULF NILSSON (fp) replik.....	67
Anf. 125 TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	67
Anf. 126 ULF NILSSON (fp) replik.....	67
Anf. 127 TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	68
Anf. 128 LENNART GUSTAVSSON (v).....	68
Anf. 129 SOFIA JONSSON (c) replik.....	70
Anf. 130 LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	70
Anf. 131 SOFIA JONSSON (c) replik.....	71
Anf. 132 LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	71
Anf. 133 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik.....	72
Anf. 134 LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	72
Anf. 135 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik.....	72
Anf. 136 LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	73
Anf. 137 ULF NILSSON (fp) replik.....	73
Anf. 138 LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	73
Anf. 139 ULF NILSSON (fp) replik.....	74
Anf. 140 LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	75
Anf. 141 GUNNAR GOUDE (mp).....	75
(Beslut fattades under 11 §.).....	77
10 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats den	
5 april.....	78
LU16 Familjerättsliga frågor, m.m.....	78
NU13 Vissa näringspolitiska frågor.....	79
NU14 Vissa regionalpolitiska frågor.....	80
11 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats vid	
dagens sammanträde.....	81
KrU11 Museer och utställningar.....	81
KrU12 Arkivfrågor.....	83
UbU10 Skolans utveckling.....	83
12 § Jämställdhetsfrågor inom utbildningsväsendet.....	84
Utbildningsutskottets betänkande 1999/2000:UbU11.....	84
Anf. 142 ANDERS SJÖLUND (m).....	84
Anf. 143 KALLE LARSSON (v).....	87

Anf. 144	ANDERS SJÖLUND (m) replik.....	89
Anf. 145	KALLE LARSSON (v) replik.....	90
Anf. 146	ANDERS SJÖLUND (m) replik.....	90
Anf. 147	KALLE LARSSON (v) replik.....	91
	(forts.).....	91
Ajournering.....		91
Återupptagna förhandlingar		91
12 § (forts.) Jämställdhetsfrågor inom utbildningsväsendet		
	(forts. UbU11)	91
Anf. 148	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	91
Anf. 149	KALLE LARSSON (v) replik.....	94
Anf. 150	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	94
Anf. 151	KALLE LARSSON (v) replik.....	95
Anf. 152	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	95
Anf. 153	SOFIA JONSSON (c)	96
Anf. 154	KALLE LARSSON (v) replik.....	98
Anf. 155	SOFIA JONSSON (c) replik	98
Anf. 156	KALLE LARSSON (v) replik.....	98
Anf. 157	SOFIA JONSSON (c) replik	99
Anf. 158	ULF NILSSON (fp)	99
Anf. 159	KALLE LARSSON (v) replik.....	102
Anf. 160	ULF NILSSON (fp) replik.....	102
Anf. 161	KALLE LARSSON (v) replik.....	102
Anf. 162	ULF NILSSON (fp) replik.....	103
Anf. 163	TOMAS ENEROTH (s).....	103
Anf. 164	KALLE LARSSON (v) replik.....	107
Anf. 165	TOMAS ENEROTH (s) replik.....	108
Anf. 166	KALLE LARSSON (v) replik.....	108
Anf. 167	TOMAS ENEROTH (s) replik.....	109
Anf. 168	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	109
Anf. 169	TOMAS ENEROTH (s) replik.....	110
Anf. 170	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik	110
Anf. 171	TOMAS ENEROTH (s) replik.....	110
Anf. 172	SOFIA JONSSON (c) replik	111
Anf. 173	TOMAS ENEROTH (s) replik.....	111
Anf. 174	SOFIA JONSSON (c) replik	112
Anf. 175	TOMAS ENEROTH (s) replik.....	112
Anf. 176	ULF NILSSON (fp) replik.....	113
Anf. 177	TOMAS ENEROTH (s) replik.....	113
Anf. 178	ULF NILSSON (fp) replik.....	114
Anf. 179	TOMAS ENEROTH (s) replik.....	114
	(Beslut skulle fattas den 12 april.).....	115
13 § Studentinflytande och kvalitetsutveckling m.m. i		
högskolan.....		115
	Utbildningsutskottets betänkande 1999/2000:UbU12.....	115
Anf. 180	LARS HJERTÉN (m)	115
Anf. 181	YVONNE ANDERSSON (kd)	117
Anf. 182	SOFIA JONSSON (c)	119
Anf. 183	ULF NILSSON (fp)	121

Anf. 184	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s)	124
Anf. 185	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	126
Anf. 186	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	127
Anf. 187	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	127
Anf. 188	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	128
Anf. 189	ULF NILSSON (fp) replik	128
Anf. 190	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	128
Anf. 191	ULF NILSSON (fp) replik	129
Anf. 192	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	129
Anf. 193	SOFIA JONSSON (c) replik	129
Anf. 194	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	130
Anf. 195	SOFIA JONSSON (c) replik	130
Anf. 196	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	130
Anf. 197	LARS HJERTÉN (m) replik	131
Anf. 198	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	131
Anf. 199	LARS HJERTÉN (m) replik	131
Anf. 200	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	132
Anf. 201	BRITT-MARIE DANESTIG (v)	132
Anf. 202	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	134
Anf. 203	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	135
Anf. 204	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	135
Anf. 205	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	135
Anf. 206	ULF NILSSON (fp) replik	136
Anf. 207	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	136
Anf. 208	ULF NILSSON (fp) replik	137
Anf. 209	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	137
Anf. 210	LARS HJERTÉN (m) replik	137
Anf. 211	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	138
Anf. 212	LARS HJERTÉN (m) replik	138
Anf. 213	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	138
Anf. 214	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	138
Anf. 215	BRITT-MARIE DANESTIG (v)	142
Anf. 216	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	143
Anf. 217	BRITT-MARIE DANESTIG (v)	143
Anf. 218	ULF NILSSON (fp)	143
Anf. 219	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	144
Anf. 220	ULF NILSSON (fp)	144
Anf. 221	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	145
Anf. 222	YVONNE ANDERSSON (kd)	145
Anf. 223	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	146
Anf. 224	YVONNE ANDERSSON (kd)	146
Anf. 225	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	146
Anf. 226	SOFIA JONSSON (c)	147
Anf. 227	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	147
Anf. 228	SOFIA JONSSON (c)	148
Anf. 229	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	148
Anf. 230	LARS HJERTÉN (m)	148
Anf. 231	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	149
Anf. 232	LARS HJERTÉN (m)	149

Prot.	Anf. 233 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	150
1999/2000:93	(Beslut skulle fattas den 12 april.).....	150
6 april	14 § Bordläggning.....	150
<hr/>	15 § Anmälan om interpellationer	151
	16 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	151
	17 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	152
	18 § Kammaren åtskildes kl. 22.47.	153

